

İKİ AYLIK SOSYALİST SİYASİ KÜLTÜR DERGİSİ FİATİ: 5 TL

KIZILCIK

2011 KASIM – ARALIK Sayı: 45

Yeni bir anayasa mı
demiştiniz?

Kaan Toker

Bir ipte iki canbaz

Haluk Gerger

Fernand Léger ve
sanatı

Ayfer Coşkun

Kürt sorununa Goebels
bakışı

Tektaş Ağaoğlu

220 yıl sonra Kadın ve
Kadın Yurttaş Hakları
Bildirgesi

Yalçın Yusifoğlu

Sorunsuz yaşamak
istemeyenlerin
“Kürt Sorunu”

Ali Ertem

Demokratik Özerklik
üzerine diyalog

Demet Dinler - A. H. Dinler

Solun gündemi ve AKP

Cemal Candaş

İktisat ve ideolojik
mücadelenin güncelliği

Özcan Çağlar

19. Yüzyıl romanında
karşılaştırma

Bülent Parmaksız

Eğitim-Sen ve edebiyat
dünyası

Ahmet İnce

Milli Birlik Komitesi

Tevfik Çavdar

BELGE

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINA,

MEB'in ortaöğretim 10. sınıflar için hazırladığı tarih kitabında tarihi bilgiler çarpıtılarak Süryaniler "hain" olarak gösterilmiştir. Süryani halkı ile ilgili çarpık ve hakaret içeren bilgilerle körpecik beyinlerde çocuklardan katil yaratma çabalarının en bariz örneğini şimdide ders kitaplarında mı? Yapmak istiyorsunuz.

MEB tarafından 2009 yılında ders kitabı olarak okutulmasına izin verilen tarih kitabında Süryanilere yönelik aşağılayıcı ifadelerin yer almasının yanı sıra Kitapta Süryanilerin Ülkeye ihanet etmiş gibi gösterilip halklar arasında düşmanca duyguların oluşmasına neden olabilecek ifadelerin bir eğitim kitabında yer almasının kabul etmiyoruz. Kitapta yer alan Süryani tarihiyle ilgili bilgiler asılsız ve yalandır.

Kitapta yer alan ifadeler Türkiye'nin imzalamış olduğu Birleşmiş Milletler Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi'nin 26. maddesinin ihlali anlamına gelmektedir. 26. maddenin 2. fıkrasında 'eğitim insan kişiliğini tam geliştirmeye ve insan haklarıyla temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmeye yönelik olmalıdır. Eğitim, bütün uluslar, ırklar ve dinsel topluluklar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu özendirmeli' denilmektedir. M.E. B. tarafından 10.sınıflarda okutulan Tarih kitabındaki bilgiler ise barış ve kardeşliği pekiştirmek yerine düşmanlığı körükleyecek ifadelerdir. Bizler Türkiye'nin vatandaşlarıyız. Eşit yurttaş ilkesinden hareketle;

Biz aşağıda imzası olan Süryani kurum, kuruluşları, Türkiye'li demokratik sivil toplum örgütleri, Partiler olarak, M.E. B'lığı 10.sınıflarda okutulan bu kitabın derhal kaldırılmasını Süryani Halkını anlatacak yeni bir Tarih kitabında ise Süryani halkının tarihçileriyle görüşülerek yazılmasını talep ediyoruz.

- 1-İZMİR SÜRYANİ PLATFORMU
- 2-STANBUL MEZO DER
- 3-MARDİN/MİDYAD SÜRYANİ KÜLTÜR DERNEĞİ
- 4-İSVİÇRE SUROYO AZEC /gebenstorf
- 5-ORTA AVRUPA ASUR FEDERASYONU
- 6-IWADO DÜNYA DERNEKLERİ FEDERASYONU
- 7-İSVEÇ ASUR DEMOKRATİK ORGANİZASYONU (ADO)
- 8-İSVEÇ ASUR FEDERASYONU
- 9-İSVİÇRE SUROYO AZECH DERNEĞİ/ gebenstorf
- 10-İSVEÇ/GÖTEBORG ASUR KÜLTÜR DERNEĞİ
- 11- İSVEÇ MEZOPOTAMYA DEMOKRATİK DEĞİŞİM PARTİSİ
- 12- SEYFO CENTER
- 13-MARDİN/BETHKUŞTAN-ALAGÖZ KALKINDIRMA DERNEĞİ
- 14-MARDİN/HAH-ANITLI KALKINDIRMA DERNEĞİ
- 15-MARDİN/İVARDO-GÜLGÖZE KALKINDIRMA DERNEĞİ
- 16-MARDİN/MİDİN-ÖĞÜNDÜK KALKINDIRMA DERNEĞİ
- 17-HAZAK/İDİL KLİSELER VAKFI
- 18-MARDİN/MİDYAAD-ÜÇKÖY(ARKAH)KALKINDIRMA DERNEĞİ
- 19-MARDİN/MİDYAD-BİSÖRİNÖ-HABERLİ KALKINDIRMA DERNEĞİ

Kapak ve iç sayfalarda:
Fernand Leger

Bu sayıda

ABD ve Avrupa krizi siyasal.....	3
Medya iktidarın emrindeyse	4
Hayat Ağacı	6
Yeni bir anayasa mı demiştiniz?.....	10
(Kaan Tokar)	
Bir ipte iki canbaz	18
(Haluk Gerger)	
Kürt sorununa Goebels bakışı	22
(Tektaş Ağaoğlu)	
Resmi Türk kimliğinden özgür yurttaşlığa.....	23
(Şeyhmus Diken).	
Sorunsuz yaşamak istemeyenlerin	
"Kürt Sorunu".....	27
(Ali Ertem)	
Halkların Demokratik Kongresi	29
Demokratik Halk Kongresi sonuç bildirgesi....	31
Demokratik Özerklik üzerine diyalog	32
(Demet Dinler - A. H. Dinler)	
Solun gündemi ve AKP	39
(Cemal Candaş)	
İleri demokrasinin emniyeti ve adliyesi	41
Uğur Kantar öldürüldü	52
220 yıl sonra Kadın ve Kadın Yurttaş	
Hakları Bildirgesi	56
(Yalçın Yusufoğlu)	
Erkek buyurgan emek örgütleri	71
İktisat ve ideolojik mücadelenin güncelliği.....	75
(Özcan Çağlar)	
19. Yüzyıl romanında karşılaştırma	80
(Bülent Parmaksız)	
Milli Birlik Komitesi	90
(Tevfik Çavdar)	
Eğitim-Sen ve edebiyat dünyası	91
(A.İnce.)	
Hikmet Karahan öldü., Deniz Deniz	93
Fernand Leger ve sanatı	94
(Ayfer Coşkun)	
İnternette Kızılçık turu	96

YAYIN KURULU: Ali Rıza Tura, Cahit Mete,
Turabi Yerli, Hüseyin Hasançebi, Kaan Tokar,
Mehmet Özgen, Tektaş Ağaoğlu, Zekiye Arıkel

Sahibi ve Sorumlu Yazışmaları Müdürü: Bülent Güner. İrtibat Adresi:
K. Karabekir Cad. 7/33. Erenköy-İST. Tel: (0216) 418 92 82
Fax: 0212 245 48 13 Posta Çeki Hesap No: 1052647-Züleyha Nur
Kızılcık e-posta: kizilcik2004@yahoo.com Yayın türü: Yaygın, Süreli,
Türkçe İki Aylık Ulusal Basım: Alioğlu Matbaacılık Basım Yayın ve
Kağ. San. Tic. Ltd. Şti. Orta Mh. Fatih Rüştü Sok. No: 1-3A
Büyükdere/İstanbul

Dünya

Sarkozi ile Kameron

Eylül ortalarında Tayyip Erdoğan'ın Libya seferinin hemen öncesi Fransız Sarkozi ve İngiltere'nin Kameron'u erken davranıp Trablus'ta boy gösterdiler ve orada kahramanlar gibi karşılandılar. Her ikisinin de Libya'nın bu hale gelmesindeki rolleri biliniyor. Tarihe geçti.

Peki, ne dediler, ne yaptılar bu defa Libya'da?

Albay Kaddafi'ye karşı girişilen NATO baskını ardından Bingazi cephesine her türlü açık/gizli askeri destek ve yardımla sürdürülen "iç savaş"ta yaralanmış isyancıları hastanelerde ziyaret edip geçmiş olsun dediler. Başka? İsyancılarca oluşturulan geçici yönetimin ileri gelenlerini "başarı"larından ötürü tebrik ettiler, Libya'da "devrim"in halkın kendi zaferi olduğunu, kendilerinin buna sadece "yardımcı" olduklarını söylediler.

Başka?

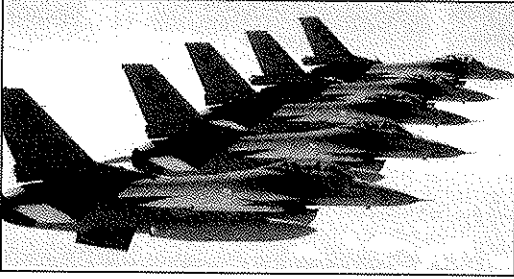
Oraya gelip böyle kalam etmekten kendileri de bir nebze utanmış olmalı ki, NATO mudahalesine petrol için değil, "Özgürlük için gerekli" olduğundan başvuruldu demek gereğini duyular.

Başka?

Başkası kapalı kapılar ardında!

Kapalı kapılar ardında da... olağanüstü nitelikleri ve ulaşım kolaylığı ile öne çıkan Libya petrolünün mesela % 30'unun Fransa'nın payına tahsisi üzerinde ön anlaşmaya varılmış olduğu biliniyor. Arkasının geleceğinden hiç kimsenin şüphesi yok. Ayrıca, Kaddafi güçlerinin yenilgisi ardından Bingazi ve Trablus'un her türden "iş" peşinde koşan yetmiş iki buçuk milletten muazzam bir kalabalığın işgali altında olduğu bildiriliyor.

Libya ahalisinin başına gelenler Batılı emperyalistlerin NATO eliyle (yani Türkiye'nin doğrudan onayı ve iştirakiyle) gerçekleştirdikleri korsan seferlerinin sonuncusu olmayacak!

Ağız dalaşı

Ege'de birbirine sataşan Türk-Yunan savaş uçakları gibi...Her daim teyakkuza. Her an saldırıya ve karşı saldırıya hazır ve hazırlıklı. Her fırsatta ağır hakaret, aşağılama, küfür...Gırla!

Başı, "Uсталık dönemi"nin sunduğu varsayılan perspektiflerden başı döndüğü anlaşılan Başbakan çekiyor... Aralarında esasa müteallik ne gibi bir ihtilaf olduğunu bilen varsa beri gelsin!

Medeniyet köprüsü

Körfez 6 dakikada geçilecekmiş. 6 dakikada!

Ondan sonra ver elini İzmir!

Ne bu telaş, acele? N'oluyor? Milletin başına sarılan bunca cari açık ve borçla kimbilir kaç milyar dolar daha harcayıp tarihi mi değiştireceksiniz... yoksa ekonominin sahte "büyüme" rakamlarıyla doldurduğunuz alış veriş defterindeki yalanlara yenilerini mi ekleyeceksiniz?

Bir saat sürse geçiş ne olur?

BaŞŞŞbakan'ın en (bakmayın öyle kabin toplantılarında en uzağında oturduğuna) evet en yakın kadim dostu, can kankası Ulaştırma Bakanı, bir saatte ne kaybettiğimizi, altı dakikada neler kazanılacağını şöyle somut kalemler halinde bi sıralasa da neyin neden daha iyi olacağına dair zatı devletlerinin ne düşündüğünü bilebilsek!

Hangi Barış?

Kürdüyle, Türküyle bütün toplumun acil barış özlemi ve ihtiyacını Kürt Özgürlük Hareketi'ni asli hedeflerinden saptırmak için manipüle etmek isteyenler var. Barışın diyetini Kürt halkına ödetmek için eşiniyorlar.

Kürt sorununun ne olduğu konusunda rivayet muhtelif... Somut durumun somut tahlili gösteriyor ki Kürt sorunu bundan sonra artık demokratik özerklik sorunudur. Enine boyuna tartışılıp künhüne varılması gereken sorun odur. Kürt özgürlük hareketi ve ardındaki kitle dinamiği özerklik talep ediyor. Gerek bu talep, gerekse "özerklik" -kavram olarak da, pratiği ile de- irdelenip bihakkın anlaşılmadan, tartışma ve karar gündeminde hiç böyle bir şey yokmuş gibi, bir başka deyişle Kürtlerin ne istediği sürekli göz ardı edilerek, "Kürt sorunu" üzerinde boşuna ahkam kesiliyor, çözümlerden çözüm beğeniliyor, Kürtlere hal ve gelecek biçiliyor.

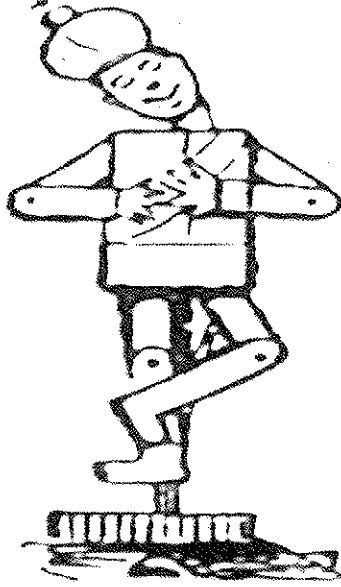
Sözelimi Başbakan Erdoğan'ın ve çevresinin aklındaki Kürt sorunu ve bu sorunun çözümü ile Kürtlerin on yıllardanberi zihinlerini ve gönüllerini meşgul eden temel sorun ve bunun için öngördükleri çözüm arasında dağlar kadar fark var. Öyle olmasaydı, 30 yıldır onca can ve kan pahasına süregelen "düşük yoğunluklu savaş" denilen durum hala daha sürüyor ve de KCK operasyonları ve seri tutuklamalar AKP hükümetinin gündeminde yerini koruyor olmazdı.

Sorunun çözümüne giden yol öyle, salt, Şiddete Hayır, Silahlar Sussun denilerek açılmaz. Şiddeti doğuran ve besleyen gerçeklikler ve olgular görmezlikten gelinebilecek şeyler değil. Kürtlerin nasıl yaşamak istiyorlarsa öyle yaşamalarına engel dün Kemalist devlet takıntısıydı, bugün AKP tarzı monolitik hükümlerlik sevdası. Bunlar, "değişim" ve "statüko" hezeyanıyla üstü örtülmek istense de, aynı paranın iki yüzüdür.

Hep birlikte sadede geelim : Kürt sorununun gerçekten çözülebilmesi için, Kemalist devlet takıntısı gibi, AKP'nin monolitik iktidar iradesinin de aşılması gerekiyor.

ABD ve Avrupa'da kriz siyasidir

Lenin'in "asalak zümre" diye tabir ettiği finans kapital, anavatanı Amerika'da darda. Kapitalizmin artık bugün asalak bir zümre hakimiyetine dönüştüğünün farkına varanlar yakasına yapışacakları asıl düşmanı görüyorlar. Eylül ayından başlayarak Ekim ayı boyunca aç ve işsiz, sosyal her hangi bir güvencesi olmayanların da dahil olduğu, mülksüzleştirilen Amerikalılar dünya ekonomisini ve siyasetini yöneten fonların ve bankaların merkezlerinin toplandığı Wall Street'e yürüdüler. Her halde hepsi değil ama bazıları Usame Bin Ladin'i rahmetle

anmış olmalıdır. Yayılma istidadı yüksek bu spontan öfkenin nereye ne kadar gideceği, nerede duracağı elbette az çok bellidir.

Çünkü yöneteni yoktur.

Ama, böyle bile olsa para babalarının ve hükümetlerinin uykusunu kaçırdığından emin olabiliriz. Çünkü eylemde belli bir kararlılık, asıl çalınacak kapıyı çaldığı için de, az veya çok, bilinç var. Şimdi bugün değil ama en azından yarın için sınıfsallığı ve siyasileşmeyi ima ediyor.

O da doğru yere, doğru seslenişinden belli: "İş yaratın, savaş değil!"

Bu taleple sokağa çıkmak, finans-kapital'in boğazına sarılmak, askeri harcamaları engellemek, dikkatleri işin püf noktasına çekmek, kapitalizmin boğazını sıkmak demektir.

Şu sıra askeri alış-verişlerin kuruş indirilmesi paha biçilmez değerdedir. Bu noktaya abanılmalıdır.

Diğer yandan, kriz'de devletlerin aşırı borçlanma riskini de göze alarak finans kapitali batmaktan kurtarmaya odaklandıkları Avrupa'da da durum aynıdır. Alacaklısını en az borçlusu kadar sıkıntıya boğan "borç krizi" denilen kriz hükümetleri kısıvrak bağladı. "Sosyal Avrupa"dan süzülüp gelen bugünkü "liberal Avrupa"nın eskiden korkusu sosyalizmdendi, şimdi kendinden.

"Gasp" derecesine varan yirmi yıllık "emekçileri budama" siyasetinin de bir sınırı

var. Sermaye hükümetleri, emek sömürüsünün sınırına dayandığında ekonomik krizlerin siyasi krize dönüşmesi kaçınılmaz.

Avrupa'da yaşamı sürdürmek bakımından koşulların alabildiğine ağırlaşması besbelli ki emekçi hareketlerini de "korkuyu yenmek" zorunda olduklarını yeniden ve yavaşça kavramaya başladıkları bir noktaya taşımakta.

Özetine bakalım: 2010'da Batı Avrupa'da 14 genel grev oldu. 2011 yılında yapılan genel grevlerin sayısı 6'yı buldu. İki yılda 20 genel grev ediyor. Oysa 1980-90 arasında Batı Avrupa'da 18 genel grev vardı. Katılımlar da çok yüksek. İngiltere'de bu yıl 30 Haziran'da 750.000 kamu çalışanı grevdeydi.

30 Kasım'da kamu sektörü yine genel greve hazırlanıyor. Bu genel grevlere sayılamayacak kadar çok protestolar da eklendiğinde artık Avrupa emek hareketinin bir yeniden dirilişin eşğine yürüdüğü söylenebilir.

Emekçilerin sözü de gittikçe netleşiyor. Avrupa Sol Parti Başkanı Pierre Laurent, sosyal hakların kısıtlanması politikalarına karşı "Geniş bir direniş cephesi oluşturulmasının zorunlu hale geldiği"nden söz etti.

Fransız sendikacı Annick Coupe ise Avrupa demokrasisinin altının finans kapital tarafından oyulduğunu söylüyor ve birbirinden kopuk yürütülen grev, direniş ve mücadelelerin Avrupa çapında birleştirilmesine ve yaygınlaştırılmasına, yani bir tür Avrupa işçi enternasyonalizmine işaret ediyor.

"Tek bir çıkış yolu var, o da bir devrimle hükümeti devirmek!" diyen ses ise Yunanistan'da Borçların ödenmemesine yönelik kurulmuş bir direniş cephesinden geliyor.

Bütün bunlara rağmen finans-kapital hükümetlerinin bir adım gerilemediklerini de görmekteyiz. Bundan, finans-kapital'in çok güçlü olduğu sonucunu çıkarmamak gerekir. Finans- kapital sadece ülkesinin siyaseti ve hükümetleri üzerinde güçlüdür.

Kitle hareketleri karşısında ise kaçacak delik arar. Yeter ki kitle hareketleri siyasi amaçlara da yönelmiş olsun. Avrupa sol siyaseti bugün için ve kendi tarihine büsbütün aykırı olarak, çok geride. Ama uyanacak, öyle gözükiyor.

Türkiye'de ise sol kendiyile meşgul.

Medya devlet emrindeyse

Çelê (Çukurca) ve Gewer (Yüksekova) kırsalında meydana gelen çatışmalardan sonra her zamanki gibi psikolojik harekâtın en önemli aracı olan TV ve yazılı basın Türkü milli histeriyi körükledikçe körükledi, körüklemeye devam ediyor. Üstelik de bu milli görevini en düzeysiz biçimde yapıyor, devletin televizyon kanalları başta olmak üzere "hain, alçak, kalles" küfürlerinden geçilmiyor. Dezenformasyon da çabası.

Hislerin tek olduğu yerde akıl yoktur. Böyle yaparak egemenliğinizi milli hisler üzerinde pekiştirebilirsiniz, toplumun gözlerini bağlar, aklını köreltebilirsiniz, insanların evlat acılarını, eş, kardeş, akraba, dost gözyaşlarını istismar edebilirsiniz, zaten 30 yıla yakın zamandır yaptığınız budur. Fakat gelinen nokta Çelê'dir, Gewer'dir. Yeni yeni ölümler, yeni yeni elemelerdir.

Biz nekrofil değiliz. Ölümlere tabii ki üzülürüz, Mesela eski Gen. Kur. Bşk.larından İlker Başbuğ 1984'ten beri süren düşük yoğunluklu savaşta o güne değin 40.000 kadar PKK mensubunun, buna karşılık 5000 civarında asker ve korucunun öldüğünü açıklamış ve devletin kayıplarını ABD işgal ordusunun Irak'taki kayıplarıyla kıyaslayarak "onlar 2002'den beri 4000 kayıp verdiler, biz 1984'ten beri 5000 kayıp verdik, yani başarılı olduk" demişti. Oysa o 40.000 kişinin ölümüne gönenen, o ölümlere "oran 1'e 8 bizden yanadır" diye bakan bir anlayış egemense asıl acı olan budur.

Kameraların önüne geçip hamasiyat yapıyorsunuz, sahte gözyaşı döküyorsunuz. Kalabalıkları sokağa sürüp, maç tribünlerine doldurup "Şehitler ölmez / Vatan bölünmez" diye bağırıyorsunuz. Şehitler hep öyle bağırarlardan, onların yakınlarından, akrabalarından, sınıflarından çıkıyor.

İşte devlet emrindeki medyanın asıl vazifesi burada kendisini göstermekte.

Ölenlerin yakınları da, onların acılarını ekranlardan izleyenler de "Bu gençler niçin ölüyorlar ve hep bizden ölüyor?" diye sormuyor. Akıl tutulması buna deniliyor olsa gerek.

Her gün tematik kanallarda sabahtan akşama kadar ekonomi ve finans programları yapılır, ama tek bir uzman silaha ve Kürt savaşına ayrılan olağanüstü masrafların ekonomik ve sosyal portresinden söz etmez.

1 sene, 3 sene, 5 sene değil, tam 27 senedir bu soruyu hiç kimse sormuyorsa suçlu olan devlet siyasetinin emrindeki medyadır.

Ölümlerin dışında sorulmayan bir başka soru, bu savaşa harcanan yüz milyarlarca doların kimin kesesinden çıktığıdır. Halk o paranın devletten çıktığını sanıyor, oysa "devletin parası" diye bir şey yoktur, o tutarlar (ölüme savrulan o yüz milyar dolarlar) benim, senin, onun kesesinden çıkmaktadır, halk deyimiyle o paralar "çoluk çocuğun nafakasından" kesilmektedir.

Sırf bu asimetrik savaşa harcanan meblağlar için 500-600 milyar dolardan söz

ediliyor [eski hükümet sözcüsü Cemil Çiçek meblağın 1 trilyon (bin milyar) dolar olduğunu söylemişti.]

Başbakan belli başlı TV ve basın patronlarını ve genel yayın yönetmenlerini toplayıp, onlara 3 saate yakın nutuk attı, "Milli duruş" istedi, Onlar da tabii ki, "evet efendim, hakk-ı âliniz var efendim, keramet buyurdunuz efendim" diye baş salladılar. Başbakan önde gelen medya kuruluşlarına talimat veriyor, bunun da adı demokrasi oluyor.

O medya başta olmak üzere herkes Türkiye'nin uygar bir ülke olduğunu zannede dursun, uygar ülke olmanın evrensel normları vardır. Bunlar arasında medyanın bağımsızlığı önemli bir yer tutar. Devletin ve onun siyasetinin emrinde olan,

başbakanın emir alan medya ve yazılı basınla uygar ülke olunmaz.

Değinmemize Çağdaş Gazeteciler Derneği'nin gazetecilik ilkelerini sıralayan şu satırlarını ekleyelim, zira o ilkeler evrensel ilkelerdir:

"Gazetecilik kamu görevidir; gazetecinin temel amacı halkı ve kamuoyunu bilgilendirmektir. Gazetecinin halka ve kamuoyuna karşı mesleki sorumluluğu, kamu otoritelerine karşı sorumluluğundan

Nasıl insanlar yetiştiriyorsunuz?

23 Ekim günü Van'da meydana gelen deprem nedeniyle Habertürk özel yayınında gelişmeleri canlı yayında aktaran Duygu Canbaş "Deprem her ne kadar Van'da da olsa hepimiz üzüldük" dedi. Gelen tepkiler üzerine rejimin uyarısı sonucu Canbaş "Sözlerim yanlış anladıysa tüm izleyicilerden özür dilerim" açıklaması yapmak zorunda kaldı.

Burada Canbaş'ın kabahati sınırlı. Çünkü devleti yönetenler toplumu Kürtlere karşı öyle koşullandırıyorlar ki, medya patronları ve yöneticileri bu işlevde öylesine rol oynuyorlar ki, her gün, günde bilmem kaç kez bölücü alçaklar, hainler, kallesler, elebaşlar diye söven bir TV spikerinin ya da habercisinin dilinden çıkan o küfürler, onun zihninde, bilinç üstünde ve altında gerçeğe dönüşüyor ve Van'dan deprem haberini alınca ilk zihinsel refleksi o insanların Kürtlüğü oluyor, Kürtlerin felakete uğramaları karşısında duyduğu üzüntüyü dile getiriyor: "Deprem her ne kadar Van'da da olsa -yani ölenler, yaralananlar, yakınlarını, evlerini, dükkânlarını kaybedenler Kürt de olsalar-biz gene de üzüldük" diyor.

Sadece o kadarda değil: ATV'de yapılan bir programda konuşan sunucu Müge Anlı, Van'da deprem sonrasında "Herkes haddini bilecek. Yeri geldimi taş atacaksın, kuş avlar gibi avlayacaksın, sonra yardım isteyeceksin. O polisler hemen yardımına koştu oradakilerin. Hem polise taş atıyorsunuz, hem de yardım istiyorsunuz" dedi.

Nasıl bir düzende yaşadığımızı, bu düzenin medyasının nasıl olduğunu, en önemlisi spikerlerinin, çalışanlarının beyinlerini bu denli yıkanmış olan TV kanallarının halkı ne ölçüde çarpık şekillendireceğini varın siz hesap edin.

önce gelir. "Haberde dürüstlük-nesnellik, yorumda özgürlük-serbestlik" kuralı titizlikle uygulanmalıdır.

-Gazeteci, hükümetin ve resmi-özel kişi ve kuruluşların sözcüsü ve elemanı; gizli servis ajanı, polis, asker, bürokrat, politikacı, parti militanı gibi davranamaz, yayın yapamaz; yalnızca gazetecilik yapar.

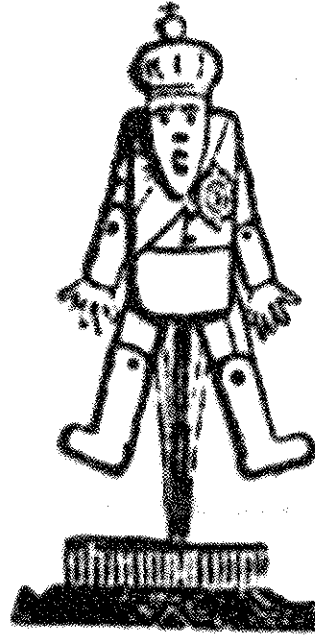
-Gazeteci, devletin belirlediği politikaların karar ve uygulama süreçlerinin öznesi değil, nesnel gözlemcisi ve habercisidir; bu konularda resmi-gayri resmi önyargıları değil, halkın haber alma hakkını gözetir.

-Gazeteci, düşünce ve basın özgürlüğünün tam olarak gerçekleşmesi, kamuoyunun serbestçe oluşması ve halkın haber alma hakkının hiçbir kısıtlama olmaksızın kullanılabilmesi için her türlü sansür ve otosansürle mücadele eder, kamuoyunu bu yönde bilgilendirir.

-Gazeteci, şiddet, zorbalık ve savaş kışkırtıcılığına araç olamaz. Barışı, ulusların ve halkların kardeşliğini, eşitliğini savunur; insanlar, topluluklar ve uluslar arasında nefreti, düşmanlığı körükleyici yayından kaçınır."

Son bir nokta: Türkiye Başbakanı İsrail'in elinde esir olan 1027 Filistin gerillasının kurtarılmasına tavassut etmiş. hatta bazılarını Türkiye'ye getirtmiş. İyi etmiş, ama onlar terörist değiller miydi? Terörist Filistinli olunca iyi, Kürdistanlı olunca kötü mü

yoksa? Çünkü İsrail'e göre, ABD'ye göre o Filistinliler terörist. Eskiden FKÖ teröristti, şimdi Hamas terörist oldu. Tayyip Erdoğan Hamas'ın liderini -yani TRT ve sair Türk medyası jargonuyla "terörist başını"- Ankara'ya bile davet etti. Eğer PKK gerillaları teröristse, Hamas'ınkiler de terörist veya ikisi birden terörist değil.

Tutuklu BDP milletvekilleri

Bariş ve Demokrasi Partisi'nin seçilmiş 1+5 milletvekili çalındı ve "Türk Polisi hırsızları" yakalamadı!

AKP-Cemaat-HSYK komplosu!

"Hayır, kuvvetler ayrılığı" diyen beri gelsin. Alnını karışalayalım!

Hrant için

Başbakan'a yazılan mektup:
"Niçin bir sonuç alınmıyor,
Sayın Başbakan?"

Beş yıl oldu. Hiç bir yere
varılamadı, sonuç alınmadı. Adalet
dedikleri şey yine tıkandı. Hemen
herkes biliyor neyin ne olduğunu.

"Sayın Başbakan" da beş değil, on yıldır hep
aynı başbakan!

"Sayın Başbakan'a sorulan soruları Hrant'ın
cenazesine katılan on binler bir araya
getirilerek sormak, zorluğuna, sakıncasına,
riskine değmez mi? Hrant'ın katlinin hesabını
sormak sızlanmayla, şikayetle, duygulanıp
dövünmekle, sayın şuna, sayın buna dert
anlatmakla olacak iş midir? Hrant'ı öldürenlerin
ve öldürtenlerin cüretine denk bir cesareti
gerektirir..."

Kaatiller ve azmettiricileri cezalarını çeksin
istiyor musunuz, istemiyor musunuz?

Kadro'cular hiç değilse...

Evet, Kadrocu ekip eski komünistlerdi,
hidayete erip zamanın iktidarına yanaştılar,
dağlarında ne birikim varsa onu öyle bir
cumhuriyetin hizmetine sundular. Ne ki bunu
yaparken ve daha da sonra kendi gençlik
ideallerine, komünizme, Bolşevik liderlere,
Sovyetler Birliği'ne ağız dolusu sövmediler,
anti-komünizmi ahir ömürlerinde misyon
edinmediler. Kendilerine hiç değilse o kadar
saygıları kalmıştı.

Şimdikiler, tıpkı bir zamanların Peyami
Safa'ları gibi, onursuzluğu "meslek" edinmiş,
onunla övünüyorlar. Dün yaptıkları tarihi
şahsiyetleri, hem kendilerinin, hem de
başkalarının gençlik yıllarını uğruna
hasrettikleri kavramları, pratikleri ve siyasetleri
kallesçe yerin dibine batırıyorlar.

Her birini Zaman ve Taraf gazetelerinin
sütunlarında bir bir izleyebilirsiniz.

Ama siz yine de arkalarından
küfretmeyin onlara.

Değmez!

Füze kalkanı

Uzun menzilli radarların Malatya'da eski bir
Soğuk Savaş üssünde, füze rampalarının
Polonya'da konuşlandırılacağı açıklandı.
Kumanda merkezinin Alamanya'da olması
uygun görülmüş. Ayrıca doğu Akdeniz'de,
yani Türkiye'ye komşu Suriye'nin hemen
burnunun dibinde füze yüklü Amerikan savaş
gemileri mevzilenecek.

Bu nedir?

Buz gibi bir saldırı hazırlığı! Türkiye,
NATO'nun bölgedeki Truva Atı, o hazırlıkta
ilk başta göze çarpmıyor. İlk hedefin İran ve
Suriye olduğu, Rusya ve hatta Çin'e karşı da
şimdiden bir savaş hattı oluşturulmak istendiği
de çok açık.

İran'ın, evet, bol marifetli ve hemen her
menzile ulaşır füzeleri var. Nükleer enerji
alanında da iddialı. Ne ki İran gibi bir ülkeyi
yönetenler Batı'nın (ve de İsrail'in) nükleer
kuşatması altındayken bir füze savaşı
başlatacak kadar aptal ve zıvanadan çıkmış
olmadıklarına göre, bütün bu hazırlık belli ki
bir NATO ya da İsrail saldırısına karşı İran'ın
kendini savunma imkanlarını bertaraf etmeye
yönelik!

Tayyip Erdoğan/ Abdullah Gül ve şürekası,
yandaşları, dalkavukları sözümona bir
"yeni Osmanlı" misyonunu akla getirir
çıkışları ve böbürlenmeleriyle kimi
kandırdıklarını sanıyorlar? Türkiye'de ve bütün
bölgede halkların emperyalizme tepkisi ancak
bu kadar ayağa düşürülüp istismar edilebilir!

İki yüzlülüğün bu kadarına ne demeli..?

Yalan!

Ne işi vardı
NATO'nun
Libya'da,
değil mi?
Orada Bingazi
isyancılarına
silah eğitimi
verip
savaşmayı

öğreten Türk Özel Harekatçıların görüntüleri
15 Eylül tarihli Sabah'ta kocaman fotoğraflarla
ve övünçle yayınlandı. O yetmedi, ülkede ne
kadar İslamcı TV varsa tümünün ekranlarını az
bulunur bir matahmış gibi günlerce
doldurdu durdu.

Dış politikada yalan, aldatmaca, kandırmaca
gibisi hiç olmayacak şey değildir. Ama dış
politika adına iç kamuoyuna söylenen yalan,
en hafif tabirle demagojidir, aldatmaca, kandır-
macadır, yurtdaşları ahmak yerine koymaktır!

Özel yetkili hadisesi

Bir düzine gazeteciden Fenerbahçe Klübü başkanı kadar birçok şüpheli ya da zanlı aylar, yıllardır hapiste. Özel yetkili ağır ceza mahkemelerinde yargılanmayı bekliyorlar. Ne zaman yargılanacakları belli değil. Belki bir yıl sonra, belki üç yıl! Neden? Çünkü sözkonusu özel yetkiler yargıçlara olağanüstü "takdir" yetkisi, yani yurtdaşların hayatları üzerinde keyfi tasarruf imkanı sağlıyor. 12 Mart işkencecilerinin ellerinin altındaki insana, "Allahın olmadığı bir yerdesin, ona göre!" demeleri gibi...

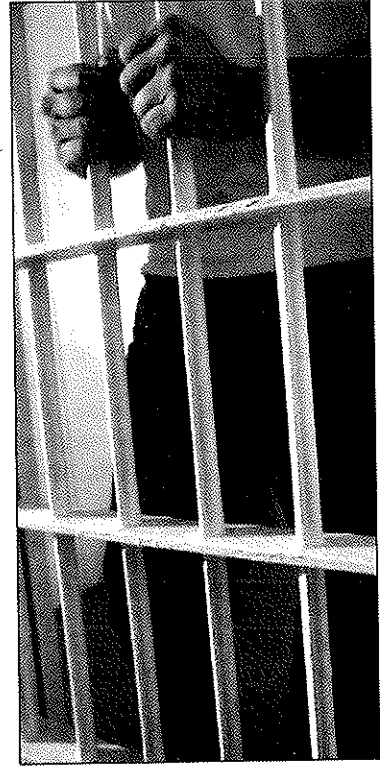
Özel yetkilerin işe yaraması için şüpheli ya da zanlının silahlı terör örgütü üyesi "olması" gerekiyor! Mesela Nedim Şener ve Ahmet Şık adlı gazeteciler sırf kitabına uydurulmuş böyle bir suçlamayla nerdeyse altı aydır hapiste tutuluyorlar.

Nerden feyiz ve ilham

aldıkları besbelli iki ya da üç yargıcın kerameti kendilerinden menkul "takdir"i sayesinde!

Eski Devlet Güvenlik Mahkemeleri açık seçik, resmi zulüm organlarıydı. Epey oldu kaldırıldılar, yerlerini sözümona sivilleştirilmiş bu özel yetkililer ve Terörle Mücadele Yasasının hukukla da, demokrasiyle de bağdaşmaz hükümleri aldı. Özel yetkili mahkeme şimdi, usul yasalarını ve kurallarını suistimal ederek aynı DGM'nin işini görüyor. Sıfatları ve suretleri resmi değil, sivil ya... çoğu yargıçlar AKP iktidarıyla el ele kör kör parmağın gözüne zulümde DGM'lerden de daha ileri gitmekte kendilerini yetkili sayıyorlar.

Karakuşilik karakuşuliktir... İki yuzlú vurdum duymazlığın bu kadarına ne demeli?

Ne iyi!

Türkiye normalleşiyor.

Yazılı basında, TV'lerde söylenenlere bakılırsa, evet, hızla normalleşiyoruz.

Peki siyaset normalleştikçe yazılı ve sözlü medyada militarist çılgınlık niçün gemi azaıya alıyor?

Ortalık hamasi manşetlerden, savaş çığırtkanlığından, vur kır yaygarasından geçilmiyor?

Siz de görüyorsunuz ki normalleşiyoruz!

Hayrola?

AKP iktidarına bir ara yan bakmış ya da yan bakmaya niyetlenmiş halen tutuklu birkaç düzine general kodeste tüm odaları işgal ettiler. Yeni tutuklananlara ya da tutuklanacaklara yer kalmadı.

Predatör

Çıkmış ekrana -USAK denilen Özel Harekatçı think-tank başkanı- atıp tutuyor. "Kürtlerin şiddete başvurmaları çok yanlış. Sonu ne olur hiç düşünmüyorlar, vb."

Sahiden, sonuç ne olurmuş acaba?

Kürtler için en makbul, mükemmel geleceği en iyi kendisi ile efendilerinin bildiğini bildirir lafları papağan gibi tekrarlayıp duruyor. Tam o sırada ekranda kendisi gibi görevli özel hareket elemanı eski polis ve daha da çok bilmiş bir başkası Newyork'tan belirince, heyecandan dili damağına dolanarak soruyor:

"Predatörler işi ne oldu?"

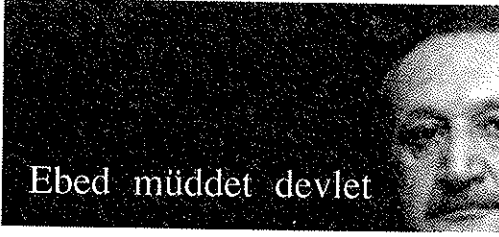
Predatör ne?

Kelime anlamı: yırtıcı hayvan!

Çok marifetli, insansız istihbarat ve avcı uçağı. Amerikan savaş endüstrisinin en son harika icadı! Gökten sinsice gelip dağda belde düşman öldürme aracı.

Tayyip Erdoğan Newyork'ta geçirdiği zamanın epey bir kısmını ABD'lileri o yırtıcı kuşlardan birkaçını kendisine vermeye -"Hibe olamıyorsa bari kira olsun!" diyordu- ikna etmeye hasretmişti!

Ebed müddet devlet

Mehmet Ağar bu ülkede hak ettiği cezayı buldu.

Burası -yine- Türkiye! Bulmasa, şaşardık. 5 yıl hapis. İki yıl yatar, çıkar. O bile ona "haksızlık"tır. Eylemini, katlandığı onca fedakarlığı küçümsemek gibi bir şey...

Bu günlere, kılına bile dokunulmadan nasıl geldi? Nasıl geldiyse yine öyle gidecektir. Piru pak! Ne yaptıysa vatan için yaptı. Hem de siyasi ve askeri iradenin ortak kararı ve emri ile!

M. A. hep öyle dedi, diyor, diyecek. İma yollu ya da açık açık.

O (M.A.) resmi azmettirici olarak sorumluluğunu üstlendiği cinayetleri kastediyor, "adalet" onu birilerine sahte pasaport temin etmekle suçlayıp o kadar bir suçun cezasını kesiyor!

Mehmet Ağar adındaki şahıs bütün yaptıklarını kendi başına mı yaptı? Arkasında kimse yok muydu?

Bu ülkenin yönetiminde tek bir parmağının ucu olan herkes arkasındaydı!

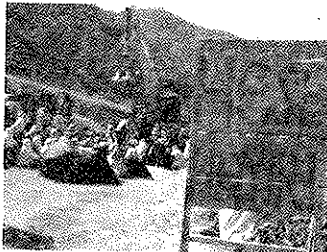
İyi şeyler oluyor...

Bu HES kavgası tutacak gibi.

Tutacak, çünkü AKP -bırakın hükümet sıfatını, siyasi parti olarak- işin peşini bırakmayacak. HES işinde bol para, rant var! Karşı çıkan köylülerle aklı, vicdanı dumura uğramamış aydınlar da bir o kadar kararlı görünüyorlar.

Bu kavganın esas nedeni, başımızdaki iktidarın dağa taş, doğaya duyarsızlığı değil. Asıl, İNSANA duyarsızlığı, ülke insanını, işçiyi, köylüyü hiçe sayması...Sonunda davayı yine de AKP (polisyle, candarmasıyla, valileri, kaymakamlarıyla ve giderek Meclis'te "Haydi, hop!" denilerek kalkan elleriyle Devlet) kazanırsa da şaşmayım. Ama böyle böyle devletin ne işe

ve kimin işine yaradığı yurtdaşların aklına, bilincine biraz daha kazınır. Devlet şiddetiyle baş etme konusunda da tecrübeleri artar.

Sihirbaz çırağı

Biçare Davutoğlu! AKP iktidarında AKP hükümetinin AKP'li dışişleri bakanı. Şu son Tayyip Erdoğan kabinesinin nerdeyse tek entellektüel üyesi. Bütün komşularla "sıfır sorun" teorisinin mucidi diye parlatılmıştı. O teori şimdi yerlerde sürünüyor.

Ermenistan'la barış ve iyi ilişkiler açılımı çıkmazda. Azerbaycan'la ("Tek milletin iki devleti" nden biri) sorun köşebaşında el ediyor! Kıbrıslı Türkler, görüyorsunuz, nerdeyse isyan halindeler. Petrol sondajlarında rekabetten burnumuzun dibinde savaş çıkar mı dersiniz? Suriye, malum. Güney Kürdistan'ının ne zaman ne diyeceği/yapacağı bilinmiyor. Irak topraklarına kara harekatı (işgal) için gün sayılıyor. İran-Türkiye kardeşliği ve dostluğu (500 yıldır aksamadan süregelen barış) arasına karakedi, (NATO'NUN "savunma" kanadı) girdi. İsrail'e horozlanmalar Yunanistan'la barışçıl ilişkileri aksatabilecek kapsamda yeni denge sorunlarına yol açabilecek gibi görünüyor...

Hasılı, Davutoğlu,biçare, iddiası ve hırsı boyunu aşan sihirbaz çırağına dönmüş bulunuyor. Ciğerlerinde ne kadar nefes kalmışsa, onunla Milli Görüş" cü geçmişine sığmıyor: küllenmiş Yahudi düşmanlığı...

Kıdem tazminatı

Kıdem tazminatı da özelleştiriliyor.

Özeti bu.

İşçilerin İşsizlik

Fonu'na da el

konularak hükümetin kayıtsız şartsız

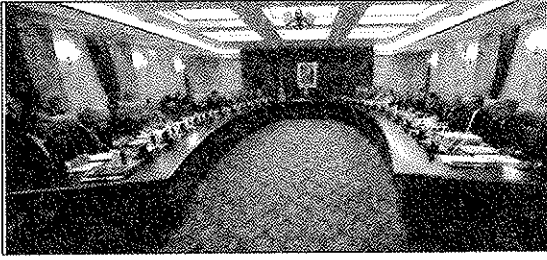
tasarrufuna emanet edilmiş, yani fiilen özelleştirilmişti.

Ne yapmalı?

Elbette karşı çıkılmalı ve AKP'ye geri adım atırılmalı. Ama karşı çıkıldığı da, AKP'ye geri adım atırıldığı da ayan beyan görülmeli. Bunu yapacak olan -işçi, sendikacı, demokrat aydın, vb...- yapar. Yapmayacak olanın mış. gibi yapmaktan öteye varmayan lafazanlıkları ("Üretimden gelen gücümüz,vb...,vb..." türünden boş yavelerden) ne çalışanlara, ne de topluma bir yarar sağlar

Şunu da hatırdan çıkarmayalım: toplumsal mülkiyetin içini boşaltan özelleştirme fikrine ve pratiğine ilkesel olarak topyekun itiraz ve karşı çıkış olmadan ve kavgayı o platforma taşıyıp orada kararlılıkla sürdürmeden münferit (tek tek her bir özelleştirmeye karşı) dişe diş mücadele de akim kalacak, bir işe yaramayacaktır.

Yok kanun, yap kanun, var kanun

Baskın Oran'ın deyişiyile (Radikal, 18 Eylül, 2011) 12 Eylül dikta günlerinde beş kişi kanun yapıyordu. Bu geçen yaz boyunca kanunlarımızı (500 üyeli TBMM tatil yaparken...) 36 kişi yaptı: Tayyip Erdoğan ve kabinesi!

KHK budur... Bugüne kadar, nerdeyse on yıl oldu, AKP hükümetleri bu yola baş vurmamışlardı. Herhalde Meclis'lerine fazla güveniyorlardı. Sonradan ne olduysa..?

"Yok kanun, yap kanun, var kanun!" vecizesi ünlü İttihatçılardan, daha da ünlü Enver

Paşa'ya aittir. KHK anlayış ve pratiğinin özünü ifade eder. Hitler 1933 yılında Alman sanayi tekellerinin İngiltere ve Amerika'nın kimi önde gelen politikacılarıyla iş ve elbirliği ürünü bir komployla oluşturulan bir gerici koalisyon marifetiyle Almanya'ya başbakan yapılıncaya (Nazi'lerin seçim kazanarak başa geçtiği doğru değil, düpedüz yalandır) bir kaç ay içerisinde şimdi bizde olanın aynısı bir KHK yetkisi sayesinde siyasi, idari, askeri bütün devlet mekanizmasını ele geçirmişti!

Bizde bu KHK usulünü 12 Mart generalleri ile sivil siyasetçiler (Demirel, Nihat Erim vb... güruhu) sisteme yerleştirmiştir. Günümlükte yukarda sözü geçen 36 kişi tek bir KHK ile, sözgelimi Partiler Kanununu sorgusuz sualsiz değiştirerek CHP'yi önümüzdeki yerel seçime sokmayabilir!

Abartıyor muyuz?

Evet, abartıyoruz. Anlayabilesiniz diye!

Teskere

Olay üç on yıldır Türkiye topraklarında süregeliyor. En son genel seçimde Diyarbakır'da Kürtler BDP'den adaylara % 60 dan fazla oy vermişti. AKP iktidarı ise soruna dışarda ve de dışardan çözüm bulma peşinde. Ne bulacaksa "işte çözüm" diye kesti-rip atacak! Bunun için Amerika'dan özel kaatil uçaklar getiriyor, savaş teskeresi çıkarıyor. CHP de onunla ve MHP ile birlikte savaşa destek çıkıyor. Şu işe bakın!

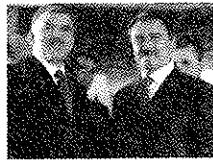
Genlere işlemiş saikler... Bir de, akılları sıra, seçmene şimdiden mesaj. Yerel seçimlere iki yıldan az zaman kaldı!

Kürt realitesini bırakın kabülü, ne olduğunu dahi anlamaya yanaşmayan -havsısalı almayan- bir Meclis çoğunluğu. Kürt sorununu çözmenin yolunu savaşta görüyor. Bu uğurda daha kimbilir kaç kadın erkek genç insanın, Türk-Kürt yurtdaşı dağda belde can vermesi üzerine hesap kuruyor! Doğru, burası Türkiye. Bu da meclisi...

Bu teskerenin medyada en edepsiz, çığırkan destekçileri yıllar önce 1 Mart teskeresi Meclis'te reddedildiğinde onulmaz yeislere kapılmış olanlardı. O gün uğradıkları şoku bugüne kadar yüreklerinden atamamış oldukları anlaşılıyor. Burdan anlayın neyin ne olduğunu.

PORTRE

C, Başkanı Abdullah Gül'ün Şehit kardeşi, merhum Muhsin Yazıcıoğlu

N'olacak bu Yunanistan'ın hali

N'olacağı ortada. Kemerleri sıkacaksınız/ sıkılmayacağız kavgası (sınıf mücadelesi) bir süre daha sürecek. Ne ki, asıl sorun Yunanistan değil. O bir bahane. Asıl sorun AB'nin büyük bankalarını ilgilendiriyor. Hem de feci surette!

Yunan devlet borçlarının büyük bölümünün akacaklısı olan Alman ve Fransız bankaları. Onların başı belada. Ya Yunanistan borçlarını ödemez de hakikaten iflas ederse! Sıra onlara gelecek.

Lehman Brothers sendromu!

Yani Yunanistan halkı, emekçileri kasık kemiklerine kadar kemer sıkmaya zorlanır ve buna itiraz ettikleri için sokaklarda polis şiddetine maruz kalırken, Yunanistan'ı kurtarma adına AB finans kapitali kurtarılmak isteniyor. Yakında Almanya ve Fransa'da da ahalî sokaklara dökülür ve ortalık Yunanistan'da olduğundan daha beter karışırsa hiç şaşmayın!

Peki, Yunan halkını sefalet koşullarına zorla mahkum ederek bankaları kurtarma operasyonu söker mi? Söker. Kapitalist ekonomik/siyasal sistem Avrupa'da topyekun bir çöküşün eşiğine gelmediği sürece...

Yeni bir anayasa mı demiştiniz?

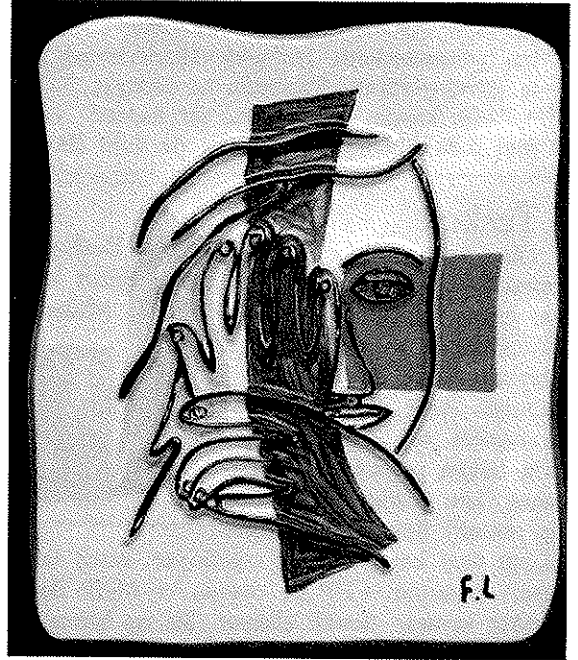
Kaan Toker

Türkiye'de yaşayan tüm kimliklerin, kültürlerin, dillerin, inançların anayasal güvence altında olduğu, açıkça anayasada yer almalı. Etnik kimlikler arasında alt kimlik-üst kimlik tartışması yapılmamalı. Bu çerçevede, üst kimlik olarak hiç bir etnik kimliğe vurgu yapmayan anayasal vatandaşlık esas alınmalıdır

1961 Anayasasından bu yana, elli yıldır anayasa tartıştığımız için tüm yeni anayasa lafları, tartışmaları daha baştan biraz eskimiş görünür. Hele ki, 1982 Anayasası daha mürekkebi kurumadan tartışılmaya başlandığı ve bu tartışma hiç bitmediğinden, bu tartışmalarda epey pişmiş olanlar, AKP "yeni anayasa," deyince, "tamam oldu, ne güzel, yeni olsun, gıcır gıcır olsun," demez, "ne için istiyorsunuz, nasıl bir anayasa istiyorsunuz," der.

Bu elli yıllık tartışma sürecinde sol ile sağın pozisyonları bir iki kez değişmiştir. Türkiye'nin modern sınıflar gerçeğine ilk açık anayasa olan 1961 Anayasasına sağ hep karşı olmuş, bu anayasanın "topluma bol geldiği" fikrini savunmuş, sol ise anayasanın getirdiği yeni hak ve özgürlüklere sahip çıkmış ve bu tartışmalar sırasında, deyim yerindeyse "anayasa yanlısı" olmuştur.

Bu pozisyonlar 1982 Anayasasıyla birlikte tersine dönmüştür. Sol 1982 Anayasasının değiştirilmesini isterken ve bu onun en temel siyasi konularından biriyken, sağ Anayasanın savunucusu konumuna geçmiştir. Bu konumlar DYP ve SHP'nin koalisyonla hükümet ettiği dönemin sonuna kadar kendisini korumuş ancak 12 Eylül rejimiyle özdeşleştirilen ANAP iktidarının 1991'de DYP-SHP koalisyonuyla sona ermesi üzerine bunun 12 Eylül rejiminden demokrasiye tam ve gerçek geçiş anı olarak görülmüştür. Bu imkan koalisyon hükümeti tarafından kullanılmadıkça 12 Eylül rejiminin yeni bir anayasayla ortadan kaldırılma ve demokrasiye geçiş ve bunun ifadesi olan yeni anayasa istek ve düşüncesi toplumda çürümeye başlamış, 28 Şubat'a doğru ise artık demok-

İki el arasındaki yüz, 1954

ratik bir anayasa isteği aleyhine bir rüzgar eser olmuş, soldan rejimi ve anayasayı tespit ettikleri iki tehlike bölücülük ve şeriat tehdidine karşı güvence olarak görme görüşü yükselmeye başlamıştır.

Bundan sonra bir yandan AB üyeliği yolunda AB'nin kriterlerine uygun bir anayasa fikri ve DSP-MHP-ANAP koalisyon hükümetince yapılan epey kapsamlı değişiklikler, diğer yandan İslamcı hareketlerin 28 Şubat'tan çıkardıkları bir ders olarak yeni anayasa fikri gelişmiştir. Her iki fikrin taşıyıcısı olarak AKP yeni anayasa gereğini kurulduğundan beri dillen-

dirmekle kalmamış 9 yıllık iktidarı boyunca bu yönde anayasanın sayısız maddesini değiştirmiştir.

Aslında 1982 Anayasası yalnızca beş yıl boyunca değiştirilmeden yürürlükte kaldı. Bu tarihten bu yana anayasada 17 kez değişiklik ve ekleme yapıldı. Bu düzenlemelerle Anayasanın geçici maddeleriyle birlikte toplam 194 maddesinden 105'i değiştirilmiş, 4 maddesi yürürlükten kaldırılmış, eklenen 3 geçici maddeden ikisi daha sonra anayasa metninden çıkarılmış, sonuçta 1892 Anayasasının madde adedi bakımından yüzde 56'sı, genel kapsam ve genel ağırlık bağlamında üçte ikisi değiştirilmiş oldu. Hatta 12 Eylül 2010 referandumuyla kabul edilen son değişiklik ise 26 maddeyi kapsayan en kapsamlı değişiklik oldu.

Peki, büyük kısmı AKP hükümeti döneminde yapılmış ve onunla uyumlu olan AB üyeliği yolunda 1999'da yapılan değişikliklerle biçimlenmiş Anayasa neden hala AKP tarafından tümünden değiştirilmek istenmektedir? 12 Haziran seçimleri sürecinde AKP neden diğer partilere yeni meclisin yeni bir anayasa yapacağını de facto kabul etmeye zorlamıştır? Bunun için önce hiçbir zaman beklentilerini tam açıklıkla ifade etmeyen AKP'nin yeni anayasa hakkında söylediklerine bir bakalım.

AKP'nin yeni anayasa hakkında söylediklerinden çıkan sadece bir iki sonuç var. Birincisi anayasanın parlamento eliyle yapılacağı, yani darbe dönemlerinin atanmış kurucu meclisleri eliyle değil, seçimle gelmiş bir parlamento eliyle yapılacağıdır. İkincisi anayasanın sivil olacağıdır. Bu bir yandan birinci özelliğin altını çizirken diğer yandan da AKP'nin sivil (asker olmayan) kavramsallaştırmasıyla uyumlu biçimde ordunun yetki ve haklarının kısıtlandığı bir anayasa fikrine işaret ediyor.

İnşaat işçileri, 1955

Peki, bu kadarı toptan yeni bir anayasa yapmak için yeterli neden midir? Veya yapılacak olan toptan yeni bir anayasa mıdır?

Bu noktada AKP'nin 12 Eylül ile ilişkisine de bakmak gerek. AKP 12 Eylül'ün mirasçısı ve sürdürücüsüdür.

12 Eylül'ün ideolojisi resmi Atatürkçülük, Türk-İslam Sentezi (muhafazakarlık) ve ekonomik liberalizmin işlevsel işbölümüne dayanır.

Alt ideolojik temaları uluslararası kapitalizmle entegrasyon, siyasal uyum, sol düşmanlığı, işçi düşmanlığı ve Kürt düşmanlığıdır. Devlet-millet bütünlüğü fikridir (tek devlet, tek millet, tek bayrak, vs.). Devletin topluma üstünlüğü fikridir. Hakim ideolojik çerçeve içinde kalan (ve kalmak şartıyla) tüketici bireyin kutsanmasına dayanır. Aradığı ve yaratmak istediği özgürlüğünü tüketimde gerçekleştiren bireydir, apolitik, atomize (örgütsüz) birey ve toplumdur. Tahammül edebileceği yegane toplumsal örgütlülük düzlemi dayanışmadır. Dayanışma en ilkel toplumsal örgütlenme formudur. Çünkü dayanışma en temel ihtiyaçlarının karşılanması karşılığında bireyin dayanışmanın kurucu odağına (cemaat, vb) bağlılığını satın alır. Millettin bireyi ifadesini vasatta (taşralı kimliğinde) bulur. Bu vasat aranır; vasatlaştırılmış yaşam tarzı ve beğeni istenir ve özendirilir.

AKP iktidarı ise 12 Eylül'ün şahikasıdır. 12 Eylül rejiminin fikriyle ve anayasasının yöntemiyle hiçbir sorunu yoktur. Bu duruma aynı ideolojik-siyasi referanslarla bakanlar (tek adam, tek parti, güçlü lider, vb.) burada yeni bir rejimin sinyallerini görüyorlar. Birinci cumhuriyetin görüngüleri onları ikinci cumhuriyetin eli kulağında olduğu fikrine itiyor. Eğer bir ikinci cumhuriyet varsa, o zaten 12 Eylül'de kurulmuştur.

AKP'nin 12 Eylül rejimine yegane itirazı bu rejimin ortaya koyduğu resmi ideolojiye (ister Atatürkçülük, ister Kemalizm olsun) ve buna uygun hareket eden bürokratlar ve orduyadır. AKP haklı olarak şunu hatırlatmaktadır: 12 Eylül rejimi aynı zamanda Türk-İslam sentezini hakim ideoloji olarak kurmuştur. Bu, zaman zaman birbiriyle çelişen iki ideolojik yapıdan birinin tasfiyesi daha doğru olacak; 28 Şubat, AKP hükümetine karşı darbe girişimleri gibi sürtüşme ve müdahale momentleri ortadan kalkacak ve burjuva ideolojisinin hakimiyeti daha kolay pekiştirilebilecektir. (Buna ilişkin hayli güçlü argümanlar için bkz. "Yeşil Gece", Express İlave, Express, Sayı: 121, Temmuz-Ağustos 2011 ve Post-Kemalizm Döneminde AKP'nin Yol Haritası: Neo-İttihatçı Açılım", Express, Sayı: 122, Eylül-Ekim 2011, ss. 3-8)

Böyleyse, AKP'nin 12 Eylül Anayasasıyla ve rejimiyle kökten bir sorunu yoktur.

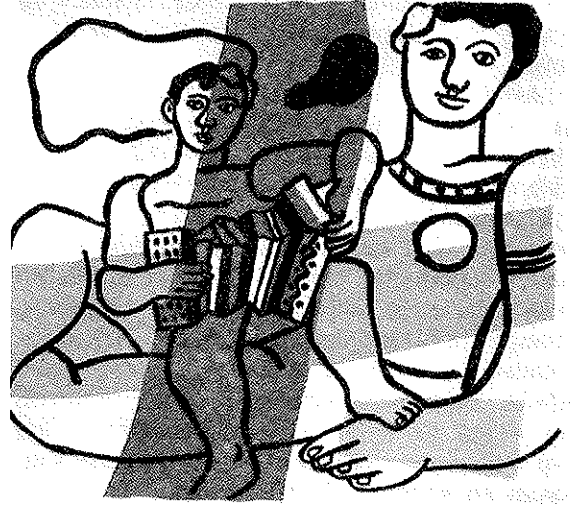
Zaten "1982 Anayasası'nın değiştirilmesi teklif dahi edilemeyecek maddeleri değiştirilemez" dendiğinde yapılacak olanın yeni bir anayasa değil, ancak mevcut anayasanın revizyonu olacağını düşündürüyor.

Burada, bir taraftan da bir kutsallaşma faaliyeti sürmektedir. "Teklif dahi edememek" bu kutsallaştırmaya hizmet etmektedir. Halbuki değiştirilmezlik hükmü 1961 Anayasasında sadece "Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir" maddesi için geçerliydi. Yani, yine 1961 Anayasasının 2. ve 3. maddelerinde tanımlanan cumhuriyetin niteliği (insan haklarına ve başlangıç kısmında belirtilen temel ilkelere dayanan milli, demokratik, laik ve sosyal bir devlet) ve devletin bütünlüğü (ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün), resmi dili (Türkçe) ve başkenti (Ankara) değiştirilemez veya değiştirilmesi teklif edilemez addedilmemişti. Zaten 1982 Anayasası da bu maddelerde değişiklikler yaptı. 2. maddeyi "Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir" olarak değiştirirken 3. maddeye bayrak ve milli marşı ilave etti.

Sorun, anayasasızlaşma işlevinin sağlanamıyor oluşundadır. Daha önceki tüm anayasalar hep olağanüstü dönemlerin ürünüydü. 1921 Anayasası İstanbul'daki iktidara karşı bir iktidar kurma girişiminin, 1924 Anayasası Osmanlı Devletinin sonlanması ve Cumhuriyetin kuruluşunun ve 1961 ve 1982 Anayasaları darbelerin ürünleridir. Her ne kadar yeni anayasalar çıkana kadar bu dönemlerin siyasi iktidarları iktidarı aldıklarında yeni anayasa hazırlanana kadar daha önceki anayasaların hükümlerini geçerli kabul etseler de bunları kolaylıkla bir karar veya kanun çıkararak iptal edebildiklerinden veya iptal ettiklerinden ötürü önceki anayasa maddeleri otomatik olarak anayasa hükmünden çıkmakta, yani anayasasızlaşmaktaydı.

Hiçbir anayasa kendisinin toptan değiştirilebileceği bir olağan durumu öngörmez. Ancak, makul olarak, tek tek maddelerinin değiştirilmesine ilişkin usulleri belirler. Zira bir toptan değişim, mutlaka ki, bir olağanüstü durumun ürünü olabilir ve toplum da bunun fazlasıyla ayırında olur. Görünen odur ki, bugün toplum yeni bir anayasa ihtiyacının veya zorunluluğunun ayırında değildir.

Öyleyse, bugün yeni bir anayasanın şartları

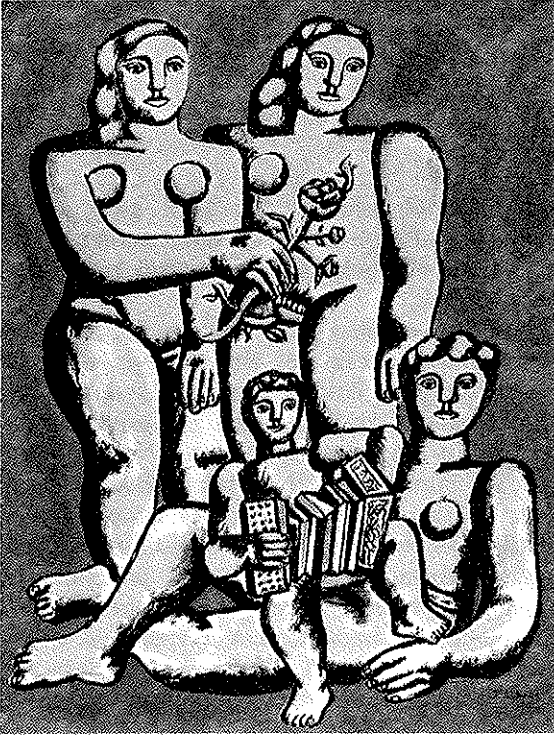
Akerdeonlu çocuk, 1953

oluşmuş mudur? Yeni bir anayasayı ihtiyaç haline getiren nedir?

Elster anayasa yapımını tetikleyen durumların ilki olarak sosyal ve ekonomik krizi (1787 Amerikan Anayasası ve 1791 Fransız Anayasası), ikinci olarak devrimi (1848 Alman ve Fransız Anayasalarını), üçüncü olarak rejimin çökmesini (1970'lerin ortasında Güney Avrupa'da yapılan anayasalar, 1990'ların başında Doğu Avrupa'da yapılan anayasalar), dördüncü olarak rejimin çökmesi korkusunu (1958 Fransız Anayasası), beşinci olarak savaş yenilgisini (Birinci ve İkinci Dünya Savaşı sonrası Almanya, İkinci Dünya Savaşı sonrası İtalya ve Japonya), altıncı olarak savaş sonrası yeniden inşayı (1946 Fransa), yedinci olarak yeni devlet kurulmasını (Birinci Dünya Savaşı sonrası Polonya ve Çekoslovakya) ve son olarak sömürge idaresinden kurtulmayı (1945 sonrası birçok üçüncü dünya ülkesi) sayar. (Jon Elster, Forces and Mechanisms in the Constitution-Making Process, Duke Law Journal, Cilt 45, No. 2, Kasım 1995, ss. 370-71).

Türkiye'de yukarıda sıralanan anayasa yapımını tetikleyen koşullardan hiçbiri mevcut değil. Elbette, her ülkenin toplumsal ve siyasal süreçleri ve koşulları benzersizdir. Ancak ortada toplumun farkında olmadığı bir yeni anayasa ihtiyacı vardır. Türkiye'nin toplumca fark edilmeyen ama AKP'nin ısrarına göre artık yeni anayasa gerektiren özel koşulları nedir? İlki, yukarıda belirttiğimiz gibi, 12 Eylül rejiminden çıkışa dönük artık çürümüş, hatta 12 Eylül referandumunda AKP'ye meze olmuş bir

ihtiyaç ve iddiadır. Eğer bu iddia çürümemiş olsaydı, AKP'nin bunu kendi propagandasına meze yapamayacağı açıktır. İkincisi, Türkiye'nin artık peşi bırakılarak sönmeye bırakılmış AB üyeliği sürecidir. Üçüncüsü, rejimin değişmekte ve ülkenin bölünmekte olduğu endişesiyle teyakkuzda olan ve her şeye itiraz eden bir milliyetçi-devletçi bloğun varlığıdır. Dördüncüsü, milletteşmenin ileri aşamalarına gelmiş ve kimlik ve kendini yönetme hakkı isteyen Kürt siyasi hareketi vardır. Beşinci, egemenliğini daha pekiştirmiş bir burjuvazi ve karşısında esamisi bile okunmayan bir işçi sınıfı vardır. Altıncısı ve sonuncusu, iktidarını devlet iktidarıyla bütünleştirerek (ele geçirerek) pekiştirmek ve süreklileştirmek isteyen bir siyasi iktidar vardır. Sonuncusu dışında diğerlerinin tümü "hemen" bir anayasa istemeyi veya yapabilir güç ve imkanda olmayı ıskalyor durumdadır. AKP'nin de kendisini sürekli bu momente hazırladığını düşünmemek için nedenlerimiz vardır.

Kadınlar ve akerdeonlu çocuklar, 1955

AKP hep bu anayasanın peşinde koşmamıştır. AKP'nin 2002'de iktidara geldiğinden bu yana farklı anayasa momentleri olmuştur. Bu momentleri şöyle tanımlayabiliriz. Bunu her bir seçim ve izleyen hükümet dönemiyle eşleştirecek şekilde üç farklı moment olarak tanım-

layabiliriz: AKP ilk başta "herkesle aynı", daha sonra "herkesten fazla" hak ve güç peşinde olmuştur ve şimdi ise "herkese karşı" hak ve güç peşindedir.

Açmak gerekirse, 2002 sonrası AKP'nin AB üyeliği merkezli, korunma refleksli, zayıf dönemidir. Bu dönemde AKP kendinden önceki hükümetin yeniden başlattığı AB'ye üye olma çabalarını ve burjuvazinin isteklerine tam olarak yanıt vermek için Kemal Derviş'in ekonomik programını sürdürmüştür. Yeni anayasa isteğinde esas muradı AB'nin koruyucu zırhını kuşanmaktır. Bunun kendisini darbelere karşı koruyacak bir ideolojik-politik zırh olarak düşünmüştür.

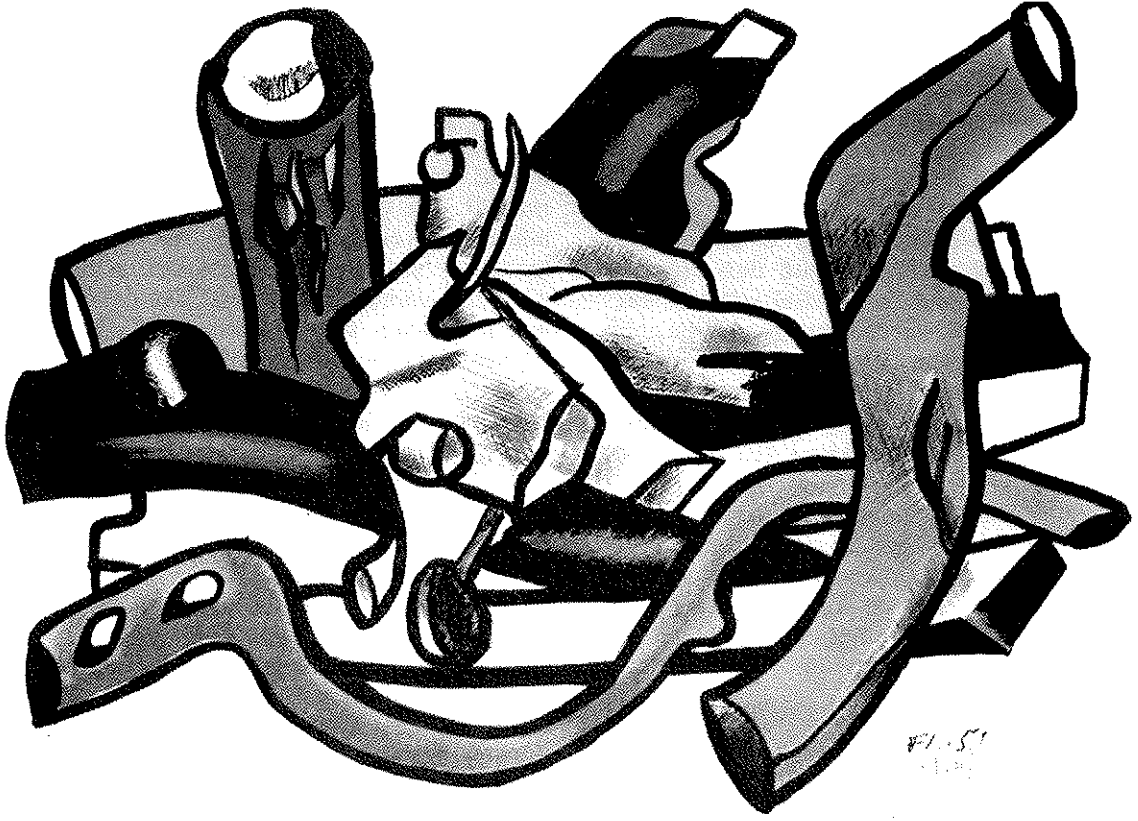
2007 sonrası, AKP'nin devlet iktidarı için ileri mevziler kazanma (güçlenme) dönemidir. Ergenekon'la başlayan ve kapsamlı anayasa değişiklikleriyle sonuçlanan dönemdir.

2011 sonrası AKP'nin devlet iktidarını ele geçirme ve toplumu buna göre yeniden biçimlendirme denemesi, mutlak iktidar arayışı dönemi olacaktır.

Bu noktada AKP'nin imkan güç ve kısıtlılıklarına bakmak gerek. Kızılıcak, haklı olarak, AKP'nin bir koalisyon olduğunu hep vurguladı. Bu koalisyon, kendisini karizmatik bir liderin (Erdoğan) şahsında cisimleştirmiş ve birleştirmiş, bildik geleneksel milliyetçi muhafazakar tabana dayanan bir iktidar (hükümet) koalisyonudur. Bu partinin kadrolarının ağırlıklı olarak Milli Görüşçülerden ve tarikatlardan gelmesinin aslında daha farklı bir tabanı ima ettiği, aksinin parti yönetimi ile tabanı arasında bir gerilimi besleyeceği ve sonunda bu gerilimin DP-AP geleneğinden bir parti tarafından kolaylıkla kullanılarak bu tabanın geri alınabileceği sonucunu doğurabileceği düşünülebilir.

Düşünülmüş ve 2002-2011 arasındaki seçimlerde bu imkan denenmiş ve başarısız olmuştur. 12 Haziran seçimlerinde de bu yol terk edilmiştir. AKP'nin DP-ANAP geleneğinden geldiği iddiası daha doğru bir iddiadır.

AKP'yi bir arada tutan en güçlü unsurlar, karizmatik lider, menfaatler ve karşı-iktidar odağının varlığıdır. Bu üçlü sacayağındaki herhangi bir unsurun ortadan kalkması AKP iktidarını yıkacak ve ertesinde partinin eriyip dağılmasına yol açacak kuvvettir. Bu türden pragmatik partiler işlevlerini ancak iktidardayken görebilirler. Bir partinin daha uzun soluklu varlığını sağlayacak program (milli görüş) ve ideoloji (din) unsurlarını iktidar olmak için terk ettiklerinden, bu anlamda kendisini bir dönüşüme uğrattığından ötürü, bu süreklilik un-

Ağaç dalları, 1955

surlarından yoksun bir varoluşa mahkumdur.

Parti kendisini, kendi ifadesiyle muhafazakar demokrat parti olarak kurduğu ölçüde, milliyetçilik, din gibi ideolojik unsurlarla kurdukları ilişki Türkiye'deki herhangi bir sağ partiden farksızlaştı. Dinsel ideolojinin AKP'ye rengini verdiği gerçeği, sağdaki akrabalarıyla büyük benzerliğinin gözden kaçırılmasına neden olmamalıdır. Zaten daha başlangıçta, AKP'yi iktidara getiren dinsel ideolojisi değil, bilakis bunu sağın diğer unsurlarının arasında ayırt edilemez bir harmanlamaya tabi tutması olmuştur.

Mutlaka ki, Türkiye muhafazakarlaşmakta ve muhafazakar tabanda dinsel öğeler daha fazla yer tutmaktadır. Ama tıpkı milliyetçi görüşlerin daha da belirtik hale gelmesi gibi! Kısacası bu taban 12 Eylül'ün ürünüdür. Ancak sağ taban ve siyaset pragmatiktir. İdealizmden pek hazzetmez. AKP'nin pragmatik kadroları da bunun hakkını vermektedir. AKP iddia ettiği kendi değişimini her geçen gün daha fazla realize etmektedir. Bunun belki de tüm çıplaklığıyla görülmesini engelleyen ise solun aslında muhafazakarlaşmasıdır. Sol, ideolojik olarak renksizleştikçe ve kendisini resmi ideolojik söylemlerle ifade ettikçe, AKP daha deği-

şimci, sosyal reformcu bir parti gibi gözük-mektedir. AKP'ye bu rengi veren soldur. Yok-sa aslı, bildik geleneksel milliyetçi muhafaza-kar partidir.

AKP'nin simgesi artık Tayyip Erdoğan ka-dar Cemil Çiçek'tir de! Bu ideoloji ve tecrü-be bu tür parti iktidarlarının koalisyonlara da-yandığının ve iktidarın elden gitmesiyle birlik-te dağılıp eriyip gittiğini ANAP örneğinden çok iyi bilmektedir. Bu yüzden iktidara sarıl-mak ve onu elden kaçırmamak esastır. Prag-matik siyasetin esası, bu bloğu iktidarda kal-mayı sağlayacak şekilde siyasi, ideolojik ve ekonomik yamalarla biteviye yapıştırmak işidir. Bu bloğu bir arada tutacak tavizler ve uzlaş-maları sürekli gerçekleştirmek ve bu sırada gü-cünü pekiştirmenin yollarını bulmak işidir.

Buradan AKP'nin yeni anayasadan esas bek-lentisini ve 2014'e endekslenmiş takvimini gör-mek mümkündür. Madem ki AKP 12 Eylül zihniyetine karşı değil, hatta onun ürünü ve savunucusudur, Anayasanın, artık kalmışsa, de-ğiştirilmek istenen maddelerinin bir iki anaya-sa değişikliği paketiyle değiştirilerek anayasa-nın istenen hale getirilmesi mümkünken bu zor yolun tercih edilmesinin gerekçesi ancak dev-let teşkilatında daha kapsamlı bir değişiklik ar-

zusu olabilir. Bu da AKP'nin tekçi zihniyetinin peşinde koştuğu siyasi iktidarını devlet iktidarıyla bütünleştirmektir. Bunun yolu başkanlık (veya yarı başkanlık) sistemine geçerek devletin başı cumhurbaşkanı ile hükümetin başının birlikte idare ettiği daha entegre bir yürütme modeli üretmektir.

Duverger'e göre birincisi cumhurbaşkanı genel oyla seçiliyorsa; ikincisi, cumhurbaşkanına geniş yetkiler tanınıyorsa ve üçüncüsü parlamentonun güvenini taşıdığı sürece görevde kalabilen yürütme yetkisine sahip başbakan ve bakanlar kurulu bulunuyorsa yarı başkanlık rejiminin şartları yerine gelmiş demektir. Öyleyse, bir sonraki Cumhurbaşkanının halkoyuyla seçilmesiyle birlikte yarı başkanlık rejiminin şartları gerçekleşecek. Bunu kuvvetlendirecek bir anayasa ve anayasal düzenlemeyle Erdoğan'ın hem cumhurbaşkanı olması hem de yürütmeyi de elden bırakmaması sağlanabilir olacaktır.

AKP'nin artık herkes için aşikar hale gelmiş olan, çoğulculuk ve katılımcılık hilafına, çoğunlukçu kavrayışı da böylece cisimleşmiş olacaktır. Böylece milli irade tecelli ederek, milli hakimiyet halk hakimiyetine galebe çalacaktır. Bunu açmak için Tarık Zafer Tunaya'ya kulak vermekte fayda var: "Klasik Fransız teorisine göre, hakimiyet bir iradedir. Milletleşme olayına bağlı olarak. Çünkü hakimiyet milletin iradesidir. milli hakimiyet bu suretle doğmuştur. Nasıl ki, millet, kendisini vücuda getiren fertlerden ayrı, onların toplamı değil de sentezi olan manevi bir kişiyse, hakimiyet de, fert iradelerinin toplamı değil, sentezi olan tek iradedir... Milli hakimiyet ya da milli irade teorisi, bir ihtilal tekniğine dayanmıştır. 1789'cuların amacı hakimiyet tacını kralın başından alıp milletin başına koymaktı...

Milli hakimiyet teorisi yanında, bir de halk hakimiyeti teorisi vardır. Bu teori, hakimiyeti halka mal eder ve buradan da bazı sonuçlara varılır. Şöyle ki, halk bir toplamdır, bir sentez değildir. Gerçek kişilerden ayrı, bütün bir manevi şahsa ait değildir. Gerçek kişilerden her birine, ayrı ayrı aittir. Kişisel iradelerin toplamıdır. Her gerçek kişi hakimiyetin hissedarıdır. Kişi iradeleri, tüm olarak değil, teker teker huku-

ki değere sahiptirler. Hakimiyet, işte bu payların yekunudur. Öyleyse milli hakimiyetin bölünmezliğine karşı halk hakimiyeti bölünebilir...

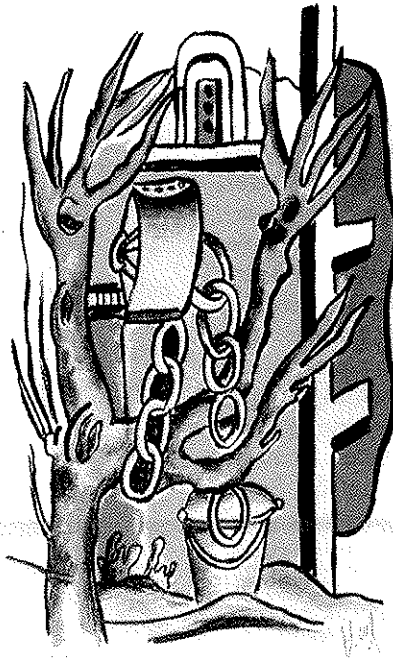
Hakimiyet millete ait değil, onun malı sayılır. Oysa iktidar hükümet edenlere ait değildir. Hükümet edenler siyasi iktidarı kullanırlar. Onun zilyedidirler, sahibi değildirler... Bu bakımdan milletle hükümet, hakimiyetle siyasi iktidar arasında eşitlik yoktur. Üst-alt ilişkisi vardır... İktidarın kaynağı siyasi olaylardır. Bu olaylara bağlıdır, onlarla değişir. Hükümetler değişir. Milletler bu kurala tabi değildirler. Hakimiyet soyuttur, iktidar somuttur...

Milli irade diye bir şey var mıdır?... Böyle bir iradenin yokluğunu ileri sürenler, şu nedene dayanmaktadırlar: Millet "diriler kadar ölüleri" de kapsayan, geçmiş ve gelecek kuşakları da içine alan bir teorik, "manevi kavram"dır. Manevi veya hükmi şahıs olarak tanımlanır. İradeyse, sadece gerçek şahıslara ait bir şeydir. Kavramların iradesi olamaz. Öyleyse milli irade ya da hakimiyet diye bir şey olamaz ve tamamen bir "efsane"den ibarettir. Bir edebiyat sözcüğüdür...

Milli irade, bir hukuk tekniği ise, öyle kabul edilmesi gerekiyorsa, bu takdirde, fonksiyonu, yeni bir despotluk kurmak değil, yıktığı istibdat rejimlerinin geri gelmemesini sağlamaktır. Çoğunluğun iradesini, hürriyetleri kısıma ve otoriterliğe sapma yolunda kullanmak, milli iradeyi inkar etmektir. Ve "madem ki çoğunluğun oyuyla geldim, o halde her şeyi yapabilirim" tezine dayanmanın sonucu olarak belirir."

(Tarık Zafer Tunaya, "Siyasi Müesseseler ve Anayasa Hukuku", İstanbul 1969, Siyasi iktidar bölümü, ss. 314-357. Ayrıca bkz. Halim Togan, "Millet ve Halka Dair", Kızılçık, Sayı: 14, Kasım-Aralık 2002, ss. 43-46)

AKP'nin tercih ettiği yol budur. Bunu biraz da karşıtından açıklamak lazım. "Halk egemenliğinin gerçekleşmesi önünde hiçbir şey güçlü bir cumhurbaşkanı kadar engel olamaz. Bize, güçlü değil, halk karşısında hiçbir gücü olmayan bir cumhurbaşkanı gerekiyor. 12 Eylül rejiminin bir sosyal cumhuriyetle değiştirilmesi gerekiyor... Halkın yönetime katılması için baraj-

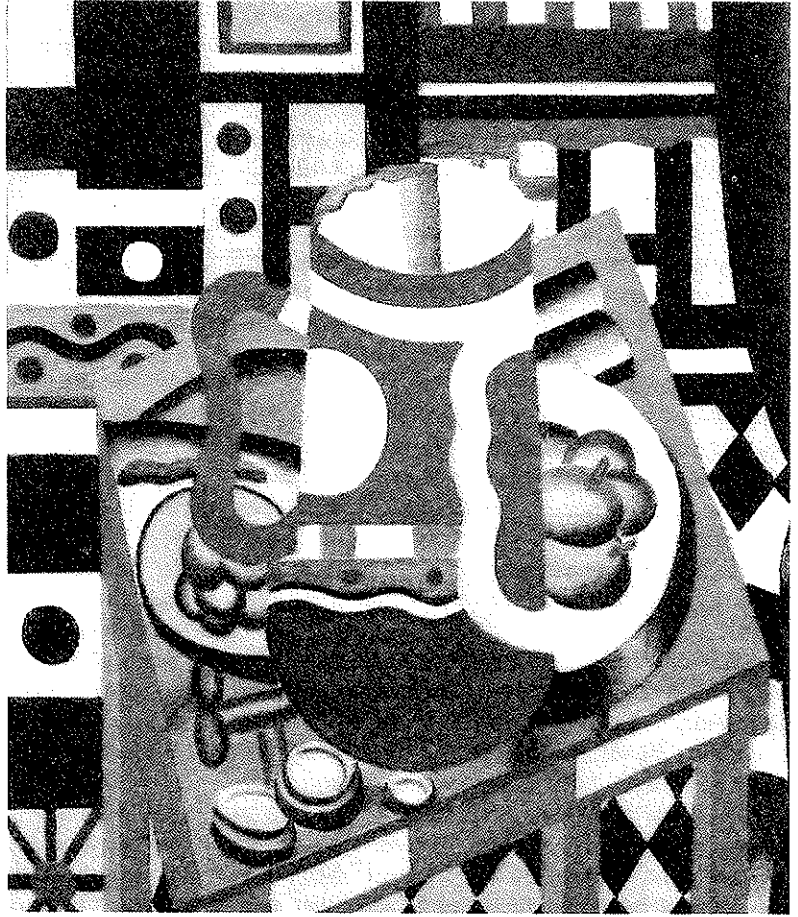
Kuyu, 1951

lar ve azınlığın çoğunluk kılındığı bir parlamenter maskarası değil, yerel yönetimlerden başlayarak ulusal parlamentoya kadar her aşamada her bir bireyin sözünün ve oyunun hesabına katıldığı ve yönetime yansıtıldığı bir temsil düzeni gerekir." (Ertuğrul Kürkçü, "Sosyal Cumhuriyet İstiyoruz!" Siyasi Gazete, Mayıs 2007, s.6)

AKP'nin mevcut gücü bunu yapmaya yetebilir mi? Anayasayı kim yapar?

"Anayasalar yapıp kabul edildikleri zaman, o an toplumun niteliklerini oluşturan çelişen menfaatler ve inançlar arasında bazı uzlaşmaları veya hakim inançları ve menfaatleri yansıtmaya eğilimindedirler. Daha da fazlası yalnızca zorunlu olarak siyasal ve hukuksal menfaatleri ve inançları da yansıtmazlar. Anayasayı yapanların garanti veya en azından ilan etmek istedikleri toplumsal ve ekonomik konular üzerinde varılan uzlaşmaları veya sonuçları da içerirler. İşin aslında bir Anayasa kabulü sırasında varolan güçlerin -siyasal, ekonomik ve toplumsal- parelologram bir bileşkesidir." (K.C. Wheare, Modern Anayasalar, Değişim Yayınları, 1984, s.89)

Her ne kadar AKP'nin tek başına yapacağı bir anayasayı referanduma götürebilecek kabul sayısı olan 330'u, şu an milletvekili sayısı yetmese bile, bulma gücü varsa da, bunun referandumda kabul edilmesi olasılığı, genel seçimlerdeki oyu yüzde elliye dayanmış olsa ve burjuvazi hayır oyunun yaratabileceği istikrarsızlıktan çekinse bile, epey risklidir. Her ne kadar Türkiye'de referanduma götürülen tüm konular toplum tarafından onaylanmışsa da bunun tek istisnası ANAP'ın güç yitirdiğini görerek 1989 Yerel Seçimlerini erkene çekme denemesidir. Yerel seçimlerin olağan süresinden 1 yıl erkene alınmasına ilişkin 25 Eylül 1988'de yapılan halkoylaması seçmenlerin yüzde 65'inin değişiklik için "Hayır", yüzde 35'inin "Evet" oyu kullanmasıyla kabul edilmedi ve 13 Kasım 1988 olarak öngörülen erken yerel seçim yapılmadı. Bu yüzden AKP bir dizi uzlaşma ve ittifaka girmek zorundadır.

Natürmort ve Bira Bardağı, 1921

Bu yüzden yeni bir anayasa isteyen, ondan beklentisi olan ve ona etki edebilecek güçlere bakmak lazım. Bu güçleri şöyle tasnif etmek mümkün: Birincisi, Tayyip Erdoğan, AKP hükümeti koalisyonu ve kimi cemaatler ve AKP'nin destekçileri; ikincisi Türkiye'nin AB üyeliği yanlıları, liberaller ve büyük burjuvazi; üçüncüsü Kürt siyasi hareketi ve dördüncüsü, 12 Eylül referandumunda "hayır" diyen koalisyon.

Bu toplamla nasıl bir etkileşime gireceğini anlayabilmek için, AKP'nin siyasi beklentilerinin dışında yeni anayasa AKP'nin işaret edeceği temel toplumsal ve ekonomik özelliklere bakmak gerek. Bunlar, ana hatlarıyla, emekçiye karşı burjuvaziyi, diğer tüm kimliklere, özellikle Kürt kimliğine karşı Türk kimliğini, diğer tüm din, mezhep ve inançlara karşı Sünni Müslümanlık, kadına karşı erkek üstünlüğünü, diğer cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerini yok saymayı, sosyal hakların sosyal yardıma dönüşmesini, sosyal devletin yerine piyasanın insafını, çevrenin korunmasına karşı burjuvazinin çıkarları uğruna doğanın yağmalan-

masını, özgürlükçü değil güvenlik merkezli toplum tasavvurunu, eşitliğe karşı eşitsizliğin doğal olduğunu savunan bir çerçevede olacak.

Bu çerçeveye önemli bölümünün pek itirazı olmayacak olan hayırcı koalisyon, AKP'nin devletin yeniden yapılandırma denemelerine şiddetle itiraz edecektir. Bu hayırcı cephenin ağırlığı farklılaşan nedenlerle olsa da son tahlilde dağılmayacağını öngörmek mümkün. AKP zaten Kürt hareketini karşısına alarak ve ona hücum ederek milliyetçilik üzerinden hareket ettiği için Kürt siyasi hareketini muhatap bile almama eğiliminde olacaktır. Hakeza Kürt siyasi hareketinin de Erdoğan'ın "Kürt sorunu çözülmüştür, sadece Kürt vatandaşlarının sorunları vardır" yaklaşımına hiç prim vermediği ortadadır. Böylece AKP'ye yine liberaler ve burjuvazi kalmaktadır. Her ne kadar bunlar AB'nin genel ilkelerine ve standartlarına daha uygun ve liberal bir anayasa istediklerini şimdiye kadar değişik vesilelerle belirtmiş olsalar da, uzlaşmalar her zaman tavizler gerektirir. AKP'nin bulmasının muhtemel olduğu ittifak buradadır.

Öte yandan BDP'nin 2. Olağan Kongresinde kabul ettiği 8 maddelik Demokratik Çözüm Protokolü anayasa konusunda farklı bir mecrayı açmaktadır:

"1- Türkiye'de yaşayan tüm kimliklerin, kültürlerin, dillerin, inançların anayasal güvence altında olduğu, açıkça anayasada yer almalı. Etnik kimlikler arasında alt kimlik-üst kimlik tartışması yapılmamalı. Bu çerçevede, üst kimlik olarak hiç bir etnik kimliğe vurgu yapmayan anayasal vatandaşlık esas alınmalıdır.

2- Herkesin kendi anadilini özgürce ve hiç bir kayıt-koşul olmadan kamusal alan dahil her alanda kullanabilmesi anayasal güvence altında olmalıdır. Anadilde eğitim anayasal bir hak olarak tanınmalıdır.

3- Tüm kültürlerin korunması, geliştirilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması kamusal bir sorumluluk olarak tanımlanmalı. Bu konuda yürütülen sivil çalışmalar da anayasal güvence altında olmalı.

4- Devletin küçültülüp, sivil alanının ve özgürlüklerin genişletildiği, her türlü vesayete son verilerek halk iradesinin tam anlamıyla hayata geçirilmesine olanak tanıyan ademi merkezi yönetim sistemine geçilmelidir. Bu çerçevede; bölgesel düzeyde tanınacak özerkliklerle bölge, il ve belediye meclislerinin yetkileri merkeze oranla artırılmalıdır. Her türden sivil demokratik halk meclislerinin faaliyetleri anayasal güvenceye kavuşturulmalıdır.

5- Çalışanların emeğini ve sosyal haklarını

koruyabileceği örgütlenmelere devlet ve hükümet müdahalesi önlenmeli, grevli toplu sözleşme hakkı dahil olmak üzere çalışanların örgütlenme ve mücadele hakkı anayasal güvence altında olmalıdır. ILO sözleşmeleri hiç bir çekince olmadan anayasal güvence altında uygulanmalıdır.

6-Kadınların sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel yaşama katılımı önündeki her türlü engel kaldırılmalı, gerçek ve fiili eşitlik sağlanmaya kadar özel önlemler alınmalı, kadına yönelik şiddet ve ayrımcılık insanlık suçu olarak tanımlanmalı ve kadın hakları anayasada özel bir başlık altında düzenlenmelidir.

7-Düşünce açıklama özgürlüğü, örgütlenme hakkı, basın hürriyeti AİHS ve BM sözleşmeleri esas alınarak anayasal düzenlemeye kavuşturulmalıdır.

8- Doğanın korunması, ekolojik dengenin bozulmasını önleyecek tedbirlerin alınması anayasal düzeyde teminat altına alınmalıdır."

Bu mecraya anayasa yapım süreçlerine hiç etki edemese bile, "yeni" olanın aslında neye benzemesi gerektiğini gösterme gücüne sahiptir.

Çünkü, AKP'nin 12 Eylül anayasasının güncel bir versiyonu olacak olan anayasası yapıp kabul edilse bile, mevcut rejimden demokratik bir çıkışa işaret etmediği, toplumu ve siyaseti daha çoğulcu ve katılımcı bir yapıya yeniden örgütlenmediği, Kürt sorununa hiçbir çözüm üretmediği için yine kısa ömürlü bir anayasa olacaktır. Daha mürekkebi kurumadan değiştirme tartışmalarını başlatacaktır.

Eşit ve özgür bir toplum hayalimize gelince: "Evet, Alman tarihi, tarihsel gökkubbede hiçbir halkı kendine örnek almamış ve hiçbir halkın kendine örnek alamayacağı bir devinimle övünüyor. Gerçekte modern halkların devrimlerini paylaşmadık ama restorasyonlarını paylaştık. Biz restorasyonu tanıdık çünkü birincisi başka halklar devrim yapmaya cesaret ettiler ve çünkü ikincisi başka halklar bir karşıdevrime uğradılar; birincisinde efendilerimiz korktukları ve ikincisinde de korkmadıkları için. Başımızda çobanlarımız, özgürlükle yalnızca bir tek gün birlikte olduk, o da toprağa verildiği gün." (Karl Marx, Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisine Katkı. Giriş, Karl Marx-Friedrich Engels "Din Üzerine" içinde, Sol Yayınları, 2002, s. 36)

Evet, Erdoğan klasik Fransız usulü devlet, millet, toplum kavrayışıyla, De Gaulle'cü yarı başkanlığa özenmesiyle bu aralar biraz Fransız görünüyor, ama anlaşılan biz yine Alman kalacağız.

Bir ipte iki canbaz

Haluk Gerger

ABD nezdinde gözden düşmek bile değil, bir nebzecik itibar ve buna bağlı olarak da destek yitirmek İsrail için ölümcüldür. Görkemli İsrail militarizmi bu kadar kof, bu kadar umarsız, bu kadar zavallıdır aslında.

Soğuk Savaş'ın ilk 10-15 yılında Ortadoğu'da emperyalizmin tetikçisi Türkiye idi. O zamanlar İsrail bu role stratejik ve politik bakımlardan henüz uygun değildi. Şah'ın İranı da öyle. Daha sonra, ortaya çıkan iç ve dış gelişmelerle Türkiye bu rolü layıkıyla oynayamaz duruma düştü. 1967 Savaşı sonrasında, Bölge'nin kalbi Siyonist militarizmine, Körfez Bölgesi de İran'ın jandarmalığına devredildi. Türkiye'nin tetikçiliği de biraz daha geri planda rezervde tutuldu. Daha sonraları da, İran'ın kaybına karşılık, Suudilerin güçlenmesi ve Mısır işbirlikçiliğinin devreye girmesiyle Türkiye'nin görece pasif "yardım ve yataklık" mertebesine inmiş hizmetleri aynı düzeyde devam etti. Türkiye'nin emperyalizme pazarladığı "stratejik önem"inin getirisi, yani ekonomik/politik rantı da buna koşut bir seyir izledi, tedrici bir düşüş gösterdi.

1990'larda ABD Ordusu doğrudan Bölge'ye intikal edince de, kartlar ve kozlar yeniden masaya yatırıldı. Bölge'nin emperyalist çıkar ve ihtiyaçlara göre doğrudan Amerikan askeriyle sil baştan "dizayn" edilmesi operasyonu, doğrudan halklardan kaynaklanan büyük bir direnişle karşılaştı. Ayrıca, bu kapsamlı projenin sadece Amerikan askeri gücüyle gerçekleştirilemeyeceği ortaya çıktı. Başka nedenlerle birlikte bu, bir ABD kriziydi. Filistin ve Kürt direnişleriye, kapitalizmin global bunalımı çerçevesi içinde, iki baş tetikçinin bunalımını derinleştirmekteydi. Arap İsyanları, bütün bunların üzerine tüy dikti.

Bugün, bu toz duman içinde, bütün aktörler kendi durumlarını sağlama alacak hamleler peşindeler. Herkes bulanık suda balık avlama hevesinde. Her rejim kendini tehdit atın-

Boş vakitler Louis David'e saygı, 1948-1949

da görüyor ve önce evinin içini temizlemeye çalışıyor, yani iç hoşnutsuzlukları şiddetle bastırıyor. Kimi de "fırsat bu fırsattır" deyip uğursuz planlarını devreye sokuyor.

Emperyalizmin hedefi hiç değişmiyor: Bölgeyi ekonomik olarak uluslararası kapitalizme (bugün, Küreselleşme yağmasına) eklemlenmek ve bunun politik zeminini (bugün, Yeni Dünya Düzeni) oluşturmak, "İsrail ile ABD'ye biat" eden rejimleri iktidara getirmek, tahkim etmek.

"İkiz kardeşler"e, yani, iç özellikleriyle dış ilişkileri neredeyse aynı yapısal özelliklere sahip İsrail ile Türkiye'ye gelince, bir başka kriz tablosu ortaya çıkıyor. Görünürde, bu iki ülke Bölge'de istikrarlarıyla temayüz ediyorlar. Ekonomik olarak da "en gelişmişler"i coğrafyanın. "Ordu-millet elele" militarizminin ise, sağlam bir toplumsal oyaşmaya hizmet ettiği, temel yapıya süreklilik kazandırdığı iddia ediliyor. Emperyalizmle olan bağlarının

Kır partisi (İkinci durum), 1953

da bu rejimlere güç kattığı kuşkusuz. Bölge'nin iki "en büyük Ordusu"na sahip olmaksa, ayrı bir güç kaynağı.

Ama bu parlak görüntünün ardında, temel zaaflar var ve bunlar bugün büyük bir bunalım durumuna işaret ediyor. İki ülkenin de dışardan gelmiş fetihçi akıncılarca yerleşik halkların (ev sahiplerinin) hak gaspları üzerinde kurulmasının "damga"sı, tarihsel bir doğum lekesi olarak asıl kaygan varlık zeminini oluşturuyor. Onların kurumlarını, psikolojilerini, hayata bakışlarını, korkularını, şiddete yatkınlıklarını, zor aygıtlarıyla ilişkilerini, öznel ve nesnel tüm yapısal özelliklerini belirliyor. Büyük Filistin Kıymı ya da Ermeni Tehciri, Rum Mübadelesi, Kürt Kirli Savaşı türünden "çözümler" in zeminini çürük yapıyı daha da çürüttüğü ve derde deva olmadığı ortada. Bu Meşruiyet Sorunu, militarist/ırkçı-şoven omurgayı iyice taşınmaz hale getiriyor. Siyonist Devlet'in "lanetli" varoluşu ile 400 yıllık Osmanlı istibdadı ve Soğuk Savaş Türk militarizminin tetikçiliği, iki ülkeyi de Bölge belleğinde "unutulmaz, affedilmez, güvenilirmez" kılıyor. "Baticılık" ve "işbirlikçilik" yaraya tuz basıyor. Organizmaya yabancı iki unsur, kendilerini emperyalizmin uzantısı yapan arterlerden kan alıp besleniyorlar belki ama bu, dışlanmışlıklarını ortadan kaldırmıyor, aksine derinleştiriyor. Bünye, yabancı maddeyi kabul etmiyor; kabul edilmeyen halklar değil, yapılar. Yoksa, Ortadoğu'nun

kadim halklarının yüreğinde ve yorğun güneşinin altında herkese yer var. Onlar, başkalarından "yer" esirgedikçe, dışlanıyorlar.

Dışgüçlere iflah olmaz çok yönlü, ekonomik, politik, askeri, kültürel/ideolojik bağımlılık, iki ülke rejimlerini de, son tahlilde, "pamuk ipliği"ne bağlı bir cenderede korku ve panik halinde tutsak tutuyor. Ruhi şekillenme ve toplumsal psikoloji üzerindeki "militarist vesayet" ve "ırkçı-şoven psikoz" böyle bir patolojinin sonuçları olarak ortaya çıkıyor.

Nihayet, gri/soyut teorik belirlemelerin gerisinde başka gerçekler de var. Her iki ülke rejimleri de, bugün Filistin ve Kürt Direnişleri karşısında tarihsel, moral, politik ve askeri bakımdan yenilmiş, daha doğrusu iflas etmiş durumdadırlar. Her iki yapı da, sadece yıkma ve yok etme yetisini

kullanmaya uyarlanmış bir halde herhangi "yapıcı," "çözücü," "barışçıl" proje üretecek kapasiteye ve niyete sahip değildir. Yapısal özelliklerinin kaçınılmaz sonucu olan bu şiddet kısır döngüsü onları içten içe kemirmekte, çürütmekte, boğmaktadır. Kendi yakıtıkları ateş çemberini aşamamakta, o ateşte kavrulma korkusuyla yangına körükle gitmektedirler.

Bu durumda, emperyalizm her ikisi için de can simidi olmaktadır. Bu bir basit tercih değil, bir nesnel varoluş koşulu, bir yükümlülük, bir yazgıdır bu türden rejimler bakımından.

ABD nezdinde gözden düşmek bile değil, bir nebzecek itibar ve buna bağlı olarak da destek yitirmek İsrail için ölümcüldür. Görkemli İsrail militarizmi bu kadar kof, bu kadar umarsız, bu kadar zavallıdır aslında. Amerikan, giderek, emperyalizm bağlantısı onun için bir var olma meselesidir. İsrail rejimi, Amerika üzerinde her zaman ağır bir yük olagelmıştır. ABD açısından İsrail'i taşımak Ortadoğu'da büyük ekonomik, politik bedeller pahasına üstlenilmiştir. Bu yükün ağırlığının bir gün ABD'de ters tepkiler yaratma olasılığı Siyonistler için hep bir kabus olmuştur ve zaman zaman ABD içinde güçlü çatlak sesler" de yükselmiştir. Büyük bedeller karşılığı İsrail'e verilen Amerikan desteğinin ardında, kuşkusuz, güçlü lobiler, sermaye odakları, tarihsel, dinsel, kültürel, duygusal

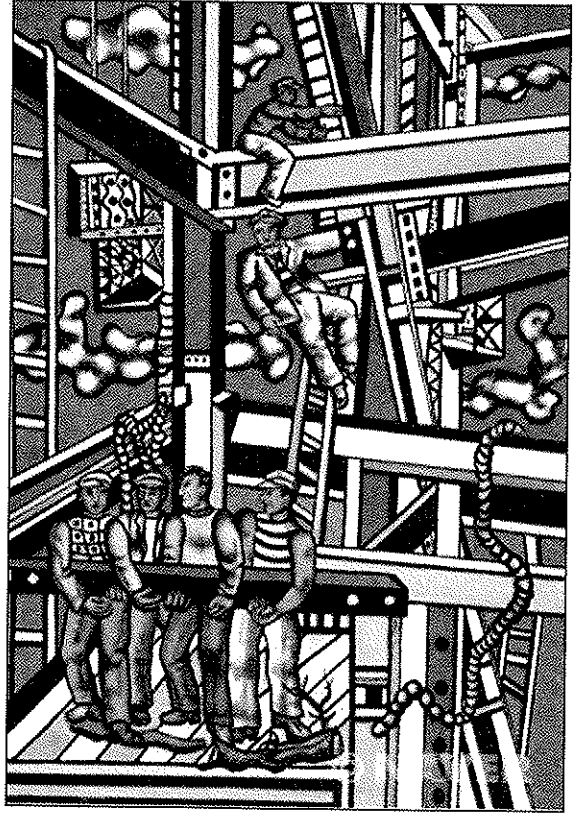
nedenler vardır ama son tahlilde soğuk stratejik hesaplar da bulunmaktadır arkaplanda. Hiçbir İsrail hükümeti ya da devlet yetkilisi, bu çıkar bağlarını hesaba katmadan Amerikan desteğine, bu yaşam kaynağına güvenemez. Bu nesnel bağ, Siyonist Devlet'in "önemi", dolayısıyla da taşınması, genel olarak emperyalizmin, özel olarak da ABD'nin, giderek, kapitalist-Batı medeniyetinin, politik-kültürel-ideolojik-ekonomik ve herşeyden öte askeri "ileri karakolu," "sıçrama tahtası," "vitriini," ve "organik uzantısı" olma gerçeğinden soyutlanarak ele alınamaz. O, aynı zamanda, Bölge halklarını korkuyla "terbiye etme"nin, Amerikan inayetine mecbur kılmanın, öykünmenin, irade kırılmasının, görünmez baskıların ve şiddetin de aracıdır. Ve bunlar emperyalizm bakımından stratejik değerlerdir.

Uzun uzadıya anlatmaya gerek yok, Türkiye de farklı değildir. Kuruluşundan, İngiliz ve Fransız desteklerinden, Sovyetlerle tampon ihtiyacından, sınırda bir potansiyel güç oluşturma projesinden, benzer stratejik hesaplardan başlayabiliriz ama gerek yok. Şu saptama yeterlidir: İkinci Dünya Savaşı'ndan buyana, Türkiye'nin bu yapısıyla ayakta durabilmesinin temel dayanağı çok yönlü emperyalist destekler olmuştur. Bu destekler, kuşkusuz, halka değil, yönetenlere, burjuvaziye, devlete, üstelik çok ağır koşullar karşılığı verilmiştir ama sonunda bu temelden çürük egemenlik sisteminin çarkları iyi -kötü döndürüp ülkeyi yönetebilmesini, bugüne kadar gelebilmesini mümkün kılmıştır. Onlar için de dolayısıyla emperyalist destek yaşamsaldır.

"Emperyalist destek" ise, hem değişgen, kırılğan ve nankördür, hem bu kriz koşullarında sınırsız da değildir. Talep çok olunca, arz aslanın ağzında olur, rekabet keskinleşir, kapitalizmin orman yasaları hükmünü sürdürür. Ve icabında sınırlı rant paylaşımı uğruna iki kadim müttefik ülkeyi de birbirine düşürür.

Bence, İsrail ile Türkiye arasındaki son krizlere bir de bu açıdan bakmakta yarar var.

ABD'nin Bölge halklarıyla savaşırken bu iki ülkenin işbirliğine ihtiyaç duyması gibi, bunlar da Filistinlilere ve Kürtlere karşı kendi savaşlarında Büyük Patron'un himaye ve desteğine muhtaçdırlar. Bu RANT için kıyasıya bir öne çıkma, baş gözde, teknik deyimle "en fazla kayırılan ülke" seçilme peşindedirler. Tabii bu durumun, askeri ve ekonomik yardım, diplomatik destek, vb. yan gelirleri de işin cabasıdır.

İnşaat işçileri, 1950

Şimdi bu iki ülke, aynı ipte oynayan iki cambaz gibi, Amerika'nın baş tetikçisi olma yarışı içinde kozlarını ortaya sürüyorlar. İsrail, lobisine, tarihsel ve kültürel bağlarına güveniyor ama ABD açısından yükü de ağır. O, Türkiye'yi "politik İslam"ın tehlikeli sularına açılmakla itham ediyor efendisine. Buna karşılık, Türkiye, Bölge'de tecrit İsrail'in yerine herkesle ilişki ve diyalog içinde olmanın avantajlarına oynuyor. Bu konumunun daha elverişli olduğu hesabına dayandırıyor hamlelerini. Bölge ülkeleriyle kavgalı İsrail'le kapışması, ötekilerle ilişki ve diyalog kurmasını mümkün kılıyor, ona kapılar açıyor ve dolayısıyla da ana kozunu güçlendiriyor. İsrail tü-rü, hesapsız, orantısız, ödünsüz, tabiri caizse dar pratikçi ve başına buyruk tetikçilik yerine Türkiye, içinde militer araçları da gizleyen "Truva Atı" rolüne soyunuyor. Zaten Amerikan silahlı güçleri Bölge'de konumlanmışken kendisine düşen ikincil militer rolleri de kabul ediyor, daha ileri fedailiklere de hazır olduğu imajını saklı tutuyor. Örneğin, fü-zeleri değil ama radarları yerleştirerek, "Füze Kalkanı" saldırganlığında "yardım yataklık" suçunu işliyor; Libya'da askeri işlev üstleniyor; Suriye'yi arkadan ve önden vurma yol-

Adem iliev Havva, 1934

larını açık tutuyor; Afganistan'a "sömürge valisi" atamanın, Lübnan'da BM kisvesinde "dolaylı işgal gücü"ne katkı sağlamanın parlak siciline oynuyor. Türkiye, Amerikan emperyalizmine, Bölge halklarının karşısına kendisinin sunduğu "ılımlı İslam modernitesi"nin maskesiyle çıkmasını öneriyor, emperyalizmin terorisyenlerinin "hümanist emperyalizm" tezlerine "yerel kılıklı emperyalizm" modeliyle katkıda bulunuyor. Bu arada rakibine vurarak onu iyice yalnız konuma düşürüyor, ana yarasını taşıyor, zaafını iyice gözler önüne sermeye çalışıyor.

Stephen Kinzer, 5 Mart 2010'da Guardian'da şunları yazıyordu: "Türkiye, Amerika'nın gidemediği yerlere gidebilir, konuşamadığı hiziplerle konuşabilir, ve yapamadığı anlaşmaları kotarabilir. Ve üstelik batının temel değerleri ve stratejik hedeflerine de bağlıdır. Başka hiçbir ülke, ABD'nin bölgenin amansız çöllerinde, ovalarında ve dağlarında yön bulabilmesine yardımcı olacak araçlara Türkiye kadar sahip değildir." İşte Türkiye'nin İsrail karşısındaki büyük kozu!

Bu kozu devreye sokmanın bir yolu da İsrail'le kriz çıkartmak değil midir? İstihbaratçı Mahir Kaynak şöyle yazıyor 4 Eylül tarihli köşesinde: "Türkiye'nin İsrail ile ilişkilerinin bozulması şartlara uygundur. Bölgesel bir güç olmak isteyen ülkemiz bölgedeki tüm halkların düşman saydığı bir ülkeyle dost olamaz..." "Bölgesel güç" olmak, aslında, emperyalizmin

taşeronu olmak, bundan nemalanmak ve bu arada Amerika'ya sığınıp efelik taslamak, zulmetmek halklara, başka bir şey değil kuşkusuz.

Bu arada bir noktaya daha değinmek gerekir. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin modern araç ve teknoloji gereksinimlerinin karşılanması, Amerikan icazetiyle, İsrail'e devredilmişti. Böylece de Türk dış politikası bu "bağ" ile İsrail çıkarlarına endeksli tutulmak istenmişti. Bu ayakbağı kopartarak Türkiye bir hamle daha yapıyor ve bu konuda İsrail'i devre dışına çıkartarak hem ABD ile doğrudan muhatap olmak, hem de politikalarında esneklik kazanmak istiyor. Erdoğan'ın son ABD gezisinde Heronlar yerine Predatör insansız uçaklarının, Siyonizm etkisi altındaki Kongre'yi atlayarak doğrudan Obama tarafından Türkiye'ye aktarılmasını talep etmesi bu hamlenin bir sonucu.

Türkiye hevesli, Kürt Direnişinin korkusuzla malul ve sıkışmış müflis tüccar. Bu nedenle de hamleleri cüretkar kumarbaz misali, sert ve canhıraş. En ölümcül numaralarla bile kendini ispata hazır.

Aslında, sıkışmış, yıpranmış, ekonomik/stratejik batağa saplanmış üç ülke arasındaki kıyıcı bir oyun bu. Bir yanda ikiz kardeşler, öte yanda Büyük Birader. İkiz kardeşler, himaye, baş jandarmalık, seçilmiş gözdeleklik, rant ve militarizmlerine tam destek peşin-deler. Birbirlerini kolladıkları, aynı yolun yolcuları, aynı siperlerin askerleri, stratejik müttefik oldukları kesindir ve kendi dünyalarına özgü "dostlar alışverişte görsün" türünden doğal çıkar didişmeleridir olup bitenler. Bir kayıkçı kavgasının perde arkasındaki reel çıkar çatışmalarının, gözboyayıcı çelişkilerinin, gizli pazarlıklarının, bencil kapışmalarının, kirli numaralarının, içinde hepsinden unsurlar barındıran, hülasasıdır bütün bu olup bitenler. Hem helalleşir, hem birbirlerinin gözünü oyar, hem de mazluma karşı birlikte barikat örerler.

Kurbanlar uyanık olmalı. Başta da Kürtler ve Filistinliler...Obama için davul zurnayla kutlama yapanlar...Emperyalizmden medet umanlar...Türk ya da İsrail "demokrasisi"nden çare bekleyenler...Kıyıcı egemenlerde insaf bulanlar...Liberalizmde "çözüm" ve "barış" arayanlar...Hele de Erdoğan'ı yücelten Gaz-zeliler, Türk "aydını"na öykünen, ondan gelen övgüye susamış Kürt "aydınlar..."

Kızlar belki ama benden söylemesi...

Kürt sorununa Geobels bakışı

Tektaş Ağaoğlu

Herkesin aklında kendince bir "çözüm" yolu var, ama hiç biri somut gerçeklikle bağdaşmıyor. Çünkü kimse bu konuda Kürtler ve Kürt Özgürlük Hareketi'nin ne istediğini, yani Kürtlerin nasıl yaşamak istediklerini düşünmek bile istemiyor.

Demokrasiyle, yeni bir demokratik, sivil anayasa ile mi?

Demokratik ve sivil anayasadan ne kastedildiğine bağlı. Onun ne olduğuna Kürtlerle anlaşarak birlikte karar verecekseniz başka bir demokrasi, onlarsız kendiniz karar verecekseniz bambaşka bir "demokrasi". Görüldüğü kadarıyla önümüzde gündemi işgal edecek "sivil ve demokratik, özgürlükçü" yeni anayasanın temel omurgası, özellikle Kürt halkının geleceğini ilgilendiren yönleriyle, TBMM'inde bir AKP-CHP-MHP iş birliği ve mutabakatı sağlanması üzerine oturacak. Bunun ne olduğunu ve olacağını belirtmeye gerek yok. Ne olamayacağı biliniyor.

Kürtler eşitlik istiyorlar. Özetle, somutu: "Türküm doğrum...varlığım Türk varlığına armağan olsun" anlayışının ve dayatmasının son bulması, mesele... İyi de, bu dayatmadan vazgeçilmesi, ilk okullar önündeki merasimlerden dışlanması Kürtlerin istediği eşitliği sağlar mı? Sağlamaz. O eşitliğin sağlanabilmesi için Kürtlerin nasıl yaşamak istiyorlarsa öyle yaşamalarını sağlayacak çok daha başka hayati ilkelerin, düzenlemelerin, yeniden yapılanmanın anayasal ve yasal güvenceye bağlanarak her alanda hayata geçmesi gerekir. Kürtler ne istiyor sorusunun gerçek, somut karşılığı budur. Kürt Özgürlük Hareketi buna "demokratik özerklik" diyor.

Demokratik özerkliğin somut içeriğini doğru kavramak için de soruna dışardan, hakem bakışıyla değil, kendini Kürtlerin yerine koyarak içerden, empati ile bakmak gerekir. Bir başka deyişle, Kürt halkının en son şu otuz yıldır on-

ca badire, onca yıkım, ölüm bahasına inatla sürdürdüğü kavgayı ciddiye almak gerekir. Alın size işte Kürtçe televizyon bile verdik demenin de, Kürtçe televizyon neye yeter, o ne ki söyleminin de ne anlama geldiğini idrak edemeyenlerin yakın ve orta vadede gelecek tasavvurlarının Kürtlerin de, Türklerin de hayrına olmayacağı bugünden görülmelidir.

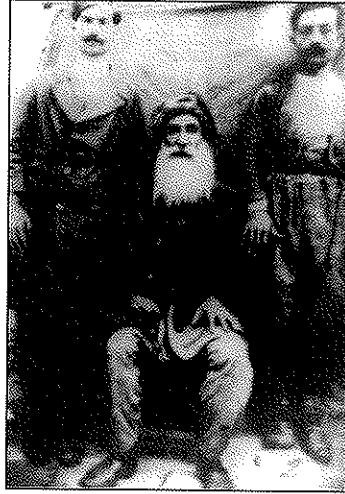
İşte tam da böyle bir "çözüm yolu" nun, yani AKP'nin parti olarak ve iktidardaki hükümet olarak hem Kürtler, hem de Türkler için öngördüğü "iyiliğin" ne olduğu, Başbakanın deyişle "... anladıkları dilden konuşuruz. Bıçak kemiğe dayandı!" sözlerinden olduğu kadar alelumum medyada alıp yürüten "doksanlı yıllara geri dönülüyor" beyanları ve yorumlarından da pekala anlaşılıyor. Bu nedir?

En meş'um anlamı ve çağrışımlarıyla henüz daha "Nihai Çözüm" kararlılığı değilse bile, niyetidir. Geçen ay içinde Hakkari'de ve mücavir illerde dikkati çeken askeri hareketlilik, ve hazırlıklar, adeta seferberlik hali, böyle bir niyete işaret etmekteydi. Yine Hakkari'den İstanbul'a kadar memleketin her yerinde ani ve kesin yükselişe geçen KCK operasyonları, nerdeyse binlerle sayılan göz altılar, ard arda otuzlu kırklı tutuklamalar ha-

keza. Böyle bir "nihai" seçeneğin -ya da çözümün- şu veya bu biçimde gündemde olduğu, Başbakan dahil hükümetin hemen her üyesinin beyanlarında da tekrarlanıp duruyor.

Demek ki böylesi bile en azından düşünülebilir...

Kürt sorunu memleketin temel sorunlarının kilit taşı olmuştur. O temel sorunların bir ön- de geleni de hiç şüphesiz başımızdaki AKP iktidarındır. AKP'lilerin (çoğu AKP'ci çok bilmiş medyatik Kürt sorunu uzmanlarıyla birlikte) özellikle bu konuda sergiledikleri tavırlar AKP'liliğin ve AKP'ciliğin Kürdüyle, Türküyle bu memlekete ne nalet bir yük olduğunun en bariz alametidir.

Resmi Türk kimliğinden özgür yurttaşlığa

Dergimizde ırkçı Güneş-Dil teorisi yıllarında Türkçü kafatasçılık yapıldığını, Reiscumhur Gazi Paşa'nın manevi kızı Afet Hanım'ın (İnan) Cenevre'de "Türk Irkının Vatanı Anadolu" başlıklı doktora çalışmasını yaparken Sihat ve İctimai Muavenet Vekâleti tarafından pek çok il ve ilçede 64.000 kişinin kafatasının ölçüldüğünü, keza Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumu uzmanları tarafından sayısız kelimenin aslıda Orta Asya Türkçe lehçelerinden geldiğini ispatladıklarını! ve Vatandaş Türkçe Konuş kampanyasıyla özellikle Ermeni, Rum, Yahudi ve Süryani yurttaşlarımızı korkuttuklarını, bu kampanyanın kendini öz be öz, Türk oğlu Türk sayan sokaktaki vatandaşların saldırganlıklarıyla amacına ulaştığını, örneğin o gruplardan kadınların çocuklarına sokakta "Mama" hitabını yasakladıklarını yazmıştık.

Meğer kafatası ölçmek sadece halkın içinde olmamış, bizzat Reiscumhur'un sofrasında da olmuş. Bu hususu Diyarbakır'lı yazar Şeyhmus Diken'in 2 Eylül 2011'de www.birgün.net web sayfalarında okuduğumuz yazıdan öğrendik, olaydan haberi olmayan okurlarımızı düşünerek ve Diken'den izin alarak yazıyı sayfamıza aktarıyoruz.

Şeyhmus Diken

Ünü Diyarbakır'ın dışına taşmış ve soyadı kanunuyla "Güzelses" olacak olan Diyarbakırlı Celal Bey, 1930'lu yıllarda halkevinin musiki şefidir. Celal Bey'in musikiyle ilişki halinde olduğu bu dönemde, sonraları ünlü bir tiyatro sanatçısı olarak ün yapacak olan Altan Karındaş'ın ağabeyi Mahmut Karındaş, 1930'lar itibarıyla Diyarbakır'da veteriner yüzbaşı olarak görev yapmaktadır. Karındaş yüzbaşı, karın'daş olmadığı Diyarbakırlıların gündelik yaşamdaki sözlü ifadelerini, kısmen de yerel ağzı alaya alarak, bir plak yapar. Bu plak kentte ciddi ölçüde üzüntü nedeni olur.

En çok üzülenlerden biri de; Mustafa Kemal'in, Başbakan Fethi Okyar kabinesinde Bayındırlık Bakanlığı da yapmış olan, Lozan delegasyonundan Zülfü Bey'in oğlu ve Cahit Sıtkı Tarancı'nın dayısı Pirinççizade Fevzi Bey'dir. Fevzi Bey, Mahmut Karındaş'ın plağıyla yarattığı olumsuz ve aşağılayıcı Diyarbe-

kir görüntüsünü biraz da değiştirmek için Celal Bey'i ikna ederek, plak yapmak üzere İstanbul'a götürür.

Celal Bey'in İstanbul'da ilk uğrak yeri, dönemin ünlü mekânlarından "Sahibinin Sesi" plak şirkettir. Şirketin musiki şefi Artaki Candan Efendi ile görüşülür. Ve hemen ilk plak yapılır. Okunan eser: "Ben şehidi badeyim, dostlar demim yad eyleyin" olur. Fevzi Bey, aynı gün Mustafa Kemal'in de onayını alarak, Celal Bey'i Dolmabahçe Sarayı'na çıkarır. Yıl 1932 ve mekân Dolmabahçe Sarayı'nda, Paşa'nın sofrasıdır. Ve o akşam Celal Bey, Paşa'nın izniyle gündüz plağı okuduğu eserle başlayıp, "Yaş Destanı"yla devam eder.

Mustafa Kemal, yıllar öncesini anımsayarak, Celal Bey'e hitaben "Sen yıllar evvel Diyarbakır'deki köşkte türkü söyleyen çocuktun, seni hatırladım" der. Ne yaptığını sorar. Okul durumunu da ihmal etmez! Celal Bey "Özel İdare'de çalıştığını ve musikinin hep bir adım önde gittiğini, okuldan geri kaldığını" ifade eder. Paşa, geçmişteki görüşmelerine binaen adeta doğrulandığını düşünerek başıyla onaylar.

Mustafa Kemal, yakınında duranlardan birine başıyla işaret ederek, Celal Bey'in kafasının ölçüsünü aldırır. Celal Bey bu kafa ölçme olayına bir anlam veremez. Gazi Paşa, ölçüyü alan şahıstan "uygundur" onayını aldıktan sonra, muhabbet devam eder. Dönem 1930'lardır. Ve Türkleşme çerçevesinde Türk Tarih Tezi'nin, Güneş Dil Teorisi'nin hızla sistemleşti-

rıldığı, gündem tuttuğu dönemlerdir. Bilimle uğraşma iddiasındaki bir dolu insan, her şeyi Türklüğe dayandırma gayretleri içerisinde. Diyarbakir'den giden ve kafa ölçüsü alınan Celal Bey, bu vesileyle ölçüye tabi tutulduğunu bilmemektedir tabii ki!

Celal Bey'in sofrası muhabbetine katıldığı andan itibaren sekiz saat süren musikiyle yoğunlaşmış sofranın bir bölümünde Mustafa Kemal o akşam sofrada olan Ermeni Nobar Tekyay'a ezan okumasını emreder. Nobar, tekdüze bir sesle başlar okumaya. Tamamladıktan sonra da Paşa, Celal Bey'e dönerek, onun da okumasını ister. Ardından da "Hazreti Muhammed'i nasıl bilirsin?" diye sorar. Celal Bey nasılsa kafa ölçümü alındı, bu geceden sonra iş olacağına varır diye düşünerek, kısa bir duraklamadan sonra okuduğu ezanın akabinde, Mevlidin;

"Geldi bir akkuş kanadiyle revân / Arkamı sigâdi kuvvetle hemân" bölümüyle başlayıp, "Aşk ile şevk ile edin Esselat" diyerek "merhaba ey âl-i sultan merhaba" bölümüne gelir ve ayağa kalkıp el bağlar.

Bunu gören Mustafa Kemal Paşa ve masadaki otuza yakın kişi de ayağa kalkıp el bağlar. Mevlidin "merhaba" bölümünü makamıyla tamamlayan Celal Bey, Mustafa Kemal'e hitaben; "Paşam 1400 yıl öncesinde yaşayıp da bugün bizleri ayağa kaldırıp el bağlatan o sorduğunuz Muhammed'dir" der. Paşa memnuniyetini ifade ederek, "Celal Bey, burada (İstanbul'da) kal!" der. Celal Bey yanıt vermez.

Bir süre sonra, Celal Bey'in ayrılma saati-ne doğru Gazi Paşa, Diyarbakirlilere hitaben iletmek üzere, genç birinin dilinden bir mesaj verir Celal Bey'e: "... bizim diyarımız oğuz Türkün has konağıdır, biz de bu konağın has çocuklarıyız. Buraya konduğumuzdan beri ne olduğumuzu anlatmağa çalıştık ve anlatıp duruyoruz ki: Türk eli büyüktür ve yeryüzünde yalnız o büyüktür. Her yeri dolduran Türktür ve her yanı aydınlatan Türkün yüzüdür. Diyarbakirli, Vanlı, Erzurumlu, Trabzonlu, İstanbullu, Trakyalı ve Makedonyalı hep bir ırkın evlatları, hep aynı cevherin damarlarıdır. Bizim yeni işimiz budur. Türkün varlığı bu köhne âleme yeni ufuklar açacak, güneş ne demek, ufuk ne demek, o zaman görülecek. Diri yal-

nız Türk milletidir. Birliği ortaya koyan da Türktür." İşte o zaman anlaşılır, ölçülen kafanın anlamı.

Ve Celal Bey Dolmabahçe Sarayı'nın kapısından ayrılırken özel kalem görevlisi, Celal Bey'e hitaben sorar. "Paşa'nın, burada kalın? Sorusuna cevap vermediniz. Kalacaksınız işlemleri yapayım" der.

Celal Bey de özel kalem görevlisine hitaben şunları söyler.

"Tek başıma kalsam, Şah-ı devrane kul olmam,

Viran olası hanede evlad-u ayal var."

1934'te soyadı kanunu çıktıktan sonra Güzelses soyadını alan Celal Bey'in bu türkü sözlerini cevaben iletmesi, hangi duygularladır bilinmez. Özel kalem görevlisi de, "Siz doğulu-lar adam olmazsınız. Ayağınıza kadar gelen fırsatları tepiyorsunuz. Hâlbuki burada kalmayı kabul etseydin bütün kapılar önünde açılırdı. Belki de yakın zamanda milletvekili olur-dun" der.

Celal (Güzelses) Bey'in Mustafa Kemal'in mesajını Diyarbakir'e adresine ulaştırdıktan sonraki dalgası ise izlenmeye değerdir. 1869 yılında Süleyman Nazif'in babası Said Paşa tarafından kurulan Anadolu'nun ilk gazetesi (kimine kaynaklara göre de ikinci) Diyarbakir 26 cemaziyelevvel (Eylül 1932) tarihli ve alt logosunda "Siyasi, İçtimai, İktisadi Türkçü Halk Gaztesi" yazan nüshasında Paşa'nın mesajını "Fahri Hemşehrimiz Gazi Hazretlerinin Diyarbakir'li'lere Yüksek Hitabeleri" manşetiyle olduğu gibi verir. Gazetenin sahibi ve umumi neşriyat müdürü sonradan Çubukçu soyadını alacak olan Tahsin Cahit ilk sayfada "Büyük Gazi ve Türklük" başyazısında şunları söyler: "Biz o deha şahikasından kopup gelen bu nurlu hakikatlerde, cihana dal budak salan, medeniyet tohumu saçan asil bir ırkın lâyemut varlığını tanıdık... İnsan zekâsının fevkinde, mucize şeklinde işler yapan, eserler yaratan bu geniş kudret; şimdi de Türkün diriliği, birliği ve dili ile meşguldur... Artık dünün köhne ve muzır zihniyetiyle, aynı mekânı, aynı harsı taşıyan bu vatan evlatları arasında ayrı ve gayrılık aramak hıyanetini irtikâp eden bir gafile, bir haine tesadüf etmeyeceğiz..." der.(1)

Şimdi buradan hareketle galiba biraz gerile-

re gidip Şeyh Saîd Kıyamından sonra genç cumhuriyetin bağına bir hançer gibi saplanan "Takrir-i Sükûn Kanunu" ve sonrasına değinmek gerekiyor. Anılan tarihle birlikte, sonrasında Dolmabahçe sofrasında Celal Güzelses'in kafa ölçüsünün alınmasına varan yeni ve tekçi bir kimliğe doğru hazırlığın başladığını söylemek mümkün. (2)

İstanbul Üniversitesi (o yıllarda Darülfünun) yayını olarak 1925'te "Türk Antropoloji Mecmuası" yayınlanmaya başlanır. 1925'ten 1939'a kadar 14 yıllık zaman dilimi içinde kimisi sayıları çift sayı olmak üzere sonuncu sayısında numara 22 diye yazılsa da toplam 16 sayı olarak nesredilir anılan Antropoloji Dergisi. Ana tema Dillerin orijinini, konuşulduğu coğrafyanın sınırları olarak kabul etmeyen bir "Türk Dehası"na tekabül eden bir resmi tezi hayata geçirmeyi ilke sayar kendine, anılan dergi. O denli çarpıcı tezler sunulur ki; "Afrodit" kelimesinin 'Avrat', "Poseidon" kelimesinin Türkçede 'gemi' anlamına gelen "Bostagen", "Vulcanus" kelimesinin de Türkçe 'bulanık' anlamına gelen "Bulkanıg"dan türetildiğini gayet "bilimsel" yöntemlerle ve olanca heyecanlarıyla anlatırlar.

"Güneş Dil Teorisi"; sanki bir güzel ve şairane isimle, dilin (Türkçenin) güneşten çıktığını göstermekle beraber güneş gibi dünyaya yayılmışlığı ifade eder. O denli abartılır ki; 19 Haziran ile 31 Aralık 1937 tarihleri arasındaki 6,5 aylık zaman dilimi içinde 64.000 kadın ve erkek üzerinde Trakya-Bursa, Bilecik-Çanakkale, Balıkesir, Manisa-Ege-Eskişehir, Afyon, Burdur, Kütahya, Isparta, Antalya- Orta Anadolu-Garbi Karadeniz-Kuzey- Şark I ve Şark II olmak üzere toplam on bölgede ölçüm yapılır... Irksal karakterleri esas alan on yedi farklı ölçümle gerekli aletler de Sıhhat (Sağlık) Bakanlığınca sağlanır. Antropoloji Mecmuası ile devlet ilişkilerinin en canlı ve bir başka örneği de askeriyenin denek olarak askerlerin kullanılmasına verdiği izindir. (3)

Üç önemli yöntem kullanırlar bu "bilimciler". Sefalometri dedikleri yaşayan insanın baş ölçümü. Antropometri dedikleri insanın bedensel özelliklerinin ölçümü ve Kraniyometri dedikleri iskelet üzerinden kurukafa ölçümü esas alınır.

Kimileri sanabilir ki bu irki tespitler ve çalışmalar 1930 ile 40'lar arasında kalmış bir

"başarısız ve beyhude çaba"dır. Hatta kimileri düşünebilir ki; bu dönemin koşulları gereği iktidar olan tek parti Cumhuriyet Halk Partisi'nin işidir. Bin kere Hayır. Çünkü anılan tek parti devlettir ve devlet adına hatta devlet olarak bunları yapmaktadır. Zaman geçtikçe uygulamanın dönemsel olmadığı bunun ruhlara nüfuz etmiş koca bir resmi ideolojik politikanın sıradan insanın dahi beyin damarlarına işlediğinin sık ve yaygın örnekleri her yerde karşımıza çıkar.

Uzun tarihsel süreci hızla atlayıp yakın yıllara gelirsek 15 Şubat 1994 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 569 sayılı kararıyla öğretmenlere ve orta dereceli okul öğrencilerine bir kitap tavsiye edilir. Kitap, ürünlere standart veren bir kurumca Türk Standartları Enstitüsünce hazırlanıp onbinlerce basılır. Yaygın olarak da dağıtılır.

Kitabın ismi "Türk ve Türklük"tür. Birkaç özlü sözü kaptan paylaşmaya ihtiyaç var.(4)

"Benim yaradılışımda fevkalade olan bir şey varsa, Türk olarak dünyaya gelmemdir."

"Eğer bir Türk seslenirse, Tanrı korusun, köpek değil, erkek aslan bile kan kusar."

"Türk, bütün insanlardan üstündür. Çünkü Allah onlara (Türlere) ad vermeyi kendi üzerine almıştır."

"Türk korkmaz, fakat korkutur. Basra'nın edebi, Yunan'ın hikmeti, Çin'in sanatı Türk için çoktan belli şeylerdir."

"Türkiye'de sizi aldatan birine mi rastladınız, biliniz ki o muhakkak Ermeni'dir."

"Bir Türk'e iş mi yaptıracağız, mukaveleye lüzum yok, sözü kâfidir. Ama Rum veya başka bir Hristiyan'la iş yapacaksanız mukavele yapınız. Ermeni ile sözlü veya yazılı hiçbir mukavele yapmayın. Zira onun yalan ve hilelerine karşı hiçbir mukavele garanti sağlamaz."

"Her Türk, kendini aslan, düşmanını av, atını ceylan sayar."

"Onlara Tanrı Türk adını verdi ve onları yeryüzüne hâkim / hükümdar kıldı. Dünya milletlerinin 'idare yularını' onların ellerine verdi."

Ve Türk ırkının özelliklerini de sayar kitap; Cilt beyaz (hafifçe sarıya mütemayıl), boy ortadan yüksek, kafatası kısa, saç siyah, gözler

siyah-moğol gözü gibi çekik değil, burun normal basık değil, göğüs orta, yüz uzunca-oval, elmacık kemikleri hafifçe çıkık, dudaklar kalın, boyun kısa...

1925'lerden başlayarak "Resmi Kültürel Kimlik" Türklük ırkı faktörü çerçevesinde diğer bütün halklar yok farz edilerek ya da Türk varsayılarak oluşturulma olanca gayreti, devletin bütün kurumlarında yürütülüp yaygınlaşınca, ister istemez gündelik hayata mesela ilk evvel ilköğretim kurumlarından başlayarak yansıdı.

İşte en sıradan tabiriyle "andımız" ile başlayıp, "Ne mutlu Türküm Diyene-Türk, Öğün, Çalış, Güven- Bir Türk Dünyaya Bedeldir" gibi ifadelerle zuhur edip yaygınlaştı. Sadece dillerde dimağlarda kalmayıp dağa, taşta devlet marifetiyle yazdırıldı. "Türkçe Konuş Çok Konuş-Vatandaş Türkçe Konuş" kampanyalar halinde yürütüldü. Ve en azından kendi kuşağında kısmen de başarılı olundu. Örneğin bizim kuşak, Kürt ana babadan doğmamıza rağmen yoğun olarak ilkokuldan başlayarak Kürtlüğe ve Kürtçeye hayli uzak ve küçümseyici yetiştik. Büyüklerimiz, "çocuklarımız İstanbul Türkçesi öğrensinler ve konuşsunlar" diye gayret ettiler. Asli kimliğimizle yeniden yüzleşmemiz, yetmişli yıllarla birlikte Kürt gençliğinin siyasal-demokratik mücadelesi; sonrasında da 80'li yıllarla birlikte Kürt politik mücadelesinin Kürdün varlığı için kaniyla canıyla yarattığı siyasal mücadele ile kırıldı.

Doğrusu bugün dönüp baktığımızda 1930'larda Afet İnan'ların Türk Tarih Tezi ve Güneş Dil Teorilerinin artık tedavülden kalktığını söylesek bile, hâla resmi kültürel ırkçı Türk kimliğinin çözülerek yerine demokratizmi esas alan "Özgür Yurttaş" kimliğine evirildiğimizi söyleyebilmek için daha işin çokça başında ve ancak kendi sivilliliğimiz ve siyasal varoluşumuz içinde özgür yurttaşlığı telaffuz edebildiğimizi, hatta yer yer yaşayabildiğimizi, ama sistemin bu kulvara girmesinin önünde çok ciddi blokajlar olduğunu söylemek gerek. Yani ezcümle devletin 90 yıldır oluşturmaya gayret ettiği kimlik intiharından, hatta kimlikler katlinden geçmiş "Makbul Vatandaş" ile devletin gözünde "ihanetle!" ısrar eden "Özgür Yurttaş" kimlik mücadelesi hâla sürüyor.

1) Diyarbakır Gazetesi, 26 Cemaziyevvel 1351(26 Eylül 1932). Şeyhmus Diken Arşivi.

2) Diken, Şeyhmus. Sırrını Surlarına Fısıldayan Şehir Diyarbakır, İletişim yayınları, 7. Baskı 2011 İstanbul.

3) Maksudyân, Nazan. Türklüğü Ölçmek, metis yayınları, Mayıs 2005, İstanbul.

4) Bozkurt, Ömer Naci. Türk ve Türklük. Türk Standartları Enstitüsü Yayını,1994 Ankara.

Güneş Dil'de TDK ve TTK nasıl çalıştı?

Diken'in anlattığı olayla dolaylı ilgisi olan bir başka vaka kentin 1937'de Diyarbakır olan adının nasıl Diyarbakır haline geldiğidir.

Tarihi çağda değişik kavimler ona değişik adlar vermişler.Amida, Amîd, Amedu, , Dikranagert, Kalne, Konstansia, Kara Amid, Kara Hamit Diyar-ı Bıkr, Diyar-Bekr, Diyarbakır...

Diyarbakır 7. yy.'dan itibaren bölge ve idari birim adı, Amida/Amêd ise kent adıdır. 1515'te Bıyıklı Mehmed Paşa Beylerbeyi tayin edildikten sonra İmparatorluğun 5. Eyaleti olmuştur. Osmanlı yönetiminin son dönemlerinde yerleşim adı olarak da Diyarbakır kullanılmıştır.

1937'de Kemal Atatürk'ün emriyle Diyarbakır yapılmıştır. Bunun da öyküsü ilginçtir. Re-isicumhur 1937'de şehri ziyaret eder, Kolordu Kumandanlığı yaptığı 1917'den beri ilk kez gelmektedir. Halkevi'nde bir klasik batı müziği konseri verilir. Gazi Paşa orada yaptığı konuşmada Diyarbakır demez, "Diyarbakır" der.

Aynı gece trenle Elazığ'a geçerken (Mamûrat-ül aziz'den Elaziz'i daha önce Elazığ yapmıştı), Ergani'den Ankara'ya TDK Katib-i Umumi İbrahim Necmi Dilmen'e acele kaydıyla telgraf çeker, "D. Bekir isminin etimolojisine dair etüt var mıdır? Esasta bu şehrin ismi bakır memleketi manasına olan Diyarbakır olması gerekir ve bundan maada bu isimle tanınacaktır. Dil Kurumunun Tarih Kurumuyla teşrik-i mesai yaparak historik ve linguistik tetkikatta bulunması emrediliyor. Balıkesir sayı-ları İsmail Hakkı'nın da mesai birliğine davet edilmesi faydalı olacaktır" der.

12 saat sonra müştereken toplanan TDK ve TTK profesörleri sonuçta Amida kelimesinin Yakut dilinde "bakır sikke" anlamına geldiğine, "diyar"ın ise Yakutça'da "ev" demek olan "dier" olduğuna karar verirler.

Dilmen hemen Kalem-i Mahsus Müdürüne cevabi bir telgraf yollayarak 22 kişilik toplantı yapıldığını, şehrin adına "Bakır eli" anlamında Diyarbakır denilmesinin çok yüksek bir buluş olduğu kanaatinde ittifak edildiği" belirtildi. Kurulan 6 kişilik tetkik komisyonu iki gün tartıştıktan sonra "Amid Türkçe bakır demektir, bakır kelimesi Arapça'da "Bekir"e dönüşmüştür" kararı aldı. (Profesörler: Hasan Reşit Tankut, İsmail H. Uzunçarşılı, Yusuf Ziya Özer, Abdülkadir İnan, Ahmed Cevat Emre ve Mükrimin Halil İnanç'tı.)

Sorunsuz Yaşamak İstemeyenlerin "Kürt Sorunu"

Ali Ertem*

"Kürt sorunu" Kürt ulusunun, ulusal hak ve özgürlüklerinden tamamen feragat edip, Türklük adına kendine dayatılan kölelik kimliğini benimsemediği için yurdunu, yuvasını (Kürdistan'ı) talan ederek çözülecek bir sorun değildir.

Çözüm'ün olmazsa olmazı, atılması gereken ilk adımı, devlet terörünün derhal sona erdirilmesidir. Zira Kürt halkının inkârı ve imhasına dayalı devlet terörü, eşit hak ve özgürlükler temelinde ortak yaşamın önündeki en büyük engeldir.

"Kürt sorunu" Kürt halkına siyaset alanının kapatılması için düşünülmüş hile ve entrikalarla, haksız "baraj" sitemleri ile çözülemez. Kürt halkının seçilmiş temsilcilerini linç etmeye kalkışanların, onları, derdeste hapse tukanların çözümünden söz etmeleri abestir. Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana ne yerel yönetimlerde ne de Türkiye Büyük Millet Meclisinde Kürt halkının iradesi hiçbir zaman özgürce temsil edilememiştir. Devlet terörü baskı ve korku hiçbir zaman gündemden düşmemiştir.

Çözümün olmazsa olmazı, Kürt halkının örgütlenme, seçme ve seçilme hakları önündeki bütün engellerin kaldırılması ile mümkündür. Kürt halkının seçilmiş temsilcilerinin hiçbir baskıya ve aşağılanmaya maruz kalmadan, Kürt halkının iradesini mecliste ve yerel idarelerde temsil etmeleri ile mümkün olabilir.

"Kürt sorunu", insan fantezisinin sınırlarını zorlayan en ağır işkencelerin denendiği, duvarları "Türkçe konuş, çok konuş!" "Ne mutlu Türküm diyene!" vb. sloganlarla doldurulmuş Diyarbakır "rehabilitasyon" cehennemlerini, çirliçplak geçmeye mecbur edildiği ortamlarda, en ağır bedeller ödeyerek, insan onurunu korumasını öğrenmiş Kürt aydınına, sanatkarına, politikacısına, "Kürt açılımı" adına "milli birlik ve beraberlik" aldatmacaları ile geçirilebilecek bir sorun değildir. Kürt halkı da tıpkı diğer halklar gibi doğal özellikleri gereği hak ve özgürlükleri ile insanca yaşamak istemektedir.

Çözüm'ün olmazsa olmazı, derhal atılması gereken ilk adımı, (eğer ki, utanmak, devlet yöneticilerimiz için de kabul edilmesi gereken insani bir erdemse) zulmü işkenceyi, katliamı ve sürgünü tek çözüm kabul edip, Kürdün insanlık onu-

runu zedeleme, yok etme girişimlerinden dolayı insanlığa karşı işlenmiş suçlar nedeni ile Kürt halkından özür dilemektir. Mağdur edilmiş on binlerce insanın maddi ve manevi zararlarını tazmin etmektir.

"Kürt sorunu" soykırımcı devlet elinin ve onun turnağı konumundaki Hamidiye mirası koruculuk sisteminin "kardeşlik, et-turnak" safsatası ile çözülebilecek bir sorun zaten değildir.

Çözüm'ün olmazsa olmazı, derhal atılması gereken ilk adımı, Kürdün Kürde kırıltılması zihniyetinden vazgeçilmesi, Anadolu Hristiyanları (Ermeni, Asuri-Süryani, Helen halkları) soykırımından miras kalma Koruculuk sisteminin derhal dağıtılmasıdır.

"Kürt sorunu", TRT-şes cinsinden bir "hak" kırıntısı ile devlet politikasının "bilinmeyen bir dilde" Kürtlere yeniden aktarılması ile çözülecek bir sorun değildir.

Çözüm'ün olmazsa olmazı, derhal atılması gereken ilk adımı, dillerin eşitliği ilkesinin kabul edilmesi ve anayasal garanti altına alınmasıdır. Kürtçenin de hayatın her alanında (mecliste, okulda, resmi dairelerde, edebiyatta, sanatta) geçerli aktif bir dil olarak kullanımı önündeki bütün yasakların kaldırılmasıdır.

Hükümetin, birkaç darbeci generali emekli ederek, yerine gaddarlıkta öncülerine taş çıkaran savaş suçlusu bir generali genelkurmay başkanlığına atamasını, "demokrasinin bir zaferi" olarak sunması kamuoyunu yanıltmaktan başka bir anlam taşımamaktadır.

(Bakınız: http://www.youtube.com/watch?v=sDR_6YcUC_E)

Bununla birlikte halkı yıldırma ve denetim altına almak için Kürdistan'a "hakkı, hukuku" kendinden makul "özel tim" adı verilen katil şebekelerinin yeniden devreye konması, her türlü iyi niyet girişimini sabote etmek anlamına gelir. 1915'ten bu yana gündemde olan inkâr ve imha konseptinde ısrar edildiğini gösterir.

"Kürt sorunu"nu çözme niyeti olanların, soykırım sabıkalı devlet geleneğinin, kanlı karanlık geçmişini inkar etmekten vazgeçmeleri gerekmektedir. İttihatçı egemenlik zihniyetini terk etmeleri, yani bütün kötülüklerin kaynağı olan Türk ırkçılığı sorununu öncelikli olarak çözmeleri gerekmektedir.

Barış ve ortak yaşam kaygısı taşıyanların, önce işlenen savaş suçlarının ve insanlık suçlarının hesabını vermeleri, sorumlularını hak ettikleri cezaya çarptırmaları gerekmektedir. Yüz yıldır yürütülen antipropaganda sayesinde Kürde yakıştırılan lanetli sıfatların (düşman, eşkıya, bölücü, terörist vs.) yarattığı histerinin bertaraf edilmesi için inandırıcı adımlar atılması, Türk toplumuna, Kürdün de hak ve özgürlüklere layık insan olduğunun anlatılması gerekir. Bir başka ifadeyle devlet erkinin, yaratmış olduğu canavarın (ırkçı ön yargılardan kaynaklı düşmanlığın, kin ve nefretin) kontrol altına alınmasını ve adım adım yok edilmesini sağlayacak, kararlı bir mücadele başlatması gerekmektedir.

TC devleti kurulduğu günden bu güne kadar, Kürtlere insan onurlarını korumaları için, eşitlik ve özgürlük umutlarını yeşertmeleri için, yeni bir Türk soykırımının kurbanı olmamaktan kurtulmaları için, dişlerini turnaklarına takarak direnmekten, katlanılmaz acılara katlanmaktan başka bir seçenek bırakmamıştır. Kürtler bu noktada direnmekte ve bütün olanakları ile kendilerini savunmakta yerden göğe kadar haklıdırlar. Kürt halkının haklı davasını gözden düşürmek için şu ya da bu siyasi gücü (somut durum da PKK'yi) bahane ederek "terörist" ilan edenler, niyetleri ne olursa olsun, barışın, eşit hak ve özgürlüklere dayalı ortak yaşamın karşısındadırlar.

Şu an mevcut güç dengelerinin Kürt halkının aleyhinde olduğu bir gerçektir. TC devletinin müttefikleri için çıkarlar her şey, insan hakları ve özgürlükse, dün olduğu gibi bu gün de hala bu çıkarların maskelenmesi için bir örtü olmaktan kurtarılamamıştır. Fakat dünyanın gittikçe "küçülmesi", insanlar arasında iletişim kurmanın kolaylaşması, her şeyin her yerde bilinir hale gelmesi, dikta rejimlerin insanlık suçlarının da gün ışığına çıkmasını kolaylaştırmaktadır. Kürdün varlığı, kamuoyu nezdinde sadece Karl May fantezilerinde bir espri olmaktan çıkmış, onuru ve özgürlüğü için direnen bir halk gerçekliği haline gelmiştir. Bu haksız dengenin ebediyen Kürt halkının aleyhine devam edeceğini sanmak müthiş bir yanılgıdır. Kaldı ki, Kürt halkının bu günkü örgütlülüğü, mücadele tecrübesi, uluslar arası ilişki düzeyi, bundan kırk-elli yıl öncesine göre karşılaştırılamayacak derecede nitelikli bir düzeye ulaşmıştır. Devleti en çok rahatsız eden durum, Kürt halkı lehine ivme kazanan bu olumlu gelişmedir.

Bu durumdan devletin rahatsızlığını bir dereceye kadar anlamak mümkün de, fakat kendine (liberal, mümin-muhafazakar, hatta sol) sıfatlar yakıştıran muhalefetin rahatsızlığını anlamak çok zor. Kendini iki önemli konuda açığa vuran bu rahatsızlıklardan biri "tarafsız" olma adına çatışmalı ortamın doğurduğu olumsuzluklardan her iki

tarafın da aynı derecede sorumlu tutulmasıdır. Fakat örgütlü devlet aygıtının Kürt halkına ödettiği bedeller hiç hesaba katılmamaktadır. İlk bakışta çok "naif" gibi görünen bu tutum, bir çırpıda katil ile kurbanı, tecavüzcü ile tecavüze uğrayanı aynı derecede sorumlu tutmaktadır. Tecavüze maruz kalanın kendini savunma çabasını, adalet talebini, demokratikleşme sürecini sekteye uğratan bir "provokasyon" olarak damgalamaya kalkışmaktadır. Kendini dev aynasında gören bu muhalefet, varlığını Kürt halkının mücadelesine borçlu olduğunu anlamayacak kadar kibirli davranmaktadır.

İkinci nokta ise yine aynı çevrelerin "Kürt sorununun" silahla çözülemeyeceğine dair ahkâm kesmeleridir. PKK'nin silah bırakması gereğinden, gerilla güçlerinin dağdan indirilmesine, topluma yeniden "entegre" edilmesine kadar bir dizi "parlak" çözüm perspektifleri geliştirmektedirler. Fakat sorunun dönüp dolaşıp, Kürt halkının sınırlı da olsa kendini devlet terörüne karşı savunma olanaklarının ortadan kaldırılması noktasına odaklanmasıdır. Her nedense "Kürt sorunu"nun "barışçıl" çözümü için Kürt tarafını çırpıplak soy-maya kalkışanları, Türk ordusunun silahsızlandırılması hiç ilgilendirmemektedir. Türk ordusunu ve silahlarını kimin kontrol edeceği onları ilgilendirmemektedir. Gerçek ve adil bir barışın Türk ordusunun Kürdistan'dan tamamen çekilmesi ile mümkün olacağı onların akıllarının ucundan bile geçmemektedir.

Kürt halkı nasıl bir tehlike ile karşı karşıya olduğunun farkındadır. Yılların tecrübesi ona, sadece sabır ve sorumluluğu değil, aynı zamanda yanlış kullanılan silahın kendine döneceğini de öğretmiştir. Hak ve özgürlüğü için savaşıyan Kürt halkının, silah fetişisti hastaların peşine takılacağını sananlar yanılmaktadırlar.

Hal bu ki, şiddete tapınma ve silah fetişizmi, Türk toplumuna devletin empoze ettiği en tehlikeli toplumsal hastalıktır. "Her Türk anadan asker doğar" vecizi, bu hastalıklı kafa yapısının bir ürünü değil midir? Türk toplumu dün olduğu gibi bu gün de silah fetişisti, şiddet delileri tarafından yönlendirilmektedir. Bu nedenle devlet iktidarı defalarca masum halkların kanına girmiştir. Yarattığı "eserlerinden" kendisi korkar hale gelmiştir. Onun için tarihi gerçekleri, suçunu inkâr etmektedir. Bu zihniyet değişmediği sürece Türk devlet iktidarı insanlık için potansiyel tehliktir. Keşke Kürt halkının "silahlanmasından" bu kadar korkan muhaliflerimiz, biraz da meselenin bu yana kafa yorsalardı. Her şeye rağmen silahların susması için, adil ve kalıcı bir Barış için!

Frankfurt, 6 Eylül 2011

*Soykırım Karşıtları Derneği (SKD)
Verein der Völkermordgegner e.V

Halkların Demokratik Kongresi

Ağustos ayında 4 milletvekilinin, Kışanak, Kürkcü, Tüzel ve Önder'in İstanbul'da merkezi düzeyde ve 20 bölgede yerel olarak "Kongre Girişimi"

adıyla başlattığı çalışmalar ilk meyvesini 15-16 Ekim'de Ankara'da yapılan Kongre'yle verdi. Kongreye 23'ü siyasi nitelikli 38 kuruluş veya grubun ikişer temsilcisi, mahalli halk meclislerinin seçtiği kişiler ve hazırlık komitesince bireysel olarak davet edilenler olmak üzere 800'ü aşkın delege ve konuklar katıldı. Salonda Divan'ın arkasında bu coğrafyadaki 13 dilden "Birleşiyoruz" yazılı büyük pankart asılıydı. Duvarlardaki BİRLEŞİYORUZ sözcüğüyle biten pankartlarda ise şöyle deniliyordu: "Halklara ve inançlara özgürlük için", "Kürt sorununda demokratik ve barışçıl çözüm için", "Demokrasiyi kazanmak için", "Erkek egemenliğine ve cinsiyet ayrımcılığına ve eşitsizliğe karşı", "Homofobiye ve transfobiye karşı", "Ekonomik yıkıma ve doğanın talanına karşı", "Emperyalist işgaller ve saldırılara karşı".

Kongre Laz, Asuri, Ermeni, Mahalmi, Çerkes, Gürcü, Alevi, Nuseyri, Çingene, Arap, Rum, Pomak, Kırmanc, Yezidi ve Afrikalı delegelerin kendi ana dillerinden yaptıkları selamlama ve kutlamalarla başladı. Divan Başkanlığına seçilen Akın Birdal bu kongreyle Kürt özgürlük hareketiyle emek, demokrasi ve özgürlük hareketinin birleştiğini söyledi. Çağrısı başlatan milletvekilleri birer konuşma yaptılar. Sırrı Süreyya Önder "Selamlama konuşmalarında Türkler eksikti, ben de bir Türk olarak Kongreyi selamlıyorum" dedi. Anadilden selamlama konuşmalarında Zazaki de eksikti ama Zazalar da Kongre sırasında kendilerini ifade ettiler. Aynı şekilde selamlamada Yahudiler ve onların anadilleri olan İbranice ya da Yidişçe de yoktu. Fakat Yahudi delege Kongre'de konuşarak görüşlerini dile getirdi. KONGRE BİR İLKTI Kongre'de çok değişik toplumsal kesimler ilk kez bir araya geliyorlardı. Yukarıda anılan etnilerden ve inanç gruplarından başka, tekellerin egemenliğine ve liberalizme karşı emekçilerin, çeşitli ezilen kesimlerinin, erkek buyurgan topluma karşı kadınların, egemenleri düzenine karşı gençlerin, bilyosferin tahribine karşı insanların, fauna ve floranın yaşam hakkını savunanların, değişik sol siyasi anlayışların, mevcut askeri-bürokratik yapıyı

ve ona itaati kutsal sayan militarist şartlanmaları reddeden kar savaş karşıtlarının, vicdani retçilerin, başkın cinsel tercihe ve tabulara kaştı çıkan anti-homofobik LGBT eylemcilerinin, hayvan hakları savunucularının toplumdaki hakim Kemalist, dinci, şoven, cinsiyetçi, tür-cü politikalar ya da önyargılar tarafından itilip kakılan, öteki kılınan bütün kesimlerin bir araya gelme, siyasi iktidara ve tutucu düzene karşı muhalefetlerini, eylemlerini birleştirerek, "yeni bir dünya mümkün" sloganıyla ortak mücadele etme yolunda Kongre Girişimi önemli bir adım oldu. Saydığımız kesimler ayrı ayrı zeminlerde kendilerini ifade etme olanağı buluyorlardı, ama ilk kez hepsi bir araya geliyorlar, içlerini döküyorlar, deyim yerindeyse dertleşiyorlardı. "Ya hep birlikte, ya hiç birimiz"

diyen müşterek bilince yöneliyorlardı. Doğrusunu isterseniz, çoğumuzun esas olarak "Sol'un birliği yolunda" bir adım olacağını umduğu Kongre, onu da aşarak, hatta Türk ve Kürt halklarının ortak muhalefetinib de ötesine geçerek, bu coğrafyadaki "halkların, ezilenlerin, dışlananların birlik kongresi" oldu. Kuşkusuz ki, büyük ve erken laflar etmek doğru olmaz, ama yukarıda sayılan özelliklerle Kongre gerçekten de tarihsel bir oturumdur; belki şu anda sembolikti, ama çalışarak, uğraşarak, en önemlisi kitleyle kucaklaşarak sembolik olmaktan uzaklaşma ve amacı kuvveden fiile çıkarma fırsatı doğuyordu. "GELECEĞİN FOTOĞRAFI" KESK Gen. Bşk. Lami Özgen bu birlikteliğin emekçilere umut ve coşku vereceğini söyleyerek "bu bileşim yerellerde emekçilerle, işçilerle ortaklaştığı oranda bu kesimler de Kongre bileşiminin parçası olacaklar" diyerek halkların, etnilerin, siyasi grupların birlikteliğine elzem olan sınıf vurgusu yaptı. Bir işçi olan Batıgül Tunç "Düzen partilerine karşı gerçek muhalefeti hayata geçireceğiz, Kürt sorununun barışçıl çözümüne katkı getireceğiz" dedi. Sendikacı Şükrü Günsili iktidarın emekçilere karşı saldırılarının her geçen gün arttığını, bu saldırının ancak yan yana gelerek püskürtüleceğini söyledi. İşçi Seyithan Korkmaz "İşçilerin mücadele beklentisi olduğunu, Türkiye'de üçüncü cephenin Kongre'yle olgunlaşabileceğini" söyledi. Öğrenci delege Tansu Koç faşizme ve

emperyalizme karşı durabilmek için birlikte mücadelelenin şart olduğunu, Kongrenin bu ihtiyaca yanıt vereceğini umduğunu belirtti. Alevi Bektaş Fed. Gen. Bşk. Yrd. Kemal Bülbül Kongreyi 1239'daki Baba İshak'ın yürüyüşünün devamı diye niteledi. Selma Koçiva "Laz aktivistler olarak şimdiye değin siyasetten uzak durduk, ama Kongre'nin niteliği, kapsayıcılığı buraya katılmamızı sağladı" dedi. Süleyman Sayar "Nuseyriiler Arap Alevisi halktır. Bu ülkede hem etnik olarak, hem de mezhep olarak sorunlarımız var" vurgusunu yaptı. Asuri delege Ayhan Gürkan "Cumhuriyet tarihinde ilk kez bir Süryani Meclis'e girdi. Kongre halkların kardeşliğini perçinliyor" diye vurguladı. Yezidi Veysi Buruk "Anadolu ve Mezopotamya toplumlarının bütün renklerini bir arada görmek insanı heyecanlandırdığını, Kongre'nin barış ve kardeşliği getirmesini umduğunu" söyledi. Afrika asıllı delege Yalçın Yanık "Türkiye'nin muhalif güçlerinin burada kenetlendiğini hissediyorum. Mahalle ve il meclisleri çok önemli, çünkü Kongre esas olarak bu yerel ayaklar üzerin kurulu olacak... Herkesin dili kaldı, ama maalesef bizim tenimizin renginden başka bir şeyimiz kalmadı" dedi. Kongreyi en veciz olarak Demokratik Toplum Kongresi Eşbaşkanı Ahmet Türk "Bugün çok mutluyum, çünkü burada Türkiye'nin fotoğrafını gördüm, işte tarif etmek istediğimiz, özlediğimiz Türkiye bu; biz bunu istiyoruz" sözleriyle betimledi.

Başlıca eksiklikler

Kongre'nin olumsuz sayılabilecek yanları arasında gençliğin sesinin yeterli olmayışı vardı, Liseli Direnişçi Gençlik temsilcisi Sercan Korkut üniversiteli Ali Tektaş gençliğin taleplerini dile getirdiler. Daha önemli olumsuzluk erkek önyargılarının sürmesiydi: Seçilecek 101 kişilik Kongre Meclisi'ne yerel delege gruplarının daha çok erkekleri aday göstermesi başlangıçta saptanan % 50/50 kadın/erkek eşitliğinin sağlanmasına engel olmuştu. Nitekim Sosyalist Kadın Meclisleri'nden Kongre delegesi Bilgi Tağaç "Yerelerde bazı sıkıntılar yaşanıyor. Meclise 1 delege seçilirken "Kongre Meclisinde erkek bizi daha iyi temsil eder" diyen yaklaşımlar gördük. Kongre'de kadınların mutlaka yer aldığı tartışmalar söz konusu oldu ama etkili olmadı. Bunu bir umutsuzluk olarak değil, ama aşmamız gereken bir yol olarak görüyorum" dedi. Sonuçta sayısal eşitliği sağlamak için yönetici sayısı 101'den 121'e çıkarıldı, bazı kadın delegeler buna karşı çıkarak, "kadınların bölgelerden seçilerek gelmesini istiyoruz, tepeden belirlenmiş dolgu malzemesi olmak istemiyoruz" dediler. Fakat durum değişmedi, sonuçta oylamaya sunulan ve kabul edilen 121 kişilik meclis liste-

sinde % 50 oranı gene sağlanamadı, listeyi okuyan Gültan Kışanak oranın % 43 kadın, % 57 erkek olduğunu açıkladı ve ileride bu durumun düzeltileceğini umduğunu söyledi. Kadın konusunda söylenebilecek diğer bir husus "feminizm ve feministler" den sözcük olarak bile pek az söz edilmesi idi. (Bu eksikliği kendisini Sosyalist Feminist olarak tanımlayan bir delege hatırlattı.) Hem kadın haklarını savunup, hem de feminist kelimesinden veya kavramından uzak durmak Türkiye solunun arkaik dönemlerinden kalma koşullanmaların izleri olsa gerekti.

Çevreciler ve siyasi mücadele

Gözlediğimiz üçüncü eksiklik çevre hareketine ilişkindi. Yeşiller Partisi'nden Ümit Şahin'in Divan'da yer almasına ve hazırlıklarda çevrecilerin aktif katılımı için hayli çaba gösterilmesine rağmen, ekolojist akımlar ağırlıklarını gereğince duyurmadılar. Kanaatimizce, bunun asıl nedeni pek çok çevreci çevrenin politikadan uzak durma ve Kongre Girişimi'ni kendileri için fazlaca siyasi ve fazlaca sol görme eğiliminde ileri geliyordu. Türkiyeli Yeşiller Avrupalı fıkırdaslarının başlangıçta taşıdıkları siyaset dışı kalma -ve Sol'dan uzak durma--alışkanlıklarını aşmak zorundalar. Mesela bu tartışmalar 1980 başlarında F. Almanya'da yaşanmıştı, ama sonuçta amaçlarına ulaşmanın nihai olarak siyasetten geçtiğini gördüler ve Federal Hükümette koalisyona bile katıldılar, hatta Şansölyelikten sonra en önemli bakanlık olan Dışişleri Bakanlığını bile üstlendiler. Eğer bugün dünyada en etkili çevre hareketi Almanya'daysa, başarının asıl nedeni Almanyalı Yeşiller'in siyasi alanlardaki etkili varlığıdır. Bizde ise Yeşiller, ismen parti de olsalar, bugüne değin genel görünümüyle ne seçim platformlarında vardılar, ne de yaygın yerel parti örgütlerine sahiptiler. Fransız çevrecilerine gelince, bir partileri Sağ'da durmayı seçerken, diğer parti seçimlerde ikinci turda Sosyalist Partinin yanında durmayı yadsınamakta. Dünyada çevreciliğin en başarılı olduğu ülke Almanya ise, bu kazanımlar siyaset alanında sağlanmıştır. Halen Anadolu'da K. Kürdistan halk hareketinden sonra en aktif halk hareketi haline gelen Hidroelektirik Santrallere kaşı koyma eylemlerin başarısı sermayenin 1. partisi AKP'ye karşı koymaktan geçmektedir. Hopa'deki HES protestosunun Başbakanı çileden çıkarması buna bir örnektir. Siyasetten ve soldan uzak durma eğilimi anti-kapitalizmden kaçınma demektir. Çevreyi talan eden, kentlerdeki yeşil alanları yok ederek, oraları şantiyelere çeviren tekeller sermayenin ta kendisidir. Başlı ise AKP çekmektedir. Egemen neo-liberalizme karşı savaşmadan (yani Sol'la birlikte davranmaktan kaçınarak) hiçbir kalıcı ekolojik sonuç elde edilemeyeceğini bizim Yeşil-

ler de göreceklerdir. Kongre'ye isim olarak getirilen 17 öneri tek tek onaylandı ve "Halkların Demokratik Kongresi" büyük çoğunlukla benimsendi. Kongre, sanatçıların delegeler eşliğinde söyledikleri İtalyalı Partizanlarca eski bir halk türküsünden devrimci marşa dönüştürülmüş ünlü "Ciao bella" (Elveda güzelim) şarkısının Türkçeşiyle sona erdi. Ama tabii ki, Kongre "Elveda" demiyordu, bizzat kendisi koca bir "MERHABA" oluyordu. Oluyordu, fakat erken ve aşırı bir iyimserliğe de gerek yoktu. Zire birleşmek konusunda Türkiye sosyalist solunun hiç de iyi bir sicilinin olduğu söylenemezdi. K. Kürdistan öz-

gürlük hareketi kendi yolunda ilerlerken Türk solu içindeki çekişmeler, grupçuluklar aşılmadan, Kongre'nin istenilen topyekün bir halk hareketine ulaşması ve birleşik mücadele zeminine oturması, Türk kesimindeki kitleleri kazanması olası değildi. Eğer Kürdistan devrimcilerine ayak uydurulabilinecekse ve kitleselleşecekse büyük fotoğrafı görmek, "bizim siyasi kimliğimiz esastır" demekle mensup bulunduğumuz siyasi grubun çıkarlarını ön plana çıkararak geneli özele kurban etmek hiç kimseye bir kazanç getirmez. Dileriz ki, geçmişte birlik deneylerinde yaşadığımız olumsuzluklar, artık tekrarlanmaz.

Halkların Demokratik Kongresi Sonuç Bildirgesi

Halklarımıza yöneltilmiş tüm baskı ve haksızlıkları ortadan kaldırmak, barış içinde ve insanca yaşayabileceğimiz bir Türkiye'yi kurmak üzere Kongre Girişimi'nin çağrısıyla bir araya gelen; her türden baskı, sömürü ve ayrımcılığa karşı olan bireyler ile kuruluş, örgüt, inisiyatif, dernek, parti ve hareketlerin sözcü ve üyeleri, halkın kendi yönetimini kurmasını sağlamak için birlikte mücadelenin koşullarının olgunlaştığı, farklılıklarımızın zenginliğimiz ve gücümüz olduğu bilinciyle Halkların Demokratik Kongresi'nin kuruluşunu ilan ediyoruz.

Halktan, ezilenden, yok sayılardan, doğadan, emekten, özgürlükten, eşitlikten, barıştan, adaletten ve demokrasiden yana olanları; egemenlerin dayattığı neoliberal ve anti-demokratik düzenin bekası için yarışan iki ana siyasal akımın ufkunun ötesinde yeni bir toplum, insanın insana kulluğunun son bulacağı sömürsüz bir düzen, insanca bir yaşam için ortak mücadeleyi örgütlemeye çağırıyoruz.

Toplumsal yaşamı yıkan, insanı yalnızlaştıran, bireyi kendi emeğine, topluma, kimliğine ve doğaya yabancılaştıran kapitalist sistemin küresel hakimiyetine, sömürü ve baskı aygıtlarına karşı, dünyanın her yerinde, Wall Street'te, Santiago de Chile'de, Kahire'de, Tunus'ta, Caracas'ta, Gazze'de mücadele edenlerle omuz omuza, ayrı yataklarda süre giden mücadelelerin birbirine bakması ve birbirinden güç alması, bu topraklarda da ortak mücadele ve dayanışma ruhunu beslemesi, sisteme karşı güçlü bir yığının oluşması iradesiyle ileriye doğru yeni bir adım atıyoruz.

AKP hükümeti ve devletin siyasal alana yönelik tutuklama saldırıları koşullarında toplanan Kongremiz, hapishanelerdeki tüm siyasal tutsakları selamlayarak derhal özgürlüklerini talep etti. Halkların Demokratik Kongresi Türkiye'nin ana muhalefet hareketidir. Türk sağının ve hakim sınıflarının ortak çıkarlarının savunucusu ve dünya kapitalizminin bölgesel uç beyliği AKP iktidarı karşısındaki sahici bir direniş odağıdır.

Tüm demokratik ve toplumsal muhalefet güçlerinin mücadele alanları, Halkların Demokratik Kongresi'nin ortak mücadele alanıdır. Kongremiz, bu alanlardan beslenen güçleriyle tüm ezilenlerin ve sömürülenlerin; emekçilerin, göçmenlerin, kadınların, köylülerin, gençlerin, emeklilerin, engellilerin, LGBT bireylerin, dışlanan ve yok sayılan bütün halkların, tüm inanç topluluklarının, kadının hayatın tüm alanlarında görünmeyen emeğinin görünür kılınması için mücadele eder, doğa ve yaşam mücadelesi sürdürenlerin bulunduğu bir ortak mücadele zemini olmak üzere seferber olur.

Halkların Demokratik Kongresi, süregiden savaş ve çatışmanın kaynağında yatan tekçi ve inkarcı yurttaşlık tanımının anayasa ve yasalardan kaldırılması; bütün kimlik ve kökenlere eşit mesafede bir "yeni anayasa" yapılması; tüm kimliklerin farklılık ve varlıklarının korunması; eşit ve özgür yurttaşlık hukuku içerisinde yaşama hakkına sahip olduklarının tanınması için mücadele edecek, başta anadilinde eğitim hakkı olmak üzere eğitim ve kültür politikalarının hazırlanmasına ve uygulanmasına halkların katılımının hayata geçirilmesi, kadının emeğinin, bedeninin, kimliğinin üzerindeki baskı ve sömürü mekanizmalarının son bulması için mücadele edecek, egemen sınıflara ve cinse tanınan imtiyazların kaldırılması için çaba gösterecektir.

Halkların Demokratik Kongresi, son 20 yılda 30 bini aşkın insanın yaşamına mal olan Kürt sorununun çözüm-süzlüğünden kaynaklanan savaşın sona ermesi ve barışçıl, demokratik ve eşit haklara dayalı bir çözüm için önemli bir girişim ve bir barış programı olarak gördüğü Demokratik Özerklik anlayışının tüm topluma yayılması; halkların özgür ve gönüllü birliği için yerelde halkların karar alma ve uygulama süreçlerine en geniş katılımını sağlayacak ve tüm farklılıkların kendini özgürce ifade edebileceği merkezi idarenin yerel yönetimler üzerindeki vesayetinin son bulacağı bir siyasi ve idari düzen için çaba gösterecektir.

Halkların Demokratik Kongresi, emperyalizmin bölge-miz halkları başta olmak üzere, dünya halkları üzerindeki egemenlik ve baskı politikalarına, onların askeri üslerine, ekonomik, siyasi anlaşmalarına ve kurumlarına karşı mücadele edecek, Türkiye'nin bölge halklarına ve devletlerine karşı bir saldırı üssü olmasına kesinlikle karşı çıkacak, sömürgecilğe, işgallere ve benzeri müdahalelere karşı ezilen halkların direnişlerinden yana tutum alacak, uluslararası sermaye kurumlarının dayattığı neoliberal sömürü, çevresel yıkım, doğanın ticarileştirilmesi ve talan politikalarına karşı mücadele edecektir.

Halkların Demokratik Kongresi, bu temel hedeflerle mücadele ve örgütlenme yoluna koyuluyor. Arkamızda insanlığın toplumsal eşitsizliklerle bölündüğü çağlardan bu yana biriktirdiği özgürlük mücadelelerinin deneyimleri, önümüzde keşfedilmeyi bekleyen yeni mücadele imkanlarıyla, kadınlara, gençliğe ve emekçilere dayanarak, umutla, inançla kararlılıkla başka bir dünyaya, özgürlük ve kardeşliğin dünyasına doğru yürüyoruz. Henüz yeni bir dönemecin başındayız, eşitlik ve barış mücadelesi veren tüm öznelere yürüyüşümüzün bir anında yol-larımızın kesişeceğinden kuşquamız yok.

Demokratik özerklik önerisiyle bir diyalog

Demet Dinler- A.H. Dinler

Giriş
Diyarbakır'da insanı büyütiyle içine çeken, güzeller güzeli Suriçi'ndeki Hasan Paşa Hanı'nda BDP'li gençlerle demokratik özerkliği tartışıyoruz. Bu han her kesimden insanı buluşturuyor, müzakereci bir demokratik kamusal alanın mekansal karşılığı gibi. Gençler heyecanlı, hevesli, eleştiri ve önerilere açık. Onlarla konuşmak, parti yöneticilerinin demeçlerini okumaktan daha keyifli, öğretici ve umut verici. Okullardaki eğitimi soruyoruz. 'Kürtçe ve Türkçe birlikte öğretilecek. Ama anadil eğitimi yetmez, resmi tarihin okutulduğu ders kitapları olacaksa olmasın daha iyi.' Devam ediyoruz: 'Eğitim ve sağlık hizmetleri yerelleşirse bu hizmetleri nasıl vereceksiniz, vergi mi toplayacaksınız? Yerel ekonomiyi nasıl geliştireceksiniz?' Hepsine sabırla yanıt veriyorlar; bazı soruların yanıtlarından kendileri de emin değiller, samimi bir şekilde itiraf ediyorlar; bazı yanıtlar konusunda anlaşıyorlar, aralarında parti politikasını en iyi bilen kişiye söz veriyorlar. Ama biz öğrenilmiş cümlelerden ziyade kafa karışıklığından, tutarlı cümlelerden ziyade kararsız ve ikircikli düşüncelerden bir şeyler öğreniyoruz. Diyarbakır'da Kürt sorununu konuşmak Ankara ve İstanbul'dakinden daha farklı. Silahlı çatışmanın, ezilmenin, sevdiklerini kaybetmenin, hayat seçeneklerinin çok kısıtlı olmasının, üstelik bütün bunlara rağmen ayakta kalmanın ve şaşırtıcı derecede hayata bağlı durmanın hali Diyarbakır'ın varoluşu. Acısı çok sert ve yoğun, akıp gidemeyecek kadar. Coşkusu ise etkileyici, hayat dolu, kendini yeniliyor sürekli olarak.

Bir noktada gençlerden biri şöyle diyor: 'Yeni Anayasa gelsin de, gerisi teferruat.' İşte o zaman karşı çıkıyoruz: 'Teferruat olur mu? Gerçek siyasetin yolu teferruat dediğin şeyleri düşünmek, formüle etmek, tartışmaktan geçiyor.' Bu yazının çıkış noktası da bu oldu: demokratik özerklik önerisinin henüz üzerinde yeterince çalışılmamış, ama geliştirilebilir 'teferruatları' hem Kürt sorununun çözümü hem de bütün toplumsal muhalefet güçleri açısından alternatif siyaset araçları geliştirmenin bir yolu olabilir.

Demokratik özerkliğin genel çerçevesi: Strateji ve ölçek sorunu

Kürt halkı tarihsel olarak yaşadığı pek çok sorunu ulus-devletin kurduğu dışlama mekanizmalarının bir sonucu olarak deneyimlediği için, Demokratik Özerklik önerisinde toplumsal problemlerin temel kaynağını devlet baskısı, çözümü de devletten bir kopuş olarak görmesi, devletin yetkilerinin sınırlandırılmasını merkeze alması doğal. Bu analizde ciddi bir doğruluk payı da var kuşkusuz. Türk kimliğinin ve devlet inşasının bir yanı sıra Kürt kimliğinin inkarı olarak kurulmuş olması bunun bir göstergesi. Ama Kürtler açısından da, iktidar ilişkilerinde ezilen, sömürülen dışlanan diğer sınıflar ve kimlikler açısından da yaşanan sorunların kaynağı çok daha karmaşık. Kürt nüfusunun homojen olmaması (aşiret ilişkileri, sınıfsal çelişkiler, göç, siyasi ve dinsel bölünmeler) farklı Kürt gruplarının toplumsal ve siyasi deneyimlerinin farklılaşmasına yol açıyor.

Demokratik özerklik metinlerinin sözettiği devlet baskısını kısmi olarak Kürtçenin eğitim dili olarak tanınmasıyla, Kürt kimliğinin Anayasal vatandaşlık kategorisi üzerinden Anayasa'da tanımlanmasıyla, gündelik yaşamda Kürtlerin devletle karşılaşma noktalarında (zabıta, polis, devlet dairesi...vs.) Kürtlerin ayrımcılığa uğramamasına dair önlemler alınmasıyla aşma olanakları var. Ancak aşağıda daha ayrıntılı olarak değineceğimiz gibi eğitim ve sağlık hizmetlerinin herkese ulaşamaması, kadınların özgürleşememesi, yerel ekonominin zayıf kalması basitçe ulus-devlet baskısından kaynaklanmadığı için, bu sorunların çözümünün de basitçe merkezi devletten kopuşu gerçekleştirecek yerel özerk alanlardan geçmediğini düşünüyoruz.

Yerel ölçekle demokratikleşme arasında doğrudan içsel bir ilişki olmadığı pek çok kuramsal ve ampirik çalışmayla gösterilmiş durumda. Yereldeki güç ilişkilerinin yerel meclislerde hakim olma tehlikesi, sermayenin merkezi bürokratik aygıtı aşarak, rekabet etmeye zorlanan yerel birimlerde daha serbest hareket etme olanağının artması, siyasi patronaj ilişkilerinin, özellikle mali yerelleşmenin olduğu alanlarda daha da güçlenmesi sorunları yerelleşme reformlarını

İki ayçiçeği, 1954

yaşayan pek çok ülkenin karşılaştığı sorunlar. Ancak bu sorunlar yerelleşmeye karşı merkezileşmeyi ve üniter devlet yapısını savunmamız gerektiği anlamına gelmiyor. Yerelleşmenin olumsuz yanları olduğu kadar merkezileşmenin de var. Önemli olan ölçek ve strateji arasında özsel bir ilişki kurmadan, farklı ölçekleri stratejik açıdan kullanmaya uygun bir idari yapılanma önerebilmek.

Demokratik Özerklik metinleri, özerkliğin sadece Kürtlerin değil kendi kimlikleri çerçevesinde özerk yönetim talep eden herkesin (Süryanilerin, Alevilerin...vs.) hakkı olduğunu altını çiziyor. Böylece demokratik özerklik ilkesi, sadece bir Kürt özerkliği olarak değil, daha genelde demokratik katılım talebinde olan herkesin faydalanabileceği bir öneriye dönüştürülüyor. Özerkliğin genişletilmiş ve kapsayıcı bir öneri haline getirilmesini olumlu buluyoruz. Ancak önerinin, İspanya-Bask bölgesi gibi örneklerde olduğu üzere belli milliyetler/kimlikler temelinde şekillenmesini değil, Türkiye çapında bütünsel bir demokratikleşme ve yerleşme reformu olarak formüle edilmesini öneriyoruz. Aksi takdirde belli bir bölgede güçlü olan herhangi bir kimliğin, grubun...vs. herhangi bir nesnel kritere dayanmadan özerklik ilan edebildiği ve özerklik ilan edilen bölgeye rahatlıkla hakim olabildiği, hatta pratikte özerkliğin, aynen ulus devlette olduğu gibi bir baskı aracına

dönüştüğü bir durumla karşı karşıya kalabiliriz.

Biz demokratik özerklik önerisini strateji ve ölçek ilişkisi üzerinden yeniden düşünmeyi öneriyoruz. Temel sorunsalı da şu şekilde formüle ediyoruz: İşsizleri, mavi ve beyaz yakalıları, güvencesiz ve mevsimlik çalışanları kapsayacak şekilde bütün işçi sınıfının, kadınların, Kürtlerin, Alevilerin ve diğerlerinin, kısaca varolan toplumsal bölüşüm ilişkilerinde ve siyaset alanında dışlanan kesimlerin örgütlenmesi, temsil edilmesi ve refahı açısından merkezi ve yerel yönetim arasında nasıl bir yetki ve gelir paylaşımı yapılmalı?

Bölgesel yönetimler ve meclisler

Bu tarz bir yeniden yapılandırmanın ilk koşulu, Türkiye'nin idari şemasının, ekteki listede sadece taslak öneri olarak sunduğumuz şekliyle, bölgelere ayrılması şeklinde gerçekleştirilebilir (Bizim önerimizde 22 bölge). Kaçınılmaz olarak belli bölgelerde belli etnik ve dinsel kimlikler ağırlıkta olacak; ancak bölgesel yönetimler belli bir kimliğin/grubun çağrısı ve hakimiyetinde olmayacak. Kaldı ki bölgesel meclis tartışmalarında bireyler ya da gruplar örneğin Alevi ya da Kürt kimlikleriyle değil kadın ya da köylü kimlikleriyle öne çıkabilirler tartışmanın içeriğine bağlı olarak (tarımda sulama, tarım işçisi ücretleri, kadın kooperatifi...vs). Öne çıktıkları bir kimlik diğeriyle çatışabilir de (genç bir Kürt kadının kadın ayrımcılığıyla ilgili sorununu tartışırken geleneksel aşiret bağlarıyla çatışması ya da işçilere etnik kökenleri nedeniyle ayrımcılık yapılıyorsa Kürt işçilerin, çalışma koşullarından önce Kürt kimliklerinin korunması talebinde bulunmaları gibi). Bir bölgede azınlık olan bir grup bir diğerinde çoğunluk olabilir. Bölgesel meclis, kurulduğu bölgedeki bütün grupları, sınıfları, kimlikleri temsil etmekle yükümlü olmalı. Meclisi, sembolik bir temsiliyet ilkesinin uygulanacağı değil, birbirinden yeterince haberi olmayan, ya da birbirinden kopuk şekilde hareket eden grupların birbirilerini tanıma şansı bulacağı, stratejik ittifaklar alanı olarak da düşünüyoruz.

Bölgesel yönetimleri, neoliberal reformcuların savunduğu perspektiften savunmuyoruz. Ülkenin üniter yapısının bozulacağı ve emperyalizmin hareket alanının artacağı argümanı üzerinden merkezi devleti de savunmuyoruz. Bölgesel yönetimleri, yukarıda formüle ettiğimiz sorunsal temelinde, günümüz Türkiye'sinde stratejik açıdan daha elverişli bir mücadele ölçeği olabileceği için savunuyoruz. Kapitalist ilişkilerin de emperyalizmin de zaten büyük bir hızla yayıldığı ve her ölçekte olağanüstü bir esneklikle hareket edebildiği, ulus-devlet ölçeğinde dev-

rimlerin yıkıldığı ya da sınırlı sınırlı bir dünyada, farklı ölçeklerde hareket etme kapasitesi geliştiren yerel ve bölgesel sol/sosyalist deneyleri örnek almayı öneriyoruz (bu yazıda tartıştığımız Hindistan, Şili ve Brezilya örnekleri gibi).

Hindistan'ın Kerala eyaletindeki yerelleşme reformu pek çok açıdan meclislerin çalışmasına ilham kaynağı olabilir. 31 milyonluk Kerala eyaleti 1996 yılında başlattığı ve 'panchayat' adı verilen yerel birimlere gelir ve yetki devrinde bulundu. Yerelleşme reformu kapsamında, yüzlerce kişinin katıldığı halk toplantıları yapıldı, bu toplantılar sonucu öncelikli sorun alanları belirlendi, çözümlerin projelendirilmesi ve uygulanması için ise komisyonlar kuruldu. Her yerel birim, bütçesi ölçüsünde ilgili projeleri hayata geçirdi.

Kerala'ya benzer biçimde Türkiye'de bölgesel meclisler açık halk toplantılarının yapıldığı yerler olarak kurgulanabilir. Bu meclislerde, hem bağımsız hem grup temsilcileri (sivil toplum örgütü, siyasi parti, meslek örgütü, dernek, toplumsal hareket, eylem platformu) bulunabilir. Eğer mümkün olursa, Kerala'da olduğu gibi mahalle komiteleri aracılığıyla, meclislere katılımın en üst düzeyde olması için uğraş verilebilir. Nitekim, Demokratik Özerklik taslağında da 'Demokratik özerklikte siyasi yönetim; tabandan başlayarak köy komünleri, kasaba, ilçe, mahalle meclisleri, kent meclisleri biçiminde demokratik konfederal temelde örgütlenmesini yaparak üstte Toplum Kongresinde temsiliyetini bulur.' şeklinde ifade edilmektedir. Ancak taslakta eksik olan bu siyasi katılım süreçlerinin çalışma mekanizmalarıdır. Mevcut mevzuatta Türkiye'de yerel katılımı arttırmak için belediyeler bünyesinde mahalle meclisleri ve kent konseyleri kurulabiliyor; ancak çoğu yerde ya işletilmiyor, ya da işlevsiz kalıyorlar. Bölge meclislerinin bunlardan farkı ne olacak? Mustafa Sönmez'in de sorduğu gibi: Her bölgenin kendi etnik, dinsel rengi, kurulacak modelin içinde nasıl temsil edilecek, beklentiler nasıl özel çözümlerde karşılığını bulacak?

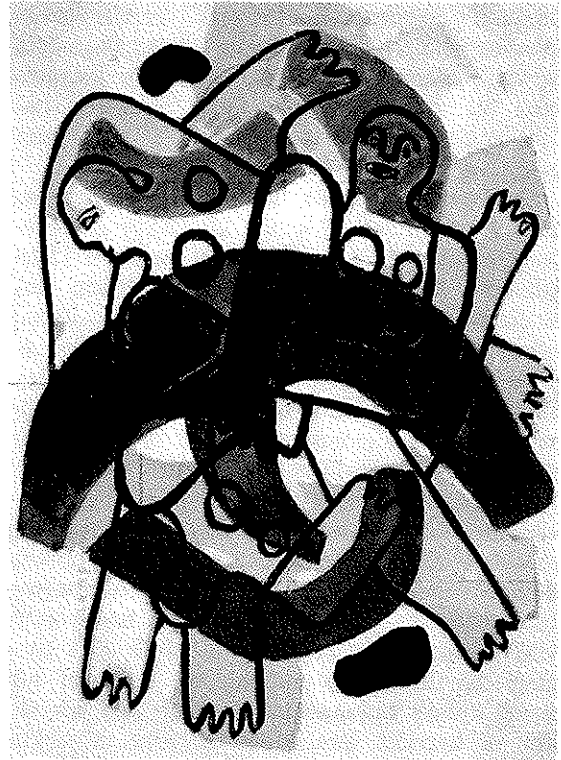
Kerala ve Brezilya'nın Porto Alegre Belediyesi'ndeki yerelleşme deneyimleri mekanizma sorununa önemli yanıtlar getiriyor: i) katılımın somut yerel kalkınma projelerinin formülasyonu ve uygulaması gibi somut hedeflere tabi kılınması ii) kaynak dağılımı için finansman kararlarının katılımcı hale getirilmesi.

Kerala'da bölge meclislerinde tartışılan fikirlerin somut politika çıktılarına dönüşmesi için belli temalar etrafında komisyonlar kuruldu. Türkiye bağlamında, belirlediğimiz sorunsal çerçevesinde (tekrar edersek toplumsal bölüşüm ilişkilerinden ve siyasi alandan dışlanan kesim-

lerin örgütlenmesi, temsiliyeti ve refahı için), her bölgenin ihtiyaçlarına göre komisyonlar belirlenebilir. Örneğin evde ve işyerinde kadın-erkek eşitliğini sağlama komisyonu, Alevi kültürünü geliştirme komisyonu, gençler için istihdam yaratma komisyonu, mevsimlik tarım işçilerinin örgütlenme komisyonu...vs. Ayrıca Kerala'da alt kastların temsiliyetini arttırmak için özel komisyonlar kurulması gibi, Türkiye'de belirli bir bölgede azınlıkta kalan gruplar/kimlikler için özel komisyonlar da kurulabilir. Böylece bölgesel eşitsizliklerin giderilmesine katkıda bulunulabilir.

Kerala'daki komisyonların yapması gereken, tartışılan fikirlerin uygulanabilir ve öncelikli projelere dönüştürülmesi göreviydi. Örneğin, Türkiye'de kırsal bir bölgede kadın-erkek eşitliğini sağlama komisyonunun görevleri tarımsal alanda kadın ücretlerinin erkek ücretleriyle aynı seviyeye getirilmesi ve kadınların ücretleri üzerinde söz sahibi olması için gerekli araçları belirlemesi, bunun nasıl hayata geçirileceğini saptaması, gerekli zamanlama, bütçeleştirme hesaplamalarını yapması, karşılaşılabilecek direnç noktalarını dikkate alması (örneğin işverenlerin, işçi bulma araçlarının itirazı veya patriyarkal ilişkiler) olarak ifade edilebilir.

Katılımın sadece görüş belirtme, öneride bulunma üzerinden değil, sonuç alıcı ve yazının temelindeki sorunsalımız gereği toplumsal bölü-

Guaş, 1942

Akordion çalan çocuklar (detay) 1953

şüm ilişkilerine müdahale edici olması için finansman üzerinde de belirli bir kontrol yetkisi gerekiyor. Örneğin Brezilya'da ve Hindistan'da bu yetkinin kullanılmasını kolaylaştıran etkenler, üç ayrı ölçekte merkezi devletin, eyaletlerin ve belediyelerin farklı alanlarda vergi toplama yetkisine sahip olmaları ve merkezi devletin topladığı bazı vergi gelirlerinin yerele aktarılması. Brezilya İşçi Partisi tarafından yönetilen Porto Alegre Belediyesi'ndeki katılımcı bütçe uygulaması, meclislerdeki vatandaşların belirli bir bütçenin hangi projelere harcanacağına karar vermesini sağlıyor. Katılımcı bütçe uygulamasının yolsuzluklara açık olmaması için 'açık muhasebe' adı verilen sistemler aracılığıyla bilgisayarlar üzerinden bütün yerel kurumların, meclislerin ve belediyelerin harcama ve gelir kalemlerinin yayınlanması sağlanabilir.

Aslında merkezi devlet aygıtının karşılaştığı ve çözüm üretmeye çalıştığı pek çok sorun (karar alma, vergi toplama, politika uygulama, denetim süreçleri) yerel ve bölgesel ölçeğin de sorunları. Demokratik özerklik önerisinin salt siyasi katılım düzeyinde değil bu sorun alanlarında da daha fazla geliştirilmesi gerekiyor. Bu resimde tartışılmaya ve düşünülmeğe muhtaç olan diğer yan ise bölgesel yönetim ve katılım mekanizmalarının mevcut idari yapıyla nasıl bir ilişki içerisinde olacağı.

Güçlü yerelleşme için merkezi devlet kapasitesi

Yerelleşme ve bölgeselleşme merkezi devletin rolünü dışlayan eğilimler olarak görülüyor. Oysa, yine Kerala'daki yerelleşme reformunun başarısını araştırmacılar merkezi devlet kapasitesinin etkin kullanımına bağlıyorlar. Diğer bir deyişle güçlü yerelleşme reformu, yerelleşme reformunu hayata geçirecek, koordine edecek,

gerekli kaynakları ve uzmanlığı sağlayacak bir devlet teşkilatı gerektiriyor. Bu BDP'nin önerdiği Demokratik Özerlik önerisiyle çelişiyor gibi gözükebilir. Ancak biz merkez-yerel ilişkisinin olumsal olduğunu, merkezi devlet aygıtının önerdiğimiz proje bağlamında kendi amaçlarımız için kullanılabileceğini gösteriyoruz. Devletin heterojen ve çok katmanlı bir yapı olduğu düşünülürse, devlet içerisindeki farklı birimler (devlet derken merkezi devletin il özel idareleri, il eğitim ve sağlık müdürlükleri gibi taşra teşkilatını da kastediyoruz) demokratik özerkliğin inşasına katkıda bulunabilir.

Kerala'da Devlet Planlama Teşkilatı'nın yerelleşme projesini bir orkestra şefi gibi yönetmesi kilit önemdeydi. Teşkilatın uzman kadrolarının bir kısmı, Kerala'da çok önemli bir sivil toplum hareketi ve örgütü olan KPSS'den (Kashmiri Pandit Sangharsh Samiti) geliyorlardı. Bu kadrolar yerelleşme reformunun bütün aşamalarının eksiksiz bir biçimde gerçekleşmesi için gerekli araştırma, planlama, projelendirme, uygulama ve denetleme süreçlerini tasarladılar. Kampanya ayrıca emekli olmuş pek çok planlama uzmanını, mühendisi, doktoru yerel birimlere göndererek yukarıda sözettiğimiz komisyonlarda gönüllü olarak çalıştırdı. Merkezi devlet aynı zamanda eğitimcilerin eğitimi ilkesiyle 100.000 kişiye ulaşacak tarzda bir eğitim programı uygulayarak komisyonlarda moderatör olarak çalışacak kişilerin eğitimini gerçekleştirdi.

Kerala'da merkezi eyalet aygıtının kullanılabilmesi Komünist Parti'nin iktidarda olması sayesinde mümkündü. Türkiye'de böyle bir olanak olmasa da bir özerklik modelinde Devlet Planlama Teşkilatı'nın uzmanları, Çalışma Bakanlığı'nın İş Müfettişleri, Maliye Bakanlığı'nın hesap uzmanları gibi görevlilerin kendi deneyimlerini yerel projelerde çalışacak kişileri eğitmek için kullanmaları ya da danışmanlık yapmaları düşünülebilir. Kamu üniversitelerinin akademisyenleri ve bölgesel kalkınma ajansları da kendi bölgelerindeki meclislere gerekli teknik uzmanlığı sunabilir.

Türkiye'de merkezi devletin çok geniş bir taşra teşkilatı da var. Taşra teşkilatı merkezi bürokrasiye bağlıdır; ama pratikte yerelin içinde işlev gördüklerinden ötürü, bir açıdan yerel aktörler olarak düşünülmelidirler. Pek çok açıdan taşra teşkilatı şu anki durumunda işlevsiz görülebilir; ancak mikro ölçekte faaliyet gösterdiği için yerelleşme projeleri bu faaliyetlerin biriktirdiği deneyimden yararlanabilir. Bölgesel meclislerde merkezi devletin taşra teşkilatının temsilcilerinin de yer alması bilgi aktarımına, devlet ve toplumun kesişim noktalarının artmasına hizmet edebilir. Kerala örneğinde olağanüs-

tü bir çaba sarfedilmesine karşın proje formülasyonu ve uygulamasındaki uzmanlığın yetersiz kaldığını söyleyen yazarların uyarılarına da bir yanıt olabilir. Üstelik, devlet memurlarıyla vatandaşları eşit bir düzlemde birlikte çalıştırmak, tarihsel olarak gelişen yabancılaşmış devlet/vatandaş ilişkisinin dönüşümüne de katkıda bulunabilir.

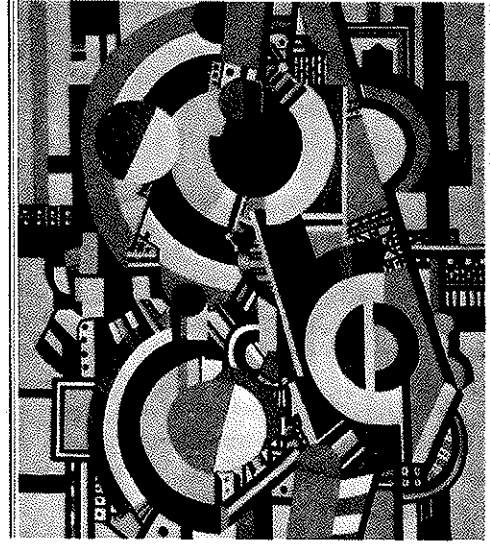
Siyaset ve sınıf ilişkileri

Şili'de, Hindistan'da ve Brezilya'da Porto Alegre'deki yerelleşme deneyimlerinin başarısı güçlü bir sol ya da sosyalist partinin kitleleri mobilize etme kapasitesine de bağlıydı. Türkiye'de BDP'nin kitlesel mobilizasyon kapasitesi Kürt halkı açısından çok yüksek. Ama Türkiye'nin geri kalanı için benzer bir kapasiteyi üstlenmiş bir sol parti yok. Yalnız özellikle Kerala örneğinde partinin başarısı sadece kendi üyelerinin halk toplantılarına her tür yaratıcı yöntemle katılımı sağlaması, demokratikleşmeyi tabandan gerçekleştirmesinde değil; sivil toplum içerisindeki diğer kuruluşlarla organik bağ içerisinde yerelleşme reformunu hayata geçirmesinde yatıyor. Bu nedenle Türkiye'de benzer bir reform için, bu reformdan çıkarılacak gruplar ve örgütlerle işbirliği çalışması hayati önemde gözüktüyor.

Kerala gibi eyaletlerin başarısında bir başka neden bölgesel meclislere hakimiyeti hemen kuracak ve azınlıkları dışlayacak güçlü oligarşik kesimlerin, örneğin toprak ağalarının olmayışı; çünkü toprak reformu çok önceden yapılmış. Brezilya'da toprak sahipleri güçlü, ama işçi sınıfı ve topraksızlar hareketinin siyasi gücü fazla. Türkiye'de güç ilişkileri ise sermaye sahiplerini, aşiret yöneticilerini, yerel siyasi iktidar odaklarını besliyor. Demokratik özerklik projesini savunanların bu açıdan mülkiyet ilişkileri, toplumsal güç ilişkileri gibi konularda mutlaka söyleyecek sözü olması gerekiyor. Aksi takdirde Mustafa Sönmez'in söylediği gibi fazlasıyla sistem içi, 'burjuva demokratik bir çerçeve' olarak kalabilir.

Bölgesel meclisler kendi başlarına mülkiyet ve güç ilişkilerini değiştiremez; ama meclislerin üretimi olan kalkınma projeleri bu ilişkilere müdahale edecek, en azından bu ilişkiler içerisinde zayıf olan grupları güçlendirecek nitelikte öneriler geliştirebilir. Örneğin bazı projeler doğrudan örgütsüz kesimlerin, tarım işçilerinin, güvencesiz çalışanların örgütlenme, dernek/sendika kurma çalışmalarına yönelik olabilir. Örgütlenmenin, güçlendirilmiş katılım ve kaynakların yeniden dağılımı gibi iki temel amacın ön koşulu olduğunu düşünüyoruz. Kerala'da ve Porto Alegre'de meclislerin iyi çalışabilmesinin ön koşullarından biri örgütlü halkın güçlü ol-

masıyken, Türkiye'de meclislerin kendisinin bu örgütlenmeyi teşvik eden ve yaratan bir rol üstlenmesi gerekecek. Bu nedenle örgütlenmenin bölgesel yönetimlerin demokratik olabilesi için en önemli stratejik hedef olduğunu, meclislerin farklı örgütlenme biçimlerini teşvik etmesi gerektiğini ileri sürüyoruz. Aksi takdirde sermaye gruplarının bölgesel ve yerel ölçek mekanizmalarına hakim olmasını nasıl önleyebiliriz? Tam da bu yüzden, merkezi devlet kapasitesini kullanan ama bölgesel ve yerel birimlere dağıtılan güçler aracılığıyla çalışan bir projenin mevcut idari yapılanmaya üstünlüğü olabileceğini düşünüyoruz.

Diskler 1918

Ekonomi, kalkınma ve bilgi teknolojileri

Demokratik özerklik metinlerinde ekonominin 'Herkesin kendi işinin ve işyerinin emekçisi olduğu, kadın istihdamına öncelik veren, azami kârı hedeflemeyen kullanım değerini esas alan, anti-tekelci, eşitlikçi, dayanışmacı bir ekonomik sistemi oluşturmak gerekmektedir. Ekonomik kaynakların kullanım ve tüketim hakkı Demokratik Özerk Kürdistan'a ait olmalıdır.' diyor. Bunun nedeni olarak da insanın ekonomiden kopartılmasının yabancılaşmanın temelinde yatarı gösteriliyor. Metnin bu kısmına Kenan Kalyon'un yaptığı eleştirilere katılıyoruz. Kalyon'a göre aşırı komünal vurgu üzerinden geliştirilen ve bir tür kooperatif sosyalizmini andıran model 'modern ve karmaşık bir toplumda ve karmaşık bir işbölümü altında mülkiyet biçimleri, ekonominin yönlendirilmesi, planlanması, kaynak yaratılması, kaynak transferi, Kürdis-

tan'ın kamucu ve ekolojik bir perspektifle kal-kındırılmasının öncelikleri ve işçi denetimi gibi sorunları ıskılıyor.'

Sosyalist bir perspektiften, temel problemin basitçe ekonomik süreçlerin bütününe herkesin katılımının sağlanmasının olmadığını düşünüyoruz. Özellikle doğu ve güneydoğu bölgelerinde ekonominin gelişmemiş olması ve yoksul Kürtlerin ekonomik alandan, işgücü piyasalarından dışlanmış olması, iş olanaklarının sadece güvencesiz, geçici mevsimlik işlerle sınırlı olması, iktisadi faaliyetlerin daha kapsayıcı ve herkesin katılımına açık olması talebini anlamlı kılıyor kuşkusuz. Bu açıdan, Güvencesizler Hareketi tebliğinde yer alan varolan işlerin nüfusa paylaştırılarak istihdam yaratılması, iş saatlerinin azaltılması gibi taleplerinin demokratik özerklik önerisinin bir parçası haline getirilebileceğini düşünüyoruz. Uzmanlaşma, işbölümü, teknoloji, planlama gibi araçları demokratik özerklikteki kalkınma hedefleri için kullanan bir sistemi savunuyoruz. Verimlilik ve üretkenlik hedeflerinin çalışanların sömürsünün artmasına değil, bireylerin boş zamanlarında kendi potansiyellerini geliştirmelerini sağlamasına hizmet etmesine yönelik olması gerektiğine inanıyoruz.. Bunun için de 'herkesin kendi işyerinin emekçisi' olacağı kooperatif tarzı bir ekonomik örgütlenme yerine her tür teknoloji ve otomasyon olanaklarının seferber edilmesi gerektiğine inanıyoruz.

Bu açıdan 1971-1973 Allende iktidarı dönemindeki Şili'de uygulanan ilgi çekici bir deney ufuk açıcı olabilir. Hükümetin verdiği yetkiyle bir grup sosyalist mühendisin, İngilize si-bernetik profesörü Stafford Beer ile birlikte kurduğu Cybersyn merkezi planlama ile yerel işçi katılımını birleştiren bir ekonomik modelin bilgisayar altyapısıydı. Modele göre Şili'nin dört

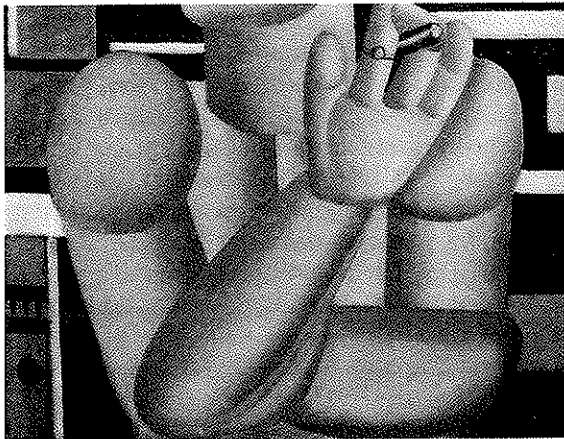
bir yanındaki 500 ayrı millileştirilmiş fabrika önce birbirine sonra da merkezdeki bilgisayara bağlandı. Beer'in tasarladığı algoritmik bir programla her gün fabrikalardan merkeze 7 ayrı sinyal gönderilmesi sağlandı (üretim miktarları, işçi memnuniyeti...vs.). Bir sorun olduğunda öncelikle yerel fabrikalara insiyatif verildi; sorun giderilemediği takdirde merkezi müdahale yapıldı.

Şili'de fabrikalar birbirine; bütün bu yerel birimlerin de merkeze bağlanması, işçilerin ve merkezdeki mühendislerin ve bürokratların üretime dair bütün enformasyonu şeffaf bir biçimde görebilmesi çok önemli bir nokta. Kanımızca yerelleşme projesinin en önemli ayaklarından biri her yerelin kendi içine kapanması değil, teknik olanaklarla ve ekonomik/sosyal işbirlikleriyle birbirine bağlanması. Bu açıdan köy komünleri ve kendi kendine yeterlik ilkelerinden ziyade (ki isteyen bölgelerde bu deneyimlerin de hayata geçmesi elbette özgür bırakılmalıdır), çeşitlendirilmiş ekonomik yatırımların yapılacağı, isteyen istediği bölgeye yetenekleri, özellikleri, iş olanakları bağlamında gidip yaşayabileceği, farklı yerel bölgelerin birbirini desteklediği, birbirinden öğrendiği, teknolojik gelişmelerin bütün imkanlarının demokratik katılım ve toplumsal adalet ilkeleri için kullanılacağı bir ağ kurmaktan söz ediyoruz. Ekonomik ilişkilerin istihdama olanak tanımadığı ve mevsimlik işçiliğin yoğun olduğu bölgelerde özellikle yoksul ve işçi Kürtler için böylesi bir ağ oluşturma'nın önem taşıdığına inanıyoruz.

Kalkınma süreçlerindeki deneyim aktarımı ve yerel bilginin kullanımını da çok önemsiyoruz. Bu anlamda yine Kerala deneyimine başvurabiliriz. Kerala'daki panchayat'larda belli başarılı pratikler uygulandıysa, bu başarılı deneyimler atölye çalışmaları aracılığıyla diğer yerel birimlere öğretiliyor. İkincisi Kerala'daki komisyon toplantılarında ve eğitim toplantılarında sorunlar tartışılırken köylülerin ihtiyaçları ve fikirleri dikkate alınıyor. Ancak eğitimciler katılımcılardan pek çok şey öğrenirken, aynı zamanda katılımcıların kendi yerel bilgileriyle ve dar çıkarlarıyla sınırlı kalmaması için onların alıştıkları zihinsel evrenin dışına çıkmalarını sağlayacak sorular soruyor, önerilerde bulunuyorlar.

Eğitim ve sağlık hizmeti sunumları

Eğitim ve sağlık alanında, ilgili demokratik özerklik metinlerinin ciddi eksikleri var. Eğitim ve sağlık alanındaki karmaşık sorunların hepsi devletin baskıcı niteliğine bağlanıyor. Eğer bu hizmetler devlet alanından çıkarılacaksa ve

Mekanisyon 1918 (Detay)

metinden çıkarsadığımız kadarıyla piyasa alanına da terkedilmeyecekse, o zaman hizmet sunumunu kim yapacak? Bu hizmetlerin verilmesi için kurulması planlanan maddi ve manevi hayır kurumları çok muğlak bir ifade olarak kalıyor. Ulus-devlet inşa süreci yarattığı pek çok tahribata rağmen kitlesel eğitim eşitliği, kitlesel sağlık, altyapı gibi tarihsel mücadeleler sonucu da kazanılan pek çok hizmeti getirmiştir ve bundan herkesin eşit ve demokratik bir şekilde yararlanmasını ısrarla savunmakla devletin baskı araçlarını kullanmasına boyun eğmek aynı şey değildir.

Yazı boyunca merkezi devletin koordinasyonu ile gerçekleştirilecek bir yerleşme önerisini savunduk, ancak bunu sol stratejik hedeflerimiz nedeniyle yaptığımızı belirttik. Aynı nedenlerden bu sefer eğitim ve sağlık hizmetlerinin kesinlikle yerleşmemesi gerektiğini söylüyoruz. Bu hizmetlerin bütünüyle yerleştiği pek çok ülkede yerleşme oldukça ciddi eşitsizlikler getirmiştir: Yerel yönetimlerin topladığı vergiler yetmemekte, alınan katkı payları artmakta, öğretmenler belediyelerle sözleşme imzalanan ve sendikal hakları tırpanlanan kişiler haline getirilmekte, özel ve kamu hastaneler ve okulları yarıştırılmak zorunda bırakılmakta, vatandaş hakkı olan her iki kamu hizmeti piyasalaştırılmaktadır. Yerel kaynakların az veya çok olmasına göre bölgesel eşitsizlikler de artmaktadır.

Esas tartışılması gereken şu anki eğitimin içeriği, eğitim ve sağlık alanındaki eşitsizliklerin nasıl giderileceği olmalı. Bu alanlardaki sendika ve meslek örgütleriyle ortak nasıl hareket edileceği üzerine düşünülmeli. BDP'liler haklı olarak sorunun sadece Kürtçe eğitim değil, müfredatın içeriği ile ilgili olduğunu söylüyorlar. Bu nedenle eğitim sendikalarıyla ortak ırkçı, şoven, cinsiyetçi ve resmi ideolojik öğelerden arındırılmış ders kitapları yazmak mümkün. Hastanelerde Türkçe bilmeyen hastalar için çevirmenler bulundurmamak, okullarda hem Kürtçe hem Türkçe eğitim verebilecek öğretmenler istihdam etmek bir başka çözüm olabilir. Yine sağlıkta dönüşüm programının uygulamalarının yarattığı sonuçlar incelenmeli ve bu alanda hizmet erişimi konusundaki eşitsizliklerin giderilmesi ve çalışanların haklarının iyileştirilmesi için ilgili meslek örgütleriyle ve sendikalarla çalışılabilir. Bölgesel meclisler kendi bölgelerinde eğitim ve sağlık emekçilerinin katılımını teşvik ederek, yerel düzeyde eğitim ve sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi için gerekli tartışmanın yürütmesine katkıda bulunabilir.

Sonuç

Bu metin, Demokratik Özerklik önerisiyle bir diyalog kurma amacıyla yazıldı. Demokratik Özerkliğin eleştirdiğimiz kısımlarının yanı sıra önemli bulduğumuz kısımlarını geliştirmeye, açmaya ve zenginleştirmeye çalıştık. Önerinin bazı boyutlarına ise hiç yer veremedik. Yararlandığımız ülke örnekleri birebir Türkiye'nin koşullarından ciddi farklılıklar gösteriyor. Niyetimiz bu deneyimleri birebir almak değil, örneklerden faydalanarak, yazının başında formüle ettiğimiz amaca uygun siyasi ve idari düzenlemelerin tasarlanmasına katkıda bulunmaktı. Ancak bunu yaparken bu düzenlemelerin ve araçların yaratılması/kullanılmasının önündeki özgül engellerin bir kısmını bilerek askıya aldık. Sanki elimizde bu değişimleri yaratabilecek bir yetki varmışçasına, pek çok siyasi/toplumsal/ekonomik faktörü sabit kabul eden düşünsel bir egzersiz yaptık. Bu faktörleri dikkate alan, sınırlılıklar içerisinde eldeki malmemleyle neyin ne kadar uygulanabileceğini hesaplayan daha ayrıntılı bir çalışmanın ayrıca yapılması gerekiyor. Özerklik önerisinde finansman sorunu, asimetrik güç ilişkileri sorunu, denetleme sorunu, merkezi iktidarla ilişki ve olası çatışma alanları, toplumsal ve siyasi aktörlerden gelecek direnç noktaları ayrı ayrı ele alınmayı bekliyor.

Hayalgücümüzü ve siyasi/toplumsal projelerimizi çoğu zaman aşına olduğumuz kavramlar ve çerçeveler sınırlandırıyor. Oysa yaratıcı projeler aşına olana yeni bir bakış getirmekle ve aşına olmayana da alıp kullanabilmekle mümkün oluyor. Yerleşme neoliberal projelerle, merkezileşme ise üniter ve baskıcı bir devlet aygıtıyla eşleştirildiği zaman, ölçek ve strateji sorununa daha geniş bir perspektiften bakamıyor, savunmacı pozisyonlara kayabiliyoruz. Kerala'da yerleşme reformu ve merkezi devlet aygıtının kullanımı sol bir projenin hizmetindeydi. Şili'de merkezi ve yerel kontrol mekanizmaları demokratik işçi katılımı ve planlama hedeflerinin hizmetine sunuldu.

Demokratik Özerklik tartışması Kürt sorununun çözümünü içeren ama daha geniş toplumsal ve siyasi eşitsizlikleri merkeze alan bir gündemin somut anlamda tartışılması için bir fırsat olabilir. Bu yazıda bu tartışmayı derinleştirmek için bazı fikirler ileri sürdük. Fırsatın kaçırılmaması için gerekli siyasi koşulları Kürt hareketinin, sosyalist hareketin ve diğer toplumsal hareketlerin yerine getirip getiremeyeceğini ise şimdilik bilemiyoruz.

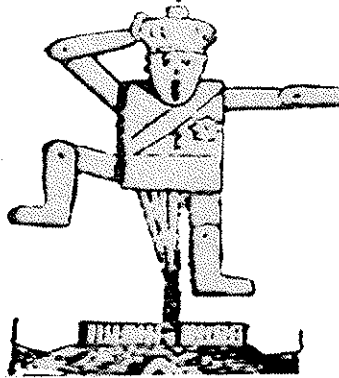
Solun gündemi ve AKP

Cemal Candaş

Dünya kamuoyunun önemli bir bölümü son günlerde ABD'den başlayarak çeşitli ülkelere yayılmakta olan "Wall Street'i İşgal" eylemlerini tartışıyor. Bu eylemleri, ABD'den başlayarak tüm dünyaya yayılan son krizin tetiklediği ortada. Eylemlerin nasıl bir sonuç vereceği, bazılarının iddia ettiği gibi kapitalizmin sonunu getirecek bir potansiyel taşıyıp taşımadığını zaman içerisinde göreceğiz. Eylemler, böyle bir olasılığın hiç olmadığını düşünenlerde bile -kapitalistler açısından- ciddi kaygılar yaratmışa benziyor. Kapitalizm karşıtı bir eylemin ABD gibi kapitalizmin merkezi sayılan bir ülkede başlamış olması, hele hele yayılma eğilimleri göstermesi, bu kişileri daha da çok tedirgin etmektedir. Bu tedirginliği, her gün gazete sayfalarında veya TV ekranlarında verilen demeçlerden, yapılan değerlendirmeler ve dile getirilen önerilerden gözlemlemek mümkün.

Türkiye kamuoyunda bu eylemlerin yeteri kadar ilgi uyandırdığını söyleyemeyiz. Eylemlere ilginin şimdilik belli başlı gazetelerin ekonomi sayfaları ve az sayıda düşünce insanının söylemleriyle sınırlı kaldığı görülmektedir. Bu durumun en önemli nedeni, ülkemizde yaşamakta olan ve daha can alıcı sonuçlarla tüm toplum kesimlerini etkisi altına alan Kürt sorununun varlığı. Kürt sorunuyla ilgili yaşanan son olaylar, kamuoyunun başka gelişmelere ilgisini gölgelemekte ve geciktirmektedir. Bu gecikmenin diğer bir nedeni de, ülkemizdeki dünyada olup bitenleri geriden izleme alışkanlığıdır.

Emperyalist kapitalist sistemin, özellikle sosyalist sistemin gerileyip çöktüğü 1980'li yıllardan sonra gerçekleştirdiği uygulamalar, emekçiler üzerindeki sömürü ve baskının gittikçe azgın bir hale dönüşmesi, emekçilerin zorlu savaşımalar sonucu elde ettiği bazı haklarının birer birer ellerinden alınması ve böylece tüm dünyanın bir sömürü cennetine dönüştürülmesi, sınıflar arasındaki gelir ve refah uçurumunun açılmasına neden olmuştur.

İsviçre Bankası Credit Suisse tarafından yayımlanan Küresel Servet Raporu'ndaki şu rakamlar bile kapitalizmin vardığı son noktayı gözler önüne sermeye yetecektir: Dünyadaki yetişkin nüfusunun binde beşi (%0,5), küresel servetin yüzde 38,5'ine sahiptir. Yetişkin nüfusunun yüzde 67,6'sı ise küresel servetin sadece yüzde 3,3'üne sahiptir. Verilen bu rakamları Afrika ülkelerine uyarladığımızda durumun katbekat vahim olduğu, Türkiye ortalamalarının da Afrika ülkelerine çok benzediği görülmektedir (21 Ekim 2011-Radikal).

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD)'nin 40 ülkede yapmış olduğu "How's life" (Yaşam Nasıl) raporu açıklandı. Bu araştırma sonuçlarını aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:

- Türkiye'de yaşayanlar,
- Yaşamlarından memnun olma konusunda 32. sırada,
- Bugün kendini iyi hissedenler sıralamasında son sırada,
- Politikaya aktif katılma konusunda son sırada,
- Yeşil çevre olmamasından şikayetçi olma konusunda sondan ikinci sırada,
- En çok çalışanlar konusunda 1. sırada,
- İşe gitmek için en çok zaman kaybetme konusunda 3. sırada,
- Okul çağında çocuğu olan annelerin çalışma oranı konusunda 38. sırada,
- Son 15 yıl içerisinde kadınların işsizlik oranının arttığı iki ülkeden biri,
- 15-64 yaş arası çalışan oranında en son sırada,
- Çalışma ortamından memnuniyet konusunda son sırada bulunmaktadır.

Yukarıdaki veriler kabaca değerlendirildiğinde ortaya çıkan fotoğraf bize Türkiye'de yaşayanların yaşama koşulları hakkında çok net bir görüntü sunmaktadır. Emekçiler ve yoksullar açısından ne denli gayri insani bir sistemin yürürlükte olduğunu anlatmak için başka söze gerek yoktur. Siyasetçiler nasıl bir tablo çizirse

çizsinler, ülkemizin asıl gerçekleri ortadadır. Siyasetçiler, dünyanın 17. büyük ekonomisi olmakla ne kadar övünürlerse övünsünler, Türkiye ekonomisi, sonuçları itibarıyla kapitalist sömürünün en azgın ve acımasız örneklerinden birisidir.

Kapitalizm, dünyadaki gelişmelere koşut olarak ülkemizde de 1980'li yıllardan sonra alabildiğine palazlanmış, emekçilerin hakları adım adım saldırıya uğramış, kapitalist sömürü, özelleştirme, sendikasılaşma, taşeronlaşma, aşırı tüketime teşviki ve serbest piyasa uygulamalarıyla katmerleştirilmiştir. AKP iktidarı döneminde sömürü vahşeti en üst düzeye çıkarılmış, ülke kapitalistler açısından sömürü cennetine dönüştürülmüştür. Çalışma yaşamının tüm mekanizmaları işverenler lehine yeniden düzenlenmiştir.

Son olarak emekçilerin önemli bir kazanımı olan kıdem tazminatlarının kaldırılması ve işverenlerin önemli bir "yükten" kurtarılması operasyonu hayata geçirilmeye çalışılmaktadır. Ekonomik krizin faturası ve bütçe açıklarının kapatılması amacıyla yürürlüğe konulan ÖTV zammı da aslında bu faturaların nüfusun ezici çoğunluğunu oluşturan emekçilerin sırtına yüklenmesi anlamına gelmektedir. Çünkü söz konusu ÖTV zamları, sonuç olarak sigara ve içki tüketenler, cep telefonu kullananlar (nüfusun büyük çoğunluğu) tarafından ödenecektir. Çünkü KDV, ÖTV gibi vergiler tüketicilerin peşin olarak ödemek zorunda kaldıkları vergilerdir. Bu tür vergiler parası az olanla çok olanın eşit olarak ödediği haksız sonuçlar doğuran dolaylı vergilerdir. Ülkemizdeki dolaylı vergilerin, gelir ve kurumlar vergilerine oranla çok yüksek olmasının nedeni, vergi yükünün çok kazananlara değil toplumun büyük çoğunluğunu oluşturan halk kesimlerine karşılatılmasıdır. Oysa bu günlerde bütçe açıklarını kapatmak amacıyla Fransa'da yapılan bir yasal düzenlemeyle yıllık geliri 250 bin Euro'dan fazla olanlara ek vergiler koyma yoluna gidilmiştir. Son dönemde ülkemizde yürürlüğe konan et, yumurta, doğalgaz, akaryakıt zamları dikkate alındığında AKP iktidarının hangi toplumsal sınıfların çıkarlarını gözettiği anlaşılmaktadır.

AKP'nin çalışanlara bakış açısını gösteren örneklerden birisi de Enerji Bakanı Taner Yıldız'ın çalışma saatlerinin artırılması ve Cumartesi günü çalışılması ile ilgili önerisidir. Ülkemiz, OECD ülkeleri arasında, uygulanan resmi çalışma süresi bakımından en yüksek saatle (haftada 45 saat) birinci durumdayken AKP'li bakanın böyle bir teklifi yapabilmesi çok anlamlıdır. Emekçilerin iki yüz yıllık mücadeleleri sonucunda elde ettikleri daha az çalışma hakkına göz dikebilen bir bakanın hangi sınıf-

ların sözcüsü olduğu ortadadır. Bakanın teklifinin televizyonlarda yayımlandığının ertesi günü bir dizi işverenimizin ne kadar da çok çalıştıklarını(!) ve bu öneriyi nasıl hararetle desteklediklerini görünce pek şaşırmadık. Kaldı ki haftada 45 saatlik çalışma hakkı, son yıllarda uygulanan neoliberal politikalar sonucunda fiilen ortadan kaldırılmakta, işgüvencesiz, sendikası işçiler patronların işten çıkarma tehditleri altında gece yarısına kadar veya hafta sonlarında da çalışmaya devam etmek zorunda kalmaktadırlar. Enerji Bakanı'nın iş yaşamında ki bu haksızlığı ve rezaleti, getirdiği teklife bahane olarak göstermesi de ayrı bir yüzüzlüktür. AKP iktidarının daha önce hayata geçirdiği sayısız emekçi düşmanı uygulamalarını burada saymanın çok anlamı yok.

Ülkemizde kapitalizmin vahşi uygulamaları günden güne yaygınlaşırken, varlık nedeni bu uygulamalara karşı durmak olan sendikalar ve sol siyasi partiler ne yapmaktadır? Neyi yapabilmektedir? Dünyadaki ve ülkemizdeki emekçiler aleyhine gelişen bu durumun değiştirilmesi için ne önermektedir? Olup bitenlerin yeteri kadar farkında mıdır? Dayandığı sınıf ve tabakalarda kendilerini yakından ilgilendiren bu gelişmeler konusunda bir farkındalık yaratmaya çalışmakta mıdır? Bu durumun değişebileceğine inanmakta mıdır? Bu inancını yaşama geçirebilecek yol ve yöntemleri saptamış mıdır? Gelecek ile ilgili tasavvurları konusunda yeteri kadar açık mesajlar verebilmekte midir? Dayandığı kitlelerin güvenini kazanmak için çaba harcamakta mıdır? Bunlar sendikaların ve solcuların çoğaltarak sorması ve yanıtlarını araması, tartışması gereken sorulardan birkaçını oluşturmaktadır.

Ne yazık ki ülkemizdeki sendikaların birçoğunun bu tür soruları sormak ve cevaplandırmak yerine devletin "milli birlik" politikalarına payanda olmak için çalıştıkları bir gerçektir. Dünyada olup bitenlere emekçilerin gözüyle bakan az sayıdaki sendikamızın da farklı nedenlerle ortaya çıkan güçsüzlükleri bu alanda büyük bir boşluk doğmasına neden olmaktadır.

Kürtlerin sürdürmekte olduğu özgürlük mücadelesinin ülkemizdeki sosyal muhalefetin gündemini işgal etmesi doğal. Türkiye solu, bir yandan kendi topraklarında sürmekte olan bu mücadeleye gereken önemi ve desteği verirken diğer yandan AKP iktidarı tarafından hayata geçirilen sömürü ve soygun politikalarını da deşifre etmeli, bu politikalarla karşı seçenekler üretmelidir. Bu ikili görevini hakkıyla yerine getirdiği ölçüde hem geniş halk kitlelerinin desteğini kazanacak hem de halkların kardeşliğine katkıda bulunabilecektir.

İleri demokrasinin adliyesi ve emniyeti

Cezaevinde Kürtçe yasağı

Dicle Haber Ajansı'nın (DİHA) haberine göre, İmralı Cezaevi'nde kalan beş tutuklunun aileleri ile ve kendi aralarında Kürtçe konuşmaları engelleniyor; Kürtçe mektup yazmaları ve yayın okumaları da yasaklanıyor. İmralı Yüksek Güvenlikli Cezaevi'nde PKK lideri Abdullah Öcalan'ın yanı sıra Şeyhmuz Poyraz, Cumali Karsu, Hakkı Alban, Hasbi Aydemir ve Bayram Kaymaz bulunuyor. Van Milletvekili Aysel Tuğluk konu hakkında bi-anet'e konuşarak İmralı Cezaevi'ndeki uygulamaları Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Kürt sorununa bakışının bir yansıması olarak değerlendirdi. Söylemlerde özgürlükçü olunmasına rağmen pratiğin farklı olduğunu belirten Tuğluk sorunun yasalarda olduğunu ifade etti:

"Yasalar, sorunları çözmek üzere konulur. Ancak mevcut yasalar bırakın sorunları çözme-yi, sorun üretmek dışında bir işe yaramıyor. Sorun yasalarda ve bu yasaların uygulayıcılarındadır. 'Yasalar böyle' deyip Kürt sorununda milim adım atılamaz."

Hapiste Kürtçe telefona izin yok

80 yaşındaki Saibe ve eşi 90 yaşındaki Sadık Çaçan Türkçe bilmedikleri için İzmir Buca Cezaevi'nde bulunan PKK hükümlüsü çocukları Mustafa Çaçan ile telefonda konuşamıyor. DİHA'nın haberine göre anne Çaçan, oğluyla telefonda Kürtçe konuşmalarına izin verilmediği için 5 yıldır oğlunun sesini dahi duymadığını söylüyor. Diyarbakır'ın Kulp ilçesine bağlı Taşköprü köyünde yaşayan aile, ekonomik ve sağlık durumları sebebiyle İzmir'e görüşe gidemiyor. Bu sebeple Çaçan ailesi Adalet Bakanlığı'na müracaat ederek çocuklarının yaşadıkları şehre ya da yakın herhangi bir cezaevine nakledilmesini istemiş. Mustafa Çaçan daha önce de 12 yıl hapiste kalmış. 20 yıl hapis cezasına çarptırılan Çaçan 5 yıldır cezaevinde bulunuyor.

Kürtçe konuşmaya hapis

Aralarında Siirt Bağımsız Belediye Başkanı Selim Sadak'ın da bulunduğu dört kişiye Kürtçe konuşma yaptıkları için altı ay hapis cezası verildi. Selim Sadak'a 2010'un Temmuz ayında Siirt'teki BDP binasının açılışında Kürtçe konuştuğu için, Siyasi Partiler Kanunu'na muhalefet suçundan dava açılmıştı. Sadak'a bu davadan verilen altı ay hapis cezası, üç bin lira para cezasına çevrildi. Siirt'teki açılışta Sadak'la birlikte Kürtçe konuşma yapan üç kişinin, kapatılan DTP'nin il yöneticisi Selahatin Cengiz, Siirt Mezopotamya Kültür Merkezi çalışanı Mehmet Naci Özer ve diğer konuşmacı Elif Uludağ'ın cezaları ise ertelendi.

Bir kelimeye altı ay

Kürtçe konuştuğu için mahkum olan başka bir isim Pervin Oduncu oldu. DTP Parti Meclisi'nden Pervin Oduncu, 30 Ağustos 2009'da, partisinin Muğla kongresinde sarf ettiği Kürtçe bir kelime yüzünden Muğla 1. Asliye Ceza Mahkemesi'nde altı ay hapis cezası aldı. Oduncu kongrede katılımcılara başarılar dilerken "serkeftin" kelimesini kullanmıştı. Ayrıca Oduncu, Abdullah Öcalan için "Sayın" kelimesini kullanarak suçu ve suçluyu övdüğü gerekçesiyle bir ay hapse mahkum oldu. Oduncu mahkemenin kararını "Herhalde kendi dilini konuşması sebebiyle ceza alan tek halk Kürtlerdir. Hükümet Kürtlere de, Kürtçeye de hukuk dışı yaptırımlarla davranıyor" diye eleştirdi.

Toplu mezar kazısında kemiklere rastlandı

Tunceli Çemişgezek'te başlatılan toplu mezar kazısında, 15 kişiye ait kemiklere ulaşıldı. 1997'de Alibo-

ğazı mevkisinde girdikleri çatışmada öldürülen ikisi Devrimci Halk Kurtuluş Partisi/Cephesi (DHKP-C), 17'si PKK mensubu 19 kişinin bulunduğu ileri sürülen toplu mezar 3 Şubat 2011'de bulunmuştu. Konunun gündeme gelmesi üzerine Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Şahin, kardeşinin cesedinin burada olduğunu savunarak açlık grevi yapan Hüsnü Yıldız'la 6 Ağustos'ta görüşerek yardımcı olacağı sözünü vermişti. 10 Ağustos günü Malatya Özel Yetkili Cumhuriyet Savcısı Şeref Gürkan gözetiminde Çemişgezek Sağven Mahallesi'ndeki ilçe jandarma komutanlığı yanında bulunan toplu mezarın kazılmasına başlanmıştı. Adli makamlara yaptığı başvurulardan sonuç alamadığı için açlık grevine başlamış olan Hüsnü Yıldız ise amacına ulaştığı için 65 günlük eylemini sonlandırdı.

Mahkeme başkanından tutukluluğa itiraz

İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesi, gazeteci Ahmet Şık'ın da aralarında bulunduğu beş kişinin tahliye taleplerini oy çokluğu ile reddederken Mahkeme Başkanı Şeref Akçay karara itiraz etti. Akçay, itirazını dört başlıkta temellendirdi:

* Yapılan soruşturma bağımsız, tarafsız, adil ve insan vicdanına uygunluk kriterlerine uygun değil.

* Şüphelilerin emniyetteki delilleri nasıl karartacakları izah edilmemiştir.

* Sanığın kitabı daha yayınlanmamıştır bile. Buna rağmen yayınlama düşüncesinde olduğunu belirterek bu kişiyi örgütle irtibatlandırmak hukukten mümkün değildir.

* Bugüne kadar hiçbir yayıncı veya yazar kişi hakkında örgüt üyesi olduğu gerekçesi ile ülkemizde verilmiş tek bir karar yoktur.

Akçay şüphelilerin tek faaliyetinin kitap yazmak olduğunu hatırlattı, kitapta Ergenekon övülse dahi bunun 'örgüt üyeliği' değil 'örgüt propagandası' suçuna gireceğini vurguladı. Mahkeme Başkanı ayrıca şüphelilerin Emniyet'teki delilleri nasıl karartacağı konusunun izaha muhtaç olduğunu belirtti.

Bir kitaba daha basılmadan el kondu

Türkiye Yazarlar Sendikası (TYS) bir açıklama yaparak Halil Gündoğan'ın daha basım aşamasına dahi girmemiş kitabına el koyan Sincan Cezaevi yönetimini eleştirdi.

TYS Genel Başkanı Mustafa Köz, bu tavra "Düşünceyi eyleme geçmeden yargılamak demokrasinin değil faşizmin yöntemidir" sözleriyle tepki gösterdi.

Sincan 1 No'lu F Tipi Cezaevi'nde yatan yazar Halil Gündoğan'ın Metris'ten Munzur'a Bir Fırarının Öyküsü adlı kitabı 1988'de yayınlanmıştı. Gündoğan bu eserin ikinci cildini 2005'te cezaevinde tamamlamış ve ziyaretçilerine iletilmesi için cezaevi yönetimine vermişti. Ancak cezaevi yönetimi inceleme gerekçesiyle kitaba el koydu. Kitabın ikinci cildi hiçbir zaman yazarın yakınlarına ulaşmadı. 5 Ağustos tarihinde cezaevi yönetimi Halil Gündoğan'a kitabı hakkındaki Disiplin Kurulu kararını tebliğ etti: "Tamamı terör örgütü ve üyelerinin yasadışı faaliyetlerini övücü nitelikte sakıncalı ifadeler bulunması sebebiyle el konulmasına karar verildi."

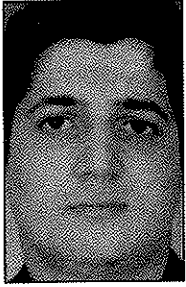
Bir haber sebebiyle üç yıl hapsi istendi

Ergenekon soruşturmasının tutuklu şüphelilerinden odatv.com sitesinin haber müdürü Barış Terkoğlu'nun sitede yer alan bir haber sebebiyle üç yıla kadar hapsi istendi."Bu fotoğraflar olay yaratacak" başlığını taşıyan haberde Ergenekon iddianamesini hazırlayan savcılar ve davaya bakacak hakimlerin İstanbul Emniyet Müdürlüğü İstihbarat Dairesi'nin düzenlediği iftar yemeğinde bir araya geldiği belirtilmiş ve

İleri Demokrasinin Adliyesi ve Emniyeti

bu yemeğin fotoğrafları yer almıştı. İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 17 Ağustos günü görülen duruşmada esas hakkındaki görüşü sorulan Cumhuriyet Savcısı Mehmet Ali Uysal, haberde "polislerin, savcılarının ve hakimlerin işbirliği halinde 'Ergenekon' davasını başlattıklarının" ileri sürüldüğünü söyledi ve habere rumuzlu isim kullanan birçok okuyucunun eleştiri sınırlarını bir hayli aşarak hedef göstermeye varacak şekilde yorum yaptığını bildirdi. Uysal, Terkoğlu'nun Terörle Mücadele Kanunu'nun 6/1. maddesi gereğince, "kamu görevi yapan kişileri terör örgütüne hedef gösterme" suçundan 1 ile 3 yıl arasında değişen hapisle cezalandırılması talebinde bulundu. Söz alan sanık Terkoğlu, haberde kullanılan fotoğrafların Emniyet tarafından çekildiğini ve haber değeri taşıdığı için yayımladıklarını ifade etti. Mahkeme, savunmaya hazırlanmak için süre vererek, duruşmayı erteledi.

Resmi katiller kanunla korunuyorlar

27 Aralık 2009'da bir arkadaşının doğum gününde gittikleri pubda Kürtçe şarkı söylediği için Özel Harekat polisi Serkan Akbulut tarafından 15 el ateş edilerek öldürülen Emrah Gezer'in Ankara 9. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davasının 14. duruşmasında da karar verilmeyip dava 8 Eylül 2011 günü yapıldı Mahkeme, katil polis Akbulut'u, polise bir anlamda yargısız infaz hakkı veren PVSK (Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu) ve "duruşmada iyi hal", "Kürtçe şarkı söylemenin ağır tahrik sayılması" gibi yollarla beraat ettirmeye, en azından meslek hakkını kaybetmesin diye 2 yıldan az hapisle cezalandırmaya çalışıyor. Akbulut halen polis misafirhanesinde tutuklu, ırkçılık üzerinden azmettiren sevgilisi Sinem Uludağ ise tutuksuz yargılanıyor. Son duruşmaya destek veren kadınlar, duruşma bitiminde mahkeme önünde Emrah Gezer'in öldürülmeden önce söylediği Ermeni müzisyen Aram Dikran'ın "Ağır Ketyc Dilemın - Yüreğime Ateş Düştü" adlı Kürtçe şarkısını söyleyerek mahkemeyi protesto edip adalet istedi.

PVSK öldürüyor!

Haziran 2007'de Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu'nda yapılan değişiklik, 2010'a kadar 255 kişinin ölümüne neden oldu.

Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV)'nın verilerine göre son 3 yılda faili meçhul cinayetlerde 50 kişi, gözaltında ve hapisane-lerde 96 kişi, dur ihtarına uymadığı gerekçesiyle de 109 kişi öldürüldü.

TİHV Dökümantasyon Merkezi verilerine göre, Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu'nda (PVSK) değişiklik yapılmadan önce 2007 yılında faili meçhul cinayetlerin sayısı 2 iken, değişiklikten sonra bu sayı 2008'de 30'a, 2009'da ise 18'e çıktı. Yine yasa değişikliği yapılmadan önce "yargısız infaz/dur ihtar/rastgele ateş açma" sonucunda 2007 yılında yaşanan kayıplar 24 iken, bu sayı yasadaki değişiklikle birlikte 2008'de 37'ye, 2009'da da 48'e çıktı. Gözaltında ya da cezaevinde ölüm vakaları da 2007'de 10 iken; 2008 yılında 39'u cezaevinde 8'i de gözaltında olmak üzere toplam 47'ye, 2009'da da 33'ü cezaevinde, 6'sı gözaltında olmak üzere toplam 39'a çıktı. Böylece 2007 yılından sonraki 3 yılda 50 faili meçhul cinayet, 109 yargısız infaz, 96 gözaltı ve cezaevinde ölüm olayı gerçekleşti.

TİHV Başkanı Prof. Dr. Şebnem Korur Fincancı PVSK nedeniyle Türkiye'de her vatandaşın polisin potansiyel hedefi haline geldiğini ve bu hak ihlallerinin giderek artmasının bir cezasının olmamasına bağlayarak şunları söyledi:

"Baran Tursun olayında bizzat silaıı kullanan polis ancak iki yıl bir ay hapis cezasına mahkûm edilmiş, olay yerinde delilleri kararttıkları iddia edilen 10 polis memuru ise beraat etmiştir. Festus Okey'in ölümü nedeniyle Beyoğlu 4. Ağır Ceza Mahkemesinde sürmekte olan davada ise aradan geçen 32 aya rağmen henüz Festus Okey'in kimliğinin tespit edilememesi nedeniyle bir ilerleme sağlanamamıştır." PVSK'da yapılan değişiklikler güvenliğe bağlanırken esasında kolluk kuvvetlerine sınırsız yetki tanınmıştı. Bu kanunda değişiklikler gündemdeyken pek çok kişi ve kurum bu değişikliklerin insan hakları ihlaline neden olacağını belirtmiş ve tepki göstermişti. 4A maddesi ile durdurma ve kimlik sorma yetkisi düzenlenmiş, suç veya kabahatin önlenmesi, suç işledikten sonra kaçan kişinin yakalanması, kişilerin mal varlığı, vücut bütünlüğü veya topluma yönelik bir tehlikenin

İleri Demokrasinin Adliyesi ve Emniyeti

önlenmesi ile hakkında yakalama emri veya zorla getirme kararı olanların tespiti amacıyla durdurma ve kimlik sorma yetkisinin kullanılabileceği düzenlenmiştir. Maddede durdurmanın makul bir sebebe dayanacağı belirtilmiştir. Ancak bu makul sebebi belirleyen alanın sınırları belirlenmeyerek, kolluk kuvvetlerinin keyfi uygulamalarına yasal dayanak sağlanmıştır. Maddi gücün kademeli olarak gerçekleşmesi gerektiğini belirten kanun maddesi de bu maddi güce belli bir sınır çizmemekte vatandaşın polisins insafına terk etmektedir. 5. Madde ise her ne sebeple olursa olsun karokala gelen herkesin parmak izinin alınmasını şart koşarak, vatandaşların fişlenmesinin önünü açmıştır. 9. Maddeki önleme araması düzenlemesi ise polise mahkeme ya da savcı kararı olmaksızın her yerde arama yapma hakkı vermiştir.

PVSK polisin bütün insan hakları ihlaline yasal kılıf oluştururken, bu ihlallerin mağdurları kanun yürürlükte kaldıkça artmaktadır.

PVSK Kurbanı Gençler ve Baran Tursun Vakfı

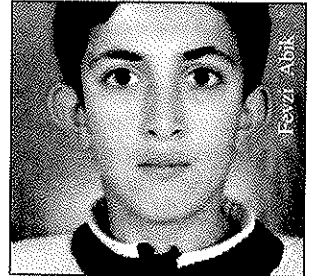
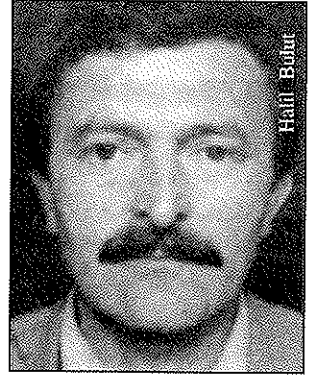
25.11.2007 tarihinde evine dönerken, görevli polis memuru Oral Emre Atar'ın arkadan nişan alarak açtığı ateş sonucu öldürülen Baran Tursun'un (20) ailesi PVSK'nin, polislerle sağladığı yargısız infazla mücadele için ölen oğulları adına bir vakıf kurdu. Tursun'un ölümü Emniyet tarafından önce trafik kazası olarak açıklanmış ve trafik kazası raporu düzenlenmiş, devlet hastanesi doktoru da trafik kazası raporunu imzalamıştı. Kafatasındaki mermi çekirdeği ispat edildikten sonra ise "dur ihtarına uymadığı için vurulduğu iddia edilmiş, arabayı üzerimize sürdü, kaçarken ayağı kaydı silah gayri ihtiyari ateş aldı gibi savunular yapmıştı. Davada sanık polis memuru Oral Emre Atar toplam 2 yıl bir ay hapis cezası aldı. Yalan beyanda bulunan ve delilleri karartan mesai arkadaşları polisler ise beraat etti. Bu arada cinayetin peşini bırakmayan Tursun'un babası ve annesine yargıya tepki, yargıyı etkilemeye çalışmak gerekçesiyle pek çok dava açıldı. Baran Tursun'u öldüren polise 25 ay hapis verilirken polisin tahliye edilmesine tepki gösteren anne Berrin Tursun'un 41 ay hapsi istendi.

Adana'da "dur ihtarına uymadığı" gerekçe-Asiyle Murat Kasap'ı (19) öldürmekten

yargılanan polis memuru Halil İbrahim Yıldırım hakkında ise, Mahkeme heyeti 1 yıl 8 ay hapis cezasına ve beş yıl süreyle hükmün geri bırakılmasına karar verdi. 2 ay kadar tutuklu kalan polis Yıldırım tahliye edildi. İstanbul Alibeyköy'de, "Kurtuluş" dergisi dağıtırken, "dur ihtarına uymayıp kaçtığı iddia edilen İrfan Ağdaş (16) adlı liseli genç polisin sokak ortasında açtığı ateşle kalbinden vurularak öldü. Polisler hakkında dava açıldı ama 3 polis "meşru müdafaa" gerekçesiyle beraat etti.

Balıkesir'in Biga dış ilçesinde Halil Bulut (40) adlı silahsız sivil, "dur ihtarına uymadığı gerekçesiyle ateş ederek öldüren polis de tutuksuz yargılanıyor ve görevine devam ediyor. Resmi açıklamada, polislerin arabanın tekerleklerine ateş açtığı yazıldı ancak, Halil Bulut göğsünden vurularak öldürüldü.

Adana'nın Seydihan ilçesi Gülbahçesi mahallesinde polisler, bildiri dağıtan 15 yaşındaki Fevzi Abik'i silahla yaralamış, başından yaralanan Fevzi Abik, bitkisel hayata girmiş ve hastanede ölmüştü. Abik ve arkadaşı Cumali Sağlam (17) önce kelepçelenmiş, sonra kelepçeleri çözülüp üzerlerine ateş açılmıştı. Sağlam ayrıca yere yatırılıp, bacaklarının üzerinden polis aracılığıyla geçilmişti. Abik, yoğun bakımda iken yaptığı basın açıklamasında olaydan güvenlik kuvvetlerini sorumlu tutan dönemin İHD Adana Şube Başkanı Ethem Açık'ın da gözaltına alınmıştı. Abik'i öldüren polisler, Abik'in PKK'lı olduğunu öne sürüp "Hakkımızda dava açan savcının diğer soruşturmayı beklemesi gerekliyordu" diye konuştu.

İstanbul'da öldürülen Aytekin Arnavutoğlu'nu İskaten öldürmek suçundan yargılanan Bayram Engin adlı polise "tahrik indirimiyle" 4 yıl

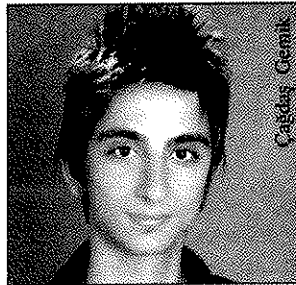

2 ay hapis cezası verildi. Oysa görgü tanıkları polisin on el ateş ettiğini söylemişlerdi. Şikayet sonrası gözaltına alınan Engin, 12 Mayıs günü tutuklanması istemiyle Fatih 1. Sulh Ceza Mahkemesi'ne sevk edilmiş; ama mahkeme tarafından serbest bırakılmıştı. Savcının serbest bırakma kararına itirazı da reddedilmişti.

Kağıthane--Nurtepe'de İstanbul Emniyet Müdürlüğü Gasp Büro Amirliği'nde görevli polis memurları Kemal Özer, Şenol Altın ve Oğuz Şahin, çalıntı bir otomobile ateş açtı, otomobildeki Emrah Dervişoğlu (17) yaralandı ve kaldırıldığı SSK Okmeydanı Hastanesi'nde öldü. İstanbul 4.Ağır Ceza Mahkemesi'nde mak-tulü kimin vurduğunun kesin olarak belirlenemesi nedeniyle her 3 polis de "bilinçli tak-sirli adam öldürme" suçundan 6 yıl 8 ay hapis cezasına çarptırıldı. Karara itiraz eden sanık avukatı, mahkemenin 'şüphe sanıkların lehinedir' hükmünü çiğnediğini belirtti.

Polislerin, PVSK'ye dayanarak işlediği cinayetlerde tek istisnai karar Antalya'nın Yeşildere Mahallesi'nde polisin, "dur" ihtarına uymadığı gerekçesiyle kafasına ve boynuna iki el ateş ederek öldürdüğü 18 yaşındaki Çağdaş

Gemik'in katili polis memuru Mehmet Ergin hakkında Antalya 3'üncü Ağır Ceza Mahkemesi'nin 'olası kastla adam öldürme' suçundan 16 yıl 8 ay hapis cezası kararı oldu. Ama kararın Yargıtay'ta temyiz başvurusu yapıldı.

Yargıtay savcısı Seydi Kaymaz, Yargıtay 1'inci Ceza Dairesi Başkanlığı'na verdiği mütala-

ada, yerel mahkeme kararının yasaya aykırı bulunduğunu öne sürdü.

Baran Tursun Vakfı, polisin PVSK'ye dayanarak, "dur ihtarına uymadıkları" gerekçesiyle 34'ü son iki yılda 83 kişiyi öldürdüğünü açıkladı. Davaların çoğu delil yetersizliği gerekçesiyle düşüyor. Sanık polisler hakkında yargılama kararları durduruluyor. Ya da davalar beraatle sonuçlanıyor.

Acılı babanın çağrısı

Özel Harekâtçı tarafından öldürülen Emrah Gezer'in babası Cemal Gezer kamuoyuna yaptığı çağrıda olayı hatırlatarak şöyle dedi:

"Bu ırkçı polis oğlumu katlettiği gibi, Kürt ve Türk kardeşliğini de katletmiştir. Irkçılık yaparak insanlık suçu işlenmiştir, üstelik yanındaki bir pavyon çalışanı, sarhoş kadının ailesinin marifetleri bundan 15 yıl evvel Kumkapı cinayetine de adları karışmıştı. Kamuoyunda "Kumkapı cinayeti" olarak yazılan cinayetin baş faili bu olaya adı karışan sinem Uludağ'ın ablası Zeynep Uludağ'dır.

Zeynep Uludağ'ın kardeşi Sinem Uludağ'ın; 'ben Kürt'lerle aynı havayı teneffüs etmek istemiyorum, burada Kürtçe şarkı okuyamazsınız' tahrik ve teşvikiyle polise bu cinayeti işletmiştir. Kaldı ki bu ırkçı polis'in Kürt'e ve Kürt diline aşırı nefreti ve kini vardır. Kürtçe okunan bir tek şarkıya tahammül edemediği için ve onların gözünde Kürtçe şarkı, bir öteki dil ve öteki dilin de bir düşman dili olduğu algılaması aşikârdır. Bu nedenle bütün Türkiye halkının vicdanına sesleniyorum; bin yıllık bir beraberlik Türk ve Kürt kardeşliğinin Kürdün konuştuğu bir dil nasıl da bir öteki dil olmakta ve düşman dili olarak addedilmektedir.

Dilin Dünya coğrafyasında düşmanlığı olur mu? Ben oğlumu büyük bir emekle ve özenle büyüttüm, sevgi, hoşgörümlü farklı olana saygı duyma duygusuyla yetiştirdim, eğitildi, okudu ve iş adamı oldu.

Ve Emrah'mı korumakla görevli bir polis, dili nedeniyle infaz etti. Emrah'ımın yanında bulunan büyük ağabeyi infaz edilmekten kendisini bir arabayı siper alarak, 15 el polisin yayılım ateşinden korudu. Kardeşi Emrah kucağında can verdi.

Bu acıya rağmen, Ankara 9. Ağır ceza mahkemesinin sayın savcısı, katliamdan kurtulan

Emrah'ın ağabeyi için de polisi tahrik etme bahanesiyle 8 yıl gibi ağır bir ceza istemiştir. Ortada tahrik, polise silahla mukavemet gibi bir suç unsuru bulunmamaktadır. Görgü tanıklarının beyanları ve hatta sanıkların dahi bu hususta müspet bir delilleri yoktur. Sayın savcının mütalaası hukuk yönünden uzun süre tartışılacaktır. Mahkeme, savcının bu mütalaasını olduğu gibi kabul etmesi durumunda biz aileyi tekrar öldürmüş olacak ve kamuoyunun vicdanını uzun süre rahatsız edecektir.

Polisin işlediği cinayetlerde görülen genel bir durum bu davada da vardır, bu davalarda öldürme kastı üzerinde durulmaz, taraf polis olunca iş ya nefsi müdafaaya konulur, ya da ağır tahrik formülüne başvurulur, ağır tahrik ve nefsi müdafa, kurşun sekmesi gibi bu iddiaların Emrah Gezer davasında gerçeği yansıtılmıyor. Kürtçe türküden ziyade türküyü söyleyene karşı daha derinlerde yer almış bir öfke, bir kin, bir nefret duygusu yok mudur acaba?

Emrah'ımı katleden; Güneydoğuda on yıl özel harekât polisi olarak görev yapmış biri çok şey görmüş ve çok şey yaşamış biri olmalı. Böylelerine yaşadıkları travmatik ruh haline dokunmadan, yani rehabilite etmeden getirilip Çankaya'da görev verirsiniz, toplumun içine salarsanız olacağı budur. Emrah'ım savaş travmasından beslenen bir nefrete kurban gitti, oğluma Kürtçe söyledi diye ateş eden polis, eminim ki kendini Lice'de, Silvan'da ya da Cudi'de hissediyordu.

Bu ülkenin aydınlarına demokratlarına insan hakları savunucularına, devrimcilerine, liberallerine, dindarlarına, hakim ve savcılarına kısacası herkese sesleniyorum. " insanlarımız ve gençlerimiz orantısız şiddete maruz kalmamasın, kimse kimseyi ötekileştirmesin, ülkedeki gençlerimiz öldürülmesin, bilhassa onu korumakla görevli polis tarafından öldürülmesin.

Çağrımız, feryadımız, yakınmamız ve talebimiz bu yöndedir. Hakkaniyette uygun adalet sağlanmasını istiyoruz.

Derin saygılarımla."

Gerze'de kolluk şiddeti: 25 köylü yaralandı

(Yeşil Gazete)'den

Sinop'un Gerze ilçesinde Anadolu Grubu tarafından yapılmak istenen kömürlü termik santrale karşı çıkan köylüler üzerine bugün yapılan polis saldırısının bilançosu ağırlaşıyor.

Bölgeden gelen son haberlere göre polisin

gaz bombası ve cop kullanarak yaptığı saldırıda 25 köylü yaralandı, 4 köylünün durumu ağır....

Devamla; güçlü bir direniş ve yoğun bir saldırının yaşandığı Gerze'de, kazanan direnenler oldu. Panzerlerden sıkılan sulara, kimyasal gazlara rağmen doğalarını terketmeyen köylüler, bugün de sondaj makinelerini ormana sokmadı!

Yaşanan olaylar Gerze'ye bağlı Yaykıl Köyü köylülerinin, Anadolu Grubu'nun bölgeye kurmak istediği kömürlü termik santrale ve bunun sondaj faaliyetlerine karşı gösterdikleri büyük

direnişle alâkalı. Şirket daha önce bir geceyarısı baskınıyla termik santral için sondaj denemesinde bulunmuş, yine halkın direnişiyle karşılaşmış ve jandarmayı alet etmek istemişti.

Gerze halkının termik santrale karşı mücadelesi bugün de polis ve jandarmanın müdahalesine maruz kaldı. Sabah saatlerinde sondaj faaliyetlerini engellemek isteyen halka karşı gaz da kullanıldı. İlerleyen saatlerde polis müdahalesinin bilançosu ortaya çıkmaya başlayınca korkunç bir tablo belirdi....

Tüm şiddete rağmen, günün sonunda sondaj makinelerinin bölgeyi terkettiği ve köylülerin mücadelesinin bu safhasının da başarılı olduğu haberleri geldi. Yaralı köylülerin durumunu ve bölgedeki gelişmeleri Yeşil Gazete ve Türkiye'deki ekolojist çevreler yakından takip ediyor.

Çaykara'da HES direnişi

Çaykara'nın Karaçam Beldesi'nden geçen Solaklı Deresi'nin Derebaşı Mevkii'nde özel bir şirket tarafından yapımı

planlanan Hidroelektrik Santral projesine karşı çıkan yöre sakinleri, bir süre önce Trabzon İdare Mahkemesi'ne dava açtı. Mahkeme, 3 ay önce bölgede yapımı planlanan projenin yürütmesini durdurarak, bölgede bilirkişi incelemesi yapılmasını kararlaştırdı. Çevredeki köylüler de HES'in yapılacağı alana önceden, 'Katiller vadimizden defolun' pankartı astı.

Ancak köylüler hukuken kazanmadan direnerek kazanmışlardı. Enerji şirketi bölgeye iş makinelerini götürerek şantiyesini kurmaya

başladığında durumu haber alan köylüler, Derebaşı Mevki'ne doğru yürüyüşe geçmişler ve yolları şantiye sahasına 300 metre kala jandarma timlerince kesilmişti. Köylüler, geçişlerine izin vermeyen askerlerle tartıştılar, bu arada bir grup köylü, jandarmaya fark ettirmeden dağ yolunu kullanarak şantiye sahasına ulaştı. Bir süre buradaki bir yamaçtan çalışmaları izleyen köylüler, iş makinesinin harekete geçmesi üzerine engelleme eylemine geçti. HES firması çalışanları ve onlara destek veren bazı köylülerle, diğer köylüler arasında kavga çıktı.

Kavga sırasında taraflar yol kenarındaki kayalıktan dereye yuvarlandı. Dere yatağına inen jandarma güçleri tarafları ayırmaya çalıştı. Ancak kavga bir süre devam etti. Takviye jandarma ekiplerinin müdahalesi ile taraflar ayrıldı. Bazı köylüler iş makineleri ve HES çalışanlarına taş yağdırdı. Köylülerden bazıları kaçarken, jandarma 3 kişiyi gözaltına aldı...

Köylüler yargıda kazanmadan önce sahada kazanmışlardı.

HES protestocularına ceza

5 Eylül'de Erzurum'un Tortum ilçesinde, 5 pımı sürdürülen Hidroelektrik Santrali

(HES) inşaatını protesto etmek amacıyla yöre sakinlerince düzenlenen oturma eylemi esnasında arbede çıkmış, biri polis dört kişi yaralanmıştı. Eyleme

katılan 15 kişiye "kolluk kuvvetlerine fiili mukavemet" ve "çalışma hürriyetini engelleme" suçlarından 250'er TL para cezası verildi. Mahkeme ayrıca, bu kişilerin adli kontrol sistemine tabi tutulmalarına karar verdi. Protestocuların 17 yaşındaki Leyla Y.'ye ise farklı bir ceza uygulandı. Leyla Y.'nin Bağbaşı Beldesi ve diğer yerlerdeki HES konusunda faaliyet gösteren çalışma alanlarına girmesi ve HES'le re karşı eylemlerde bulunan kişilerle ilişki kurması yasaklandı.

Askerde intihardan devlet sorumlu

Askerliğini yaparken psikolojik rahatsızlıklar geçirmesine ve üç kez hastaneye kaldırılmasına rağmen askerliğine devam eden M.M., 15 Temmuz 2004'te askeri birliğinde asılmış halde bulunmuş;

ailesi, olayın bir intihar olmadığı ve oğullarının birliğinde dövülerek öldürüldüğü iddiasıyla dosyayı AİHM'ye taşımıştı. AİHM, M.M. intihar etmiş olsa bile askeri görevlilerin bu tür bir risk karşısındaki sorumlulukları olduğuna dikkat çekti. AİHM, intihar etmeden önce üç kez hastaneye kaldırılan, psikolojik rahatsızlıklar geçiren, uyuşturucu ve alkol bağımlısı M.M.'ye askerlik yaptırılmasının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne aykırı olduğu hükmüne vardı. Kararda, askere alınan kişilerle ilgili gelişmelerin ve bu kişilerin yaşadıklarının takip edilmesi görevinin devlette olduğu belirtildi. AİHM, uyuşturucu ve alkol bağımlılığının yanında psikolojik sorunları olan M.M.'ye 'askerliğe elverişli' raporu verilmesini ilgili askeri görevlilerin konuyla ilgili gerekli özeni göstermediği şeklinde değerlendirerek Türkiye'yi 18 bin Euro tazminat ödemeye mahkum etti.

Gaz bombası BDP'li Ayhan'ı öldürdü

Aralarında BDP'li milletvekilleri, belediye başkanları, sivil toplum örgütleri, barış anneleri inisiyatifi ve kadın derneklerinin de bulunduğu yaklaşık 1500 kişi askeri operasyonlara ve çatışmalara karşı Hakkari'nin Çukurca ilçesi ile Şırnak'ın Silopi ilçesinde toplanmak istedi. Şırnak ve Hakkari valilikleri ise toplanmak isteyen insanların geçişine izin vermedi. Çukurca'ya girmelerine izin verilmeyen grubun ilçeye 10 kilometre kala Narlı köyü yakınlarında oturma eylemi yapması üzerine güvenlik güçleri gruba gaz bombalarıyla müdahale etti. Bu esnada göğsüne aldığı gaz bombasıyla ağır yaralanan BDP Van İl Meclisi üyesi Yıldırım Ayhan kaldırıldığı hastanede hayatını kaybetti.

Barış eylemine katılan Saatçioğlu PKK üyeliğinden tutuklandı!

Devrimci Sosyalist İşçi Partisi (DSİP) üyesi Muhammed Cihad Saatçioğlu İstanbul Demokratik Kent Konseyi'nin askeri operasyonların durdurulması talebiyle 21 Ağustos günü Taksim'de yapmak istediği basın açıklamasına katılmıştı. Üç gün İstanbul Emniyeti Güvenlik Şu-

be'de tutulan Saatçioğlu çıkarıldığı mahkemece serbest bırakılmıştı. Ancak Terörle Mücadele Şubesi ifadesini 'yeterli' görmeyerek Saatçioğlu'nu mahkeme çıkışında tekrar gözaltına aldı. DSİP üyesi Muhammed iki gün daha gözaltında tutulduktan sonra 28 Ağustos'ta çıkartıldığı mahkemede bu kez PKK'nin gençlik örgütü üyeliğinden tutuklanarak Metris Cezaevi'ne gönderildi.

Cezaevi çatısından atladı, hücre cezasında

Vicdani retçi İnan Süver, tutuklu bulunduğu Balıkesir Cezaevi'nde siyasi tutuklularla veya tek kişilik koğuşta kalmak istediği ancak bu isteği cezaevi yönetimi tarafından kabul edilmediği için cezaevi çatısından atladı.

Manisa'da kaldığı cezaevinden kaldığı koğuşu ateşe verdiği gerekçesiyle sürgün olarak Balıkesir Cezaevi'ne nakledilen vicdani retçi İnan Süver, cezaevinin çatısından atlayarak yaralandı. İnan Süver'in eşi Remziye Süver, İnan'ın siyasi olmayan mahkumlarla aynı koğuşta kalmak istemediğini, o koğuşta İnan'a diğer mahkumlar tarafından çok eziyet çektirildiğini söyledi. İnan Süver'in ya siyasi tutukluların koğuşuna ya da tek başına bir koğuşa konulmayı talep ettiğini söyleyen Remziye Süver, ancak bu talebin cezaevi yönetimi tarafından kabul edilmediğini açıkladı.

İnan'ın bir ay önce GATA'ya sevki çıktığını ama hala hastaneye götürülmediğini 1,5 yıldır çürük raporunun mahkemenin eline ulaşmadığını hatırlatan Remziye Süver, İnan'ın hala neden cezaevinde olduğunu bilmediğini ve bu haksızlık karşısında beş gün önce 7 Eylül'de açlık grevine başladığını söyledi. Remziye Süver, basına şu bilgiyi verdi: "İnan açlık grevine başladıktan sonra cezaevi yönetimi tarafından umursanmamaya devam edildi. Bunun üstüne cezaevi çatısına çıkarak ya siyasilerin koğuşuna ya da tek başına bir koğuşa girmek istediğini yineledi ve talebi karşılanmazsa kendini aşağı atacağını söyledi ve kendini aşağı bıraktı. Havalandırma boşluğuna düştü. Aldığım bilgiye göre kol ve bacakları yaralı. Burada cezaevinin sorumluluğu var. Şimdi İnan tekrar hücre cezasına çarptırıldı."

Hakkari'de köy boşaltıldı

Artan askeri operasyonlar nedeniyle Hakkari'nin Şemdinli ilçesine bağlı Gülyazı köyünde halk evlerini boşaltarak göç etmeye başladı. Yiğitler mezarısı, Ortayığıtlar ve Aşağıyiğitler mahallelerine giden askeri birliklerin, köylülerden evlerini boşaltmalarını söylemesi üzerine evlerini boşaltan 15 hanedeki 110 kişinin Bağlar köyü Çem mezarısında bulunan ağaçlık alana yerleştiği öğrenildi.

İnsan Hakları Derneği (İHD) Hakkari Şube Başkanı İsmail Akbulut, İHD, Mazlum-Der ve Hakkari Barosu olarak dört sivil, bir asker ve bir polisin hayatını kaybettiği çatışmayı incelemek üzere bir heyet oluşturdıklarını ve Şemdinli'ye gittikleri zaman Gülyazı köyünde 15 hanenin boşaltıldığını ve 110 kişinin göç ettirildiğini öğrendiklerini söyledi. Bunun üstüne heyet olarak köye gitmek istediklerini ancak bu girişimlerinin "güvenlik" gerekçesiyle engellendiğini söyleyen İsmail Akbulut, köy muhtarı Haluk Aslan'la telefonda görüşüğünü ve köyde yaşananlarla ilgili kendisinden bilgi aldığını söyledi. Akbulut, askerlerin köylülerin PKK'ye yardım ettiğini ileri sürerek köyü boşalttığını, Şemdinli merkeze sadece 10 kilometre uzaklıkta bir köyün boşaltılmasının dikkat çekici olduğunu sözlerine ekledi.

Bunun bir kara harekatı hazırlığı olduğunu düşündüğünü ifade eden Akbulut, ne valiyle ne de kaymakamla konu hakkında görüşemediklerini ifade etti ve sözlerine şöyle devam etti: "Gelişmeler son derece kaygı verici. Köy boşaltmaların başlaması, bölgede 1990'lı yıllara geri dönüş olarak algılanıyor ve insanlar ciddi şekilde endişeleniyor."

Ağar himaye altında

Ankara 11. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanan Susurluk davasının son sanığı eski İçişleri Bakanı Mehmet Ağar "örgüt yöneticisi olmak" suçundan mahkum oldu. Susurluk kazasından sonra ortaya çıkan polis-mafya-siyasetçi ilişkileri bağlamında yargılanan Ağar'ın davası, milletvekili seçilmesi üzerine durdurulmuştu. Karar duruşmasında, faili meçhul cinayet kurbanı Faik Candan'ın aile avukatı Selçuk Kozagaçlı, eski Özel Harekatçı Ayhan Çarkın'ın "İşlediğimiz cinayetlerden Mehmet Ağar ve İbrahim Şahin'in bilgisi vardı" açıklamala-

rını hatırlattı. Kozagaçlı'nın, Çarkın'ın dinlenmesi talebini reddeden mahkeme, Mehmet Açar'ı 5 yıl hapis ve ömür boyu kamu hizmetlerinden men cezasına çarptırdı. Yargıtay kararı onarsa Açar 2 yıl cezaevinde kalacak.

Halkın Günlüğü'ne bir ay kapatma cezası

Halkın Günlüğü Gazetesi terör örgütü propagandası yaptığı gerekçeyle bir ay kapatıldı, gazetesinin 10-20 Eylül

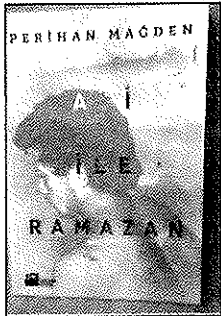
2011 tarihli 18. sayısı çıktığı gün toplatıldı. İstanbul Cumhuriyet Savcılığı veridiği kararda, gazetede yer alan Maoist Komünist Partisi (MKP) ve Halk Kurtuluş Ordusu (HKO) ile ilgili haber ve açıklamaları gerekçe gösterdi.

117 ODTÜ'lü yargılanıyor

5 Ocak'ta Başbakan Erdoğan'ın Ortadoğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) ziyaretini protesto eden 117 öğrenciye açılan dava 13 Eylül günü Ankara 24. Asliye Ceza Mahkemesi'nde görüldü. "Başkaldırıyoruz" pankartıyla eylem yapan öğrenciler 'Mala zarar vermek' ve 'İzinsiz toplantı ve gösteri yürüyüşünün dağıtılması sırasında kamu görevlisine direnmek'le suçlanıyor. Öğrenciler hakkında 1 yıl 9 aydan 10 yıl 6 aya kadar hapis cezası isteniyor. Yargılanan sanıklardan sekizi, Hopa olaylarını protesto eden gösterilere katıldıkları gerekçesiyle Sincan F Tipi Cezaevi'nde tutuklu bulunuyor.

Yayın desteği projesinde 'homofobi' iddiası

Barbaros Altuğ Taraf gazetesinde yayınlanan yazısında Türk Kültür, Sanat ve Edebiyatı ile ilgili Eserlerin Türkçe Dışındaki Dillerde Yayınlanmasına Destek Projesi'nin (TEDA), yurtdışında Orhan Pamuk'tan sonra en çok desteklediği ikinci yazar Perihan Mağden'in son kitabına eşcinsel içerik taşıdığı sebebiyle destek olunmadığını savundu. Altuğ'un yazısında Almanya'da Mağden'in diğer kitaplarını TEDA desteğiyle yayınlayan

Suhrkamp Yayınevi'nin "Ali ile Ramazan" kitabı için yaptığı başvurunun reddedildiği ifade ediliyor. Altuğ, Türkçe eserleri yurtdışında yayınlama ve tanıtma projesi olan TEDA'nın AKP hükümetinin kültür alanında yaptığı en önemli projelerden olduğuna dikkat çekiyor; proje kapsamında Mağden'in 17 kitabına destek verildiğini kaydediyor. Altuğ, Almanların bunu bir sansür yöntemi olarak gördüğünü, TEDA'nın ceza ve ödül yöntemiyle yazarlar üzerinde bir baskı oluşturduğu şeklinde değerlendirdiğini söylüyor.

İstiklal Marşı'na hakaret davası

İstiklal Marşı sırasında 'halay'a 6 ay hapis

Eskişehir'de 2009 yılında düzenlenen mitinge katılan ve BDP üyesi oldukları bildirilen 33 kişi, İstiklal Marşı okunduğu sırada saygı duruşunda bulunmayıp slogan atmaya devam edince, haklarında polis tarafından işlem yapılmıştı. Emniyette ve savcılıkta isnadı reddeden zanlılar hakkında Eskişehir 4'üncü Sulh Ceza Mahkemesi'nde 'İstiklal Marşı'na alenen hakaret' suçundan 6 aydan 2 yıla kadar hapis istemiyle dava açılmıştı. Tutuksuz yargılanan sanıklar, üzerlerine atılan suçlamaları kabul etmemişlerdi. Karar duruşmasına sanıklar ve avukatları katılmadı. Mahkeme başkanı, dosyadaki eksikliklerin ve dosyada yapılan incelemenin tamamlandığını belirterek, kararını açıkladı. Mahkeme, sanıkların TCK'nin 300/2 maddesini ihlal ettiğini ileri sürerek, Hamza Abay, Enver Tek, Eyüp Çelik, Nurten Açıkyüz, Fatma Küçük, Yasemin Bakır, Emin Algünerhan, İzzettin Altun, Gökhan Kaplan, Ahmet İçen, Bayram Demir, Mevlüt Taşkın, Şaban Sarıca, Ali Atlı, Özlem Tuncer, Songül Baltacı, Tuğba Karatoprak, İbrahim Kaya, Emrullah Barut, Mehmet Emin Aksoy, Mehmet Teymür, Serkan Kılıç, Yağmur Keskin, Mehmet Salih Aydemir, Hüseyin Karadayı, Mehmet Şahin, İrfan Uğur, Özgür Erbay, Mehmet Vefa Zepak, Ethem Çağır, Esra Çelik, Özlem Karahan ve Liyadin Pırbudak hakkında önce İstiklal Marşı'nı okumaktan 6 ay hapis cezasına çarptırdı. Ardından ise cezayı para cezasına çevirerek her sanık

için 3 bin 600 TL para cezası verdi. Öte yandan 2010 yılında düzenlenen 1 Mayıs İşçi Bayramı'nda yine BDP üyesi 44 kişi İstiklal Marşı'nda halay çekmiş ve haklarında 'İstiklal Marşı'na alenen hakaret' suçundan 2 yıla kadar hapis cezası istemi ile açılan dava ise sürüyor.

Habur Davası

19 Ekim 2009 tarihinde Kandil ve Maxmur'dan Türkiye'ye hükümetin çağrısıyla gelen barış 7'sine Diyarbakır Özel Yetkili 5. Ağır Ceza Mahkemesi'nin "niye geldiniz cezası" vermesi hukuk ve si-

yasi antlaşma ahlâkı adına kabul edilebilir bir şey değildir.

MİT ile PKK arasında yapılan ve Oslo görüşmeleri olarak adlandırılan görüşme notlarından da anlaşıldığı gibi bu insanlar Kandil, İmralı ve Ankara arasında yapılan anlaşmanın sonucu barış sürecine katkı sunmak için getirdiler. Şimdi, tam 8 ay sonra açılan davada ceza vermek devletin verdiği söze riayet etmemesidir.

Mustafa Ayhan, Hüseyin İpek ve Nurettin Turgut'u 10'ar yıl 10 ay, tutuksuz sanıklar Hacı Sorgun, Kemal Ökten, Menekşe Soydan ve Fatma İzer'i ye 7'şer yıl 1 ay hapis cezası verilmesi devletin ve hükümetin siyasi etiğini gösremektedir.

AKP hükümetinin KCK adı altında BDP'ye yönelik yürüttüğü siyasi operasyonların ve tutuklamaların yanı sıra silahlarını bırakıp barış için gelenlere verilen cezalar, Türkiye'yi siyasi çözümden uzaklaştırma çabasıdır. Bu çaba karışısından barıştan, demokraside, adaletten, hak eşitliğinden ve hukuktan yana kaygı vericidir. Çünkü bu yoldan yürünerek Türkiye'de otuz yıldır yanan büyük yangın söndürülemez, daha da büyütülür. Çözüm demokratik siyaset kanallarını daha fazla açmak, herkesin demokratik siyasete katılmalarını koşulsuz sağlamaktır.

Genç- Sen kapatıldı

Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'na (DİSK) bağlı Öğrenci Gençlik Sendikası (Genç-Sen), İstanbul Valiliği'nin başvurusu üzerine görülen davada kapatıldı. İstanbul 3. Asliye Hukuk Mahkemesi kararı "2821 Sayılı Sendikalar Kanunu'nda yer aldığı

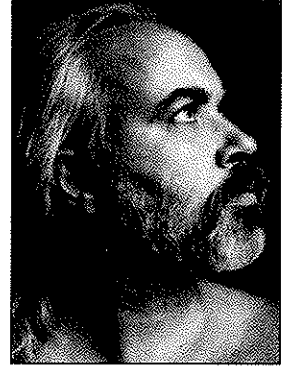
şekliyle sendikalarının işçiler tarafından değil, öğrenciler tarafından kurulduğu" gerekçesine dayandırdı.

DİSK bir açıklama yaparak kararın hukuki değil tamamen siyasi olduğunu, uluslararası hukuka aykırı olduğunu belirtti. İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin "Herkesin çıkarını korumak için sendika kurma veya sendikaya üye olma hakkı vardır" maddesini hatırlatan DİSK, Türkiye'nin ise 12 Eylül'den kalma yasalara bağlı olduğunu, AKP'nin bu yasaları değiştirmek yoluna gitmediğini belirtti.

Karikatüre 1 yıl hapis talebi

Bahadır Baruter için çizdiği bir karikatür sebebiyle 1 yıl hapis isteniyor. Penguin dergisinde yer alan karikatürde cami sütunu üzerinde "Allah yok, din yalan" yazısı bulunuyordu. Türkiye Diyanet ve Vakıf Görevlileri Sendikası ile bazı vatandaşların şikâyetçi olduğu Bahadır Baruter hakkında hazırlanan iddianamede Baruter, "Halkın bir kesiminin benimsediği dinî değerleri alenen aşağılamak"la suçlanıyor.

Kürtçe pankart davası

SDP İzmir İl Sörgütü geçtiğimiz aylarda 'anadilde eğitim hakkına' ilişkin yaptığı eylemde Kürtçe, "Be zıman jiyan nabe" (Dilsiz Yaşam Olmaz) yazan pankart açtı. Bunun üzerine SDP İzmir İl Yöneticileri İlker Turgut, Çağlar Demiröz ve Harun Boran Yılmaz hakkında 'Siyasi Partiler Kanunu'na muhalefet gerekçesiyle dava açıldı. SDP İzmir İl Başkanı Semra Uzunok, "Başbakan Erdoğan da bir siyasi partinin başkanı... O da işine geldiğinde Kürtçe konuşabiliyor. Bu yasak sadece bize mi?" sözleriyle tepki gösterdi.

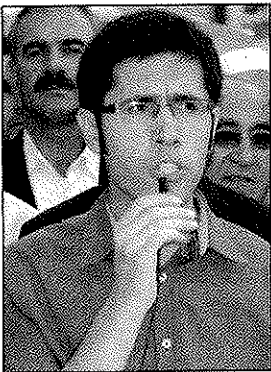

'Anadilde eğitim' yürüyüşü için 3 yıl hapisleri isteniyor

19 Eylül 2010'de 'anadilde eğitim' yürüyüşüne katıldıkları gerekçesiyle Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanı Osman Baydemir, 5 ilçe belediye başkanı ve 9 BDP'li yöneticinin 3 yıla kadar hapsi isteniyor. Sanıkların, Kayapınar İlçesi Diclekent Bulvarı üzerinden bulunan Cegerxwin Kültür Sanat ve Gençlik Merkezi önünden Koşuyolu Parkı'na kadar yaptıkları yürüyüş sebebiyle 2911 sayılı Gösteri ve Yürüyüş Kanunu'nu ihlal etmekle suçlandığı dava Diyarbakır 3'üncü Asliye Ceza Mahkemesi'nde görüldü. Osman Baydemir'in söz konusu yürüyüşün bir suç değil demokratik bir hak olduğunu belirtmesinin ardından duruşma sanıkların savunmasının alınması için 15 Kasım 2011'e ertelendi.

Newroz konuşmalarına 10'ar ay hapis

Van 3. Ağır Ceza Mahkemesi BDP Van İl Başkanı Cüneyt Caniş, Barış Anneleri İnsiyatifi'nden Rukiye Aslan ile Necmi Kalçık ve Nurettin Demir'i PKK propagandası yaptıkları gerekçesiyle 10 ay hapis cezasına mahkum etti. Dört sanığın mahkûmiyetine Newroz'da yaptıkları

konuşma gerekçe gösterildi. Sanık Rukiye Aslan'ın avukatı Sabahattin Kaya şunları söyledi: "Yapılan konuşmada 'Lider Öcalan, muhatap Öcalan' sözleri belki propaganda kapsamında dikkat çekebilir. Ancak bugün görülüyor ki hükümetin en yetkili kişileri de Öcalan ile görüşmelerin devam edeceğini beyan ediyorlar. Demek ki Öcalan muhatap alınmış ki görüş-

meler yapılıyor ve devam ediyor. Müvekkilim barışa dönük ifadeler kullanmıştır, suç kastı yoktur. Beraatini talep ediyorum"

Gazetelere ulaşmayan 'sakıncalı' mektuplar

Birgün gazetesinin haberine göre Kocaeli 1 Nolu F Tipi Cezaevi yönetimi, yaşadıkları hak gaspları ve işkenceleri gazetecilere aktarmak isteyen tutuklu ve hükümlülerin mektuplarına 'sakıncalı' oldukları gerekçesiyle el koyuyor. Haberde Birgün muhabiri Zeynep Kuray'a insan hakları ihlallerini bir rapor halinde göndermek isteyen tutuklu Hüsamettin Yavuz'un mektubunun sakıncalı görülerek engellendiği belirtiliyor. (Cezaevi 05.09.2011 tarihli kararı)

Bilgisayardaki şarkı sözlerine mahkûmiyet

Zeynep Kuray'ın ZANF'de yayınlanan haberine göre Berivan Doğan bilgisayarında bulunan Türkçe ve Kürtçe şarkı sözleri sebebiyle hapse mahkum edildi. İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nde Veri Hazırlama Kontrol İşletmeni olarak çalışan Eğitim-Sen İstanbul 8 No'lu Şubesi

eski yöneticilerinden Berivan Doğan'a, Müdür Yardımcısı Ahmet Koçibar tarafından bilgisayarıda izinsiz bir şekilde yaptırılan arama sonucunda bulunan Grup Yorum'un Kürtçe ve Türkçe şarkılarının sözlerinden ötürü 2006 yılında dava açılmıştı. Beşiktaş 9. Ağır Ceza Mahkemesi, 'terör örgütü propagandası' iddiasıyla açılan davanın 27 Şubat 2007 tarihli duruşmasında Doğan'ın beraatine karar vermişti. Ancak, Yargıtay 9. Ceza Dairesi Başkanlığı 1 Haziran 2010 tarihinde bu kararı bozarak, tekrar 9. Ağır Ceza Mahkemesi'ne gönderdi. Bu kez Yargıtay kararına uyarak hareket eden mahkeme ise, 22 Eylül 2011 tarihindeki duruşmada Doğan hakkında TCK'nın 220/8 maddesi gereğince suçun işleniş şekli ve sanığın kişiliği göz önüne alınarak, 1 yıl hapis cezasıyla cezalandırılmasına, TCK'nın 62. maddesi gereğince cezasının 10 aya indirilmesine karar verdi.

Uğur Kantar'ı döve döve öldürdüler

Daha önce Kızılçık'ta askerlerin kıtada tutuklu bulunduruldukları ve erlerin "disko" adını verdikleri mahallerdeki kötü muameleden söz etmiştik. Disko zulmetine yeni bir haber Ekim ayında geldi.

Kuzey Kıbrıs'ta askerlik yaparken "disko" olarak tabir edilen disiplin koğuşuna konulan ve 25 Temmuz günü gardiyan olarak askerlik yapan er Fırat Keser ve Ayhan Aslan tarafından ciddi şekilde dövülen ve güneş altında sandalyeye kelepçelenerek tutulan Uğur Kantar dün akşam (12 Ekim 2011) hayatını kaybetti. Kantar, Gülhane Askeri Tıp Akademisi (GATA) yoğun bakım ünitesinde 26 Temmuz'dan bu yana tedavi altındaydı.

2.5 ay komadan çıkamadı

Kantar ailesinin avukatı Teoman Özkan, süreci Bianet'e şu sözlerle anlattı:

* Uğur Kantar, 25 Temmuz'da gördüğü yoğun işkence sonrasında 26 Temmuz'da GATA'da yoğun bakıma alındı ve düne kadar buradan çıkamadı.

* Son zamanlarda artık hiç tepki veremiyordu. Son iki gün ateşi de çok yükselmışti ve dün hayatını kaybetti.

* Şu anda Keçiören'de Adli Tıp Kurumu Başkanlığı'nda otopsiisi yapılıyor. Otopsi sonucuna göre yargılamanın şekli belli olacak.

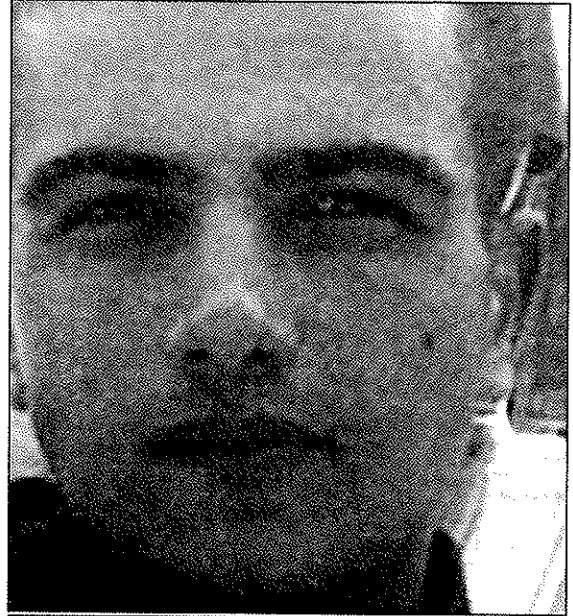
* Kuzey Kıbrıs'taki askeri savcılık iddianameyi 6 Ekim'de hazırlamış ve Askeri Mahkeme'ye sunmuştu. Sanık durumunda olan kişiler hala "asker" olarak gözüktüğü için Askeri Mahkeme'de dava açıldı.

* İşkence sonucu ölüm olduğu ve Askeri Ceza Kanunu'nda işkence tanımlanmadığı için mahkemenin görevsizlik kararı vereceğini düşünüyorum.

* Ayrıca iddianame "kasten adam yaralama" suçlamasıyla hazırlanmıştı. Uğur hayatını kaybettiği için ek iddianame hazırlanacağını ve sanıkların "kasten adam öldürme" suçlamasıyla yargılanacaklarını düşünüyorum.

Dayaktan sonra güneş altında kelepçeli oturtuldu

Söz konusu garnizonda askeri disiplin koğuşunda gardiyanların askerlere çok kötü muamelede bulunduğunu ve aşırı sığağa rağmen düzenli su verilmediğini söyleyen Avukat Özkan, söz konusu olayların Uğur Kantar'a verilen yedi günlük cezanın bitmesine iki saat kala yaşandığını söyledi. "Uğur'a öncesinde de kötü davranıyorlar ve çok susuz bırakıyorlar ama en azın-

dan ayakta durabiliyor" diyen avukat Uğur'un disiplin koğuşundaki son iki saatini şöyle özetliyor:

* İki saatlik süre içinde gardiyanlardan iki tanesi Kantar'ı banyoya çekerek ciddi şekilde dövüyorlar. En sonunda yere kapaklanan Kantar'ın numara yaptığını ileri sürerek dışarıya güneşin altına çıkarıyorlar ve temmuz ayında Kıbrıs gibi bir yerde, o halde olan, susuz bir insanı sandalyeye kelepçeleterek yarım saat orada bırakıyorlar.

* Yarım saat sonunda kelepçeleri çözüp güneşten çekiyorlar. Bu sırada iki saatlik süre doluyor ve bir asteğmen Uğur'u almaya geliyor.

* Uğur'un baygın olduğunu görünce önce revire, sonra Lefkoşa Nalbantoğlu Hastanesi'ne, oradan da Girne Askeri Hastanesi'ne götürüyorlar. Ancak buralarda kimse ne yapacağını bilemiyor.

* Bunun üstüne ambulans uçakla Ankara'ya GATA'ya götürüyorlar. Bu arada susuz kaldığı için böbrekleri ve beyin hücreleri tamamen iflas ediyor.

Üstleri hakkında suç duyurusu

Olayın yaşanmasının hemen akabinde askeri savcının 40 kişiyi sorguladığını söyleyen Teoman Özkan, Uğur'u döven erler Fırat Keser ve Ayhan Aslan'ın tutuklanarak askeri cezaevine gönderildiklerini söyledi.

6 Ekim'de bu kişiler hakkında hazırlanan iddianamede, ölüm olayı gerçekleştiği için değişiklik yapılması ve bu kişilerin "kasten adam öldürmek" suçundan yargılanması gerektiğini söyleyen Avukat Özkan, Keser ve Aslan'ın askerliklerinin bitiminden sonra sivil cezaevine nakledileceklerini söyledi ve ekledi:

"Sadece bu iki askerin değil, öncelikle cezaevi müdürü ve disiplin koğuşunun bağlı olduğu birlik komutanından başlayarak, sıralı olarak tüm rütbeliler hakkında suç duyurusunda bulunacağız. Sonuç olarak Uğur askerdi ve devlete emanet edilmiş bir insandı. Burada sıralı amirlerin tamamının bu ölümden sorumlu olduğu düşüncesindeyim."

"Komutanım ne olur, artık vurmayın"

Askeri savcılığın hazırladığı iddianamede Kantar'ın işkence gördüğü Disiplin Cezaevi'nde gardiyan olarak görev yapan tutuklu sanıklar Piyade Er Ayhan Arslan ve Piyade Çavuş Fırat Keser'in "neticesi sebebiyle ağırlaşmış işkence", diğer cezaevi görevlileri Recep Tekin hakkında "nüfuzu kötüye kullanmak suretiyle kasten yaralama", Süleyman Özdoğan, Özkan Belmen ve Ahmet Yurdusevdi hakkında "görevi kötüye kullanma" suçlamasında bulunuldu. Cezaevi Müdürü Kıdemli Üstçavuş Ayhan Şentürk hakkında ise "ihmal suretiyle görevi kötüye kullanmak" suçundan ceza talep edildi. Aynı "disko"da kötü muameleden şikayetçi olan 19 asker de mağdur olarak iddianamede yer aldı.

Kantar'ı ölüme götüren olay şöyle belirtildi: "Uğur Kantar, 7 günlük cezasını çekmek üzere 18 Temmuz günü Tümen Disiplin Ceza ve Tutukevi Müdürlüğü'ne konuldu. Kantar'ın bu sırada su içme ve tualete gitme ihtiyacı karşılanmadı. Gardiyan Ayhan Arslan ile görüşmek istediğini söylemesi üzerine, gardiyan Fırat Keser, Kantar'ı yakasından tutarak, 'babamın oğlu musun, senin derdin nedir, sen dayağı hak ettin' dedi ve dövmeye başladı. Başına da vurulan Kantar bu sırada sanık gardiyan Keser'e sürekli, 'komutanım ne olur yapmayın, vurmayın' diye bağırdı. Daha sonra bina içine alınan Kantar, gardiyan Ayhan Arslan'ın vurması sonucu yere düştü. Kantar içeride de 'komutanım ne olur vurmayın' diye bağırma devam etti. Yerden kalkmayı başararak banyo bölümüne kaçan Uğur Kantar, burada da gardiyanlar tarafından bayılcaya kadar dövüldü."

"Sanık gardiyan Ayhan Arslan'ın dışarıda

bulunan hükümlülere seslenerek, Kantar'ı üç kişinin almasını söylediği belirtilen iddianamede olayın gelişimi şöyle anlatıldı: "Banyoya giren hükümlü Mehmet Selman Bektaş, Kantar'ın üzerinde sadece alt kamuflaj pantolonu olacak şekilde yerde sırt üstü baygın bir şekilde yattığını, üst kısmının çıplak olduğunu ve ayağında botu ve çorabının olmadığını gördü. Bu sırada, sanık gardiyan Arslan, Kantar'a 'kalk kalk numara yapma' diye bağıyordu. Banyoya giden hükümlüler Hasan Coşkunlar ile Hasan Ergül, Kantar'ın taşınmasına yardım ettiler. Gardiyan Arslan, baygın halde olmasına rağmen Uğur Kantar'ı doktora sevk etmek yerine güneş altında bir sandalyeye oturttu. Sandalyeden düşen Kantar, bu kez elleri arkadan kelepçelenerek sandalyede sabitlendi. Kantar, baygın ve elleri arkadan kelepçeli bir şekilde güneşin altında bekletildi. Kantar'ın numara yaptığını düşünen gardiyanlar, üzerine su dökerek ve tokatlamaya devam ederek ayıltmaya çalıştı. Ancak Kantar'ın kendine gelmemesi üzerine, cezaevindeki son günü olması nedeniyle kendisini birliğine geri götürmek üzere cezaevine gelen görevli asteğmen tarafından hemen Lefkoşa Nalbantoğlu Devlet Hastanesi'ne kaldırıldı. Hastanede yapılan ilk müdahalesinde Kantar'ın bilincinin kapalı vaziyette komada bulunduğu rapor altına alındı."

İddianamede, tutuklu sanıklar Ayhan Arslan ile Fırat Keser'in 25 Temmuz 2011 tarihinde tutukları iki tutanakta, Kantar'ın cezaevindeyken "sivil eşya deposunda bulunan demir raflara kafasını vurarak kendine zarar verme girişiminde bulunarak kendini askerliğe elverişsiz hale getirme suçunu işlediği" şeklinde rapor tuttuklarına da yer verildi.

TSK açıklaması

Olay hakkında TSK'nın internet sitesinde açıklama yapıldı:

1. P. Er. Uğur KANTAR, 28'inci Mknz. P.Tüm. K.lığı (KKTC) Disiplin Ceza ve Tutukevinde kaldığı sırada gördüğü kötü muamele sonucu öldüğü iddia edilen, rahatsızlığı nedeniyle 26 Temmuz 2011 tarihinde ambulans uçak ile GATA'ya sevk edilmiştir. GATA'nın bütün imkanları seferber edilerek yoğun ilgi ve tedaviye rağmen maalesef kurtarılamayarak, 12 Ekim 2011 tarihinde, tedavisinin 79'uncu gününde vefat etmiştir. Vefat eden Erimize Allah'tan rahmet kederli ailesine başsağlığı dileriz.

2. P.Er. Uğur KANTAR'ın GATA'daki tedavisi süresince kendisine refakat eden babası, annesi ve yakınları GATA misafirhanesinde misafir edilmiş, kendilerine her türlü idari destek sağlanmıştır.

3. Olay hakkında KTBK K.lığı As. Savcılığınca derhal soruşturma başlatılmış ve yapılan soruşturma neticesinde iki gardiyan 27 Temmuz

2011 tarihinde tutuklanmıştır. Adli işlemler devam etmektedir.

Şahitlikler:

Açıklamayla ilgili çeşitli yorumlar yollandı:

"Olayı yaşayan benim Uğur arkadaşım ile beraber diskoda işkence gördük, ben ufak tefek sıyrıklarla yırttım ama Uğur kardeşimiz dayanmadı çünkü onun komalık olduğu gün girdim ben diskoya, Uğur kardeşimiz girdiğinden beri darb ediliyormuş Uğur'un komalık oluşu gözümün önünde oldu ... masum kardeşimizi öldürseye dövdüler. Ben İlhan Altıok."

Diğer mesajlardan ikisi de şöyle:

"Selam ben de İstanbul Tuzla'da yaptım askerliğimi disko dedikleri yani diğer adıyla disiplin ve tutuk ceza evinde yattım, ben de işkence gördüm sonuçta gardiyan da bir asker ama orada durumlar tamamen farklı Psikolojik etkisi hala üzerimde o ölen kardeşimizin durumunu çok iyi anlıyorum o yüzden şimdi deseler ki savaş var kılıcı kıpırdatmam öyle bi soğuttular ki beni askerlikten 15 ay değil 15 dk kalmam, Bu vatani bu tür şerefsiz astsubay ve subayların eline bırakmışlar ki Allah yardımcımız olsun."

"İş iki gardiyanın başına patlayacak anlaşılan. Bu iki gardiyanın işi değil. Sistemati olarak işkence yapın talimatını verenler nerede?"

Komutan: "Olur böyle şeyler"

Uğur Kantar'ın ailesi Radikal'den Berrin Karakaş'a konuşmuş.."Uğur Kantar'ın üç kız kardeşi günlerdir okula gidemiyorlar. Annesi bir odada, babası bir odada taziyeleri kabul ediyor. Annenin konuşmaya mecali olmadığından baba Aydın Kantar salona alıyor beni. "Bana sizlerin varlığı takat veriyor. Ahmet, Mehmet, Veli hiç önemli değil Uğur'un hakkını arayan ben kölesi olurum. Kim olursa olsun. Aramak zorundayız ki başka çocuklar, başka Uğurlar ölmesin" diyor. Gen. Kur. Başkanı'nı, Adalet Bakanı'nı, çocukları askerde aynı acıları yaşamış aileleri de hak aramaya çağırırken, taziye gelenlerden biri "Böyle konuşuyorsun ama bak biz fakir insanlarız, gücümüz yetmez" diye uyarıyor. Bir başka köşede Uğur'un ölümüne dair hazırlanan iddianameyi okuyan bir başka arkadaşı "O ne demek. Hukuk diye bir şey var. Hangi zamanda?" diye müdahale ediyor. Uğur'un ölümünden sonra gazetelerde çıkan "Aileye sopalı bıçaklı saldırı" haberlerini sorduğumda "Evin önüne park ettiğimiz arabayı bahane etmişler. Kavgaya öyle çıkmış. Ellerinde bira şişeleri, bıçaklar, sopalar, 70-80 yaşında taziye gelmiş ihtiyarlara saldırdılar. Bir tanesi bile mahalleden değildi. Bilmiyoruz kimdiler. Allah'tan polis geldi tam zamanında" diyor Aydın Kantar.

Uğur askere gitmeseydi babasının tabiriyle

"Gemiye gidecekti". Gemide çalışması için istenen check up Allah'ın bir lütfu babasına göre. Oğlunun ölümünü "Epilepsi hastası" diye kapatmaya çalışanlara 'Aslan gibi' olduğunun kanıtı. "Madem epilepsi, askere neden alıyorsun?" sorusu da cabası.

Onu gardiyan askerlere emanet etmedik

Uğur'un 80 gün boyunca komada kaldığı GATA'dan gelen ölüm haberiyle birlikte bu açıklamayı yapan babaya gerekli telefonlar edilmiş ve "Halkı askerden soğutuyorsunuz" uyarısı gecikmeden yapılmış. "Vatanseverlik iki dudağın arasında değil. Vatanseverlik yürekte gelen bir şey. Ben vatanımı milletimi sevmeseydim 19 yaşındaki çocuğu askere göndermezdim. Ben beklerdim ki Türk milletinden, ailesinden özür dilesinler ilk önce. 'Biz bir yanlışlık yaptık' desinler. Çünkü Uğur'un ruhunu incitmişlerdir" diyor Aydın Kantar. Babanın elindeki sağlık raporuyla birlikte ve de işler büyüyünce özür dilesen de üst rütbeliler, Kantar ailesinin tek isteği bu sorumsuzluğun cezasının sadece iki er gardiyana değil, komutanlarıyla, kurumuyla bütün sorumlulara çıkartılması. "Biz iki askere emanet etmedik abimi, bir kuruma emanet ettik" diyor kardeşi.

Uğur'dan geriye son kalan, GATA'da cep telefonu gizlice çekilmiş, ağzından burnundan boruların geçtiği bir fotoğraf. Flu fotoğraf avucunun içinde flu olmayı anlatıyor babası; "Bu kare ölümüne kadar benimle işte. Hastaneye geldiğinde zaten ölüydü Uğur. Bacaklarını görseydiniz, haşlamışlar çocuğu. Ben öyle deri görmedim. Sekiz gün susuz kalmış. Serum taktıklarında idrarından kan geliyordu. Böbrekler kurumuş..." Sözü yanı başımızda sessiz sessiz ağlayan halası alıyor, "Vahşi hayvanlar gibi, vahşi hayvanlar gibi..." diye tekrarlıyor.

Askerlik yapmayan erkek sayılmıyor

"Bir oğlunuz daha olsa gönderir miydiniz askere?" soruma çekine çekine cevap veriyor Aydın Kantar: "Benim Uğur'dan canım yandığı için..." deyip susuyor. Sonra; "Bu olay başkalarının başına gelseydi bu soruya acaba nasıl cevap verirdi" diye sorup ekliyor: "Bu korku bende olduğu sürece gönderirim diyemem. Bu işkenceden dolayı göndermem. Gönderemem. Bu vahşeti yüreğim kaldıramaz. Bu korkuyu bana musallat ettiler. Gönderseydik de gece gündüz kapısında yatardık." Geçen hafta aileyi ziyaret eden "Barış için vicdani ret" grubunun ziyaretine geliyor sohbet. "Vicdani ret nedir bilmiyorum" diyor Aydın Kantar. Kısaca anlatıyorum ve alıyorum cevabımı: "Bizde askere gitmeyene derler ki aman askere gitmedi bunu erkekten saymayın. Bu psikoloji, bu baskı varken, böyle bir şeyi 19 yaşındaki hiçbir delikanlı kendine

konduramaz. Ama gitmek istemiyorum diyen insana da saygı duymak lazım. Gitmek isteyene de..."

Muradı içinde kaldı.

Acemi birliğinden geldikten sonra "Anne baba ben Kıbrıs'a gitmesem keşke. Orada çok işkence yapılıyor. İnternette araştırdım. Firar edeyim başka yere versinler" diyor Uğur ama aile gitsin diye ısrar ediyor. Askerden ettiği telefonlarda "Baba dua edin ki cezaevine girmeyeyim. Hata yapabilirim. Oraya giren sakat çıkıyor" diye anlatıyor. Ve sakat bile değil, neredeyse ölü çıkıyor.

Oysa en son telefonunda uçak biletini aldığını, geriye bir tek annesine, kardeşlerine hediye almak kaldığını, kendisine yeni giysiler aldığını anlatıyor. "Anne gelince çok sarılacağım sana. Bak uçağın numarasını unutma" diyor sürekli. Bunları anlattıktan sonra iki gün önce gittikleri mezarlıkta olanları anlatıyor halası. Annesinin "Oğlum sen bana sarılmadın" deyip oğlunun toprağına nasıl sarıldığını. "Çocuğun her şey gözünde kaldı. Çocuğun muradı içinde kaldı" diyor sonra.

Ebru Gündeş'e de olmuştu

"Yedinci ayın 18'inden sonra ses çıkmadı Uğur'dan" diyor Aydın Kantar. Telefonlarına verilen cevap; "Uğur kampta". Sonra bir telefon geliyor, ses diyor ki, "Uğur'un ateşi 42 derece. Buraya gelin..." Malatya'daki babası Kıbrıs'a gitmeye çalışırken İstanbul Havaalanı'nda bir telefon daha geliyor: "Siz gelmeyin biz GATA'ya getiriyoruz". Uğur GATA'da yatarken avukatla birlikte Ada'ya giden, komutanlarla konuşan babaya "Güneş çarptı Uğur'u. Olur böyle şeyler. Ebru Gündeş'e de olmuştu" diyor albay. "Siz ne dediniz?" sorunun cevabı; "Komutanım 16'sında bizimle konuştu, sapasağlamdı. Hadi güneş çarptı, sade bunu mu çarptı? Zaten bir serumla gideriyorsun onu. Ebru Gündeş hanımefendinin beyinde bir damar çatlağı oldu. 'Böbrek mi gitti, ciğer mi gitti?' dedim. Biz sıkıştırdıkça da farklı yönler çekiyordu. Güzel ağırlamalar, altımıza araba verip Girne'ye göndermeler. Ama askeri savcıdan çok memnunum. Beyefendi gibi beyefendidir. Delillerin üzerine gitti. Ciddi bir vaka olduğunu, ciddi bir işkenceyle bu çocuğun bu hale geldiğini söyledi, bizi bilgilendirdi. GATA'daki doktorlardan da çok memnunum. Çok ilgilendiler."

GATA'dan konuşurken gazetelerde yer alan "Anneyi GATA'ya sokmadılar" haberlerine geliyoruz. "O konuyu çok çarpıttılar. Hastaneye girdik. Sadece misafirhaneye girerken 'Baş örtüsünü kelebek bağla' dedi kapıdaki görevli" diyor Aydın Kantar. Sonra hastane günlerini anlatıyor; "Ancak yaşayan bilir. 80 gün, 80 gece Uğur'un

yanında kaldım, bana 80 sene geldi. (...) Bizim isyanımız devlete..."

Sadece Uğur mu?

Askerliğini yapan herkes bilir, ere dayak atmak olağandır, sadece bir çok subay astsubayın alışkanlığı sanmayın, Uğur Kantar'ı biri çavuş, diğeri er iki gardiyan öldürmüş, kıta çavuşları daha da zalimdirler. Fakat erin, erbaşın başına buyruk davranması er dövmesi ne haddine? Sistem böyle olmasa fiske vuramaz. 12 Eylül hapishanelerinde siyasi tutuklara subay, astsubaylar değil, erler eziyet ederlerdi. Nasıl mı? Tabii ki, üstlerinden aldıkları izinle, hatta emirle mümkün.

İşte AİHM'ne intikal etmiş dayakla öldürme vakasına iki örnek:

Şınak'taki birliğinde intihar ettiği belirtilen er Sedat Horuz'un ailesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) başvurdu. Aile, çocuklarının ölümünden önce komutanları tarafından dövüldüğünü iddia etti. Horuz, 26 Kasım 2009 günü 01.15'te koğuşun banyosunda çene altından silahla vurulmuş şekilde bulunmuştu. İntihar ettiği belirtilen Horuz'un ölümüyle ilgili Diyarbakır 2. Hava Kuvvetleri Komutanlığı Askeri Savcılığı, 15 Temmuz 2010'da, 'kovuşturmaya yer olmadığına' karar verdi. Aile ise çocuklarının ölümünden önce komutanları L.B. ve Y.A.'dan öldüresiye dayak yediğini öne sürdü. İddiayla ilgili uzman çavuş L.B. ve astsubay Y.A. hakkında "müessir fiil" suçundan kamu davası açıldı. Ancak ailenin, "kovuşturmaya yer yok" kararına yaptığı itiraz savcılık tarafından reddedildi.

Aile bu kez oğullarının ölümünü AİHM'ye taşıyarak "eksik soruşturma", "işkence ve kötü muamele" ve "yaşam hakkının ihlali" gerekçeleriyle maddi ve manevi tazminat davası açtı. Baba Zemci Horuz ve anne Hatun Horuz, "Sedat neşe dolu bir çocuktü. İntihar olayına kesinlikle ihtimal vermiyoruz" diye konuştu. Bu arada Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, askerlik yaparken ölen oğulları Mustafa Metin'in intihar etmediğini, öldürüldüğünü savunan iki Türk vatandaşına, yaşam hakkının ihlal edildiği ve etkin soruşturma eksikliği gerekçesiyle toplam 19 bin Euro tazminat ödenmesine hükmetti.

AİHM, 2004 yılında askerlik yaparken ölen oğullarının intihar ettiği öne sürüldüğü, soruşturmanın etkin olmadığını, oğullarının öldürüldüğünü savunan Abdurrahman Metin ve Remziye Metin'in başvuruları üzerine açılan davada Türkiye'yi haksız buldu. Mahkeme, yaşam hakkının ihlal edildiği ve etkin soruşturma eksikliği olduğunu belirterek, Abdurrahman ve Remziye Metin'e manevi tazminat olarak toplam 18 bin, mahkeme masrafları olarak da toplam 1000 Euronun ödenmesine hükmetti.

220 yıl sonra Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirgesi

Yalçın Yusufoglu

Fransız İhtilali'nin başlangıcı 14 Temmuz 1789 Bastille ayaklanmasından sonra Millet Meclisi (Assamblée nationale) 20-26 Ağustos tarihleri arasında görüşerek kabul ettiği İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'ni (Declaration des droits de l'homme ve du citoyen) yayınladı. Belge siyasi tarihteki ilk resmi insan hakları metniydi ve 3 Eylül 1791'de kabul edilecek Anayasa'nın başına giriş olarak eklenecekti.

Gelgelelim "İnsan hakları" kavramı kadın-erkek eşitliğini gözetmiyor ve münhasıran "erkek hakları" oluyordu. Fransızca'da "l'homme" önce "erkek", sonra "insan" anlamındadır. Latince kökenli diğer dillerde ya da İngilizce'de de durum aynıdır. Buna karşılık, örneğin Almanca'da "Mann=erkek" ile "Mensch=insan" farklıdır. Başka dillerde de "insan" ile "erkek" farklı ya da aynı kelimeler olabilir. Türkçe'de ise Arapça "ins"ten gelen "insan" ile (masallardaki "in misin, cin misin?" sözünü aklımıza getirelim) gene Arapça "zeker"le bağlantılı "erkek" ayrı sözcükler olduğu için dille ilgili bu hatırlatmayı yapmak gerekti.

Sözünü ettiğimiz metne dönersek, insan'ı erkek temsil etmektedir. İhtilale aktif olarak katılmış kadınlar metin hazırlanırken, "l'homme" kelimesinin erkek anlamına geldiğinden hareketle "homme"un yanında kadın kelimesinin de "homme-femme" olarak kullanılmasını ve erkek kelime olan "citoyen=yurttaş"ın yanında dişi olan "citoyenne=kadın yurttaş"ın da yazılmasını, böylece insan haklarında kadın'ın da erkek'le birlikte yer almasını istemişler, ama taleplerini erkeklere kabul ettirememişlerdi.

Sözcükler konusunda bir ek daha: 1789 Devriminin baş sloganı Liberté-Egalité-Fraternité (Özgürlük-Eşitlik-Kardeşlik, eski dilde Hürriyet-Müsavvat-Uhuvvet) idi. Bu eşitlikte Kadın-

Erkek eşitliği bulunmadığı gibi, fraternité kelimesinde de kadın yoktu, zira kelime "erkek kardeş"ten geliyordu. Türkçe'deki "kardeş" sözcüğünde bariz bir cinsiyet vurgusu olmasa da, Fransızca'da vardı. Osmanlıca'daki Arapça kökenli "uhuvvet" ise "ahi"den geliyordu, onda da kız kardeş yoktu.

1789 Deklarasyonu'ndaki sorunun dilden ibaret olmadığı kısa zamanda kesinlik kazandı, devrimle elde edilen bütün hakların erkek hakları olduğu, kadınlara "mülkiyet hakkı" ve "seçme-seçilme hakkı" dahil hiç bir hak tanınmadığı görüldü. [Millet Meclisi için seçme ve seçilme hakkı sadece mülkiyet hakkı olanlara tanınmıştı ve kadınlara mülkiyet hakkı olmadığı için, seçme ve seçilme de yasaktı. Fakat Fransa'da kadına mülkiyet hakkı tanındıktan sonra da siyasi haklar tanınmadı. Kadınlara seçme ve seçilme hakkı 1944'e kadar yasak kaldı.]

Kadın hakları için mücadele etmek, "insan hakları" kavramının gerçekten İNSAN HAKKI olabilmesi için kadın ve erkeğin yasa önünde hak eşitliğini tanımak, tüm yasalarda, mevzuatta, tüzel ve özel kurumlarda bu eşitliğe riayet edilmesini sağlamak gereği anlaşıldı.

Bu çabanın ilk belgesi kadın ihtilalci Olympe de Gouges'un hazırladığı ve Eylül 1991'de Millet Meclisi'ne yasalasamak üzere sunduğu "Kadınların ve Kadın Yurttaşların Hakları Bildirgesi" (Declaration des droits de la femme et de la citoyenne) oldu.

Aradan 220 yıl geçtiği halde kadın - erkek eşitliği hayatın tüm alanlarında sağlanmış değil. Erkek uygar dünyada da hâlâ egemen. Kadın-erkek eşitliği için gerekli olan zihniyet devrimi gerçekleşmemiştir. Topluma cinsiyet ayrımı (sexism) hakimdir; erkeğin üstün ve baskın cins olması hâlâ genel kabul görmektedir. Simone de Beauvoir'ın adlandırdığı ve ünlü kitabına ad yaptığı gibi, erkeğin ve hakim olduğu toplumun gözünde kadın "İkinci Cins"tir. Sadece erkeklerde değil, kadınların azımsanmayacak bir bölümünde de erkek kültü -kısmen düzenin dayatmasıyla mecburen, kısmen rızayla, çoğu kez de zihniyet olarak- kabul edilmiş durumdadır.

Kadına toplumda bir yer biçilmiştir, hep orada kalması istenmektedir. Bir kaç İskandinav veya Baltık ülkesi sayılmazsa politika erkek dünyasıdır. Politika demek muvafıkıyla, muhalifiyle ülke yönetiminde söz sahibi olmak demektir. Politikacıların emrindeki idareye (bürokrasiye) de erkek hakimdir. Kadınların yönetici olduğu bir çok devlette ya da kurumda da o kadınlar çoğunlukla erkeksileşmek zorunda kalmaktadırlar. Özel sektörde durum farklı değildir. İşyerlerinin büyük çoğunluğunda bazen despot-

luğa varan ölçülerde erkek hakimiyeti vardır. (Örneğin Fransa'da bu tür patronları ya da yöneticileri kadın çalışanlar kanlı Roma İmparatorunun adıyla Caligula olarak nitelemektedirler.)

Batıda olsun, bizde olsun birinci derece şirket yöneticileri arasında kaç tane kadın vardır? Varsa da öğrenimleri ve yetenekleri ne kadar ileri olursa olsun, asıl etmen başında bulundukları holdinglerin adlarıyla kendi soyadlarının aynılığıdır. Kadına belirli meslekler yakıştırılmıştır, diğer meslekler ona kapalı olmasa da erkek dünyasına aittir. (Bu konuda herkese olağan gözüken en belirgin çelişki, yeryüzünde bir-iki milyar kadının en fazla yaptığı iş evde yemek pişirmektir, ama erkek "Şef" denilen en lüks restoran aşçısından en mütevazı aşevine kadar bir erkek mesleğidir. Hatta aşçılarla yapılan röportajlarda eve gidince asla yemek pişirmediklerini, o görevin eşlerine ait olduğunu söylemektedirler.)

Sekretere "asistan", temizlik yapan kadına "yardımcı", cinselliğini satana "seks işçisi" demek dilce nazikleşme olsa bile, somutta değişen bir şey yoktur.

Veya pek çok ülkede sadece üretimde, hizmet sektöründe ve iletişimde değil, insanların bireysel yaşamında da bilgisayarın bu kadar önem taşıdığı günümüzde bu alanda da erkek hakimdir. Belirleyici alan olan yazılımda programcılar erkekken, kadına o programları kullanmak, uygulayıcı olmak düşmektedir. Kısacası gelişkin toplumları da hâlâ erkek yönetmektedir.

Sporun hayli yaygınlaştığı, parasal yatırımı -ve karşılığında getirdiği- gerektirdiği, TV yayınlarıyla reklam pastalarını da kapsayan bir sektör haline geldiği günümüzde atletizm ve tenis dışındaki dallarda kadın sporcuların takım halindeki ya da bireysel türdeki müsabakalarına ilgi ve yatırım azdır.

Bilinenleri Kızılçık okurlarına uzun uzun tekrar etmek gerekirse de, iki asır içinde kadınların kaydettikleri bütün ilerlemelere rağmen erkek hakimiyetinin sürdüğünü de her vesileyle vurgulamadan edemeyiz. 220 yıl önceki Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirgesi'nin tarihe ait bir belge olarak geçmişte kalmış olmasını dilerdik, ama öyle değil, Bildirge'deki çeşitli maddeler zamanla bir çok ülkenin hukuk yapısında hayata geçmiş olsa da, yasalarda yazılı olmak yetmemektedir ve metnin içeriği, saptamaları ve özsel öngörülerini bugün de geçerlidir.

Baktığım Türkçe kaynaklarda tam metnine rastlayamadığım bu belgenin tamamını aslından çevirmek gerekti. Deklarasyon 17 maddeden oluşmaktaydı, sözü edilen 17 madde, iki yıl önce Meclis'ten geçen İnsan ve Yurttaş Hakları

Bildirgesi'ne muadil maddelerdi. Orada zikredilmiş haklar aynen korunmuş, ama hukuki kadın-erkek eşitliği koşullarında yeniden yazılmıştır. Bu nedenle ilk gerçek insan hakları belgesi bu belgedir. İsteyen okurların karşılaştırma yapabilmeleri için her iki metni de sayfalarımızda bulacaksınız. Sonra da kadın hakları konusunda 1979'da BM Genel Kurulu'nda kabul edilen uluslararası sözleşmenin Türkiye Cumhuriyeti yasalarına giren resmi çevirisini de yayınlıyoruz.

Bu metinlerden ilkinin, Kadınların ve Kadın Yurttaşların Hakları'na ilişkin olanını okuyalım.

**Kadınların ve Kadın Yurttaşların
Hakları Bildirgesi
(1791)**

Erkekler, âdil olabilir misiniz? Size bu soruyu bir kadın soruyor; hiç değilse onun bu soruyu sorma hakkını elinden alamazsınız. Söyleyin bana, benim cinsimi ezme hükümlerini size veren ne? Fiziki kuvvetiniz mi? Becerileriniz mi? Yaradanın aklına bakın, uyum içinde olmak istediğiniz doğanın ihtişamını inceleyin ve eğer cesaretiniz varsa doğada sizinki gibi bir başka zalim hükümdarlığın bulunup bulunmadığına dair bana bir örnek gösterin. Hayvanları gözleyin, elementleri irdeleyin, bitkileri inceleyin, nihayet organik madde'nin bütün hallerini gözden geçirin, sunacağım yöntemlerle bulgulara eğilin, eğer yapabilirseniz doğanın işleyişinde cinsleri araştırın, inceleyin ve belirleyici öğeleri görün. Her yerde iki cinsin bir bütün olduklarını, bu ölümsüz şaheserde uyum içinde işbirliği halinde bulunduklarını göreceksiniz.

Erkek kendi olağandışı koşullarını bir ilke haline getirmiştir. Acayip, kör, -bu aydınlanma ve akıl çağında- bilime bulanarak, yozlaştırılarak en büyük cahilliğe dönüştürülmüş bir şekilde bütün zihni melekelerini kullanmak suretiyle despot bir cins olmak istemektedir; İhtilalden sadece kendisi yararlanmağa, eşitliği salt erkekler arasında görmeğe gayret etmektedir.

Millet Meclisi'nin son oturumunda ya da gelecek yasama döneminde yasalaşmak üzere Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirgesi:

Önsöz

Milletin kadın temsilcileri olan anneler, kız

evlatlar, kız kardeşler Millet Meclisi'nde yer almak istiyorlar. Kadın haklarının ihmal edilmesi'nin, yok sayılmasının ya da küçümseşmesinin kamudaki olumsuzlukların ve hükümetlerdeki yozlaşmanın kaynağı olduğuna inanan biz kadınlar doğal, devredilemez ve kutsal kadın hakları için bu önemli deklarasyonu yayınlıyor ve toplumun bütün mensuplarına hak ve görevlerini ısrarla hatırlatıyoruz, kadınların bilinçli davranışlarıyla erkeklerin bilinçli davranışlarının tüm siyasi kurumlar nezdinde eşit derece saygıya değer olduğunu, kadın yurttaşların taleplerinin basit ve yadsınamaz ilkelere dayandığını, bu taleplerin anayasayı, ahlâki değerleri ve herkesin mutluluğunu öngördüğünü belirtiyoruz.

Bu nedenle, güzellikte üstün, anneliğin güçlüklerine katlanmakta cesur olan cins, Yüce Varlığın huzurunda ve himayesi altında Kadınların ve Kadın Yurttaşların aşağıda yazılı haklarını kabul ve ilan eder.

1. Her kadın özgür doğar ve haklar bakımından erkeklerle eşit yaşar.
2. Her siyasi kuruluşun amacı, kadın ve erkeğin, tabii ve daimi haklarını korumaktır. Bu

haklar hürriyet, mülkiyet, emniyet ve özellikle baskıya karşı koyma hakkıdır.

3. Her devlet hükümlerinin temel ilkesi milletten başka bir şey olmayan kadın ve erkeğin birliğindedir; hiçbir organ ve hiçbir fert milletten kaynaklanmayan hiçbir yetkiyi kullanma hakkına sahip değildir.

4. Hürriyet ve adalet başkalarına ait olan her şeyin onlara verilmesinden oluşur; şu halde kadının doğal haklarını kullanmasını sınırlayan tek şey erkeğin daimi zorbalığıdır; bu sınırlar doğanın ve aklın yasalarıyla yeniden düzenlenmelidir.

5- Tabiatın ve adaletin yasaları topluma za-

rarlı olan bütün davranışları tanımlar; bu akli ve ilahi yasaların yasaklamadığı hiçbir şey engellenmemeli ve hiç kimse o yasaların öngörmediği sınırlarla kısıtlanmamalıdır.

6- Yasa genel iradenin ifadesidir, bütün kadın ve erkek yurttaşlar bizzat ya da temsilcileri aracılığıyla bu iradenin oluşmasına katılırlar; yasa herkes için aynı olmalıdır; erkek ve kadın yurttaşlar yasa önünde eşit olmalı, her türlü taltife, mevkie ve kamu görevlerine yetenekleri ölçüsünde layık görülmeli, erdemlerinden ve becerilerinden başka hiçbir ayırıma tabi tutulmamalıdır.

7- Hiçbir kadın bu yasalar nezdinde istisna sayılmayacaktır. Belli durumlarda yasalar önünde suçlanacak, tutuklanacak ve hapsedilecektir. Kadınlar da tıpkı erkekler gibi, hükmü kesin olan yasaya riayet edeceklerdir.

8- Yasa ancak kesinlikle ve açıkça gerekli olan cezaları öngörmelidir; hiçbir kimse suçun işlenmesinden ve kadına uygulanabilir cezadan önce yasa tarafından ilan edilmiş olandan farklı bir şekilde cezalandırılmaz.

9- Bir kadın suçlu bulunduğu takdirde, onun hakkında yapılacak bütün işlemler yasaya uygun olmalıdır.

10- Hiç kimse temel fikirlerini ifade etmekten alıkonamaz; kadın madem ki idam sehпасına çıkma hakkında sahiptir, aynı şekilde hitabet kürsüsüne de çıkabilmeli ve yasal olarak teşekkül etmiş kamu düzeni onun dile getireceği görüşlerden rahatsız olmamalıdır.

11- Düşünce ve görüşlerin özgürce ifade edilmesi en değerli kadının hakkıdır, zira bu özgürlük çocukların babaları tarafından kabul edilmesini sağlar. Bu sayede her kadın yurttaş zalimane bir önyargıdan korkarak gerçeği saklamaksızın çocuğun babasına serbestçe, senin olan bu çocuğun anesiyim diyebilecektir; istisnai olarak bu özgürlüğün kötüye kullanıldığı durumlarda karar verecek olan yasadır.

12- Kadınların ve kadın yurttaşların haklarının garanti altında olması önemli bir yarar daha sağlar; bu güvence sadece kendilerine o haklar tanınmış olanlar için değil, herkes için var olmalıdır.

13- Devletin mali gücünü desteklemek ve idari harcamalara katılmak için kadınla erkeğin katkısı [vergileri] eşit olmalıdır; kadın madem ki bütün ağır işleri, zahmetli görevleri paylaşmaktadır, devlet görevlerinde, istihdamda, büro işlerinde, onurlandırmalarda ve sanayideki işlerde

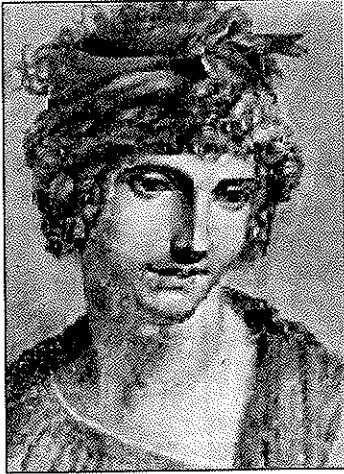
de aynı paya sahip olmalıdır.

14- Kadın ve erkek yurttaşlar kendileri doğrudan doğruya veya temsilcileri vasıtasıyla vergileri denetleyebilmelidirler. Bu kural kadın yurttaşlara uygulandığı takdirde sadece zenginlikleri paylaşmakta değil, aynı zamanda resmi kurumlarda, vergilerin toplanması, bunların kullanılması ve sürelerinin belirlenmesi sürecine eşit oranda onlar da katılabileceklerdir.

15- Vergi ödemede erkeklerle bir olan kadınlar, resmi devlet memurundan mali işlerle ilgili bilgi alma hakkına sahiptirler.

16- Hakların ve kuvvetler ayırımının güvence altında bulunmadığı bir toplumun anayasası yoktur. Milleti oluşturan bireylerin çoğunluğu anayasanın yazılmasına katılmadıkça o anayasa sıfır değerindedir.

17- Mülkiyet beraber veya ayrı ayrı her iki cinsde de aittir, her ikisi için de vazgeçilmez ve kutsal bir haktır, kimse bu haktan mahrum bırakılamaz; kamu yararı için bedeli adil ve peşin olarak ödenme koşuluyla yasal bakımdan kısıtlanmadıkça bu hak doğanın bıraktığı gerçek mirastır.

Sonsöz

Kadınlar, uyanın; aklın uyarı zilleri tüm evrenden iştiliyor; uyanın ve haklarınızı keşfedin. Doğanın kudretli imparatorluğu artık önyargı, bağnazlık, hurafe ve yalanlarla kuşatılmış değil. Hakkatin alevi bütün ahmaklık ve zorbalık bulutlarını dağıttı. Tutsak erkek, gücünü kat kat arttırdı, ama zincirlerini kırmak için senin gücüne ihtiyacı var. Kendisi hür olur olmaz eşi olan sana karşı adaletsiz davranmıştı. Ey kadınlar! Kadınlar, körlükten ne zaman kurtulacaksınız? İhtilalden ne kazan-

dınız? Daha fazla aşağılanma mı, daha da vurulanmış horlanma mı? Yüzyıllar boyu sadece erkeklerin zayıflığı üzerinde hüküm sürmüştünüz. İmparatorluğunuz yıkıldı, şu halde daha ne duruyorsunuz? Erkeğin adaletsizliğinin haklı çıkmasını mı? Doğanın bilge hükümlerine dayanan mirasınıza sahip çıkmak ve onu bihakkın üstlenmek için tereddüt edecek ne var? Kenani düğünündeki yasa koyucunun sözünü mü bekliyorsunuz? [*] Bizim Fransız yasa koyucularımız, çok

[*] Yuhanna'ya Göre İncil'de rivayet olunur ki, İsa ve müritleri Celile'de Kenan Ülkesinde (bugünkü Filistin) bir düğüne davet edilirler, şaraplar tükenince İsa testilere su doldurmalarını söyler, onlar da öyle yaparlar ve sular şarap olur. Bu olay Yuhanna İncili'nde yazılı İsa'nın yedi mucizesinden ilkidir. Çev.]

uzun zamandır siyasetin dallarına olan ama artık gündemde olmayan o ahlaki düzelterek olan kişiler hâlâ kadınlara "sizle bizim aramızda müşterek olan ne var" diye soracaklar diye mi endişe ediyorsunuz? Onlara verilecek yanıtınız vardır. Şayet zayıflıklarında ısrar edecek ve ilkeleriyle kavgalı olma tutarsızlığını sürdürecektelerse, onların bu boş üstünlük mantığına cesaretle karşı koyun, felsefenin bayrağı altında birleşin, kişiliğinizin tüm enerjisini harekete geçirin, tutsak olduklarının farkında olmayan o kibirli müminlerin ayaklarınızın dibinde sürüneceklerini, ama Yüce Varlığın zenginliklerini sizinle paylaşmaktan gurur duyacaklarını göreceksiniz.

Evlilik itimadın ve aşkın mezarıdır. Evli kadının kocasına evlilik dışı çocuklar verebilmeli ve o çocuklara kendilerine ait olmayan parasal zenginliği aktarabilmelidir. Evli olmayan kadının şu hakkı yoktur: Eski ve insanlık dışı yasalar o kadının çocuklarına babalarının soyadını verme ve servetinden yararlanma hakkını tanımamaktadır; bunu düzelterek her hangi bir yeni yasa bugüne değin yapılmış değildir. Eğer bu durumu bir

çelişki ve imkânsızlık olarak değerlendirsek, ben kendi payıma kendi cinsime onurlu ve adil bir tutarlılık sunacağım ve meseleyle ilgilenme şerefini erkeklere bırakacağım, ama bunu beklerken asıl önemli yol ulusal eğitimle, ahlâki değerlerin, evlilik yasalarının yeniden düzenlenmesiyle hazırlanacaktır.

Kendilerini sizinle eşit görmelerini engelleyen şeyler ne olursa olsun, o engelleri yıkacak olan sizin gücünüzdür, yeter ki siz isteyin. Toplumda yaşadığımız korkunç manzaraya bir göz atın, bu sorun eğitimin durumuyla ilgili bir konudur, şu halde yasa koyucularımızın kadın eğitimi konusunda sağlıklıca düşünüp düşünmeyeceklerini göz önüne alın.

Kadınlar bugüne değin iyiden çok kötü yapmışlardır. Paylarına ise baskı ve sineye çekmek düşmüştür. Başvurdukları güç kurnazlık olmuş, cazibelerinin bütün olanaklarını kullanmışlardır, en mükemmel insan bile onlara karşı direnemiştir. Zehir, demir ve başka her şeyi kullanabilmişler, suçu erdemliliğe tercih etmişlerdir. Fransız hükümetlerini yönetenler, özellikle yüzyıllar boyu eşleriyle sadece geceleri ilgilenenler, gizliliğe riayet etmeyenler, elçilikler, bakanlıklar, asker, papalık, kardinaller, kısacası erkeğin pervasızlığını karakterize eden her şey, dinle ilgisi olmayan veya kutsal olan her şey bir zamanlar küçümseyerek saygı gösterilen, İhtilalden sonra ise saygı gösterilerek küçümsenen bu cinsin açgözlülüğüne ve ihtirasına konu olmuştur.

-2-

İnsan ve Yurttaş Hakları

Bildirgesi

(1789)

Millet Meclisi'ni oluşturan Fransız halkının temsilcileri, toplumların uğradıkları felaketlerin ve idarenin yozlaşmasının yegane nedeninin; insan haklarının bilinmemesi, unutulmuş olması ya da küçümsenip dikkate alınmamasına bağlı olduğu görüşünden hareketle; insanın doğal, devredilemez ve kutsal haklarını resmi bir bildirge içinde açıklamaya karar vermişlerdir. Öyle ki, bu bildirge tüm toplum üyelerinin hiçbir zaman akıllarından çıkmasın, sürekli olarak onlara haklarını ve ödevlerini hatırlatsın. Öyle ki, yasama ve yürütme iktidarlarının faaliyetleri siyasal toplumların amacına uygun olup olmadığı her an denetlenebilsin ve bu iktidarlara daha çok saygı gösterilsin. Öyle ki, bundan böyle yurttaşların basit ve tartışma konusu olmayan ilkelere dayanan istekleri hep anayasanın korunmasına ve herkesin mutluluğuna yönelik olsun. Sonuç olarak Ulusal Meclis Yüce Varlığın huzurunda ve himayesinde aşağıdaki İnsan ve Yurttaş Haklarını kabul ve ilan eder:

Madde 1- İnsanlar, haklar yönünden özgür ve eşit doğarlar ve öyle kalırlar. Sosyal farklılıklar ancak ortak yarara dayanabilir.

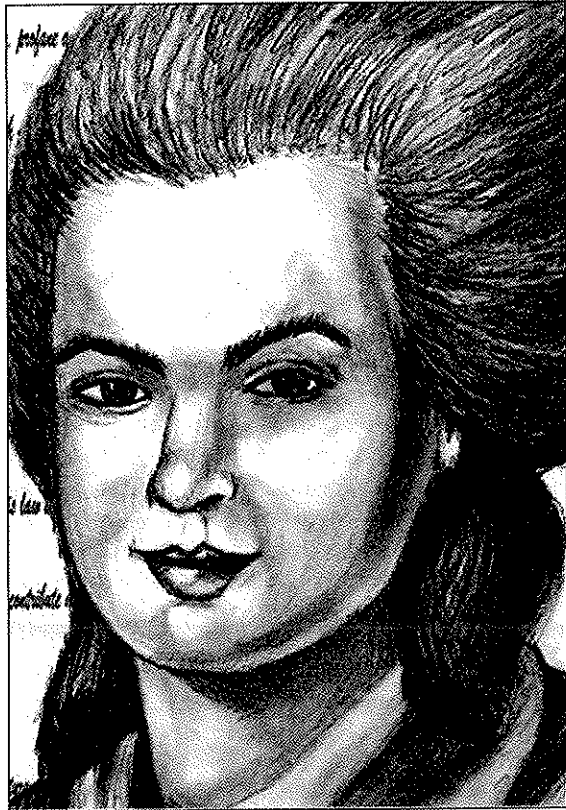
Madde 2- Her siyasal topluluğun amacı, insanın doğal ve zamanaşımına uğramayan haklarını korumaktır. Bu haklar; hürriyet, mülkiyet, emniyet ve baskıya karşı direnme hakkıdır.

Madde 3- Hükümrânlığın asıl temeli millettir. Hiçbir kuruluş, hiçbir kimse açıkça millettten kaynaklanmayan bir yetkiyi kullanamaz.

Madde 4- Özgürlük başkalarına zarar veremeyecek her şeyi yapabilmek demektir. Bu nedenle, her insanın kendi doğal haklarını kullanması, toplumun diğer üyelerinin aynı haklardan yararlanmalarını sağlayan sınırlarla belirlidir. Bu sınırları ancak yasa tayin eder.

Madde 5- Yasa yalnızca topluma zararlı fiilleri yasaklayabilir. Yasanın yasaklamadığı bir şey engellenemez ve hiç kimse yasanın emrettiği bir şeyi yapmaya mecbur edilemez.

Madde 6- Yasa, genel iradenin ifadesidir. Tüm yurttaşların, bizzat ya da temsilcileri aracılığı ile bu iradenin tecellisine katılmaya hakları vardır. Yasa ister koruyucu, ister cezalandırıcı olsun herkes için birdir. Tüm yurttaşlar yasa önünde eşit olduklarından, her türlü devlet görevine, mevki ve makamına yeteneklerine göre eşit olarak kabul edilirler, bu konuda yurttaşlar arasında erdem ve yeteneklerinden başka bir ayırım gözetilmez.

Madde 7- Bir kimse, ancak yasanın belirlediği hallerde ve yasanın öngördüğü şekillere uyularak suçlanabilir, yakalanabilir ve tutuklanabilir. Keyfi buyruklar verilmesini isteyenler, keyfi bueruklar verenler, bunları uygulayanlar ya da uygulatanlar cezalandırılırlar. Yasaya uygun olarak yakalanan, yasaya uymaya çağrılan her yurttaş anında itaat etmelidir, karşı koyarsa suçlu addedilir.

Madde 8- Yasa, ancak kesinlikle ve açıkça gerekli olan cezaları öngörebilir; hiçbir kimse suçun işlenmesinden önce yasa tarafından ilan edilmiş olandan farklı bir şekilde cezalandırılmaz.

Madde 9- Her insan suçlu olduğuna karar verilmeye kadar masum sayılacağından, tutuklanmasının kaçınılmaz olduğuna karar verildiğinde, yakalanması için zorunlu olmayan her türlü sert davranış yasa tarafından ağır biçimde cezalandırılmalıdır.

Madde 10- Hiç kimse inançları nedeniyle, bunlar dini nitelikteki inançlar olsa bile, onların açıklanması, yasayla oluşmuş kamu düzenini bozmadıkça, rahatsız edilmemelidir.

Madde 11- Düşüncelerin ve inançların serbestçe ifade edilmesi insanın en değerli haklarından. Bu nedenle her yurttaş dilediğince konuşabilir, yazabilir ve yayınlatabilir, sadece bu özgürlüğün yasada belirlenen kötüye kullanılması hallerinden sorumlu olur.

Madde 12- İnsan ve yurttaş haklarının güvenesi bir kamusal gücü gerektirir, o güç herkesin yararı için teşkil edilmiştir, onun emanet edildiği kişilerin özel kullanımı için değil.

Madde 13- Kamu gücünün devamını sağlamak ve idarenin masraflarını karşılamak için herkesin bir vergi vermesi kaçınılmazdır. Vergi tüm yurttaşlar arasından olanakları oranında eşit olarak bölüştürülür.

Madde 14- Tüm yurttaşların bizzat ya da temsilcileri aracılığı ile verginin gerekliliğini belirlemeğe, vergilemeyi serbestçe kabul etmeye, vergi gelirlerinin kullanılmasını denetlemeye ve verginin miktarını, matrahını, tahakkuk şeklini ve süresini belirlemeye hakkı vardır.

Madde 15- Toplumun tüm kamu personelinin görevleriyle ilgili olarak hesap sormak hakkı vardır.

Madde 16- Hakların güvence altına alınmadığı, kuvvetler ayrılığının yapılmadığı bir toplumda Anayasa yoktur.

Madde 17- Mülkiyetin dokunulmaz ve kutsal bir hak olması nedeniyle, yasa ile belirlenen kamu ihtiyacı açıkça gerektirmedikçe, bedeli adil ve peşin tazminatla ödenmedikçe, kimse bu haktan mahrum edilemez.

-3-

**BM Kadınlara Karşı Her
Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi
Sözleşmesi***
(1979)

Konuyla ilgili son olarak vereceğimiz uluslararası belge "Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi"dir. BM'de İngilizce baş harfleriyle kısaca CEDAW (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women) diye anılan sözleşme 1979'da BM tarafından kabul edilerek imzaya açılmıştır. Türkiye sözleşmeye 1985'te taraf olmuş, 1986'da yasalaştırmıştır.

"Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi" (CEDAW) Birleşmiş Milletler bünyesinde yer alan sekiz tane temel insan hakları sözleşmesinden biridir. Kasım 2010 yılı itibarıyla Sözleşmeye taraf olan devletlerin sayısı 186'ya ulaşmıştır.

Metnin resmi çevirisi şöyle:

"Bu sözleşmeye taraf olan Devletler, Birleşmiş Milletler Yasasının temel insan haklarına, insan itibarı ve kıymetine ve erkeklerle kadınların eşit haklara sahip olmaları gerektiğine inancı tekrar teyid ettiğini kaydederek,

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin, insanlara karşı ayrımcılığın kabul edilemezliği prensibini teyid ettiğini ve tüm insanların özgür doğduğunu ve eşit itibarı ve haklara sahip olduklarını ve bu Beynamede böylece öne sürülen tüm haklar ve hürriyetlerin cinsiyete dayalı olanlar dahil hiçbir ayrıma tabi kılınmaksızın herkes tarafından kullanılabileceğini beyan ettiğini kaydederek,

İnsan Hakları Sözleşmelerine Taraf Devletlerin, kadınlar ile erkeklerin tüm ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve siyasi haklardan eşit olarak yararlanmalarını temin mükellefiyeti bulunduğunu kaydederek,

Birleşmiş Milletler ve ona bağlı ihtisas kuruluşları nezaretinde kabul edilmiş ve erkeklerle kadınların eşitliğini sağlamaya çalışan uluslararası sözleşmeleri göz önünde tutarak;

Ayrıca Birleşmiş Milletler ve ona bağlı ihtisas teşekküllerinin kabul ettiği erkek ve kadınların haklarının eşitliğini sağlamayı amaçlayan kararları, beyanları ve tavsiyeleri de dikkate alarak;

Ancak, bu çeşitli belgelere rağmen kadınlara karşı ayrımcılığın hâlâ devam etmekte oluşun-

*) 1 Mart 1980 tarihinde imzaya açılan ve 3 Eylül 1981 tarihinde yürürlüğe giren Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesine katılmamız 11.06.1985 tarih ve 3232 Sayılı Kanunla uygun bulunmuş, Bakanlar Kurulunca 24.7.1985 tarihinde 85/9722 sayılı kararla onaylanmış ve 14 Ekim 1985 tarih ve 18898 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

dan endişe duyarak,

Kadınlara karşı ayrımcılığın, hak eşitliği ve insan şeref ve haysiyetine saygı ilkelelerini ihlal ettiğini, kadınların erkeklerle eşit olarak ülkelerin siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel hayatlarına katılmalarını engellediğini, toplumun ve ailenin refahının artmasına engel teşkil ettiğini ve kadınların ülkeleri ve insanlık hizmetinde kullanabilecekleri olanaklarını geliştirmelerini zorlaştıracaklarını kaydederek,

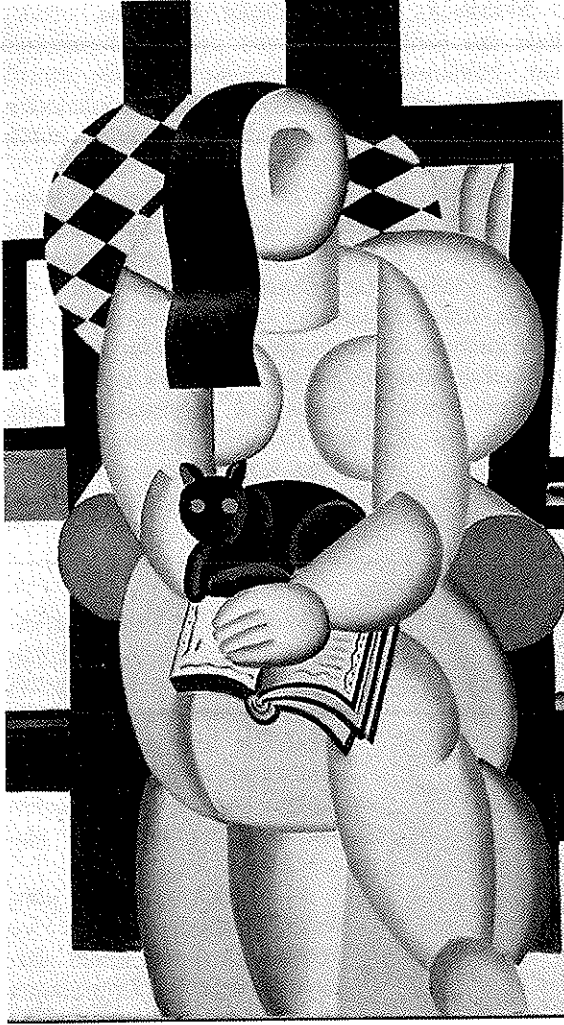
Yoksulluk hallerinde kadınların yiyecek, sağlık, eğitim, öğretim ve iş bulma ve sair ihtiyaçlarının karşılanması bakımından en az imkâna sahip olduklarından endişe duyarak;

Hakkaniyet ve adalete dayalı yeni uluslararası ekonomik düzenin kurulmasının, kadınlarla erkekler arasındaki eşitliği sağlamak için önemli bir aşama teşkil edeceğine inanarak;

Apartheid'in, ırkçılığın her şeklinin, ırk ayrımının, sömürgeciliğin, yeni sömürgeciliğin, saldırganlığın, yabancı devlet işgal ve hakimiyetinin ve ülkelerin iç işlerine müdahale etmenin ortadan kaldırılmasının, erkekler ile kadınların eşit haklardan yararlanmaları için gerekli olduğunu önemle belirterek;

Uluslararası barış ve güvenliğin güçlendirilmesinin, uluslararası gerilimin azaltılmasının, sosyal ve ekonomik sistemlerine bakılmaksızın bütün ülkeler arasında karşılıklı işbirliğinin, genel ve tam silahsızlanmanın ve özellikle sıkı ve etkili bir uluslararası denetim altında nükleer silahsızlanmanın, ülkeler arasındaki ilişkilerde, adalet, eşitlik ve karşılıklı menfaat ilkelerinin teyidinin ve yabancı ve sömürge yönetimi veya yabancı işgali altında bulunan yerlerdeki halkların kendi kaderlerini tayin ve bağımsızlık elde etme hakları kadar ulusal hükümler ve toprak bütünlüklerine saygının gerçekleşmesinin, sosyal gelişme ve kalkınmaya ve bunun bir sonucu olarak da, erkeklerle kadınlar arasında tam

bir eşitliğin elde edilmesine katkıda bulunacağını teyid ederek,

Bir ülkenin tam ve eksiksiz kalkınmasının, dünyada refahın ve barışın elde edilmesinin, kadınların erkeklerle eşit şartlarda her alanda azami katkılarına gerektirdiğine inanarak,

Kadınların ailenin refahına ve toplumun kalkınmasına yaptıkları büyük katkının henüz tam olarak algılanmadığını, analığın sosyal önemi ve ana ve babanın aile içinde ve çocukların büyü-tülmesindeki rollerini göz önünde bulundurarak ve kadınların nesillerin üremesindeki önemli rolünün aile içinde ayrıma neden olmaması gerektiğini, nitekim çocukların yetiştirilmelerinin kadın ve erkek ile toplumun tamamının sorumluluk paylaşmalarını gerektirdiğine vakıf olarak,

Erkeklerle kadınlar arasında tam bir eşitliğin gerçekleşmesi için kadınlar ile erkeklerin toplumdaki geleneksel rollerinde bir değişiklik ihtiyacı bulunduğu vakıf olarak, Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Beyannamesinde yer alan ilkeleri uygulamaya ve bu maksatla bu nevi ayrımcılığın her şekli ve te-

zahürünün ortadan kaldırılması için gerekli tedbirleri almaya kararlı olarak,

Aşağıdaki hususlarda anlaşmışlardır:

BÖLÜM I

Madde 1- İşbu Sözleşmeye göre, "kadınlara karşı ayırım" deyimi kadınların, medeni durumlarına bakılmaksızın ve kadın ile erkek eşitliğine dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve diğer sahalardaki insan hakları ve temel özgürlüklerinin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan ve cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım, mahrumiyet veya kısıtlama anlamına gelecektir. —

Madde 2-

Taraf Devletler, kadınlara karşı her türlü ayırımı kınar, tüm uygun yollardan yararlanarak ve gecikmeksizin kadınlara karşı ayırımı ortadan kaldıracı bir politika izlemeyi kabul eder ve bu amaçla aşağıdaki hususları taahhüt ederler:

a) Kadın ile erkek eşitliği ilkesini kendi ulusal anayasalarına ve diğer ilgili yasalara, henüz girmemişse dahil etmeyi ve yasalar ile ve diğer uygun yollarla bu ilkenin uygulanmasını sağlamayı,

b) Kadınlara karşı her türlü ayırımı yasaklayan ve gerekli yerlerde müeyyideler de ihtiva eden yasal ve diğer uygun önlemleri kabul etmeyi,

c) Kadın haklarının erkeklerle eşit olarak yasal himayesini tesis etmeyi ve yetkili ulusal mahkemeler ve diğer kamu kuruluşları aracılığıyla kadınların her türlü ayırma karşı etkin himayesini sağlamayı,

d) Kadınlara karşı herhangi bir ayrımcı hareket yapılmasından veya uygulanmasından kaçınmayı ve kamu yetkilileri ile kuruluşlarının bu yükümlülüğe uyumlu olarak hareket etmelerini sağlamayı,

e) Herhangi bir kişi, kuruluş veya teşebbüsün kadınlara karşı ayırım yapmasını önlemek için bütün uygun önlemleri almayı,

f) Kadınlara karşı ayrımcılık teşkil eden mevcut yasa, yönetmelik, adet ve uygulamaları, tadil veya feshetmek için yasal düzenlemeler de dahil gerekli bütün uygun önlemleri almayı,

g) Kadınlara karşı ayrımcılık teşkil eden bütün ulusal cezai hükümleri ilga etmeyi.

Madde 3- Taraf Devletler özellikle politik, sosyal, ekonomik ve kültürel sahalarda olmak üzere bütün alanlarda, erkeklerle eşit olarak insan hakları ve temel özgürlüklerinden yararlanmalarını ve bu hakları kullanmalarını garanti etmek amacıyla, kadının tam gelişmesini ve ilerlemesini sağlamak için yasal düzenleme dahil

bütün uygun önlemleri alacaklardır.

Madde 4- 1. Kadın ve erkek eşitliğini fiilen sağlamak için taraf devletlerce alınacak geçici ve özel önlemler, işbu sözleşmede belirtilen cinsten bir ayırımı olarak mütalâa edilmeyecek ve hiçbir şekilde eşitsizlik veya farklı standartların muhafazası sonucunu doğurmayacaktır. Fırsat ve uygulama eşitliği hedeflerine ulaşıldığı zaman bu tedbirlere son verilecektir. 2. Anneliğin himayesi maksadıyla işbu Sözleşmede belirtilenler dahil, Taraf Devletlerce alınacak özel önlemler, ayırımcı olarak nitelendirilmeyecektir.

Madde 5- Taraf Devletler aşağıdaki bütün uygun önlemleri alacaklardır:

a- Her iki cinsten birinin aşağılığı veya üstünlüğü fikrine veya kadın ile erkeğin kalıplaşmış rollerine dayalı önyargıların, geleneksel ve diğer bütün uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlamak amacıyla kadın ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarını değiştirmek,

b- Anneliğin sosyal bir görev olarak anlaşılmasını ve çocukların yetiştirilmesi ve gelişiminde kadın ve erkeğin ortak sorumluluğunun tanınmasını öngören ve her halükarda çocukların menfaatlerini her şeyden önce gözeterek anlayışa dayanan bir aile eğitimini sağlamak,

Madde 6- Taraf Devletler, kadın ticareti ve fahişeliğin istismarının her şekliyle önlenmesi için yasama dahil gerekli bütün önlemleri alacaklardır.

BÖLÜM II

Madde 7- Taraf Devletler, ülkenin politika ve kamu hayatında, kadınlara karşı ayırımı önlemek için tüm tedbirleri alacaklar ve özellikle kadınlara erkeklerle eşit şartlarla aşağıdaki hakları sağlayacaklardır:

a- Bütün seçimlerde ve halk oylamalarında oy kullanmak ve halk tarafından seçilen organlara seçilebilmek,

b- Hükümet politikasının hazırlanmasına ve uygulanmasına katılmak, kamu görevinde bulunabilmek ve hükümetin her kademesinde kamu görevleri ifa etmek,

c- Ülkenin kamu ve politik hayatı ile ilgili hükümet dışı kuruluşlara ve derneklere iştirak etmek.

Madde 8- Taraf Devletler, kadınlara, erkeklerle eşit şartlarda ve hiçbir ayırım gözetmeksizin, hükümetlerini uluslararası düzeyde temsil etmek ve uluslararası kuruluşların faaliyetlerine katılmak fırsatını sağlamak için gerekli bütün tedbirleri alacaklardır.

Madde 9- 1. Taraf Devletler, tabiiyetin kazanılmasında, değiştirilmesinde veya muhafazasında kadınlara erkekler ile eşit haklar tanıyacaklar ve özellikle bir yabancıyla evlenmenin veya evlilik sırasında kocanın tabiiyetini değiştirmesinin, kadının da otomatik olarak tabiiyet değiştirmesine, tabiiyetsiz kalmasına veya kocanın tabiiyetini zorla almasına yol açmamasını temin edeceklerdir. 2. Taraf Devletler, çocukların tabiiyeti konusunda kadınlara erkeklerle eşit haklar sağlayacaklardır.

BÖLÜM III

Madde 10- Taraf Devletler, özellikle aşağıdaki konularda kadın erkek eşitliği esasına dayanarak eğitimde erkeklerle eşit hakka sahip olmalarını sağlamak için kadınlara karşı ayırımı önleyen bütün uygun tedbirleri alacaklardır:

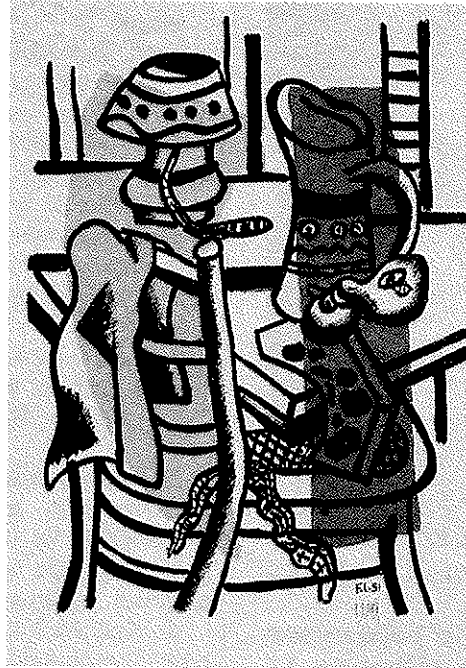
a- Meslek ve sanat yönlendirilmesinde kırsal ve kentsel alanlarda bütün dallardaki eğitim kurumlarına girişte ve diploma almada okul öncesi, genel, teknik, mesleki ve yüksek teknik eğitimde ve her çeşit mesleki eğitimde eşit şartların sağlanması,

b- Kadınların erkeklerle aynı ders programlarından yararlanmaları, aynı sınavlara katılmaları, aynı seviyedeki niteliklere sahip eğitim görevlilerine, okul bina ve malzemesine sahip olmaları,

c- Kadın ve erkeğin rolleriyle ilgili kalıplaşmış kavramların eğitimin her şeklinde ve kademesinden kaldırılması ve bu amaca ulaşılması için eğitim birliğinin ve diğer eğitim şekillerinin teşvik edilmesi, özellikle ders kitaplarının ve okul programlarının yeniden gözden geçirilmesi ve eğitim ve metotlarının bu amaca göre düzenlenmesi,

d- Burs ve diğer eğitimin yardımlarından faydalanmaları için kadınlara erkeklerle eşit fırsatların tanınması,

e- Özellikle kadın ve erkekler arasında mevcut eğitim açığını en kısa zamanda kapatmaya

yönelik yetişkin ve görevsel okuma-yazma öğretim programları dahil, sürekli eğitim programlarına katılabilmeleri için erkeklerle eşit fırsatların verilmesi,

f- Kız öğrencilerin okuldan ayrılma oranlarının düşürülmesi ve okuldan erken ayrılan kız ve kadınlar için eğitim programları düzenlenmesi,

g- Spor ve beden eğitimi faaliyetlerine faal olarak katılmaları için erkeklerle eşit fırsatların tanınması,

h- Kadınların ailelerin sağlık ve refahını sağlamaya yardım edecek, aile planlaması bilgisi dahil özel eğitici bilgiyi temin etmeleri.

Madde 11- 1. Taraf Devletler, istihdam alanında kadınlara karşı ayırımı önlemek ve kadın erkek eşitliği esasına dayanarak eşit haklar sağlamak için özellikle aşağıda belirtilen konularda bütün uygun önlemleri alacaklardır:

a- Bütün insanların vazgeçilmez hakkı olan çalışma hakkı,

b- İstihdam konularında eşit seçim kriterleri uygulanması da dahil, erkeklerle eşit istihdam imkânlarına sahip olma hakkı,

c- Serbest olarak meslek ve iş seçme hakkı, terfi, iş güvenliği, hizmetin tüm şartları ve avantajlarından faydalanma hakkı, çıraklık, ileri mesleki eğitim ve bilgi yenileme eğitimi dahil mesleki eğitim ve mükerrer eğitim görme hakkı,

d- Sosyal yardımlar dahil eşit ücret hakkı, eşdeğerdeki işte eşit muamele ve işin cinsinin değerlendirilmesinde eşit muamele görme hakkı,

e- Ücretli izinle birlikte, özellikle emeklilik, işsizlik, hastalık, sakatlık ve yaşlılık ve diğer çalışamama hallerinde sosyal güvenlik hakkı,

f- Emniyetli şartlar içinde çalışma hakkı ve sağlığın ve bu meyanda doğurganlığın korunması hakkı.

2. Evlilik ve analık sebebiyle kadınlara karşı ayırımı önlemek ve etkin çalışma hakkını sağlamak amacıyla, taraf devletler uygun önlemleri alacaklardır.

a- Hamilelik ve analık izni sebebiyle veya evliliğe bağlı olarak işten çıkarma ayırımını yasaklamak, bu ayırımı yapanları cezalandırmak,

b- Önceki iş, kıdem ve sosyal haklar kaybedilmeksizin, ücretli olarak analık izni veya benzeri sosyal içerikli tazminatlar vermek,

c- Özellikle çocuk bakımevleri ağının tesisi ve geliştirilmesi yoluyla anne ve babanın aile

yükümlülüklerini, görev sorumlulukları ve kamu hayatına katılma ile birleştirmeyi mümkün kılan destekleyici sosyal hizmetlerin sağlanmasını teşvik etmek,

d- Hamilelik süresince zararlı olduğu kanıtlanan işlerde kadınlara özel koruma sağlamak,

3. Bu maddede yer alan konulara ilişkin koruyucu yasalar bilimsel ve teknik bilgi ışığı altında devrevi olarak yeniden gözden geçirilecek ve gerekirse tadil, ilga veya temdid edilecektir.

Madde 12- 1. Taraf Devletler, aile planlaması dahil sağlık bakım hizmetlerinden kadın ve erkeğin eşit olarak yararlanması için, sağlık bakımında kadınlara karşı ayırımı ortadan kaldıran bütün önlemleri alacaklardır.

2. Bu maddenin 1. paragrafında öngörülen hükümler saklı kalmak kaydıyla taraf devletler kadına hamilelik, lohusalık ve doğum sonrası dönemde gerekli hizmetleri sağlayacaklar, hamilelik ve emzirme sırasında yeterli beslenme ile birlikte, gerektiğinde bedava hizmet vereceklerdir.

Madde 13- Taraf Devletler, kadınlara karşı ekonomik ve sosyal hayatın diğer dallarında erkeklerle kadınların eşit olarak haklardan yararlanabilmelerini sağlayarak kadınlara karşı ayırimcılığın önlenmesi için gerekli tedbirleri ve özellikle aşağıdaki tedbirleri alacaklardır:

a- Aile zammı hakkı,

b- Banka kredisi, ipotek ve diğer mali krediler elde etme hakları,

c- Eğlence, spor ve kültürel hayatın tüm yönlerine katılma hakları.

Madde 14- 1. Taraf Devletler, kırsal kesim kadınlarının, karşılaştıkları özel sorunları ve ekonominin parasal olmayan sektöründeki çalışmaları dahil ailelerinin ekonomik bakımdan ayakta kalması için oynadıkları belirgin rolü göz önünde tutacak ve işbu Sözleşme hükümlerinin kırsal kesimdeki kadınlara uygulanmasını sağlamak için gerekli bütün tedbirleri alacaklardır.

2. Taraf Devletler, kadın ve erkeklerin eşitliği prensibine dayanarak, kırsal kalkınmaya katılmalarını ve bundan yararlanmalarını sağlamak için kırsal kesimdeki kadınlara karşı ayırımı ortadan kaldıran tüm uygun tedbirleri alacaklar ve özellikle kırsal kesim kadınlarına aşağıdaki hakları sağlayacaklardır:

a- Her seviyedeki kalkınma planlarının müzakeresine ve uygulanmasına katılmak,

b- Aile planlaması konusunda bilgi, danışma ve hizmetler de dahil olmak üzere yeterli sağlık hizmetlerinden faydalanmak,

sc- Sosyal güvenlik programlarından doğrudan yararlanmak,

d- Teknik kabiliyetlerini geliştirmek amacıyla tüm toplumsal ve yaygın hizmetler ile birlikte görevsel okuryazarlık dahil resmi ve gayri resmi eğitim ve öğretimin her türünden yararlanmak,

e- Ekonomik fırsatlardan kendi işinde çalışma veya tam istihdam yoluyla eşit olarak yararlanmak amacıyla kendi kendine yardım grupları ve kooperatifler oluşturmak,

f- Bütün toplumsal faaliyetlere katılmak,

g- Toprak ve tarım reformunda ve bunun yanı sıra yeniden iskân projelerinde eşit muamele ve tarımsal kredi ve borçlanma, pazarlama kolaylıkları ile uygun teknolojiiden yararlanmak,

h- Özellikle konut sağlık, elektrik ve su temini, ulaştırma ve haberleşme konularında yeterli yaşam standartlarından yararlanma haklarını sağlamak.

BÖLÜM IV

Madde 15- 1. Taraf Devletler, kadınlara, kanun önünde erkeklerle eşit haklar tanıyacaklardır. 2. Taraf Devletler, medeni haklar bakımından kadınlara erkeklerinkine benzer hukuki ehliyet ve bu ehliyeti kullanmak için eşit fırsatlar tanıyacaklardır. Özellikle, kadınlara akit yapmada ve mülk idaresinde eşit haklar verecekler ve mahkemelerde davaların her safhasında eşit muamele edeceklerdir. 3. Taraf Devletler, kadınların hukuki ehliyetlerini kısıtlamaya yönelik hukuki sonuç doğuran her çeşit sözleşmenin vs. özel muamelelerin tamamının geçersiz olduğunu kabul ederler. 4. Taraf Devletler, kadın ve erkeğe hukuki olarak ikametgâh seçme ve nakletmede eşit yasal hak tanıyacaklardır.

Madde 16- 1. Taraf Devletler, kadınlara karış evlilik ve aile ilişkileri konusunda ayırımı önlemek için gerekli bütün önlemleri alacaklar ve özellikle kadın erkek eşitliği ilkesine dayanarak kadınlara aşağıdaki hakları sağlayacaklardır:

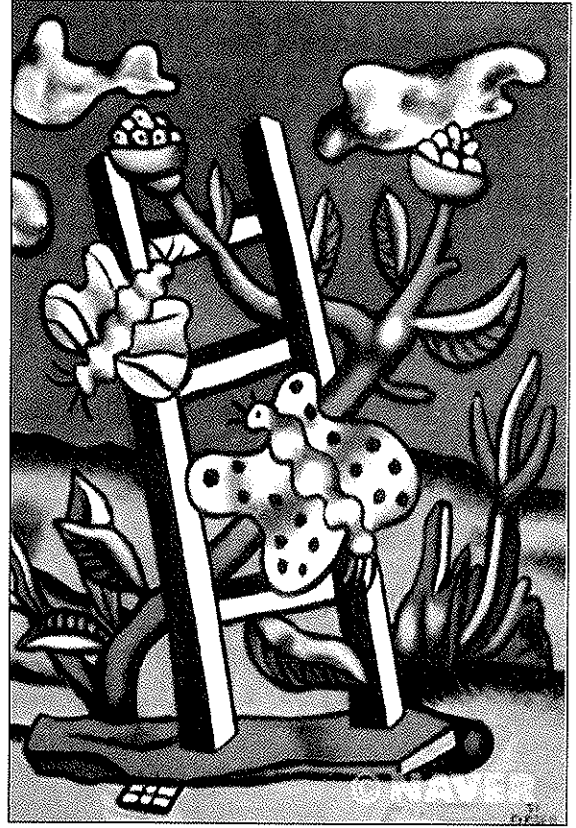
a- Evlenmede erkeklerle eşit hak,

b- Özgür olarak eş seçme ve serbest ve tam rıza ile evlenme hakkı,

c- Evlilik süresince ve evliliğin son bulmasında aynı hak ve sorumluluklar,

d- Medeni durumlarına bakılmaksızın, çocuklarla ilgili konularda ana ve babanın eşit hak ve sorumlulukları tamnacak, ancak her durumda çocukların menfaatleri en ön planda gözetilecektir.

e- Çocuk sayısına ve çocukların ne zaman dünyaya geleceklerine serbestçe ve sorumlulukla karar vermede ve bu hakları kullanabilmele-

ri için bilgi, eğitim ve diğer vasıtalarından yararlanmada eşit haklar,

f- Her durumda çocukların çıkarı en üst düzeyde tutularak ulusal yasalarda mevcut veli, vasi, kayyum olma ve evlat edinme veya benzeri müesseselerde eşit hak ve sorumluluklar,

g- Aile adı, meslek ve iş seçimi dahil karı ve koca için eşit kişisel haklar,

h- Ücret karşılığı olmaksızın veya bir bedel mukabilinde malın mülkiyeti, iktisabı, işletmesi, idaresi, yararlanılması ve elden çıkarılmasında eşlere de eşit haklar,

2. Çocuğun erken yaşta nişanlanması veya evlenmesinin hiçbir kanuni etkisi olmayacak ve evlenme asgari yaşının belirlenmesi ve evlenmelerin resmi sicile kaydının mecburi olması için yasama dahil gerekli tüm önlemler alınacaktır.

Sözleşmenin bundan sonraki maddeleri taraf devletler konusunda uygulamaya ilişkin teknik hususlarla ilgili hükümleri içeriyor.

Kadın hakları hakkında yayınladığımız bu metinden başka uluslararası nitelikli metinler de bulunuyor, burada sadece ilk evrensel kadın hakları belgesinin 220. yılı nedeniyle söz konusu üç belgeyi verdik.

Olympe de Gouges

Bu bölümde Kadınların ve Kadın Yurttaşların Hakları Bildirgesi'ni hazırlayan Olympe de Gouges (ismin Türkçe transkripsiyonu: "Olemp

dö Guj") hakkında kısa bir tanıtma verelim.

Güney Fransa'da Toulouse yakınlarında Montauban'da doğdu. Annesi kasap Pierre Gouze'la evli olan, Anne Olympe Moisset'ydı, 1748'de doğan kızına Marie adını koydu. Kasabada babasının Pierre Gouze değil, Marki Lefranc de Pompignan olduğuna dair yaygın söylentiler vardı, bu nedenle Marie Gouze evlilik harici bir ilişkiden doğmuş çocuk muamelesi görecekti, biyolojik babasının adı geçen iki erkekten hangisi olduğunu hiç bir zaman bilemeyecekti.

17 yaşındayken kendinden yaşça hayli büyük olan lokantacı Louis Aubry'yle evlendirildi, bir oğulları oldu, adını Pierre koydular.

Marie Gouze 1784'te yayımlayacağı Anne Olympe Moisset'ydı, evlilik sırasında yazdığı "Mémoire de Madame de Valmont : Madam Velmont'un Anıları" adlı kısmen otobiyografik romanda şöyle diyecekti: "Sevmediğim bir adamla evliydim, ne varlıklıydı, ne de soylu. Nefret duyduğum bu şahıs için fedakârlık yapmam için hiç bir neden yoktu."

Aubry 1770'te bir sel baskınında öldü, Marie Paris'e yerleşti. Doğru dürtüst okuma yazma bilmediği halde yazar olmayı istiyordu, dili konuşma Fransızcasıydı, yazma dilinden, gramerden, imladan habersizdi, yazmak istediklerini bir başkasına dikte ettirmekteydi. Paris'te kendisine seçtiği ad Olympe de Gouges'dı, isimlerde "de" soyluluk belirtisi olduğu için, bu tercihin yazarlıkta işine yarayacağını düşünmüş olmalıydı, hat-

ta babasının yazar Marki de Pompignan olduğuna dair söylentilere itiraz etmez olmuştu.

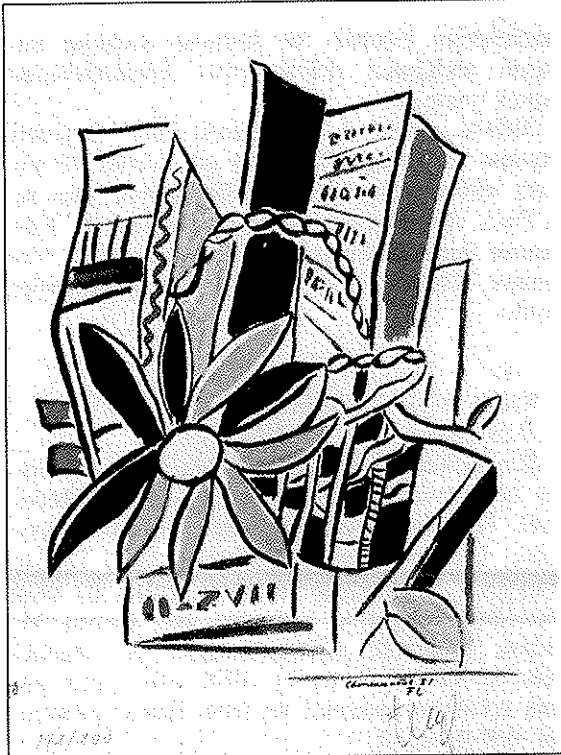
1773'te tanıştığı varlıklı bir erkek onu elit çevrelere sokar, bu arada "Dokuz Kızkardeş Locası" adlı bir mason locasına da kaydolur. 1784'te makaleler, bildiriler, toplumsal içerikli piyesler yazdı. Bunlardan en önemlisi olan kölelik karşıtı "Zamore et Mirza" isimli oyunun sahnelenmesine 1789'a kadar izin verilmedi, fakat de Gouges piyesi 1788'de "Zamore et Mirza, ou l'heureux naufrage" (Zamore et Mirza, ya da Mutlu Deniz Kazası) adıyla yayınladı. Kitabı Réflexions sur les hommes nègres (Zenci Erkekler Üzerine Düşünceler) başlıklı bir önsöz yazdı. Piyas Aralık 1789'da L'Esclavage des nègres (Zencilerin Köleliği) adıyla sahneye konulduysa da, üç temsilden sonra kaldırıldı, eseri 1792'de L'Esclavage des noirs (Siyahların Köleliği) ismi altında tekrar bastırıldı. "Le Marché des Noirs" (Siyahlar Pazarı) isimli piyes ise Comédie Française tarafından reddedildi ve ölümünden sonra yakıldı.

Kölelerin haklarını ve Yahudilerin Hristiyanlarla eşit tutulmasını savunmuş, Napolyon Bonaparte'nin monarşiyi yeniden kurmasına karşı çıkmış olan Cumhuriyetçi Rahip Henry Grégoire 1808'de, Olympe de Gouges'un adını zenci haklarını savunan cesur insanlar arasında sayacaktır.

De Gouges 1789'da Bastille Sarayı'nın ele geçirildiği ayaklanmadan sonra ihtilalcilere katılmıştı. Sık sık Meclis oturumlarına gidiyor, Jakobenlerin yanında oturuyor, fikirlerini ve reform taleplerini onlara anlatmaya çalışıyordu.

1791'de dönemin kadın hakları savunucusu Sophie Condorcet'nin evinde toplanan ve kendilerine "Hakikatin Dostları Derneği" veya kısaca "Cercle Social" (Sosyal Kulüp) adını veren bir kadınlar derneğine üye oldu, bu oluşumda bir araya gelenler kadınlar için eşitlik ve siyasi haklar talep ediyorlardı. De Gouges ünlü deklarasyonunu aynı sene yayınladı. Henüz tahtta oturan Kraliçe Marie Antoinette'in bildirgeyi ve talep edilen kadın haklarını destekleyeceğini sanıyordu, bu boş umutla Marie Antoniette'e mektup yazdı, "Bu devrim ancak bütün kadınlar kötü kaderlerinin farkında olurlarsa ve toplumdaki haklarını alamadıklarının bilincine varırlarsa tamamlanacak" diyerek Kraliçe'den yardım istedi.

De Gouges'un fikirleri arasında yer alan bazı talepler arasında evlilik dışı doğan çocukların evlilik içi doğan çocuklarla tamamen aynı haklara sahip olmaları, o annelerin çocuklarına babalarının adlarını verebilmelerini istiyor, bugünkü hukuki statüde erkeklerin evlilik dışında kendi cinsel isteklerini karşıladıklarını, zira bu ilişkilerden doğacak çocuklar hakkında hiç bir

sorumluluk taşımadıklarını belirtiyordu. Bugün pek çok ülkede kabul edilmiş bu hakkı o yıllarda savunmak toplumun önyargılarının ve koşullanmalarının hayli ilerisindeydi ve ahlâksızlık addedilmekteydi. Hem eski yönetici sınıflar aristokrasi ve ruhban sınıfı hem de devrimin Jakoben olsun, Jironden olsun değişik kanatları erkek egemen zihniyetten çok uzaktılar.

Devrimin kadınlara hiç bir şey getirmediğini, Bastille'in temellerine saldırmadığını, bir tiranlığın yerini bir başkasının aldığını söylüyordu, bu görüşlerle Jakoben /Jironden ayrışmasında çevreyle birlikte Jirondenlerin yanında yer aldı, Kral yargılanırken idam edilmesine karşı çıktı, daha sonra aynı tutumu Marie Antoinette'in yargılanmasında da gösterdi.

Haziran 1793'te Jironden ileri gelenleri yargılanıp giyotine gönderilince, protesto etti ve yurttaşların önüne üç seçenek konularak tercihlerinin plebisitle öğrenilmesini istedi, bu alternatifleri 1) üniter cumhuriyet, 2) federal devlet, 3) meşruti monarşi olarak sıraladı. Kendi tercihi Britanya'daki gibi ana-yasal monarşiydi.

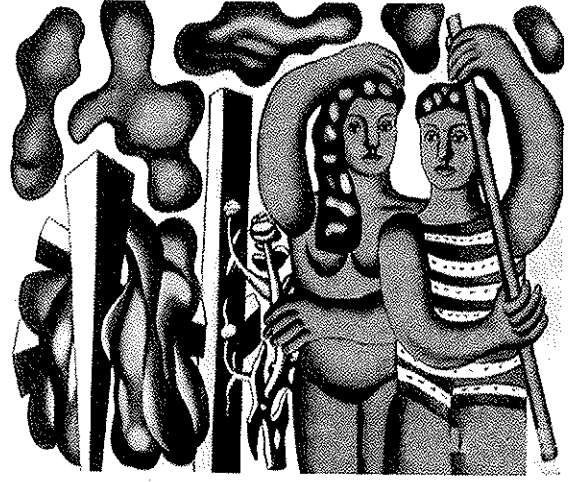
Kadın taleplerini ve siyasi eleştirilerini topladığı kitabı "Pronostic de Monsieur Robespierre pour an animal amphibie" (Bay Robespierre'in Anfibik Bir Hayvan Hakkındaki Teşhisi) başlıklı bir kitapta topladı.

23 Temmuz 1793'te tutuklandı, yıkıcı faaliyetlerde bulunmakla ve yurttaşların egemenliğini zayıflatmaya, onları birbirine düşürmekle ve monarşiyi geri getirmek istemekle suçlandı, hakkında ölüm cezası verildi ve 3 Kasım sabaha karşı giyotinle idam edildi. Ceza Anayasa'nın 1. Maddesine dayandırılmıştı: "Her kim ki sözlü veya yazılı olarak millet meclisinin dağıtılması ve krallığın yeniden kurulmasını savunur ya da halkın egemenliğine saldırır, o kişi Devrim Mahkemesi'nde yargılanacak ve ölümle cezalandırılacaktır."

Olympe de Gouges hakkındaki sonradan açıklanan resmi bir belgede onun "aşırı bir hayal gücünün doğa hakkında hezeyanlara sürüklediği bu kadın devleti yönetmek istiyordu, Fransa'yı bölmeyi amaçlayan hainane niyetli kişilerin planlarını savunmaktaydı. Kanun kendi cinsiyetinin faziletlerini unutmuş bu bozguncuyu cezalandırdı" deniliyordu.

İdam hükmünde Gouges'un duruşmalarda uygunsuz davranışlarda bulunduğu, hakkındaki ithamlara güldüğü, omuz silktiği, savcının ya da hakimnin sözlerine zaman zaman dirsek göstererek karşılık verdiği, dinleyicilere gülücükler dağıttığı da söylenmekteydi.

Olympe de Gouges'un idam edilmesinin birinci nedeni göze batan ve kadınlar için taleplerde bulunarak erkekleri rahatsız eden bir ka-

dın olmasıydı. Tabulara saldırmıştı, örneğin köleliğe karşı çıkmıştı, anahk haklarını savunmuştu, boşanma kurumunun getirilmesini istemişti, babasız çocukların ve bekâr annelerin haklarını öngörmüştü ve hepsinin ötesinde kadın olmanın onurunu dile getirmişti.

Önce oğluna, sonra kadınlara birer not yazdı. Oğluna, "Hoşça kal sevgili oğlum! Annene karşı yapılan bu adaletsizliği senin düzelteceğini biliyorum" derken, kadınlara da, " Beni düşünün ve kadınlar için verdiğim mücadeleyi hatırlayın. Eminim ki, bir gün zafer bizim olacaktır!" diyordu. Oğluna söyledikleri nafiyleydi, zira Pierre annesinin görüşlerini reddetmiş, genç yaşında yükselerek general olmuştu. (Buna rağmen idamdan sonra Guyana'ya tayin edildi.)

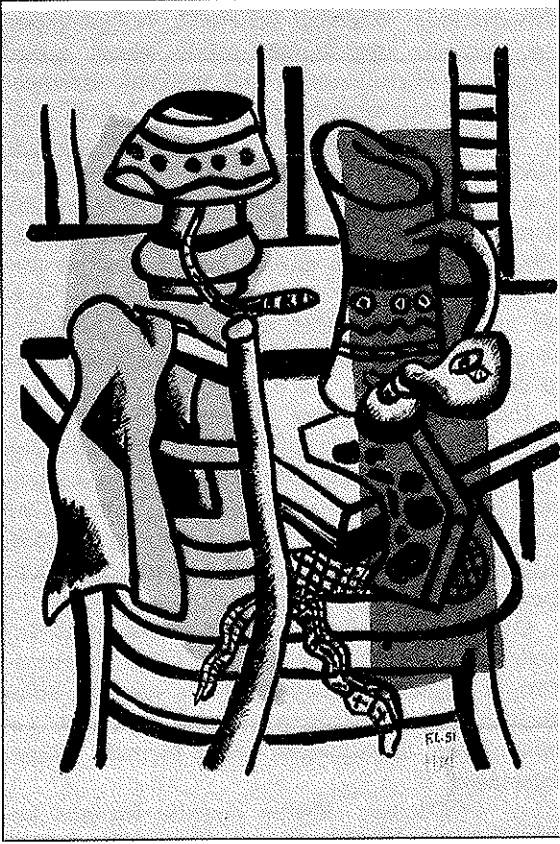
Topluma gelince, kadınlar onun yaptıklarını unutmadılar, Fransalı ve Avrupalı kadınlar yukarıda andığımız deklarasyonu mücadelelerine bayrak yaptılar.

2004'te Paris 1. Bölgedeki bir meydana Olympe de Gouges Meydanı adı verildi ve yapılan törene bölge belediye başkanının yanı sıra Paris (Büyükşehir) Belediye Başkanı 1. Yardımcısı Anne Hidalgo katıldı, tiyatro akristi Véronique Genest 1791 Bildirgesi'nden bölümler okudu.

-5-

Kadın bilgin Hypatia'nın öldürülmesi

Son bölümde, konumuzla dolaylı olarak ilişkili bir olayı, çağının tek kadın bilgini İskenderiyeli Hypatia'nın öldürülmesini ele almak istiyoruz. Birisi 415 yılında Mısır'da, diğeri 1793'te Fransa'nın başkentinde meydana gelen iki olay arasındaki benzerlik toplumda öne çıkmış bir kadına tahammül edilememesiydi. Ne aradaki binlerce kilometre, ne de 1400 yıla yakın zaman erkek şovenizmini ve onun iktidar zihniyetini değiştirmiyor.

Hypatia'nın M.S. 370 dolaylarında doğduğu tahmin edilmektedir. Babası, matematik ve astronomi çalışmalarının bir kısmı günümüze dek ulaşmış Theon'du. Aile Yunan ve Mısır kökenine mensuptu. Ptolemeus'un (Arapça'da Batlamyos) bazı metinlerini yorumlamış, geometrinin büyük bilgini Sur doğumlu İskenderiye akademisinden Euklides'e ait (M.Ö. 330-275) geometrinin temel taşlarını döşeyen 13 ciltlik ünlü "Elementler" çalışmasını öğrenciler için basitleştirmişti.

Böyle bir bilimcinin kızı büyüyünce babasının meslektaşı oldu, matematik, felsefe, astronomi alanlarında yoğunlaştı, gezegenlerin hareketlerini izledi, 13 ciltlik bir aritmetik kitabı yazdı. Sadece bilim yapmıyor, eğitim de veriyor, bilime ve topluma elemanlar yetiştiriyordu. Öğrencilerine teoride kalmamalarını, mümkün mertebe uygulamaya yönelmelerini söylüyordu. Babası gibi o da İskenderiye'nin ünlü akademisi Museion'da ders veriyor, Felsefe Okulunu yönetiyordu.

Tanınmışlığı İskenderiye sınırlarını aşmış, Konstantinopolis'e, Suriye'ye, Pers İmparatorluğu'na kadar ulaşmıştı, başka ülkelerden gelmiş öğrencileri vardı, ama daha fazla öğrencisiyle düzenli mektuplaşıyor, deyim yerindeyse onlara mektupla ders veriyordu.

Felsefe konusunda Yeni Platoncu okula men-

suptu. Yunan bilimcisi Synesios önce onun öğrencisi, sonra meslektaşı oldu, ikisi yıldızların yükseklik açılarının ölçülmesine, astronomi problemlerinin grafiklerle gösterilmesine, enlemlerin bulunmasına ve zamanın belirlenmesine yarayan bir usturlab (Yunancası astrolabon=yıldız yakalayan) yaptılar, sıvıların özgül ağırlığını ölçen dereceli pirinç hidrometreyi icat ettiler.

Bu kadar tanınmış bir kadın olunca, tabii ki dikkatleri üzerine çekti. Ayrıca bilim adamları gibi (erkek gibi) giyiniyor, İskenderiye caddelerinde kendi arabasını kullanıyor, kütüphane önünde halka konuşmalar yapıyor, onları çeşitli konularda aydınlatıyordu. Bu özgüveni ve başına buyruk havası erkek toplumunu rahatsız ediyordu.

O dönem kentte Hristiyanlarla çok tanrılı inanca mensup olanların çatıştığı yıllardı. Hypatia çok tanrılığı Helenistik kültürün kaynağı ve süsü gibi görmekteydi, ama yayılmakta olan Hristiyanlığın dışındaydı. İskenderiye Valisi Orestes pagandı. 385'te Hristiyan başrahip olarak Theophilus adlı bir fanatik atanınca kentte gerilim arttı, pagan tapınakları zorla kiliseye dönüştürülmeye başlandı (bu din adamının kendisine seçtiği isim de Hristiyan'dı, "Tanrısever" anlamına geliyordu). Hristiyan Ruhbanlar Yahudilere karşı da savaş açmışlardı. Yani sorun esasında tek tanrılılık/çok tanrılılık kavgası değildi, siyasi otorite kavgasıydı.

390'da yeğeni Cyril başrahip olunca şiddeti arttırdı, Yahudileri tamamen şehirden çıkardı. Orestes bu despota karşıydı, Hypatia da dindar bir pagan olduğu için değil, baskıya karşı çıktığı ve her dinden insanların bir arada yaşamasını istediği için Orestes'i destekliyordu. Ayrıca yetiştirdiği öğrenciler İmparatorlukta yüksek mevkilere gelmekteydiler, bu Cyril'in otoritesi için tehlike demektir. Başpapaz önce Orestes'i öldürttü, sıra Hypatia'daydı.

Gelgelelim Hypatia'nın pagan halk arasında pek taraftarı yoktu, Tanrılara fazlaca bağlı bir dindar değil diye onu tutmuyorlardı, ama daha da önemlisi erkeklerin mutlak hakimiyetindeki toplumunun alışmadığı tipte bir kadın olduğu ve bu kadar öne çıktığı için ondan hoşlanmıyorlardı. Hristiyanlar Hypatia'nın "kara büyü" yaptığı ve cadı olduğu söylentilerini şehre yayıp durmaktaydılar. Kara büyü çok tanrılı inanca göre de suçtu.

415 Mart'ında bir gün Cyril'in adamı Petrus adlı keşişin topladığı linççiler kütüphane önündeki konuşmasından dönen Hypatia'nın arabasının önünü kestiler, giysilerini soyup etlerini cam ve testi kırıklarıyla, istiridye kabuklarıyla kemiklerinden sıyırdılar, sokaklara attılar, bedenın kalan parçalarını kentin tarihçe ünlü kütüphanesi

Caesareum'un önünde yaktılar. Sonra da hiç bir şey olmamış gibi şehir sessizliğe büründü. [Sözünü ettiğimiz 900.000 el yazması kitaba sahip o seçkin kütüphanenin Serapium adlı bölümü 391'de pagan ayaklanması sonrasında İmparator I. Theodosius'un emriyle Hristiyanlar tarafından yakılmıştır. Sonraları Müslüman Araplar şehri işgal ettiklerinde Halife Ömer'in emriyle kumandan Amr İbn'ülAs tarafından kitapların yakıldığı ileri sürülür. Müslümanlar bu iddiayı kabul etmezler. Köktendinciler tarafından öldürülen Turan Dursun ise aksini söyler.]

Hypatia'nın adı bilim tarihinde yüzyıllar boyu unutturuldu, yobaz Hristiyanların cinayetinden de bahsedilmedi. İlk kez 1720'de John Toland olayı çağdaşlarına taşıdı, "erkekler güzellik ve bilgeliğin mücessem temsilcisi Hypatia'yı öldürdükleri için ebediyen utanç içinde yaşayacaklardır" der.

Aydınlanma'dan Voltaire "Dictionnaire philosophique" (Felsefe Sözlüğü) adlı eserinde cinayeti anlatır ve Hristiyan Cyrill'in tahrik ve tertibinden söz eder. Edward Gibbon eldeki kaynaklardan olayı aydınlatmaya çalışır ve Hypatia'nın konumundan ve saygınlığından dolayı softa Hristiyanlarca öldürüldüğünü söyler.

Henry Fielding 1749'da "A Journey from this World to the Next - A Journey from this World to the Next" (Bu Dünyadan Ötekine Bir Yolculuk) adlı romanında öyküyü nakleder. 19. yy. şairlerinden Charles Laconte de Lisle şiirinde "Aşağılık Celileli, yıktı, lanetledi seni / Ama sen yere düşmenle daha da büyüdün! Ya şimdi, heyhat! / Platon'un ruhu, Afrodit'in bedeni / Ebediyen Hellas'ın güzel göklerine çekildi" der.

Çağdaşı Gérard de Nerval 1854'te Hypatia'dan bahseder. Maurice Barrès 1886'da Hypatia için "Le Vièrge assaniée" (Katledilen Bakire) başlıklı bir edebi öykü yazar. İngiliz tarih romancısı Charles Kingsley "Hypatia or New foes with an old face" (Hypatia ya da Eski Yüzlü Yeni Düşmanlar) adlı kitabında olayı işler. Yüzyılın ikinci yarısında ABD'li ve Britanyalı pozitivist yazarlar Hypatia'yı "Doğu Yunanistan'ın son bilgini" olarak nitelerken, J.P. Draper onu "özgür düşüncenin kahramanı" diye betimler. Filozof Bertrand Russel "Batı Avrupa Düşünce Tarihi" adlı kitabında Cyril'i yobazlıkla ve kendini bilime adanmış bir kadını öldürmekle suçlar.

İtalya'da Kontes Diodata Saluzzo di Roero 1827'de yayınladığı "Ipazia ovvero delle Filosofie" (Hypatia ya da Felsefe) adlı iki ciltlik epik kitabında Hypatia'nın öyküsünü kendi versiyonuyla anlattıktan sonra Hypatia İtalyan edebiyatına da girer. Carlo Pascal "Ipazia e le ultime lotte pagane" (Hypatia ve son Pagan Mücadelesi)

adlı eserinde "ölümünü felsefenin ve genel olarak Akdeniz uygarlığının sonu" olarak görür. Hypatia'yı Hristiyanlıkla çok tanrılılık arasındaki çatışma kapsamında anlatır, ama "Çok açıktır ki, Hypatia'nın öldürülmesi büyük ölçüde görülenlerin kadın düşmanlığından ileri geliyordu" der. Mario Luzi "Libro di Ipazia" (Hypatia'nın Kitabı) adlı piyesinde bu ölümü Yunan kültürünün çöküşü ve yeni düzenin yükselişi diye gösterir. Oyun geçtiği zamanın İskenderiyesi siyasal ve sosyal bakımdan çürümüş, eski görkemi ni yitirmiş, paganlarla Hristiyanların kavgasına haline gelmiştir.

Luzi tarihsel akışının geri dönülmezliğini, pagan döneminin bitmesinin mukadder olduğunu söyler ve Hypatia'nın ölümünü o devrin kaçınılmaz kapanışı görür. Alman Arnulf Zitelmann ise hayli ilgi toplayan "Hypatia" adlı romanında, bilginin öldürülmesiyle Antik Çağ'ın son bulduğunu söyler.

Öyledir, ama "Ortaçağ" denilen bin yıllık karanlık da Hristiyan taassubu ve kilise hegemonyasıyla başlamıştır. Papazların bu cinayeti bilim düşmanlığını ve Meryem Anamız diye diye yapılan kadın düşmanlığını veciz biçimde simgilemektedir.

1980'lerden itibaren Hypatia feminist hareketin sembollerinden biri haline geldi, değişik ülkelerde adına enstitüler kuruldu, felsefe dergisi yayımlandı, sanat galerilerinde heykelticikleri yer aldı. Hayatı ve çalışmaları hakkında yeni yeni araştırmalar yapıldı.

İnsanlığın ve onun ileriye doğru verdiği uğraşın tarihten günümüze bu tür simgelere gereksinimi vardır, ister okuma yazma bilmeyen Geronima olsun, ister 16 asır önce bilim yapmış çok sayıda kitap yazmış Hypatia olsun insanlığın onları unutmaması gerekir. Hypatia da İskenderiyeli olmaktan çıkmış ve tüm dünyaya mal olmuştur.

Erkek buyurgan emek örgütleri

Aktardığımız iki söyleşi, 1) DİSK'e bağlı Genel İş Sendikası İstanbul Konut İşleri Şube Başkanı Nebile Irmak Çetin'le ve 2) Türkiye'de sendikalar bünyesinde periyodik olarak çıkan ve sekiz yıldır yayına devam eden ilk kadın dergisinin editörlerinden Necila Akgökçe'yle Özgür Gündem'den Gülfer Akkaya tarafından yapılmış ve 3.10.2011 tarihinde yayınlanmıştır.

Devlette, işyerlerinde, ailede, yerleşim birimlerinde ve sokakta erkek otokrasinden (buyurganlığından) bahsederken, emek örgütlenmelerini ve -demokratik kadın hareketindekiler hariç- "sivil toplum kuruluşları" denen diğer yurttaş örgütlerini erkek otokrasinden arınmış görmemek gerekiyor.

İşte Akkaya'nın konumuz bağlamında özetleyerek verdiğimiz aşağıdaki iki söyleşisinde dile getirilen görüşler emek örgütlenmelerinin ta içinden yapılmış saptamaları bize sunuyor. Görülüyor ve biliniyor ki, her türlü işyerinde erkek işverenlerin ya da yöneticilerin hakimiyeti altında çalışan kadınlar, kendi örgütleri olması gereken kuruluşlarda da erkeğin basıncından kurtulamamaktadırlar

1

Genel İş Sendikası İstanbul Konut İşleri Şube Başkanı Nebile Irmak Çetin:

Sendikalar cinsiyetçi ve erkek egemen

DİSK'e bağlı Genel-İş Sendikası İstanbul Konut İşleri Şube Başkanı Nebile Irmak Çetin'e soruduk:

-DİSK'e bağlı Genel-İş Sendikası İstanbul Konut İşleri Şube Başkanısınız. Kaç dönemdir sendikada başkanlık yapıyorsunuz?

-1996 yılından bu yana Genel İş Sendikası İstanbul Konut İşleri Şube Başkanı'yım. Dört dönemdir bir kadın olarak yüzde

99'u erkek olan delegeler tarafından seçiliyorum.

-Genel olarak sendikalardaki cinsiyetçilik hakkında neler söylemek istersiniz?

-Sendikalar, doğaları gereği eşitlikçi, demokratik, özgürlükçü olmalı. Ancak mevcut sendikalar hem demokratik hem de eşitlikçi değil. Her zaman erkek egemen iktidarın olduğu alan olmuş. Kadın üyelerine karşı kesinlikle pozitif politikaları yok, yönetimi cinsiyetçi, ilkeleri cinsiyetçi, tüzükleri cinsiyetçi ve iktidarı kadınlara tümüyle kapalı.

-Siz bu cinsiyetçi çarka nasıl çomak sokabildiniz?

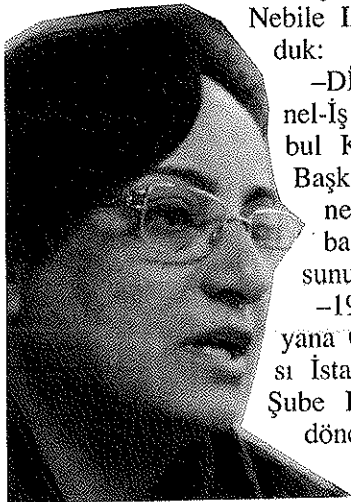
-Gerçekten sendika gibi bir sendikada kadın yönetici olmak çok zor. Bir sendikacı olarak işveren karşısında çok zorlanmıyorum çünkü işveren karşısında kendi işimi yapıyorum. Karşımdaki hem işveren hem erkek. Fotoğraf çok net. Ama sendikalardaki erkeklerle, kendisine devrimciyim, sosyal demokratım diyen, birlikte mücadele ettiğin, devrimciliği dilinden düşürmeyen erkeklerle birlikte çalışırken çok zorlanıyorsun. Genel kurul dönemlerinde defalarca tek adaydım. Ama hep karşıma başka adaylar çıkartmaya çalıştılar, bu adaylar erkeklerden seçildi ve erkeklerle şunlar denildi: Yahu bu bir kadın, bir kadın nasıl erkekleri yönetir? İkinci olarak; o bir Kürt dendi. Üçüncüsü ise Alevi ve Sünni meselesi oldu.

-Bu kadar dönem üst üste nasıl seçilebildiniz?

-Karşıma çıkardıkları adaylar salona hiç aday olarak girmediler, keşke girseydiler, giremediler. Hep seçimlere bir ya da iki gün kala çekildiler.

-Neden?

-Bu arkadaşlarla sohbetlerimiz oldu, aday oldunuz, niye kürsüye çıkmadınız, demokratik hakkınızı kullanıp sandıkta şansınızı denemelisiniz diye. Özeleştirtiler. Erkek hakimiyetinin oluşmadığı bir kişilikleri vardı. Sonuçta emekçiydiler, bakıyor ihanet etmemişsin, işverenle işbirliği içine girmemişsin, sonuna kadar onun bütün hakkını, hukukunu korumuşsun. Asla vazgeçmiyor erkekler. Seni terbiye etmeye çalışıyorlar. Bir sene beni araçsız bıraktılar. Benim faaliyet alanım çok geniş İstanbul'da. Tuzla'dan Silivri'ye kadar ör-

gütlenme alanım var. Benim buralara gidebilmem için özel araba gerekiyor. Otobüslerle baş etnem mümkün değil ve benim aracımı aldılar. Yine de hizmette kusur yapmadım. Tam tersine onlar yaptırım uyguladıkça ben daha çok mücadeleye sarılıyordum. Sonra o da yetmedi disipline verildim. Disipline verilme gerekçelerimden biri şuydu: Olağan veya olağanüstü genel kurullarda seçim listesi hazırlanırken şube başkan adayı belirtilir, şube yönetim kurulları ise ünvansız seçilirler. Seçim kurulundan mazbata alındıktan sonra ilk yönetim kurulu toplantısında aralarında sekreter, mali sekreter vb. iş bölümleri yapılır. Şube başkanını yönetim kurulu tarafından seçilmiyor, delegeler tarafından seçiliyor. Bunu hiç hazmetmediklerinden dolayı benim gitmem gerekiyordu ve genel merkez yöneticileriyle işbirliği yapıp beni göndermelerinin yollarından birisi olarak disipline verdiler. Hatta benim için bizi tehdit etti, dövdü demişler genel merkeze. Tüm bunlar sekiz sene önce oldu. Şimdi her şey yerine oturmuş vaziyette. Birkaç dönemdir üst üste başkan seçiliyorum.

—Siz mi dövmüşsünüz?

—Evet. Genel merkeze şikayet ediyorlar. Ben de o zaman kadın bilinci de yok, dolayısıyla onlar da beni sevmiyor, bana bunları yapıyorlar diye düşünüyorum. Meğer bu yapılanların hepsi kadın olduğumdan dolayı yapılmış, çok sonra farkına vardım.

—Ne demek istiyorlar?

—Onlar feminizmi büyük bir tehlike olarak görüyorlar. Bunlardan dolayı sendikalarda kadınların lehine acil değişikliğe ihtiyaç var. Petrol-İş Sendikası'nda kadınla ilgili yapılan değişiklikler gerçekten çok önemli. Bu feminist mücadelenin kazanımıdır.

—DİSK'te durum nasıl?

—İşçi sendikaları içinde en devrimci, solda duran, emeği temsil ettiği iddiasında olan sendikadır DİSK. 12 Eylül öncesinde gerçekten çok ciddi direnişler, grevler örgütlemiş, mitingler yapmış. Direnişlerde kadınlar önde olmuş. Böyle bir geçmişi olan sendikada kadınlar görmezden geliniyor, kadın emeği, kadının iradesi yok sayılıyor. Oysa isterdim ki

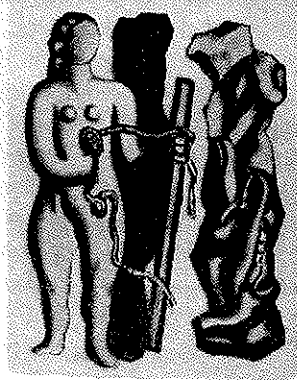
kendine devrimci diyen bu sendika kendi devrimini yapsın, tüzüğünde kadınlar lehine maddeler olsun. Petrol-İş'in tüzüğüne koymuş olduğu maddelerin üstünde, çok ilerisinde maddeler koymuş olsun. DİSK'in bir önceki genel kurulunda yönetimin sayısını arttırdılar, 7 iken 9 yaptılar. Biz 7 yönetim kurulunun yedisine itiraz ediyorduk niye kadın yok aralarında diye, sayı artırıldı dokuz çıktı yine kadın yok. DİSK'in tüzüğünde kadın tek bir yerde geçiyor. Kadın ve genç işçilerden so-

rumlu bir daire diyor. Bağımsız bir daire değil erkeğe bağlamışlar. Şu anda DİSK'te kadın sorunlarıyla ilgili yönetici erkektir. DİSK'e bağlı bir sendikada kadın arkadaşımızın yaşadığı taciz olayı vardı. Tacize karşı mücadeleyi DİSK'li kadınlar çok ciddi sahiplendi ve DİSK'in kapısını aşındırdılar. Bu deneyimlerin ardından sendikalardaki cinsiyetçi politikalara karşı oluşturduğumuz inisiyatifte sendikalara alternatif tüzük çalışması yaptık. İki yılı geçti. Hâlâ devam ediyoruz. İnisiyatif, kota, kadınların

sendikalarda yaşadığı cinsel, fiziksel, psikolojik şiddet, taciz, tecavüz ve mobbinge karşı maddelerin tüzüklere girmesi için bir çalışma yaptık.

—Genel-İş'te durum nasıl?

—Genel-İş Sendikası erkek egemen bir yapıya sahip. Üyelerinin yüzde 6'sı kadın. Yüzde 6'nın yönetimlerdeki temsiliyeti yüzde 2'ye tekabül ediyor. Genel merkezde denetimde bir kadın var, yönetimde kadın yok. Petrol-İş'in genel kurulunun yapıldığı 17-18 Eylül tarihinde, aynı zamanda Genel-İş Sendikası da başkanlar kurulunu yapıyordu. Petrol-İş'teki tüzük değişikliği bizi sevindirdi, heyecanlandırdı. Bizim başkanlar kurulunda özellikle Kürt illerinden gelen sendikacı erkek arkadaşlarla sohbetlerimiz sırasında bu durumu değerlendirdik. Kürt coğrafyasında sürdürülen siyasetin öznesi durumundadır kadınlar. Bunun etkisiyle olacak, oradan gelen erkek arkadaşlarımıza da hiç şaşırtıcı gelmedi ve Genel-İş Sendikası Diyarbakır Bölge Başkanı 11 tane şubenin ortak düşüncesi olarak Petrol-İş'te yapılan bu değişikliğin bizim sendikamız olan Genel-İş'in cinsiyetçi tüzüğüne de yansımaları ve o tüzüğün değişmesi konusunda öneri yap-

ti. Başkanlar kuruluna böyle bir öneri yapıldı ama biz biliyoruz ki tüzüğün değişeceği yer genel kurul. 26-27 Kasım'da Genel-İş'in kongresi olacak ve bu kongrede biz de tüzük değişikliğine ilişkin öneriyi hazırlayıp sunacağız. Kadınlar olarak, inatla periyodik toplantılarımızı sürdürdük, kendi gündemimizi oluşturduk, feminist hareketle buluştuk, tüzük meselesini konuşup yeni tüzüğün oluşturulması için tüzüğe katkı sunmalıyız dedik. Tüzük hazırlandıktan sonra komisyon tarafından basına bir açıklama yaparak kamuoyuna deklare ettik. Tüzüğün bir nüshasını DİSK'e götürdü komisyon. DİSK'in genel sekreteri Tayfun Güngör'e sunuldu ve şimdi o tüzüğü DİSK kadın komisyonu aldı, kendi sendikasına göre uyarlayacak.

-DİSK bu konuda bir açıklama yaptı mı?

-Tüzük komisyon tarafından Tayfun Gökün'e sunulurken kendisine kadınların beklentileri, niyet ve istekler de iletildi. Bu konuda Tayfun Gökün'ün açıklaması oldu. İyi bir açıklamaydı, umut vericiydi. Bakalım, göreceğiz.

2

Necla Akgökçe:

Sendikalarda feminist hayalet dolaşıyor

Necla Akgökçe, Türkiye'de sendikalar bünyesinde periyodik olarak çıkan ilk kadın dergisinin sorumlusu. Petrol-İş Sendikası bünyesinde çıkan dergi, sekiz yılı geride bıraktı. Kadın konusunda önemli bir işlevi yerine getiren derginin sekiz yıllık deneyimini, derginin kadınların karşılaştığı sorunlar konusunda oynadığı ön açıcı rolü, dergiyi çıkaran iki kadından biri olan Necla Akgökçe'ye sorduk

-Petrol-İş Kadın dergisi ne zamandan beri çıkıyor?

-Petrol-İş Kadın dergisi sekizinci yılını geride bıraktı bu sene itibarıyla. Petrol-İş Merkez Yönetim Kurulu kadın dergisi çıkarmaya karar vermiş. Bu karar sonucunda çıkıyor dergi. Şu anda Türkiye sendikal hareketi içerisinde ilk ve tek periyodik

kadın dergisi. Periyodik olması çok önemli. Dergiyi iki ayda bir düzenli olarak çıkartıyoruz.

-Hiç aksamadı mı?

-Ara ara periyotlar aksayabiliyor ama normal periyodumuz iki ay. KESK'in de, Eğitim-Sen'in de 8 Martlarda, 25 Kasımlarda ya da kadınlara ait önemli günlerde çıkarttıkları kadın dergileri var. Onlara haksızlık etmemek için özellikle vurguluyorum. Dergiyi iki kadın yapıyor. Ben sendikada düzenli olarak çalışıyorum. Dergi ilk senesi dolduktan sonra sendikanın kadın çalışmaları da yürütmeye başladı. Petrol-İş'te yürütülen Novamed Grevi, 8 Mart kutlamaları, krize karşı toplantılar ve kadınlarla mobbing atölye çalışmaları gibi işlerin hepsini Petrol-İş Kadın dergisi adı altında yaptık.

-Neden Petrol-İş kadın konusunda bunca yol alıyor?

-Petrol-İş'te bir gelenek var. İşçi sınıfına toplu sözleşme ve grev hakkı tanındıktan sonra 7 Aralık 1964'te Petrol-Petrol-İş'in yaptığı ilk grev olan Berec Grevi, bence bir kadın grevidir. Greve katılan 1000 işçiden 790'ı kadındır. Petrol-İş esasında petrol işçilerinin sendikası olarak ortaya çıkmış ama kimya sektörünün alt dalı ilaç sanayinde örgütlenmeye başladığı andan itibaren kadınlar da sendikaya üye olmaya başlamışlar. Tarihi taradığımda gördüm ki kadın baş temsilciler var. Kadınlar zaman zaman şube yönetimlerinde de yer almışlar. Bahsettiğim dönem 60'lı yılların ikinci yarısıyla 80'li yıllara kadar uzanan dönem. Epey fazla sayıda kadın delege var yani. Şu anda ancak iki kadın delegemiz var. Çünkü kamu işletmeleri özelleştirilince önce kadınlar gönderildi. Kadınlara sizin emekliliğiniz gelmiş çıkın falan dediler. Bir maddi zemin var yani Petrol-İş'te. Mayanın tutması tesadüfi değil. Bir de 77 ile 80 arası dönemde Petrol-İş dergisinde İKD'li kadınlar bir kadın sayfası yapmışlar. Biz kadın dergisi olarak ortaya çıkarken aile politikaları üzerinden çıktık, kadın politikası üzerinden çıkmadık, sonra sonra kadın politikasına geldik. İKD'nin o yıllarda yapmış olduğu kadın çalışması bilmem kaç sene sonra başka bir kadın çalışması için zemin hazırlayabiliyor.

-Petrol-İş 26. Genel Kurulu'nda kadın konusunda tüzük değişikliği yaşandı. Önemli yenilikler oldu. Süreci anlatır mısın?

-KESK'teki cinsel taciz sürecinden sonra kadınlar Sendikalarda Cinsel Ayrımcılığa Son

İnisiyatifi diye bir grup kurdu. Feministler, çeşitli sendikalardan gelen kadınlar, akademisyen kadınlar birlikte bir tüzük çalışması yaptık. Son dönemlerde LGTB hareketinden de katılım oldu. Tüzük çalışması bir sene sürdü. Avrupa'da belli başlı sendikaların tüzüklerini taradık. Böylece Petrol-İş 26. Olağan Genel Kurulu'na giderken elimizde hazır bir tüzük çalışması vardı. Tüzük değişikliği şablonu elimizdeydi zaten. Bizim sendikaya neler gidebilir diye baktım. Çünkü 1457 kadın üye, 22 bin civarında erkek üye var. Erkek ağırlıklı bir sektör ve erkek ağırlıklı bir sendikayız sonuçta. Değişiklik önerilerinden bir tek kotaya sıcak bakılmadı. Onu belki biraz yüksek tuttum, yüzde 30. Bunu yapamayız dediler, kadınlar sendika üyelerinin yüzde 6,2'sini oluşturuyor. Bir daha genel kurula o da olur diye umut ediyoruz. Sonuçta pozitif ayrımcı önlemler bir sayı değil, bir politika meselesi...

—Tüzükteki diğer değişikliklerden de bahseder misin?

—Petrol-İş Sendikası içerisinde kadın bürosu ve kadın komisyonları kurulmasına karar verildi ve tüzüğe geçirildi bu. Biz Petrol-İş Kadın dergisi için şubelerde kadın üyelerle söyleşiler yapıyoruz oralar da kadınların, büyük bir bölümü "kadın komisyonları kuralım" diyorlardı. Çünkü daha önce Petrol-İş'te şubelerde bu tür komisyonlar varmış ama tüzükte tanımlı değiller. Statüsüz haldeler, sendika fiili olarak kabul ediyor. Tüzükle tanımlı olursanız, sendikanın size yaptığınız çalışmalarla ilgili kaynak aktarımı daha kolay olur.

Merkez Yönetim Kurulu'nun görevleri arasına kadın eğitimleri, toplumsal cinsiyet eğitimlerini teşvik etmek, kadın eğitimlerini teşvik etmek, sendika içerisinde ve evde kadına yönelik erkek şiddetine karşı mücadele etmek de girdi. Genel kurulda genel başkan şöyle bir konuşma yaptı biraz şaka yollu "Artık sendika içinde özellikle de bizim temsilcilerimiz, yöneticilerimiz eşlerini dövmeyecek, tedbir alacağız" dedi. Bu konuşmanın 250 delege karşısında yapılması gurur vericiydi. Batman Şube Başkanı, "BDP'li

belediyelerde eşini döven kocanın ücretini kesiyorlar, biz de bunu yapabilir miyiz" diye bir öneri getirdi mesela. Bunu tüzüğe koyamadık çünkü aile hukukuna giriyormuş, sendikalar hukukuna girmiyormuş.

Batman'dan böyle bir talebin gelmesi Kürt kadın hareketinin başarısıdır. Oradaki kadınların burada dergide çalışan iki kadından haberi yoktur. Benim acayip hoşuma gitti, çok heyecanlandım. İki kadın hareketinin (feminist ve Kürt kadın hareketi) karşılıklı etkileşimi sayesinde bir sendikada böyle şeyler oldu. Genel kurulda kadınlara dair laf edildiğinde havaya kalkıyorum, alkışlıyorum falan. Çok iyiydi

Tüzükte yapılan devrim niteliğindeki esas değişiklik ise ilk kez bir işçi sendikasında,

'cinsel saldırılara karşı kadın beyanı esastır' ilkesinin geçmesiydi. Biz sendika içinde kadına yönelik şiddet, mobbing ve cinsel tacizi suç olarak kabul ettik bu tüzükle. Yani kadın kurtuluş hareketinin bir kazanımını sendika tüzüğüne geçirmiş olduk. Bu, devrim niteliğinde bir değişimdir. Böylece feminist hareketle ilişkilendik.

—Petrol-İş Sendikası'ndaki tüzük değişikliğinin feministlere yansımaları nasıl oldu? Nasıl karşıladı feministler?

—Feministler çok iyi karşıladı. Özellikle tüzük çalışmasını birlikte yürüttüğümüz arkadaşlar netice almaktan son derece umutlanmış durumdalar. Sendikalara iliş-

kin hepimiz umutlandık esasında. Önümüzde Türkiye'nin iki büyük işçi konfederasyonunun Türk-İş ve DİSK'in genel kurulu var. Bu konuda onlara baskı yapmamız lazım.

—Ne tür bir hazırlık olmalı bu?

—Novamed sürecinin Petrol-İş Sendikası'na çok şeyler öğrettiğini düşünüyorum. Hem feministlere hem sendikaya çok şey öğretti. Sendikaların örgütlenme bürosunda mutlaka kadınlar olmalı. Bunu politik olarak biz şimdi söylüyoruz. Sendikalara feminist yöntem ve bilgisine sahip kadın uzmanlar gerekiyor. Böyle kadınlar sendikal hareket içerisinde yer almaya başladığında, örgütlenmeden eğitime dek çok yol alınacağına inanıyorum.

İktisat ve ideolojik mücadelenin güncelliği

Özcan Çağlar

“Her arz kendi talebini doğurur” şeklinde özetlenebilecek olan Arz - Talep Yasası (Say Yasası) kapitalist iktisat teorisinin kabul etmiş olduğu ve günlük yaşantılarımızda en sık vurgulanan en temel yasalarından biridir.

Bu yasa felsefi bir önerme (kaziye) olarak bakıldığında doğru bir önerme olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, bir sermayedar üreteceği herhangi bir mal için, o malın üretilmesi için gerekli olan makine, hammadde, enerji, emek gücü vs. için bir talep yaratacaktır. Bu talep nedeniyle de sermayedarın ihtiyaç duyduğu makine, hammadde, enerji, emek gücü vs. gibi unsurları elde edeceği kişilerden satın alacak ve söz konusu bu kişilerin gelir elde etmesini sağlayacaktır. Gerçekte, yasa, geriye doğru bir talebi, yani sermayedarın üreteceği bir ürün için gereken unsurlara oluşabilecek bir talebi ifade etmektedir. Bu üretim nedeniyle gelir elde edeceklerin üretilen o mal için talep yaratacağı gibi bir anlamı yoktur. Yani gelir dağıtıldıktan sonra, gelirin dağılmasına neden olan andaki üretilen malın talebine dönüşüp dönüşmeyeceğini ve bu talebin o ürünün hepsini kapsayıp kapsayamayacağını kimse ileri süremeyecektir. Zira kapitalist üretimin “anarşik yapısı”nın temel nedeni bu durum olup, tam da bu nedenle kapitalist ekonomi, asli olarak bir israf ekonomisidir.

Jean Baptiste Say, bu yasayı takas ekonomisi için öne sürmüştür. Buna rağmen yasa, paranın değişim ve birikim aracı olarak kullanılan ekonomilerin de temel yasası olmuştur. Bunun nedeni, yasanın burjuva çıkarlarına uygun bir ideolojik söyleme dönüştürülme potansiyeline sahip olmasıdır. Tıpkı “ekonomiyi yöneten gizli el (çıkarcı)” söylemindeki ilahlilik gibi!

Günümüzde yasa öyle bir hal almıştır ki, popüler kültür alanında bile, kötü bir sanat ürününün hem savunması hem de gerekçesi olabilmektedir. Sıkça duyuruz; “ne kadar kötü bir filmmiş” dediğimizde cevap hazır: “arz

Bir sarhoşluk sabahı, 1949

talep meselesi, talep var ki böyle (kötü) filmler de yapılıyor”.

Hemen hemen hepimiz artık marketlerden alış-veriş yapıyoruz. Bir işçi, işyerinde çalıştığı bir sermayedar ile aynı marketten alışveriş yaptığını düşünebiliyor. Bir işçi ile bir sermayedarın aynı marketten alış-veriş yapabileceği düşüncesi, o marketten alışveriş yapan işçinin, patronu ile eşit olduğu zehabına kapılabilmesinin önünü açabiliyor. O marketin sahibinin daha önce işçi ve emekçilerden elde ettiği artı değer ile o market binasını diktiğinin düşüncesi bile akıllara gelmiyor.

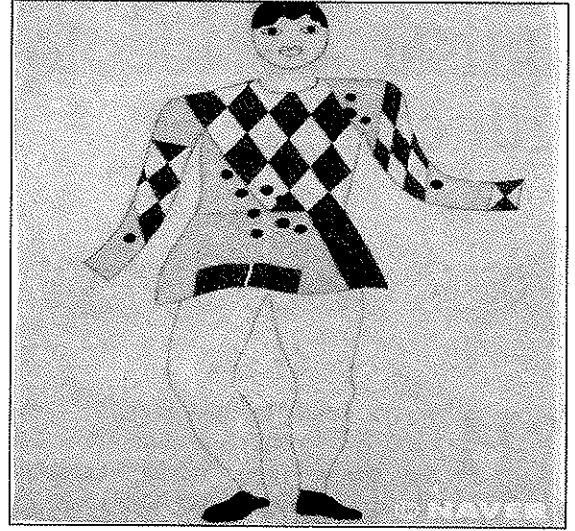
Hep görmüşüzdür; o marketlerde 14-15 yaşlarında genç kızlar çalışmakta ve çoğu burjuva yasalarına dayanarak stajyer adı altında asgari ücretin bile üçte birine çalıştırılmaktadır. Bu durum bile o işçiye “beterin beteri var”dan

öteye bir şey düşündürmüyor. Oysa dayanışma (sınıf dayanışmasının) duygularının gelişebileceği ender yerlerden biridir o market!

Diğer taraftan, herhangi bir sermayedarın başına kötü bir şey geldiğinde, işçi ve emekçiler dâhil toplumun bütününün “yazık binlerce kişiye ekmek sağlıyordu” düşüncesine kapıldıklarını defalarca duymuş ve görmüşüzdür. Elbette bir insanın başına gelen kötü bir şeye üzülme gerekir ve bu insani bir şeydir. Ancak, binlerce kişiye ekmek sağlıyordu düşüncesiyle üzülme; hem sorgulanamayan düzenin ve özel mülkiyetin nasıl oluştuğunun sorgulanmaması için veri sağlıyor, hem de insan olmasından dolayı üzülme yerine bir insanın diğerlerine verdiği ekmek ile değerlendirilerek insani olmayan ve çıkarlara dayalı bir değerlendirilmeye gidiliyor.

Özelleştirme politikalarının hızla yürütüldüğü günlerde, düzenin ideologları, mülkiyet biçimi ile verimlilik arasında bir ilişki bulunduğunu belirtmişlerdi. Söz konusu ilişkiye göre, sürekli olarak, özel mülkiyete tabi işletmelerin daha verimli, kamu mülkiyetine tabi işletmelerin ise daha verimsiz çalışan işletmeler olduğu vurgulanmaktaydı. Hatta dönemin başbakanlarından Tansu Çiller, Türkiye'nin “son sosyalist devlet” olduğundan yakınmaktaydı. Gerçekte ise, ne matematiksel, ne istatistikî ne de başka türlü bir korelasyon kurulması mümkün değildi. Nitekim hiç kimse bu şekildeki korelasyonu ne kurabilmiş ne de varlığını ispat edebilmişti. Ayrıca kamu iktisadi teşekkülleri (KİT), tanımı gereği “bütün toplumsal katmanlara dönük bölünemez mal ve hizmet” üreten ve kâr amacı gütmeyen toplumsal kuruluşlardır. Kâr amacı gütmemesine karşın KİT'ler toplumsal amaçlarının dışına çıkmaya kadar da zarar etmemekteydiler. KİT'ler, finansal kaynaklarının sermayedarlara bankalardan daha ucuz maliyetli krediler olarak verilmesi, sanayicilere ara malı temin etmeye dönük işletilmesi ve burjuva partilerinin oy hesabı nedeniyle istihdam sağlayan kuruluşlar olarak görülmeye başlanması gibi özel amaçlara yönlendirildiğinde zarar etmeye başlamışlardır.

Uzun süreden beri, Türkiye'nin, dünyanın 17. büyük ekonomisi olduğu ifade edilmektedir. Yine geçtiğimiz günlerde de, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Haziran 2011 dönemindeki işsiz sayısını 2 milyon 537 bin kişi ve buna bağlı olarak da işsizlik oranını % 9,1 olarak açıkladı. TÜİK, aralarında iş bulma umudu olmayanların da yer aldığı işsizlik oranına, iş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar ile mevsimlik çalıştığı için işsiz durumda bulunan-

Adsız, kostüm tasarımı (arkadan) , 1929

ları dâhil etmeksizin işsizlik oranını belirlemektedir. Açıklanan rakamlara, aralarında iş bulma umudu olmayanların da yer aldığı işsizlik oranına iş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar ile mevsimlik çalıştığı için işsiz durumda bulunanlar da eklenince, gerçek işsiz sayısı 4 milyon 460 bini bulmaktadır. Yine TÜİK verilerine göre genç işsizlik oranı % 18. Ancak, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) tarafından açıklanan istatistiklere göre ise, genç nüfusunun %28,7'si işsiz olarak sınıflandırılan Türkiye, işsiz gençlik konusunda 32 ülke arasında dünyanın en kötü ülkesi oldu. Rakamlar zorunlu orta öğretimini tamamlayan her on gençten yaklaşık üçünün işsiz olup, 2009 yılında üniversiteye giremediğini göstermektedir. Yine TÜİK verilerine göre, 2009 yılında Türkiye'de fertlerin yaklaşık % 0,48'i yani 339 bin kişi sadece gıda harcamalarını içeren açlık sınırının, % 18,08'i yani 12 milyon 751 bin kişi ise gıda ve gıda dışı harcamaları içeren yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. İşte Dünyanın 17. büyük ekonomisinin hal-i pür melali! O halde 17. büyük ekonomi olmayı, Türkiye burjuvazisinin zenginlik bakımından dünyanın 17. sırasında olduğu şeklinde anlamak daha yerinde olacaktır.

2011 yılının son çeyreğine, elektrik, doğalgaz ve akaryakıt yapılan zamlar ve motor gücü 2000 CC'den büyük otomobillerden, tütün, sigara ve alkol gibi ürünlerin üzerinden alınan Özel Tüketim Vergisi oranlarında yapılan artışlarla girdik. Başbakan Erdoğan, “ lüks otomobillere binmeyin, alkolü az tüketin ve sigarayı bırakın” diyor. Enerji bakanı Taner Yıldız da kamu çalışanlarına “ gün ağarınca mesailere başlayalım, kararınca da mesailerimizi

Oyunlar ve spor, askeriye ve askerler

bitirelim ve cumartesi de çalışalım" diyerek, Başbakan Erdoğan'ı tamamlıyor. Bizlere, uyumak ile çalışmaktan ibaret bir hayat öneriyorlar. Öyle ya, gün ağarınca işe başlamamız için, gece en geç 21.00'da uyumamız gerekecek. Böylece elektrik ve doğalgaz kullanımlarımız da azalır ve Başbakan Erdoğan'ın tavsiyelerini de dinlediğimizde, yapılan zam ve vergi oranlarındaki artış, bizleri "teğet geçmiş" olur. Bir de toplum olarak çok çalışırsak kriz de çıkmaz. Nitekim Yunanistan az çalıştığı için iflas durumuna kadar geldi (!), yoksa kapitalist sistem zinhar kriz üretmez! Oysa haftalık çalışma saatinin 45 saat olduğu - ki Almanya'da 35, Fransa'da 37 saattir - Türkiye'de de bir kriz yaşanmaktadır. Enerji Bakanının önerisini ileride çalışma saatlerinin daha da artacağına işaretleri olarak görmemiz mümkündür.

Öte yandan, Maliye Bakanı Mehmet Şimşek de vergi oranlarındaki artışların "zam değil güncelleme" olduğunu ifade ederek adeta bizlerle dalga geçmektedir. Vergi, bir değer üzerinden belirli bir oranda alınır ve ilk değerden fazla olamaz. Oysa 9 TL'lik bir paket sigaranın gerçek satış fiyatı 2,5 TL, bu paketten alınan ÖTV ve KDV ise 6,5 TL'dir. Yani bir paket sigaradan alınan dolaylı vergi tutarı, sigara satış fiyatının 2,6 katıdır. AKP'nin ekonomi kurmaylarının açıklamalarına göre, alkol ve tütün-sigaradan alınan dolaylı vergilerinin artış nedeni cari açıkların kapatılmasıdır. Oysa söz konusu ürünlerin büyük bir çoğunluğu Türkiye'de üretilmekte olup, toplam ithalattaki payı ise sadece % 2,6 oranındadır. Dolayısıyla, söz konusu ürünlerden alınan dolaylı vergilerin oranlarında yapılan artışların cari açıkları bir ilgisi bulunmamaktadır. Sonuçları bakımından toplumun dini duygularının diri tutulmasının görmezden gelinmemesi ile birlikte,

yapılan artışlardan elde edilecek vergi gelirlerinin "savunma harcamaları"na ek gelir olarak kullanılacağını düşünmememiz için hiçbir gerekçe bulunmamaktadır. Bir diğer açıklanması gereken husus da, vergilerin toplam üretilen artı-değerin bir parçası olduğu gerçeğidir. Üretimde elde edilen artı-değer yetmezmiş gibi tüketimlerimizden de artı değer elde etmek çok cazip olsa gerek! Geçmişte enflasyon olgusunun gerçekleştirdiği bu işlevi, şimdilerde dolaylı vergilerin gerçekleştirdiği görülmektedir. Nitekim şirketlerden alınan Kurumlar Vergisi oranının % 46'lardan % 20'lere indirilmesi buna değildi.

Sağlık Bakanı Recep Akdağ da, SGK'lıların hastane ve eczanelerde ödemek zorunda oldukları katkı paylarının, "israf"ı önlemek amacıyla arttırıldığını açıkladı. Oysa SGK'ya tabi tüm çalışanlar, ödedikleri primlerin içinde %12,50 oranında Genel Sağlık Sigortası Primi de ödemektedirler. Adım adım paralı sağlık hizmetine doğru gidildiği bu süreçte israftan bahsetmek konuyu çarpıtmaktan başka bir şey değildir.

Bütün olup bitenler karşısında AKP hükümetinin ekonomiden anlamadığını düşünmek fazlasıyla yersiz olur. Türban meselesinde göstermiş oldukları "pragmatik muhafazakarlıklarını" iktisadi alanda da göstermekte olduklarını, sınıflara dayanan iktisadi düzenden çok iyi anladıklarını ve söz konusu düzenin bütün gerekliliklerini yerine getirdiklerini, dolayısıyla sermayedarlar için biçilmiş kaftan olduklarını görmekteyiz.

Yukarıda verdiğimiz örnekler daha da çoğaltılabilir. Ancak burada önemle ifade edilmesi gereken husus, kapitalizmde iktisat bilimi diye bize öğretilen ve söylenen şeylerin bir ideolojiden ibaret olduğu gerçeğidir. Öyle ki, üniversitelerin, genel ideolojiden ayrılabilme potansiyeline sahip bölümleri ve/veya dersleri ya içeriği boşaltılarak önemsiz hale getirilmekte ya da toptan kaldırılmaktadır. Örneğin, İktisat fakültelerinin, emperyalizm, kapitalizm ve az gelişmişlik konularını esas alan Kalkınma İktisadi bölümleri ya kapatılmakta ya da içeriği değiştirilerek diğer bölümlere eklenmektedir. Aynı şekilde İşletme Fakültelerinde gösterilen Kooperatifçilik dersleri de, önce seçmeli dersler haline getirilmiş, daha sonra ise hemen hemen bütün müfredatlardan çıkartılmıştır.

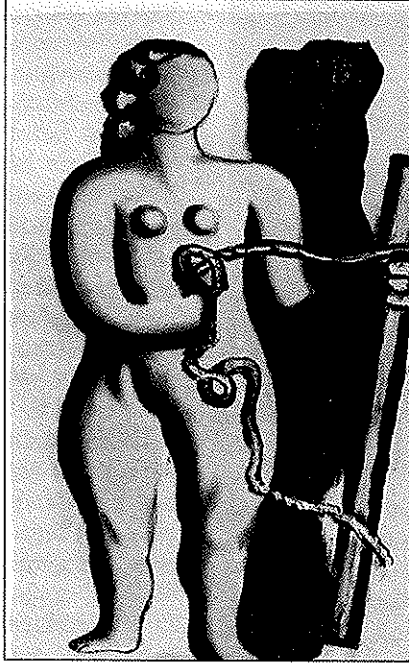
İnsanların dünyayı algılayışlarını, inançlarını ve değer yargılarını kapsaması anlamına gelen ideoloji, insanların kendi var oluş koşullarını düşünsel planda yaşama biçimidir. Ayrıca, ortak ve nesnel bir niteliğe sahip olduğu için in-

sanların hayatlarını birbirleriyle uyumlulaştıran bir etkidir. Bir toplumun ideolojisi, o toplumun kendi iç örgütlenmesini yansıtır, toplumun yapısıyla belirlenir. Bu nedenle, toplumun kendi hakkında bilincinin ötesinde doğru bir bilgi vermez. Örneğin bir toplumdaki geçerli değer yargılarının bütünü o toplumun kendi kendisine bakış açısıncı, kendisini yorumlamasıyla belirlenir. O bakış açısını ve yorumu belirleyen şey de toplumun yapısı, yani iç örgütlenmesidir. Yukarıdaki örneklerde gördüklerimize ek olarak bir fabrikadaki işçi ile patronu olan sermayedar arasındaki ilişkiyi ele alalım. İşçinin ürettiği ürüne sermayedarın el koymasının, buna karşılık işçiye, ürettiği değerın çok altında bir ücret ödenmesinin “doğru”, “haklı” veya “olağan durum” sayılması konumuza iyi bir örnektir.

Toplumsal hayatta ideolojinin önemi büyüktür. İnsan düşünen bir varlıktır ve hayatının hemen hemen her faaliyetinde düşüncesi ve davranışı yan yana gider. Gerek iktisadi, gerekse siyasi pratikte ideolojinin rolü bulunmaktadır. İnsanlar, doğayla, toplumla ve diğer insanlarla ilişkilerini her zaman ideolojinin içinden görürler. Dolayısıyla ideoloji, balığın içinde yaşadığı suya benzetilebilir.

Bu bağlamda, burjuva ideolojisi burjuva toplumunca çerçevelenmiştir. Ancak, balığın içinde yaşadığı suyu veya biz karada yaşayan canlıların soludukları havayı görememeleri gibi, bu toplumdaki insanlar da doğal ve evrensel saydıkları egemen ideolojinin sınıf tahakkümü karakterini görememekte dirler. Mevcut ideolojik şekillenme bazı kısmi bilgiler içerse de, doğru bilgiye ulaşmak ancak toplumdaki o baskın ideolojinin dışına çıkmakla mümkündür.

İçinde yaşadığımız sömürücü sınıflı toplumlarda, toplumun çoğunluğunu oluşturan sınıf ve katmanların öz çıkarlarını yansıtan görüşlerden çok, onları çalıştıran sınıfların maddi çıkarına tekabül eden bir hâkim ideoloji söz konusudur. Bu hâkim ideoloji aynı zamanda bir baskı aracı olarak onların askeri bürokratik makinelerinin de belirleyicisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Hâkim sınıfın çıkarına uymayan hemen her şey “yanlış”, “saçma”, “gayri ahlaki” ve “doğaya ve insanın doğasına aykırı” olarak ilan edilecek ve yasaklanacaktır. Özel mülki-

Sarı fon önündeki kadın, (detay) 1952

yetin “insan yaradılışının bir gereği” ve sınıflı toplumun “ilahi bir emir” olması - ya da varsılların “çalışarak kazandıkları”, ya da Allahın onlara “yürü ya kulum” dediği, yani servetlerini hak ettikleri - gibi. Dolayısıyla ideolojiyi, hâkim sınıfların, çıkarlarını korumak ve geliştirmek için politika, iktisat, felsefe, sanat, hukuk ve ahlak vb. gibi alanlardaki geliştirdikleri ve bütün topluma dayatmaya çalıştıkları fikirleri, görüşleri ve değer yargılarının toplamı ile her düzeydeki toplumsal çelişkileri gizlemeye dönük çabası olarak ifade edebiliriz.

Yukarıda vermiş olduğumuz örneklerle bakıldığında konunun ne kadar da hassas olduğunu görebiliriz. Nite-

kim ideolojik mücadelenin olmadığı durumda, medyada gün boyu yapılan ekonomi programlarında konuşan uzmanların dili tamamen pazar ekonomisinin dilidir. Emekçilerin sıkıntılarından, taleplerinden konuşan yoktur...

Sadece bu kadar da değil, hiçbiri ama hiçbir savaş ekonomisinin ağır yükünden söz etmemektedir. Savunma bütçesinin öteden beri yüksekliği bir yana Kürt sorununun silahla çözümü için yapılan ek harcamaların yüklediği ekstra yükün 25 yılda 600 milyar dolar olduğu söylenmektedir. Eski hükümet sözcüsü - ve ANAP'tan kalma bakan - Cemil Çiçek ise bu rakamı 1 trilyon dolar (bin milyar dolar) olarak telaffuz etmişti.

İşte sömürüye ilişkin sınıfsal veriler ve sınıf mücadelesi vurgulamalarının yanı sıra silah harcamalarını asgariye indirmek, askeri masrafları büyük ölçeklerde düşürmek, Kürt halkıyla barış yapmak vurguları bugünkü ideolojik mücadelenin yaşamsal yönüdür. Kaynak, kaynak deniliyor, işte asıl kaynak oralardadır. Savunma bütçesinden tasarrufla sağlanacak meblağları sosyal harcamalara aktarmak ve dünya piyasalarında söz sahibi olacak alanlara yatırmak - kapitalist ekonomide bile toplumsal refah için elzemdir. Sadece barış amacıyla, yani evrensel insan hakları ölçütleriyle davranmak değil, çalışanların yaşama ve çalışma koşullarını iyileştirmek için anti-militarist mücadele bir hayat meselesidir.

Başa dönersek, sosyalistler için iktisadi bakımdan üzerinde durulması gereken ve önem-

İşçiler, 1952

li olan "bölüşüm"dür. Toplumsal zenginliğin kimler tarafından ve nasıl bölüşüldüğüdür. İktisadi krizleri de bu bağlamda değerlendirmeli ve mücadele hattını bu değerlendirmeye uygun bir biçimde kurmalıyız. İktisadi açıdan bizim için önemli bir yer tutan bölüşüm meselesini, burjuva iktisat ideolojisi hiçbir zaman hakkıyla konuşmamıştır ve konuşmayacaktır da!

İktisadi krizler egemen ideolojinin etkisi altında ve onların terminolojisiyle konuşulduğunda, krizler sermayedarların silahı haline dönüşmektedir. Sermayedarlar, iktisadi krizleri, işten çıkarmaların, ücretlerin düşürülmesinin, esnek çalışmanın, bölgesel asgari ücretlerin ve işsizliğin bir bahanesi haline getirmektedirler.

Daha çok neo-liberalizm olarak bilinen ticarileştirme, serbestleşme, özelleştirme ve her şeyi metalaştırma anlayış ve politikalarının cisimleştiği 24 Ocak Kararları ve 12 Eylül Darbesi de dünya çapında yaşanan büyük iktisadi krizin arkasından gelmişti. Hem de burjuva ideologlarının ve onların basındaki kalemlerinin, işçi sınıfını ve işçilerin örgütlenmiş olduğu sendikalarını suçlu ilan etmesi eşliğinde! Gerek tekелci sermaye fikriyatçıları ve gerekse onların her boydan zikriyatçıları dönemin krizinin en önemli etkeninin işçi ücretlerinin yükseliği olarak ilan etmişti. Oysa dönemin iktisat politikası, iş pazara dönük üretim anlamına gelen olan ithal ikamecilik politikası nedeniyle üretilen ürünlerin içeride (işçi ve diğer emekçilere) satılması gerekmekteydi. Söz konusu ürünlerin satılabilmesi için de hem işçi ve emekçilerin ücretlerinin yükselmesinin ve hem de işçi ve emekçilerin sendikalaşmalarının önünü açmak zorunda kalmışlardı. Daha

çok üretmek ve daha çok satmak o zaman ki düsturlarıydı! İthal ikamecilik politikası tıkanıp iktisadi kriz patlak verdiğinde de, daha çok üretmek ve daha çok satmak biçimindeki açgözlülüklerinin faturasını işçi ve emekçilere ödetmekte de herhangi bir beis görmemişlerdi. 12 Eylül Darbesinin hayatımızın her alanında hala yaşıyor olmasının en önemli nedeninin, darbenin olduğu günlerde ve darbeden sonraki tekелci sermayenin saldırı döneminde fiziki yenilgiden çok ideolojik alanda almış olduğumuz yenilgide aramamız gerektiğini söylememiz mümkündür. Hatta bu ideolojik yenilginin, artık, burjuvazinin kalıcı ideolojik üstünlüğü haline geldiği de açıkça söylenmelidir.

Şu halde, sosyalizm amacına yönelik bütün uğraşlarımız, ideolojik mücadelenin en önemli veçhesi olan sermaye ideolojisinin her düzey ve alanda geriletilmesi hedefini asla göz ardı etmemek zorundadır.

Ama böyle yaparken düşünsel çabalarını güncel çerçeveye oturtmalıdırlar: çalışanların hayatını zorlaştıran bütün yasa, mevzuat ve uygulamalara, örneğin taşeronluğa, örneğin kıdem tazminatlarının fona devir adı altında kaldırılmasına, örneğin teknik eleman meslek örgütlerinin yetki ve olanaklarının kısılmasına, örneğin haftalık iş saatlerinin arttırılmasına, örneğin sosyal harcamaların kısılmasına, örneğin ilk ve orta öğrenimde kamu okullarında öğrenciler 55 ila 70 kişilik dershanelerde ders yaparken bile resmi rakamlarla 155.000 olan öğretmen açığına ve KPSS sınavını kazanmış 300.000 öğretmen adayının tayini yapılmadan sözleşmeli ve ehil olmayan vekil öğretmenleri (mülakatla, yani siyasi iktidarın ve belli bir cemaatin yakınlarını) işe alarak boşluk doldurma ve benzeri uygulamalara karşı siyasi mücadeleyi ideolojik mücadeleyle tamamlamaya yoğunlaşmalıdırlar.

Ve en önemlisi tekrar tekrar vurgulayalım ki, asıl kaynağın askeri harcamalarda olduğunu, her türlü silaha giden ve devlet parası denilen paraların gerçekte kendi ceplerinden çıkarak yabancı ve yerli silah tekellerine ve onların simsarlarına gittiğini göstermeli, hâkim resmi ideolojinin "Şehitler Ölmez / Vatan Bölünmez" sloganı altında yığınları uyuttuğunu, "milli birlik" lafları altında gününü gün ettiğini anlatmalıdır. Bu mücadele genel anlamda anti-kapitalist mücadele değildir, ama sosyal mücadeledir. Her türlü silah harcaması karşıtlığı anti-militarist karakterlidir ve militarizm kapitalizmin içinde içkindir. Askerden bütçe kısıp emekçiye aktarmak ise sosyalist değil ama sosyal mücadeledir.

19. Yüzyıl romanında karşılaştırma

Bülent Parmaksız

Herhangi bir ülke romanının hangi düzeyde gelişme kaydettiği ya da tersten sorsak niçin gelişip gelişmediği sorularının en derinlikli cevapları ancak başka ülke romanlarıyla yapılacak karşılaştırma ile elde edilebilir. Kuşkusuz bu tek ölçü olarak alınamaz; ama en önemlisi olduğu da bir gerçektir.

Romanın, kapitalizmin gelişmesiyle birlikte tarih sahnesine çıktığı biliniyor. Üretici güçlerdeki bu gelişme evresi, cemaat toplumunu çözerek, bireyin özne olarak tarih sahnesine çıkabilmesinin koşullarını yaratır. Tarihte özne, kapitalizmin bir ürünüdür ve bu da Avrupa'da gerçekleşir. Roman, bu öznenin etkinliğinin sanatsal olarak dışavurumudur. Tekil insanda somutlanan, dönemin tipik olan eğilimlerini yansımasıyla, tümelin bilgisine ulaşmanın estetik bir biçimidir. Başlangıçta en güçlü örneklerini 19. yy'da vermiştir. Bugün, klasikler olarak adlandırdığımız bu eserler, çağının duyuş ve düşünüş şekillerini en güçlü biçimde günümüze taşıdılar. Çağın egemen düşünce biçimlerini anlatmadaki ustalığı ve günümüz insanı ve gerçekliğiyle yenilenerek kurdukları ilişkiler, onları bir yandan güncelleştirmiş, diğer yandan da insanın (sınıflı toplumlarda) değişmeyen kimi yanlarını özlü biçimde ifade etmesiyle, "klasikler" olarak adlandırılmalarını sağlamıştır.

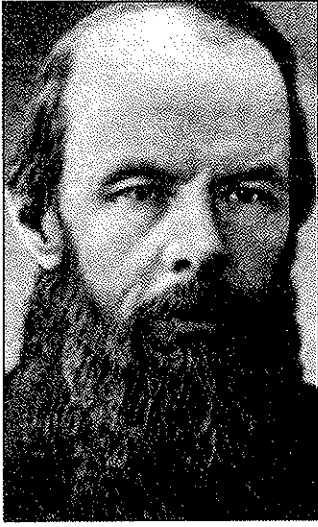
Romanın ilk örnekleri arasında İtalya'da G. Baccaccio'nun (1313-'75) "Decamerone"; İngiltere'de Chauce'nin (1340-1400) "Centerbury Hikayeleri"; Fransa'da M. Navarre'nin (1442-1549) "Heptameron" ve İspanya'da Cervantes'in (1547-1616) "Don Kişot"u sayılabilir. Ama asıl sıçrama 19. yy'da görülür. Bunun arkasında Rönesans, Reform, 17. yy'daki bilimsel sıçramalar, 18. yy Aydınlanma Akli, 19. yy Sanayi Devrimi ve felsefesi gibi büyük bir tarihsel birikim yatar. Son 500 yılda insanlığın yaşadığı gelişme muazzamdır. Binlerce yılda kat ettiği mesafenin çok daha fazlasını birkaç yüzyılla sığdırmıştır. Fakat bu ilerleme aynı zamanda büyük alt üst oluşlara neden olmuş, kırılma ve devrimlerle birlikte gelişmiştir. İnsan bir yandan Dünya'nın, toplumun, doğanın ve kendisinin (tamamlanmış olmasa da) bütünlüklü

bilgisine ulaşmış ama diğer yandan da özellikle sanayi devrimi ile birlikte bütün üzerindeki kontrolünü yitirerek yabancılaşma ve parçalanmayı da en derin biçimde yaşamaya başlamıştır. Yükseliş ve düşüş, iyimserlik ve kötümserlik iç içedir. Çağ; kırılmalar, devrimler, ilerleme ve insanın hem büyük bir coşkuyu-yükselişi yaşadığı hem de büyük acılar çektiği bir dönemdir. İnsanın çok kısa bir süreye sığdırdığı alt üst oluşun sancısı yaşanmaktadır. Açlık ve bolluk, sömürgelerdeki kıyım ve "uzun 19. yy. barış"ı, üretici güçlerdeki baş döndürücü gelişme ve işsiz kalan milyonların makine düşmanlığı, akıl ve din, Batılılık-Doğululuk, rasyonalizm ve romantizm... türünden her türlü çelişki insanlığın yaşamına en derin biçimde girmiştir.

Gerçekte sanat aşırılıkların ürünüdür. Büyük yükseliş ve çöküş dönemleri aynı içerikte olmasa da sanatı geliştirir. Yükselişin getirdiği "moral", alt üst oluşun yarattığı "trajedi" ya da çöküşün getirdiği "yabancılaşma", sanatı derinleştirir. Klasikler, bu şekliyle iç içe geçmiş zamanların bir ürünü olur.

19. yy. yükseliş ve çöküşleri, birbirini izleyen ya da tepki olarak ortaya çıkan sanat akımlarıyla karmaşık ve zengin bir dönemdir. Romantizm, Realizm (şiirdeki karşılığı Parnasizm), Naturalizm, Sembolizm (resim ve şiirde empresyonizm) çağın edebi akımlarıdır. Ayrıntıları bir yana döneme hakim olan eğilim ise Gerçekçilik'tir. Doğa ve toplumun bilimsel yasalarla izah edilmesi, birtakım yasalara göre işleyen nesnel bir Dünya'nın varlığı, ilerlemeye olan inanç, pozitivist dünya görüşü, bu eğilimin alt yapısını oluşturdu. Fakat 1800'lerin ikinci yarısından itibaren, üretici güçlerin gelişmesinin kendiliğinden bir ilerlemeye neden olmadığı görüldükçe, ilerlemeye dayanan bu iyimserlik, yerini önce Dekadizm (Çöküşçülük) ve ardından Sembolizm gibi daha içe dönük akımlara bıraktı.

19. yy romanında, Fransız ve Rus klasiklerinin ayrı bir önemi vardır. Modern insanın bütün trajedisinin anlatıldığı ortak bölün bu eserlerdir. Bunların Fransa ve Rusya'dan çıkması ise bir tesadüf değil. 1789, 1830, 1848, 1871

ayaklanmalarıyla Fransa bir devrimler ülkesidir. Dönemin gericiliğinin lideri Avusturyalı Metternich'in deyişiyle, "Fransa'da yağmur yağsa Avrupa şemsiye açmakta"dır. Fransa; kapitalizmin, milliyetçiliğin ve bunlara temel teşkil eden Aydınlanma'nın, aklın, bilimin geliştiği birkaç ülkeden biridir. Toprak aristokrasisi ve burjuvazi arasında derinleşen çelişkinin kırılmayla çözümlenmesi hem Fransa'yı özgürleştirdi hem de onun açığa çıkardığı enerji, felsefe, roman, resim, şiir...in gelişmesini sağladı. 19. yy. Fransa'sının özellikle roman, şiir ve resimde bütün Dünya'nın sanat ve kültür merkezi olması bundan. Devrimlerin yarattığı yeni insan tipi, her alanda bir erişilmezliği yaşamaktadır. Ama aynı zamanda alt yapısını sanayi uygarlığının oluşturduğu modernizmin insanı boğan tüm çelişkileri de Fransa'da uç vermişti. Çözülen köylülüğün kentlere yığılmasının ardından yaşanan moral çöküntü ve işsizlik türünden sosyal bunalımlar had safhaya çıktı. Aklın ve insanın böylesine özgürleşmesi ve fakat çelişkilerin en derin biçimde yaşanması kuşkusuz ki sanatta ve felsefede yansıtacaktı - yansıttı da. Modern şiir C. Baudleare ve ardından Rimbaud, Mallarme, Verlaine ile kurulur. Resimde Delacroix, Manet, Degas, Cezanne, Monet, Renoir... yeni akımların önünü açar. Felsefede 18. yy. Fransız materyalizminin kurucuları Holbach, Lametri, Helvetius ve bunların dışında Rousseau, Voltaire, Diderot dönemin hazırlayıcılarıdır. Romanda ise Balzac, Stendhal, Flaubert, Hugo, Zola, Dumas... dünya devleri haline gelir.

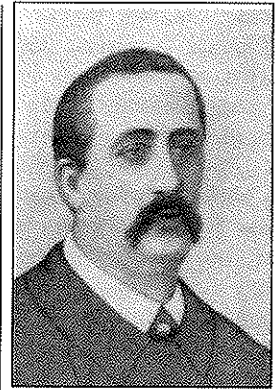
Romanı güçlü kılan genel geçer ölçütlerin neler olduğu konusunda değişik görüşler bulunmaktadır. Bununla birlikte üzerinde hemfikir olunan kimi özelliklerin varlığı da inkar edilemez. Çağının gerçeğini nesnel biçimde yansıtmaması, Lukacs'a göre tümelin bilgisini veren tipik olanın isabetli seçimi, romanın arka planını oluşturan felsefesi, dili kullanmadaki ustalığı, kişilik çözümlemelerindeki zenginliği, keskin gözlemleri, Platon'un ifadesiyle "olanı değil", Aristo'nun çözümlemesiyle "olabilir olan"ı derin sezgisiyle kavratması, öz ve biçim arasındaki uygunluğu, çok yönlülüğü, geniş düşünlü ve kurgudaki ustalığı bunlardan bazılarıdır. Bunların hepsini Fransız romanında görmek mümkün. Romandaki bu zenginlik, tamamen Fransa'nın sosyo-ekonomik süreci, bir diğer deyimle kapitalizmin gelişme biçimiyle ilgilidir. Fransa'da hem toprak aristokrasisi ve burjuvazi hem de burjuvazi ve proletarya arasındaki sınıf savaşmaları, kırılmalar ve nitelik sıçramalarını beraberinde getirdi. Yenilgi ve zafer, yükseliş ve çöküş, trajedi ve coşku, ölüm ve yaşam, din ve akıl arasındaki zıtlıklar en sert biçimlerde yaşandı. Bu sıçramalı gelişim, toplumsal, sınıfsal ve tekil insanda derin izler bırakır. Bunun izleri ise en fazla sanatsal etkinlikte kendini gösterdi. Marx'ın deyişiyle "Fransızca konuşmak"tı bu alt üst oluşun adı. Mesela İngiltere'de bu süreç, niceliksel bir evrimle gerçekleşti. İngiltere, öznenin, birey olarak tarih sahnesine ilk kez çıktığı ülkelerden biri. Bundan dolayı D. Defoe'nun "Robinson Crusoe" veya J. Switt'in "Guliver'in Maceraları"

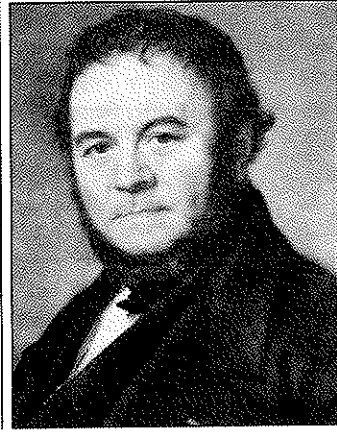
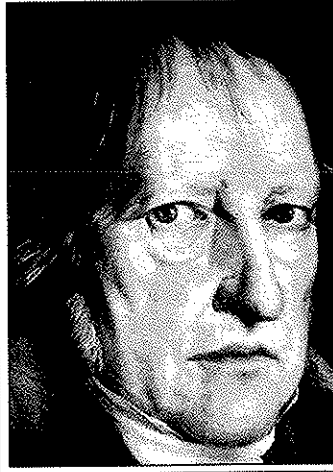
türünden sıradan bireyi konu alan romanlar da öncelikli olarak orada yazıldı. Fakat sonrasında 19. yy. İngiliz romanı Fransız romanındaki derinliği yakalayamadı. Dickens gibi dönemini çok gerçekçi ve güçlü biçimde anlatan ya da O. Wilde türünden tekil örnekler var ama J. Austen, C. Bronte, E. Bronte... gibi yazarlarla bir bütün olarak düşünüldüğünde İngiliz romanındaki derinlik daha zayıftır (J. Joyce, W. Woolf, D. H. Lawrence, T. Hardy gibi esas olarak 20. yy başında eser veren yazarlar inceleme alanının dışındadır). Ayrıca İngiliz romanındaki insan tipleri daha edilgen, Fransız romanında ise yıkıcı ve eylemli haldedir. Kuşkusuz sanayi devriminin geniş yığınlar üzerinde yarattığı sefalet ilk önce İngiltere'de yaşandı. Dickens bu sefaleti olabildiğince yalın ve gerçekçi bir biçimde anlattı. Ama buna rağmen yeni bir uygarlığın kuruluş sancılarının yaşandığı İngiltere'de gelişmelerin insan ruhunda yarattığı sancılar yeterince işlenmedi. Halbuki edebiyat, sadece olanı-olayı anlatmaz, bunun insanda yarattığı duygusal-düşünsel alt üst oluşturan işler. İngiliz romanında bu derinliğin ortaya çıkmaması, kapitalizme evrilme sürecindeki "yumuşak" geçiş ve 19. yy'da Dünya çapında hakim bir güç olarak iç çelişkilerini tolere etmesini sağlayacak zenginliği, sömürgeleri üzerinden elde edebilmesiyle ilgilidir.

Romandaki derinliği dışında, çağındaki birçok edebi türü etkileyen sanat akımlarının ortaya çıktığı ya da yaygınlık kazandığı ülke de Fransa'dır. 17. yy'da etkin olan Klasizm, sonrasında 19. yy'ın ikinci yarısında etkin olan Naturalizm ve Realizm bunun göstergeleridir (Naturalizm ve Realizm'in teorik altyapısını A. Comte'un pozitivist felsefesi oluşturdu). Klasizme tepki olarak 18. yy'ın ikinci yarısında ortaya çıkan Romantizm de Almanya'da ortaya çıkmış ama hızla Fransa'ya girmiştir. 1848 devrimlerinin yenilgisi ardından Avrupa'da sanatın yaşadığı hayal kırıklığı önce Dekadizm ve ardından Sembolizm'in içe kapanıklığı biçiminde yine Fransa'da bir akım olarak ortaya çıkar (20. yy'ın başlangıcında ve peş peşe birbirine eklenerek ortaya çıkan (1909 sonrası) Fütürizm, (1916-'20 arası) Dadaizm, (1924-2. Dünya Savaşı arası) Sürrealizm ve 2. Dünya Savaşı ardından Sürrealizmin yerini bıraktığı Varoluşçuluk, ilk önce ya da en etkili biçimde hep Fransa'da ortaya çıktı).

Diğer ülkelerle karşılaştırıldıklarında 19. yy'ın en derinlikli romanlarının Rus ve Fransız klasikleri olduğu belirtildi. Fakat derece farkı ile Rus klasikleri, insanı daha derinlemesine işlemeleri itibarıyla Fransız romanla-

rından ileri yanlara sahiptir. Fransız romanında olayların akışı içinde, gerçeği olduğu gibi yansıtmaya daha belirgindir. Balzac'ın kendisini toprak soyluluğuna yakın hissetmekle birlikte, çökmekte ve doğmakta olanı olduğu gibi anlattığı gerçekçiliğinde; Zola'nın insan iradesini ihmal eden mekanik determinizminde; Flaubert'in gerçekçiliğinde; Hugo'nun romantizmine rağmen devrimler karşısındaki yanlılığında; Stendhal'ın keskin gözlemciliğinde bu görülebilir. Sınıf mücadeleleri de büyük ölçüde direk biçimde aktarılır. Bu yanı sıra Fransız klasiklerinde felsefi arka plan daha dolaylı biçimde eserlere yansıtılmıştır. Roman kahramanları insanlığın sorunlarını, felsefi temelleriyle fazla ilişkilendirmeksizin tartışmaktadır. Rus klasiklerinde ise roman tipleri insanlığın açmazlarını, hayallerini, felsefeyle derinleştirilebilecek sorunlarını ve daha yerel düzlemde değerlendirilebilecek Doğululuk-Batılılık ikilemi gibi problemlerini daha içeriden tartışır. Felsefe, romana içerilmiş gibidir (Ama bu hiçbir zaman romanın edebi değerini kaybettirmeyecek düzeydedir). Dostoyevski'nin "Suç ve Ceza", "Ecinniler" ve "Karamazov Kardeşleri"nde, Turgenev'in "Babalar ve Oğulları"nda, Çernişevski'nin "Nasıl Yapmalı?"sında, Gogol'un "Ölü Canlar"ında bu görülebilir. Bunun kabaca iki

nedeni var: Bir; Rusya'da aydın hareketi, özellikle Dekambristler (Aralıkçılar, 1825) ardından, düzen değişikliği arayışında radikal biçimde, daha öndedir. Kitle hareketlerinin zayıflığı bunun bir nedenidir. Fransa'da ise düzen değişikliği arayışında kitlelerin her dönem belirleyici rolü oldu. İki; Rusya'da nihilist ve anarşist felsefe ile Narodnik akımının aydın hareketi içindeki belirleyici etkisi, kökten ve uçlardan tartışmanın zeminini hazırladı. Her iki akımın da reddiye temeli güçlü olduğu için toplumsal değerlerle çatışması kaçınılmazdı ve bu da yoğun tartışmaları gerekli kıldı. Diğer yandan Rus toplumundaki güçlü etkisiyle din, acıları hafifletme ve bir kurtuluş yolu olarak romanlara girdi. Özellikle, Dostoyevski, Tolstoy ve Gogol'da, ahlaksal ve dinsel temelli tartışmalar çok öne çıkar.

Hem Rus hem Fransız klasiklerinde gerçekçilik çok güçlüdür. Ama Rus romanında, Fransız romanına göre "olay" daha az ve insanın kendisiyle ve toplumla olan çelişki ve tartışmaları daha yoğundur. Bu ise insanın, daha derinlikli ve çok yönlü işlenmesini zorunlu kıldı.

Tam da burada Rusya ve Almanya edebiyatını kaba hatlarıyla kıyaslamak gerekli hale gel-

di. "Klasik Alman Felsefesi" (Kant, Fichte, Schelling, Hegel ve Feuerbach) olarak kavramlaştırılan felsefenin, 19. yy'da Almanya'da çok gelişkin olduğu biliniyor (Luther ve Calvin'in dinde reform hareketlerinin, Germen topluluklarından başlaması ve yayılması da önemli bir özellik. Katolik kilisesi etkinliğini yitirdiği ölçüde felsefe daha rahat gelişme imkanı buldu). Alman felsefesi, feodal ilişkilerin çöktüğü dönemde, ilerici burjuvazinin yönelimi olur. İngiliz ve Fransız devrimlerinin geride bıraktığı burjuva devrim deneylerinin kuramsal sonuçlarının genelleştirilmiş ifadesidir.

Almanya'da felsefenin gelişimi, burjuvazinin politik etkinliğinin ve kitle hareketinin zayıf olmasının getirdiği boşluğu doldurma süreciyle de bağlantılıdır. Alman burjuvazisi, tarihsel anlamda burjuvazinin gericileştiği ve tekelleşmeye başladığı bir süreçte gelişir. Ülke içinde zayıftır ve ulusal birliğini sağlamakta çok zorlanmaktadır. Bu zayıflık ve gecikmişlik, bir yandan ülkedeki gericiliği güçlendirdi diğer yandan burjuvaziye, toprak sahibi junckerlerle uzlaşmaya itti (Başlangıçta burjuva devrimlerine ve kitle hareketlerine kaygı ile yaklaşan ve tutucu bir sanatsal akım olan Romantizm'in, Almanya'da ortaya çıkması bir tesadüf olmasa gerek). Sonuç olarak, kitle hareketlerinin zayıflığı ve Fransız-İngiliz burjuva devrim pratikleri, daha soyut bir alanda, Alman felsefesinin gelişme koşullarını hazırladı.

Almanya'da romanın gelişmemesi de yaşanan gericilik ve kitle hareketlerinin zayıflığıyla ilgilidir (Şair ve düşünür yanı ağır basan Goethe ve Schiller incelenen konunun dışındadır). Fakat roman gelişmemekle birlikte müzikte köşe taşı denilebilecek önemli besteciler hep Alman ekolünden -Almanca konuşulan bölgelerden- çıktı. Bach, Mozart, Haydn, Beethoven, Schubert, Schumann, Wagner... Sanat etkinlikleri içinde müzik en soyut alanlardan biridir. Müzik ile din ve sonrasında felsefe arasındaki bu ortak ilişki her ikisinin de soyut birer etkinlik olmasından ileri gelir. Tarih boyunca bünyeli ve dinsel ritüeller hep müziksel bir ritm eşliğinde icra edildi. Dolayısıyla aradaki bu ilişkinin dayanakları eskidir.

Ruslar'da ise tersi bir durum yaşandı. Kuramsal anlamda felsefi etkinlik Almanya ile kıyaslanırsa, eklektik ve zayıf biçimde gelişti. Sistemli bir felsefe geliştiremediler. Nihilizm,

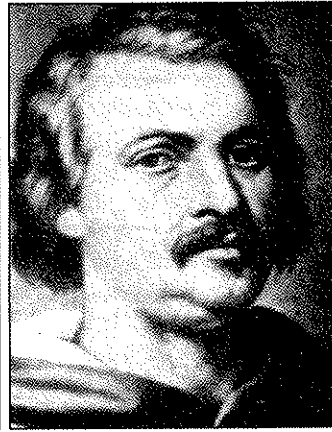
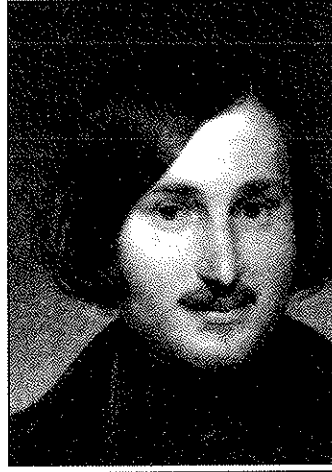
anarşizm (anarşizmin kuramsal anlamda ortaya çıkışı da tek başına Rusya'ya mâl edilemez), idealizme bulaşmış maddecilik, eklektik bir diyalektik materyalizm, ütöpik sosyalizm... in etkinliğinden bahsedilebilir. Bir felsefi sistem kuramamaları ayrı ama romanda çok gelişme kaydettikleri biliniyor. İlginç olan şu; romanlarında felsefi içerik oldukça güçlü. Sistemli düşünmenin zayıf olduğu bir ortamda felsefenin yapması gereken tartışmalar, romanlara yedirilerek yapıldı. Çernişevski, Dostoyevski, Turgenev'in eserleri bunun örnekleridir. Peki felsefe niye gelişmedi? Rus klasikleri ile ilgili kimi saptamalarda bulunmak ve bu sorunun cevabını verebilmek için yine bir kıyaslama yapmak gerekiyor. Çünkü Rusya ve 19. yy. Osmanlısı arasında bunun ortak bir cevabı var.

Her iki ülkenin benzer yanları epey fazla. Çok geniş bir coğrafyada etkinlik kurlmalarına rağmen merkezi otorite güçlü (Osmanlı'da bu giderek azalmakla birlikte, tersinden "Moskova Prenslığı"nden Çarlık İmparatorluğu'na geçiş süreciyle birlikte merkezileşme Rusya'da arttı). Rusya'da toprak aristokrasisi gelişkindir ama bu, hiçbir zaman Avrupa'daki gibi merkezi krallıkların gücünü açacak boyutta değildir. Çarlık, merkezi hegemonyasını giderek artırırken, Pugaçev, Razin türünden köylü ayaklanmalarını da çok sert bastırır. Osmanlı'da da durum çok farklı değil. Merkezi yönetim en uç eyaletlere dek otoritesini hissettirdi. Yönetim bu gücünü, temel üretici güç olan toprağın mülkiyetine sahip olmasından alır. Kuşkusuz ki merkezi otoritenin bu denli güçlü olduğu bir coğrafyada felsefenin gelişme imkanı olmaz. Felsefe, rahatça tartışılabileceği görece özgür bir ortam ve çeşitlilik ister. Osmanlı'da ise merkezi otoritenin kontrolü dışında aykırı tek bir fikrin yeşerebileceği toprak parçası ve felsefeyi bir ihtiyaç haline getiren burjuva sınıfı yoktur).

Felsefenin her iki ülkede zayıf olmasının nedeni tabii esas olarak üretici güçlerdeki gelişme düzeyi ile ilgilidir. Hem Rusya hem Osmanlı'da kapitalist üretim ilişkileri Avrupa ile kıyaslırsak oldukça geç gelişti. Avrupa'da ise üretici güçlerin gelişmesiyle birlikte, burjuvazinin, toprak soyluluğu ve kiliseyle olan ilişkileri derinleşti. Toprağa dayanan üretim ilişkileri, yeni gelişen üretici güçler önünde engel haline gelmeye başladığı ölçüde aşılması kaçınılmazdı. Sonuçta burjuva devrimleri var olan geri ilişkileri zor gücüyle aştı. Fakat burjuvazinin, aristokrasi ve kiliseye karşı mücadelesi sadece ekonomik düzlemde olmadı. Aynı zamanda bu ideolojik bir mücadeleydi. Bu mücadelenin sonucunda din ile felsefe ayrıştı. Sekülerizm bu ayrışmanın bir ürünü oldu ve akıl,

doğmaların yerini aldı. Cemaat toplumundan bireyin bir özne olarak öne çıktığı bir döneme girildi. Bir bütün olarak bakıldığında, dönemin felsefesi, burjuvazinin, feodal üretim ilişkilerini aşma mücadelesinin bir ihtiyacı ve ürünü olarak ortaya çıktı. Felsefe Ortaçağ'daki dinle olan bulaşık ilişkisinden kurtularak, dinden bağımsızlaştı. Öte yandan dönemin Avrupa'sında merkezi hegemonyası çok güçlü krallıklar yoktur. Küçük devletçiklerin varlığı-çeşitliliği ve aralarındaki şiddetli rekabet, felsefenin gelişmesi için görece bir özgürlük ortamı yarattı. Herhangi bir bölgede sıkışan felsefi etkinlik, hemen bir başka ülkeye geçerek gelişme imkanı devam ettirdi. Rusya ve Osmanlı'daki üretici güçlerin durgun durumu ise felsefeyi bir ihtiyaç olarak ortaya çıkarmadı. Mevcut üretim ilişkileri kendini yenileyemedi ve çürüdü. Bu çürüme ile birlikte 20. yy. başında her iki imparatorluk da -kırılarak- tarih sahnesinden çekildi.

Rus klasiklerinin bu denli derinlikli biçimde gelişmesinin nedenlerine gelince: En önemli sebeplerden biri, merkezi otoritenin yarattığı sıkışma ortamıdır. Açığa çıkamayan enerji kendini en fazla sanat ortamında dışa vurur. Sanatın kökeninde (diğer faktörlerin yanında bir de) yabancılaşma vardır. Kendini gerçekleştiremeyen ya da var olan düzen ilişkileri ile derin çelişkiler yaşayan birey, duygu ve düşüncelerini, varoluşunun sancılarını sanat üzerinden ifade eder. Fakat Rusya'nın çelişkilerini derinleştiren sadece merkezi otoritenin boğuculuğu değil. Rusya da Osmanlı (ve sonrasında Türkiye) gibi kimlik problemini en fazla yaşayan ülkelerden biri oldu. Özellikle 19. yy'da en derin biçimde ortaya çıktı bu kimlik meselesi. Bu sorunun kaynağı kuşkusuz Avrupa ile yaşanan gerilimdi. Avrupa o dönemde burjuva devrimleri, Aydınlanma felsefesi, bilim ve teknoloji-deki gelişmeler ve peşinden gelen sanayi uyarlığı ile Dünya'nın geri kalanını etkileyebilen bir güce ve kimliğe sahipti. Ayrıca bu esnada, sömürgelerden elde ettiği zenginlikleri topraklarına akıttı. Avrupa bu hegemonyacı konumunu devam ettirebilmek için kendini dünyanın geri kalanından ayırmak gereksinimini duydu. Avrupamerkezcilik'le kendi dışındakini "öteki"leştirerek, Doğu ve Batı kimliği biçiminde bir yarılmaya neden oldu. Oryantalizm bu dönemin ürünüdür. Avrupa bu şekliyle istediği biçimde kavramlaştırdığı "Doğu'yu hem kendinden ayırtırdı hem de onu incelenmesi gerekli tarih dışı bir nesne durumuna getirdi. Rusya ve Osmanlı'nın kimlik krizi bunun ardından gelişti. Tarihsel olan ile siyasal olanın çelişkisi yaşanıyordu. Tarihsel geçmişi kimi yanlarıyla Av-

rupa'dan farklı gelişen bu ülkeler, Avrupa'nın ortaya çıkardığı siyasal süreçle uyum sağlamaya çabası içinde bir çelişki içine düştüler. Hem Osmanlı hem Rusya'da kapitalizmin gelişmemesi, uluslaşma sürecinin farklı gelişen seyri ve buna ek olarak Osmanlı'nın Müslüman ve Rusya'nın, Katolik -ve sonrasında Protestan- Avrupa'dan ayrı Ortodoks kilisesine sahip olması bu kimlik meselesinin problematiği idi. "Biz kimiz?" ve "nereye aitiz?" tartışmaları - Osmanlı kadar olmasa da- Rusya'yı etkiledi. Rusya kendini Batı dünyası içinde görmek istedi ama hem Avrupa, onu kendinin bir parçası olarak görmedi hem de Rusya, Avrupa kültürü ile uyum sorunu yaşadı. Fakat sonuçta Batılılaşma çabası Rusya'nın da temel hedeflerinden biri oldu. Ülke, bunun yarattığı parçalanma, kendi olamama, kendi kimliğini edinme çabalarıyla boğuşmaya başladı. Aydınlar, Batılı olma ile slovofil olma eğilimleri arasında sıkıştı. Bu yanılarıyla yaşanan kriz Osmanlı'ya benzemektedir. Fakat kuşkusuz Osmanlı'da yaşanan gerilim çok daha derindir.

Rusya'nın yaşadığı sıkışmışlık kuşkusuz ekonomik altyapının gelişme dinamiklerini yakalayamaması ile birebir bağlantılı. Geç kapitalist-

leşme, toprak düzenine bağlı kalması ve sömürgeler elde edememesi, onu, Avrupa karşısında zayıf düşürdü. Avrupa'da sanayi uygarlığının yarattığı ekonomik gelişmişlik düzeyi, Rusya için artık ulaşılması gereken bir hedef haline geldi. Bu durum, kültürel anlamda da Avrupalı tarzda bir yaşam modelini benimsemeye neden oldu. Avrupa'ya yetişilecekse onun kültürü de alınmalıydı! Bu anlayış Rusya kültüründeki yarılma ve kimlik krizinin nedenidir. Rus milliyetçiliği ve Batıcılık iki ayrı akım haline geldi. Bu tartışmalar olduğu gibi romana yansdı. Müzikte de bunun kimi örnekleri yaşandı. "Rus beşleri" (Borodin, Korsakov, Mussorgsky, Balakirev...) daha milliyetçi temelde besteler yaptı.

Diğer yandan yoğun politik gelişmeler Rusya'da canlı bir ortamın gelişmesini hızlandırdı. Dekambrist hareket, Narodnikler, anarşizm, köylü isyanları, serfliğin kaldırılması, Avrupa ile kurulan ilişkiler bu dinamizmi sağladı. Fransa'da roman, şiir, resim... yükselişin ve devrimin; Rus klasiklerindeki derinlik ise sıkışma ve kimlik krizinin ürünüdür.

İnsan ruhunun açmazları, derinliği, depresif durumları, yoksulluğun getirdiği çaresizlik ve çürüme, kadercilik,

dinin dünyanın zorlu gerçekliğini katlanabilir hale getiren boyu eğdirici huzuru, öfke, coşku, nefret gibi insanın görünen ve görünmeyen tüm bilinçaltı ruhsal durumları Rus klasiklerinde bulunabilir. Klasiklerin merkezinde "olay"dan çok insanın durumları anlatılır. İnsan, zaman ve mekanla ilişkisi içinde derinliğine işlenir. Bunu en derinliğine işleyen ise Dostoyevski'dir. O'nun öncüsü ise Gogol'dur. "Hepimiz Gogol'un 'Paltosundan çıktık'" sözü bir gerçekliği ifade eder. Gogol ve Dostoyevski'nin birbirine benzeyen yanları var. Her ikisinde de din, bir arınma ve insanın kurtuluş yoludur. Gogol'da bu eğilim daha güçlü. Öyle ki dinsel mistisizmi O'nu Kudüs'e kadar götürmüştür. Her ne kadar Kudüs'te aradığı huzuru tam bulamamışsa da, bu, O'nun gerçeğini değiştirmez. Zaten Gogol'un ölümü dinsel perhiz gereği yaptığı diyet esnasında olmuştur. Perhizde çok zayıf düşmüş, zorla yemek yedirmeye çalışmaları üzerine de bir-iki gün içinde ölmüştür.

S. Zweig'in deyişiyle, "Dostoyevski, acı çekmenin, bize, her şeyi ta derinden duyabilme imkanını verdiğini bilen insanlardandır." Dostoyevski, insanı derinlemesine işledi. Bu güçlü anlatımı sağlayabilmek için karakterlerini hep

uçlardan seçti. Neredeyse bütün tipleri çok tutkulu kişiliklerden oluşur. Ruh halleri inişli çıkışlıdır. Çılgınlık seviyesinde coşkulu ve karamsar yaşarlar. Kimi çok cömert kimi müthiş pintidir. En yoz insan ve onuru için hiç gözü-nü kırpmadan düelloda ölmeyi göze alacak insan yine O'nun tiplerinin arasındadır. Bir yandan aynı anda iki kişiye aşık olabilir ama aşk-ları için her türlü zorluğa göğüs de gerebilir. Dindarlar ve ateistler iç içedir. Dinle hem alay eder hem de müthiş bağlıdırlar. Tiplerinin, tutkuları için yapmayacakları iş yoktur. Gere-kirse "Suç ve Ceza"da olduğu gibi Raskolnik-ov cinayet işler. Hatta "Karamozof Kardeş-ler"deki gibi babasını öldürmeyi bile düşünür. Ya da "Budala"da olduğu gibi Prens Mişa bin-lerce rubleyi ateşe atmaktan çekinmez. Fakat Dostoyevski sadece bildik insan hallerini anlat-maz. Aynı zamanda insanın bilinçaltına girer ve onu konuşturur. Düş ve gerçek iç içedir. Birbirinden ayırt edilemez. Bunun için kimi ki-taplarında saralı tipleri işler (Kendisi de sara nöbetleri geçirmektedir). Sara krizleri ve ateşli hastalıklar içindeki insan üzerinden, onun bir de bu boyutunu anlatır. Öte yandan tipleri de-licesine içer, hesapsızca kumar oynar, bir kız-gınlık anında sevgilisini terk eder, sonra yine hızla bağışlanması için yalvarır. Fakat durgun ve bürokrat insanı da çok derinlikli çözümler. Onun muhafazakarlığı, hesapçılığı, pintiliği, yükselmek için her yolu mübah gören anlayı-şı, dakik yaşamı, hastalık derecesindeki titizlik ve düzenliliği, Rus insanının bir başka özelliğidir. Kırsal yaşamın tekdüzeliği ve sıkıcı in-san ilişkileri de aynı şekilde eserlerine yansır.

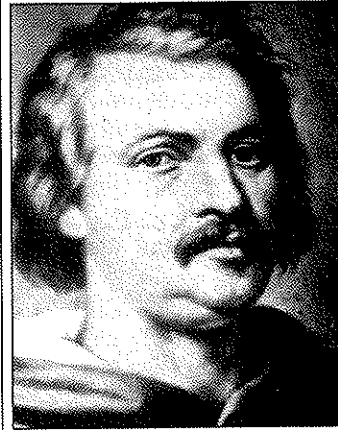
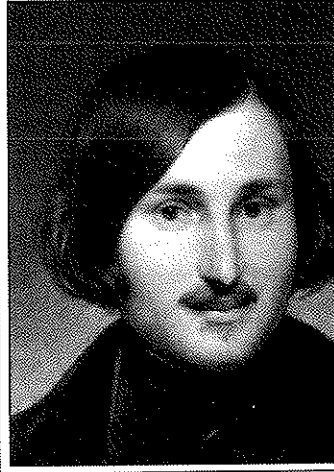
Dostoyevski'nin tipleri arasında soylular, as-kerler vardır ama daha çok halkın içinden çı-kan sıradan insanlar anlatılır. Tolstoy'da ise "Savaş ve Barış" ve "Anna Karaninna"da oldu-ğu gibi esas olarak Petersburg ve Moskova'nın soylu aristokratları ve askerlerinin yaşamı dile getirilir (Tolstoy aristokrat bir aileden gelme-dir. Dostoyevski ise soylu değildir). Bu yanı-la Dostoyevski'nin eserlerinde herhangi bir in-sanın iç dünyasını gözlemek mümkün olur.

Dostoyevski'nin yaşamın anlamı, ölüm, din, kimlik krizi, Doğu-Batı sorunsalında Rus insa-nının arayışları gibi temel sorunlarda insan ru-hunun derinliklerine girebilmesi, biraz da ken-di yaşamından esinlenmeler içerir. Siyasal bir nedenden dolayı kurşuna dizilmeye mahkum edilir. İnfaz anında Çar'ın emriyle suçunun Si-birya'da sürgüne çevrildiği bildirilir. Bu olay Dostoyevski üzerinde çok etkili olur ve o da-kikalar kimi eserlerine yansır. Ailesi soylu de-ğildir. Askerlik eğitimi alır ve sonra meslekten atılır. Neredeyse her dönem para sıkıntısı çe-ker. Sara hastasıdır. Çılgınlık düzeyinde tutku-

ları vardır. Bir seferinde bütün parasını kumar-da harcar ve parasız kalır. "Kumarbaz" isimli kitabı kısmen kendi öyküsüdür. O dönem öyle parasız kalır ki hızlı biçimde kitap yazmaya koyulur. "Suç ve Ceza"yı yazarken "Kumar-baz"ı aradan çıkartır. Çünkü çok paraya ihtiya-cı vardır (O dönemdeki tavrı Balzac ve Du-mas'a benzer).

Dostoyevski'de dinin etkisi kuvvetlidir. Ama O'nun dinsel idealizmi; Hristiyanlığın ilk dö-nemlerinin ahlakçılığı ve eşitlik anlayışında so-mutlanır. Alçakgönüllülük ve acı çekmenin, in-sanı ve toplumu, ahlak bunalımından kurtara-cağına ve ilerlemeyi sağlayacağına inanır. Dos-toyevski'deki dinsel mistisizm köklerini kabaca iki nedende toplayabiliriz. Birincisi; insanlığın çektiği büyük acıların farkında ve bunu kendi ruhunda hissediyor. Tersi olsaydı zaten o de-rinliği yakalayamazdı. Fakat kesin bir çıkış yo-lu bulamıyor. Dine sarılması bundan. Dini, hem acıları hafifletebilecek hem de insanın ahlaki olarak arınmasını sağlayacak bir araç gibi görür. Ama dinsel idealizmi ile gerçekler hep çatışma içindedir. İkinci neden ise şu; Rusya, Fransa'da olduğu gibi akıl-bilim-felsefe ile di-nin ayrışmasını sağlayan bir alt üst oluş yaşa-madı. Sekülerizm, Fransa'da burjuvazinin, top-rak senyörleri ve kilisenin otoritesini yıkmının zorunlu bir mücadele alanı oldu. Burjuvazi bir yandan feodal ilişkileri tasfiye etti diğer yan-dan da laikliği oturttu. Bilimsel gelişmeler ve Aydınlanma felsefesi bunun fikri alt yapısını oluşturdu. Fakat Rusya o dönemde bu gelişme-lerin dışında kaldı. Büyük Petro ile başlayan Avrupalılaştırma reformları kilisenin gücünü faz-laca etkilemedi. Avrupa'da Napolyon Fransası'na karşı kurulan gerici "Kutsal İttifak"ın başı-nı Rusya'nın çekmesi boşuna değil. 19. yy'da-ki her türden gericiğin arkasında Rusya'yı görmek mümkün. Fransa'da laiklik, dinin etki-sini romandan çıkartır ama Rusya'da böylesi bir zemin yoktur.

Bir bütün olarak bakıldığında Dostoyevs-ki'nin görüşleri, dönemin Rusya'sının düşünsel durumunu yansıtır. Eklektiktir. Bir sistem ve bütünlükten yoksundur. 1849'da idam cezasıyla cezalandırılmasına neden olan "Petrşevski Grubu"nun siyasal görüşleri de aynı durumda-dır. Radikal ve liberal eğilimler iç içedir. Dos-toyevski, grup içinde çarlığa ve toprak köleli-ğine karşı devrimci bir tarzda savaşımdan ya-na iken Sibirya sürgünü ardından bu görüşle-rini değiştirir ve yönetenlerin Rus halkıyla uz-laştırma içinde sorunlarını çözebileceğini düşünür. Aynı süreçte, dinin, kitlelerin bilincinde çok önemli bir yer edindiği sonucuna varmıştır (Si-birya sürgünü ardından "Suç ve Ceza"yı yazar. Raskolnikov'un sürgünde iken değişen kimi gö-

rüşleri ve dine yaklaşımı, Dostoyevski'deki bu değişimle çakışır).

Burjuva uygarlığının insanı yabancılaştırıcı sonuçlarına tepkilidir. İlk dönemin Hristiyanlığı ve İsa'nın yaşam biçimini idealize ederek, insanlığın sıkıntılarını bu şekilde aşacağını düşünür (Karamazov Kardeşler'de bu tartışma yoğun yapılır). Acı çekmenin insanı ahlaken arındıracağına ve sorumlu kılacağına inanır. Fakat kafasında tasarladığı dinsel ideallerle gerçekliğin uyuşmamasının sancılarını yaşar. Ezilenlerin insanca bir yaşam süreceği toplumsal ütopyası tutucu bile olsa bu idealini hiç kaybetmez. Hümanisttir. Bu da O'nun gelecek kuşaklarca sahiplenilmesini sağlar.

Rus klasiklerindeki dinsel etki Tolstoy'da da görülebilir. Tolstoy da insanın Tanrı'ya hizmet etmesi gerektiğini ve insanın gelecekteki amacının Tanrısal bir yönetimi kurmak olduğunu belirtir. Ahlak ve dinin, sanatta yol gösterici olmasını savunur. Yabancılaşmanın, insanların, Tanrı'yla ve sevgiyle birleşmesiyle aşılabileceğine inanır. Kaderci eğilimi güçlüdür. Anna Karanina romanı, Anna'nın tanıklığında trenin altında kalan birinin anlatıldığı trajik bir kaza ile başlar. Romanın sonu da benzeri biçimde

Anna'nın kendini trenin altına atması ile sonuçlanır. Tolstoy'daki dinsel eğilim, Hristiyanlığın idealleştirilmiş halidir. Devleti, kiliseyi, özel mülkiyeti ve uygarlığı bu idealin önündeki engeller olarak görür. Tolstoy'da daha belirgin olmakla birlikte, aslında hem Dostoyevski hem Tolstoy'da din, eşit ve özgür insanca bir yaşamın ideali olarak tasavvur edilir. Ama bunun kilise dini ile ilgisi yoktur.

Altyapıdaki benzerliklerin üst yapıda aynı sonuçları yaratmadığına iyi bir örnektir Rusya ve Osmanlı. (Marks, Feurbach Üzerine Tezler'de bu yana dikkat çeker) Bu da uluslaşma süreci, tarih, kültür, coğrafya, din vs'nin nasıl farklı yaşam ve ruh şekillenmeleri yarattığını gösterir. Rus entelijyası 19. yy'da çok hareketli. Politik ortam yoğun. Tutkuları için büyük riskleri göze almış. Dekambrist hareket bunun göstergesi. Diğer yandan Osmanlı'nın yaşadığı tarzda bir kültür şoku yaşamadı Rusya. Bizdeki Batılılaşma eğilimi var olan tarihsel birikimi dışlayıcı bir akım oldu. Rusya'da ise bu tarz bir kopuş yaşanmadı. Uluslaşma eğilimi daha erken gelişti. Kendi kültürünü korumak konusunda ısrarlı bir eğilimi her zaman muhafaza etti. Kimlik krizi büyük kırılmalar yaşanmadan

atlatıldı. Bunu romanda görmek mümkün. Çehov, Gogol, Dostoyevski'de müthiş bir yerli damar var. Doğu-Batı sorunu tartışılır ama hakim olan ruh Rusyalılıktır. Tiplerlerin çoğu Batı'ya öykünmez. Özellikle Dostoyevski'nin kahramanları hep Rusyalı gibi düşünür. Ve bu o kadar gerçek ve derinlikli anlatılır ki, mesela Gogol'da olduğu gibi kimi zaman yönetim tarafından eleştirilir. Çünkü gerçeğin bu denli güçlü ifade edilmesi zayıflıkların teşhiri gibi algılanır. Dostoyevski'de Slavcılık eğilimi, Tolstoy'dan da güçlüdür. Egemen sınıflar ile Rus halkının uzlaşmasıyla, Batı'nın yaşadığı sorunları yaşamadan ilerlenebileceğini düşünür. Rusya'yı bu konuda idealize eder.

Rusya ve Osmanlı arasındaki önemli bir diğer fark şu; 19. yy'da Rusya sürekli genişlerken Osmanlı ise küçülüyordu. Osmanlı aydınının yüzyıl boyunca bütün çabası "devleti kurtarmak"ta somutlandı. Devletle iç içe, bürokrasi içinden çıkan bir aydın hareketi söz konusu. Ziya Paşa, ilk roman çevirisini yapan Yusuf Kamil Paşa, ilk roman yazarı Şemsettin Sami, Samipaşazade Sezai, Ahmet Mithat Efendi, Ahmet Cevdet Paşa, Recaizade Mahmut Ekrem vs. hep yönetenlerin içinden gelmiştir (Modern

Türk resminin başlangıç aşamasında da bu durum söz konusu. Avrupa'ya resim eğitimi almak için gönderilenler daha çok asker kökenli. Resmin ilk dönemine onlar damga vurdu).

Türkiye'de romanın, 19. yy'da "muasırlaşma" (Batılılaşma) hareketinin bir parçası olan Tanzimat sonrasında başladığı biliniyor. Fransız etkisi çok güçlüdür. İlk roman çevirileri, Fénélon'dan "Telemaque" (1859), Hugo'dan "Sefiller" (1862), Dumas'tan "Monte Kristo Kontu" Fransız romancılarından yapılır. Batılı anlamda ilk roman da Şemsettin Sami tarafından yazılır (Taaşuk-ı Talat ve Fitnat, 1872). Namık Kemal'in "İntibah"ı (1876), S. Sezai'nin "Sergüzeşt"i (1890), Recaizade Mahmut Ekrem'in "Araba Sevdası" bunun ardından gelir. Edebiyat-ı Cedide (1896-1901) döneminde roman, Batı romanının özelliklerini giderek daha fazla kazanmaya başlar. Halit Ziya'nın "Aşk-ı Memnu"su (1901), gerçek anlamda modern Türk romanının başlangıcı olarak kabul edilir.

Fakat aynı yüzyıl içinde Rusya'da Puşkin, (öyküde) Çehov, Gogol, Turgenyev vardır. Dostoyevski de "Suç ve Ceza"yı 1850'lerde, Ecinniler'i 1870'de, "Karamazov Kardeşler"i 1879'da; Tolstoy, "Savaş ve Barış"ı 1865-1869 arasında ve "Anna Karaninna"yı 1876'da yazmıştır (Avrupa'da Balzac, Stendhal vs ise daha yüzyılın ilk yarısında romanlarını yayınladı). Aynı dönemdeki her iki ülke romanı karşılaştırılırsa aradaki muazzam fark daha iyi anlaşılır.

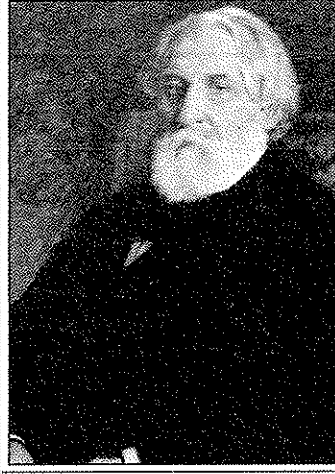
Türkiye'de roman niye gecikti ve derinleşmedi? Gecikme ve derinleşme meselesi birbirine bağlı ama ikincisini biraz daha tartışmakta yarar var. Başta da belirtildi, roman, esas olarak kapitalizmin ve uluslaşmanın ürünü. Tarihsel anlamda bu iki gelişme evresi Türkiye'de geç başladı. Kapitalizmin, romanı ilgilendiren hemen belirtilmesi gereken iki sonucu önemli. Birincisi; kapitalizm, çelişkileri çok yönlü biçimde derinleştirir. İnsanın, kendisiyle "öteki" insanla, doğayla ve toplumla çelişkileri giderek belirginlik kazanır. İkincisi; kapitalizm, cemaat toplumunu çözerek bireyi öne çıkarır. Osmanlı düzeni ise üretici güçler üzerindeki belirleyici kontrolüyle, bağımsız bir burjuva sınıfının (ve dolayısıyla bireyin) ortaya çıkışını engelledi. Bireyin devletle ilişkisi, bağımsız bir özneyle ilişkisi değil, reaya ile devlet ilişkisi biçiminde gelişti. Bu da tekil insandan yola çıkarak bütünü bilgisini veren romanın, geç ortaya çıkmasına neden oldu.

"Niye derinleşmedi?" sorusunun cevabına buradan devam etmekte yarar var. Roman, bütün sanat dallarından daha fazla, tekil ya da somut insanı anlatır; bir diğer deyimle insanı kendine sorun yapar. Bu durum gelişkin bir bi-

reyin varlığını zorunlu kılar. Bunun ön koşulu ise aklın, insan davranışlarına yön vermesidir. İnsanın üzerinde aşkın bir varlık tanımayan Aydınlanma felsefesi, akli merkeze alarak bireyin bu biçimde ortaya çıkışının koşullarını sağladı. Osmanlı'da ise hem bağımsız davranabilen bir birey yoktur hem de akıl, dinden ayrılmamıştır.

Romandaki yüzeyselliğin bir diğer nedeni, tarihsel birikimin yetersizliğiyle ilgilidir. Önceki yüzyıllar bir yana son 100 yıldaki düşünsel faaliyet de ciddi bir birikim yaratmaktan uzaktır. 19. yy'ın Avrupa ve Rusya'sı ile karşılaştırıldığında bu çok daha fazla kendini belli eder. Tanzimat ve Cumhuriyet arasındaki yaklaşık 100 yıllık sürece bakıldığında hangi düzeyde bir düşünsel etkinliğin geliştiği görülebilir. Kaldı ki bu son 100 yıl, Osmanlı'nın en çalkantılı ve dolayısıyla en fazla tartışmanın yapıldığı bir dönemdir. Ama buna rağmen bu süreçteki düşünsel faaliyette, felsefi bir derinlikten bahsedilemez. Tartışmalar güncel politik ihtiyaçların sınırlarını aşmaz. Bunlar, Tanzimat'la başlayan "Batılılaşma", "İslamcılık" ve "Türkçülük" tartışmalarıdır. Bu fikri akımlarsa devleti kurtarma projelerinin bir gereksinimi olarak ortaya çıktı. Bir bütün olarak, Avrupa'da doğan düşünsel faaliyet, gelişmekte olan üretici güçlerin, eskiyen üretim ilişkilerini aşma; Osmanlı'da son 100 yılın tartışmaları ise tarihsel olarak ömrünü çoktan doldurmuş üretim ilişkilerinin ömrünü uzatmak çabasının bir ürünü oldu. 19. yy'daki bu düşünce kısırlığının sonuçları günümüzden bakarak daha iyi görülebilir. Çünkü ciddi bir düşünsel miras devralamamanın getirdiği yüzeysellik o günden bugüne sürmektedir.

Roman kuşkusuz bireyi anlatır ama bunu aynı zamanda derinlikli işlemek zorunda. Bu ise ciddi bir tarihsel birikimi ve romanın arka planını oluşturan felsefi bir zemini zorunlu kılar. 19. yy. Osmanlı romanı bu iki zeminden de yoksundu. Rusya'da ise 19. yy, Avrupa'ya göre zayıf olmakla birlikte, yoğun düşünsel tartışmaların olduğu bir yüzyıldır. O zeminin üzerinde zorunluluk-özgürlük, insan iradesi, kader, mutluluk, görev, insanlığın nasıl kurtulacağı, ilerleme, maddecilik, din, reddiye, hiçlik, aile, devlet, kültür... romanların tartışma konusu haline gelir. Yine aynı dönemde edebiyatın (veya romanın) kuramsal-estetik zemini oluşturulur. Belinski, Çernişevski, Dobrolyubov, Plehanov bu kuramın kurucularıdır. Psikolojik roman ve modern romanın önemli tekniklerinden biri olan "bilinç akışı"yla yazma koşulu nasıl ki Freud'un bilinçaltını bilimsel bir biçimde izah etmesi ardından ortaya çıktıysa, güçlü bir roman geleneği yaratma imkanı da edebiyat ku-

ramı ve düşünsel birikimi gerekli kılmaktadır.

Diğer yandan Osmanlı'da düz yazı geleneğinin zayıf olduğu, insanların yaşamlarını anlatan destan türü eserlerin ise daha çok şiir şeklinde yazıldığı biliniyor. Fakat asıl sorun şu; Yaşam, nasıl organik ve inorganik doğasıyla ilişki içinde bir bütünse, sanatsal etkinlikler de ilişki içinde bir bütün olarak birbirini besler. Resim, müzik, mimarlık, heykel, tiyatro, roman... birbirini tamamlayan etkinliklerdir. Özellikle resim, heykel, mimarlık ya da müzik ve felsefi-dinsel etkinlik arasındaki ilişki güçlüdür. Birinin eksikliği bir biçimde diğerlerindeki derinleşmeyi zayıflatır. Mesela ilk çağlardan günümüze dek, büyü ve dinsel ritüellerde müzik hep kullanılmıştır. Ayrıca Klasik Batı Müziği'ndeki çok sesliliğin, burjuva devrimlerinin yarattığı coşku ve çok yönlü düşünce ortamının gelişmesiyle ilgili olduğu biliniyor. Rönesans'ın ardından resim, heykel ve mimarideki gelişim de birbirini çok derinleştirdi. Resim tek yönlü olmaktan çıkarak, perspektif ve ışık-gölge teknikleriyle zenginleşmiştir. Perspektif mu-

azzam bir gelişmedir. Bu, resmi tek yönlü olmaktan kurtarmış, ışık-gölge ise resme derinlik ve tasvir imkanı vermiştir. Resim, heykel ve mimarlıkta gelişen derinlik ve birbiri ardı sıra gelişen akımların (gotik, Rönesans, barok, rokoko, neo-klasizm...) çeşitliliği de bir bütün olarak sanatsal etkinliği zenginleştirir. Osmanlı bu zenginliği yaşayamadı. Zaten resim, heykel gibi sanat dallarının bir kısmı dinsel-kültürel nedenlerle neredeyse hiç gelişmemiş; mimarlık, müzik gibi alanlardaki gelişkinlikse, bir süre sonra kendini tekrara dönmüştür (Osmanlı'da minyatür, derinlik ve perspektiften yoksun bir resim; ortaoyunu ise tiyatroyun zenginliğini yansıtmaktan oldukça uzak bir etkinliktir). Genel anlamda sanattaki bu zayıflık romandaki derinleşmeyi engelleyen bir diğer faktördür.

Düşünsel faaliyet ve sanatın zayıflığı, 19. yy. Osmanlı romanının taklitçi ve yüzeysel kalmasına neden oldu. Zayıflık o denli belirgindir ki, mesela ilk çıktığı dönemden 1940'lı-50'li yıllara dek romanın ana sorunu, Batılılaşma olmuştur (Bağımsızlık Savaşı döneminde yazılan Halide Edip'in kimi romanları ya da sonrasında yazılan "Kuyucaklı Yusuf (Sabahattin Ali), "Çulluk" (M. Yesari) türü eserler az bulunan örneklerdir). Bu, çok yönlülü-

ğün değil tek yönlü bir gelişimin göstergesidir.

Edebiyattaki derinlik, yukarıda yazılan koşulların ürünü olduğu gibi aynı zamanda tutku ve duygu işidir. İnsanlığın büyük acılarını kendinde hissetmeyen şair ve yazarlar güçlü eserler veremez. Osmanlı ve Rus edebiyatındaki farkın bir kısmı kendini burada da gösterir. Lermantov intihar etti. Puşkin kaybedeceği baştan belli olan bir düelloda öldü. Her ikisi de yirmili yaşlarındaydı (1900'lerin ilk çeyreğinde Yese'nin ve Mayakovski de intihar etti). Gogol, dinsel mistisizmin etkisiyle yaptığı perhiz sonrasında öldü. Dostoyevski idamdan döndü. Yaşamı ise romanlarındaki gibi çılgınca ve tutkulu dur. Tolstoy radikal reddiyeci fikirlere sahipti. Sahip olduğu toprakları bağışlamak istedi. Ölmeden önce tek başına bir köşeye çekilerek, intiharvari biçimde hayatını kaybetti. Rus kili-sesi hala Tolstoy'a çok mesafeli durur. Bizde ise fırtınalı hayatlar ve tutkulu edebiyatçı sayısı pek az. İntihar eden ilk aydınımız Beşir Fuad'dır. Namık Kemal türü tutkulu edebiyatçılarımız ise tekil örneklerdendir.

Milli Birlik Komitesi

Tevfik Cavidar

Bir ulusun dara düştüğü dönemlerde siyasal gruplar, partiler vb gibi tüm kuruluşlar tek bir amaca kilitlenir. Yakın tarihimiz bu eğilimin çeşitli biçimlerine tanık olmuştur. Anımsadığım bir iki örneği yansıtarak konuya daha bir açıklık getirebiliriz. İkinci dünya Savaşının başladığı günlerde İngiltere'de İktidar Muhafazakâr Partinin elindeydi. Alman ordularının kısa sürede Norveç, Danimarka ve Polonya'yı işgal etmesi, Fransa'nın da silah bırakması üzerine İngiltere'de W.Churchill'in Başkanlığında Muhafazakar ve İşçi Partisi koalisyon hükümeti kuruldu. O dönemin İşçi Partisi lideri Attle Başbakan oldu. Savaş süresince bu birliklilik bozulmadı.

Diğer bir örnek ise I.TBMM'dir. Ulusal Bağımsızlık savaşını başarı ile sonuçlandıran bu mecliste, düşünsel ayrılıklara karşın, tek amaca kilitlenmiş bir "Milli Birlik" manzarası nihai zafere kadar devam etti. Bu örnekleri olabildiğince çoğaltabiliriz. Bu ulusal birlik gereksinimi bazı durumlarda faşist eğilimleri de desteklemiştir. Hitler önderliğindeki Nasıyal Sosyalist (Nazi) partisi de Birinci Dünya Savaşı sonrası imzalanan Versay Barış Antlaşmasının acımasız hükümlerinin insafsızlığının ürünüdür. Ünlü iktisatçı J.M. Keynes bu durumu, barış antlaşmasını ele aldığı kitabında yansıtmıştır. Bu kitap, Malta Sürgünü sırasında Fethi (Okyar) Bey tarafından dilimize çevrilmiş ve TBMM tarafından yayınlanmıştır.

Milli Birlik konusunda pek çok örneği sıralayabiliriz. İkinci Dünya Savaşı sırasında Fransa'nın kurtarılması sonrası kurulan ilk hükümet de buna örnektir. Komünistler dahil bir çok parti bu hükümette yer almıştır.

Bunları yansıtmamın nedeni, geçen hafta, Medya yetkililerini "Milli Birlik" için Başbakan'ın riyasetinde yaptıkları toplantıdır. Bu toplantıda, RTE'nin karşısında oturan para babaları şunlardı: Aydın Doğan, Ciner, Demirören, Şahenk, Mehmet Emin Karamehmet, Çalık ve masada olmayan Fettullah Hoca (CEO'su RTE'nin oğlu) Bu kişilerin kontrol ettikleri medya organları ise Kanal D, CNN Türk, Hürriyet, Posta, Radikal, Show Tv, Akşam Gazetesi, Digitürk, Turkcell, Habertürk, Sabah, ATV, A2, NTV,CNBC-e, Zaman, samanyoluTv, Mehtap Tv vb gibi niceleri. Bu tablonun gerçek anlamı eğitim ortalaması 8. sınıfa bile erişmemiş yığınların, sermayenin ve de gerici cemaatların beyin yıkayan saldırılarına ne denli açık olduğudur. Başbakan bu toplantı ile yerli ve yabancı sermaye kuruluşlarına, açıkça içinden geçmekte olduğu zor günlerde kendisine destek olmaları için "açık çek" vermiştir. Evet, sansür memuru her ikindi medya organlarını ziyaret ederek baskıdan önce haber ve yazıları kontrol etmiyor, ama sermaye sınıfının üstü örtülü oto-

sansürü tıkr tıkr işliyor. Bir zamanlar sosyalisttim şimdi ise Kemalist'im diyen CHP ileri gelenleri, büyük sermaye gruplarının, yani uluslar arası şirketlerin ve onların yurt içindeki uzantılarının uyguladığı "otosansür"den bu kadar habersiz mi, fiilen var olan otosansürü ve altındaki gerçeği göremiyorlar.

Medya toplantısında başköşede oturan büyük patronların ve yanı başlarında kıpırdamadan yer alan hizmetlilerinin uyguladığı sansür, "Para azizdir" mantığının sansürüdür. Ne var ki büyük sermayeden bu sansürü isteyen RTE de onların "Para azizdir" inancına hitap etmiştir.

Türkiye onulmaz ve kendisi açısından kabul edilemez kayıplara yol açacak bir ayırım noktasına gelmiştir. Gelin bu "sapak" noktasını bir nebze irdeleyelim.

i-Ortadoğu'da tek söz sahibi ABD ve onun ortağı AB'dir yani "Emperyalizm'in tarihe gömüldü yaygaraları, eski solcuların "İmparatorluk" kuramları gerçeklerin üzerini örten bir şalıdır. Bölge sorunlarına bu gerçeği göz önünde tutarak bakmamız gerekir.

ii-Emperyal güçlerin bölgemizdeki koçbaşı İsrail'dir. Onu tehdit eden her tehlike işaret karşısında ABD ve AB'yi bulur.

iii-İsrail'i dört bir yandan çeviren Müslüman ülkelerin siyasal erkleri de bu bağlamda ABD ve AB tarafından denetim altında tutulur.

iv- Anti-semitist eğilimler büyüdükçe İsrail'i koruyacak bir ilk yardım ambulansına gereksinim artmaktadır.

v-Bu bağlamda bölgede ilk yardım ambulansı sadece "Kürdistan" olabilir. Ne yazık ki emperyalizm her zaman bu kozu elinin altında tutmuş, gereğinde kullanmıştır.

vi-Bölgeyi en iyi tanıyan Ziya Gökalp Cumhuriyetin ilk döneminde, Anadolu Ajansı tarafından yayınlanan bir makalesinde, bölgede ki feodal yapının ortadan kaldırılmasını belirtmiştir. Ne yazık ki tüm iktidarlar bu feodal yapıya dokunmamış, onları sadece bir oy deposu gibi görmüştür.

vii-Bugün de BDP aynı aşiret ilişkilerini kullanmaktadır. Ahmet Türk, Emine Ayna, Buldan ve niceleri aşiret bağımlıdır.

Bütün bu gerçekler önünde tutulunca "İsrail'in güvenliği ve emperyalist ülkelerin çıkarları bağlamında şehitler vermeye devam edilir, taziye çadırları eksilmez. Emperyalist güçler ise (ABD ve AB) kendi çarklarını döndürürler. Bugün genç kuşakların adı bile anımsamadıkları Ziya Gökalp ise yazdıkları ile unutulur gider.

Sözün Özü: Milli Birlik patronlarla oluşturulamaz. "Paranın aziz" olduğu yerde sadece "Nesimi"lerin derisi yüzülür ve Kervan yürür.

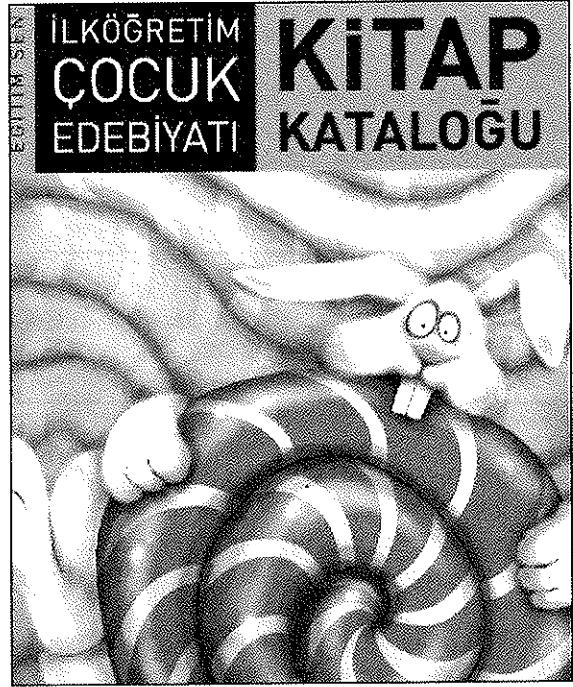
Eğitim-Sen ve edebiyat dünyası

Ahmet İnce

Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (Eğitim Sen) ülkemizdeki okuma kültürünü geliştirmek, nitelikli edebiyat ürünlerini tanıtmak, sevdirmek amacıyla, dört yıldan beri "Çocuk ve Gençlik Edebiyatı, Yetişkin Edebiyatı" konulu kitap seçkileri (katalogları) hazırlamaktadır. Son derece özverili bir proje kapsamında hazırlanan ve yayımlanan ürünler, kitap meraklıları, sendika üyeleri, veliler, öğrenciler, yayıncılar tarafından dikkatle incelenmektedir. Şiir, masal, öykü, roman, tiyatro dallarında ulusal ve evrensel düzeyde tanınmış yazarların eserleri, kolektif bir çalışmayla okunmuş, incelenmiş; renkli kapaklar, alıntılar, özetler ve yorumlarla okuyucuya tanıtılmıştır.

Eğitim Sen Merkez Yürütme Kurulu, yeni yayımlanan "Gençlik Edebiyatı ve Genel Edebiyat Kitap Kataloğu"nın "Sunuş" yazısında şöyle diyor: "Gençlerine nitelikli eğitim verebilme konusunda Türkiye, Dünya Ekonomik Forumu 2010-2011 Raporu"na göre 95.sırada yer alıyor. Basılan, okunan kitap, dergi ve gazete sayıları bakımından kendimizi birkaç ülkeyle karşılaştırdığımızda da sevindirici şeyler görünmüyor... Yılların biriktirdiği tarihsel ve toplumsal bir olgu olan bu durum değişmelidir. Değiştirebiliriz de... Peki, ama nasıl? Aydınlanma düşüncesine sahip çıkarak, onu tanıtarak, yayarak: Nitelikli kitapları bir katalogda toplayarak... Onları okuyarak, okutarak..."

Eğitim-Sen Merkez Yönetimi ve söz konusu kitap kataloglarını hazırlamakla görevli kadro; mevcut eğitim sisteminin toplumsal ve pedagojik ihtiyaçlarından, sorunlarından hareketle, okuyucuların hizmetine sunduğu bu yayınlar vasıtasıyla, edebiyat sanatının çocuklarımıza, gençlerimize, yetişkinlerimize sevdirilmesine, ülkemizdeki okuma kültürünün ve estetik eğitiminin gelişimine, çok önemli bir katkı yapmıştır. Bu katkının kesintisiz sürmesi, ülkemizdeki tüm edebiyat tutkunu insanların biricik dileğidir. Son ka-

talogda yer alan kitapların seçiminde birtakım eksikler olsa da, bu dileğin çok haklı bir beklenti olduğunu değiştirmez. Katalogun kitaplar dünyasında gezinti yaparken, dikkat çeken bazı eksikleri vurgulamak gerekir: Katalogda Sabahattin Eyüboğlu, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Hasan İzzettin Dinamo gibi ünlü yazarlara ve eserlerine hiç yer verilmemiş. Bazı yazarların çok okunan, geniş kitlelerce bilinen, popüler olan yapıtları yerine, daha az bilinen eserleri tanıtılmış. Örneğin Yaşar Kemal'in "Yer Demir Gök Bakır", Reşat Nuri Güntekin'in "Yaprak Dökümü", Tolstoy'un "Diriliş", Jack London'un "Demir Ökçe" adlı romanı unutulmuş, tanıtılmamış. Kabul etmek gerekir ki, yüzlerce kitap ve yazar arasında bazılarının unutulması, çok büyük bir eksiklik sayılmaz. Gelecekte, katalog yenileneince, adı geçen eserlere yer verilebilir. Eksik de olsa, bu katalog için seçilen kitapların niteliği ve beğeni ölçütleri hakkında, proje koordinatörü Nabi Belekoglu, özetle şun-

ları söylemektedir:

"*Cinsiyetçilik, ırkçılık ve milliyetçilik yapmayan kitaplar...

* Korku, endişe, şiddet, saldırganlık önermeyen kitaplar... Farklı düşünce, kültür ve yaşam biçimlerini tehdit değil, zenginlik ve avantaj olarak gören kitaplar...

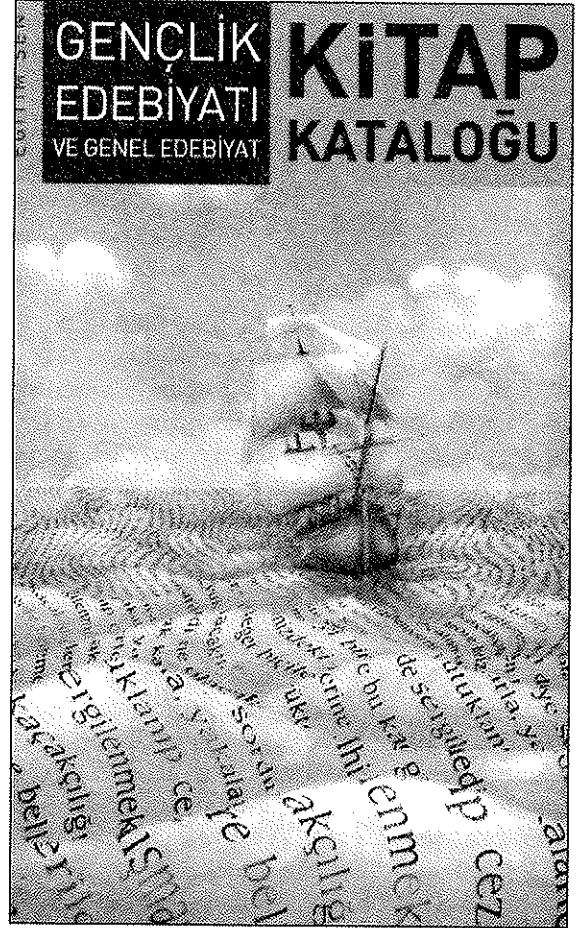
*Dayanışma, paylaşma, hoşgörü, özveri; barış, dostluk, kardeşlik, eşitlik, özgürlük, demokrasi, doğa ve yaşama sevinci gibi evrensel duygu ve düşünceleri olumlayan kitaplar...

*Anlama, anlatma, yorumlama becerileri kazandıran kitaplar...

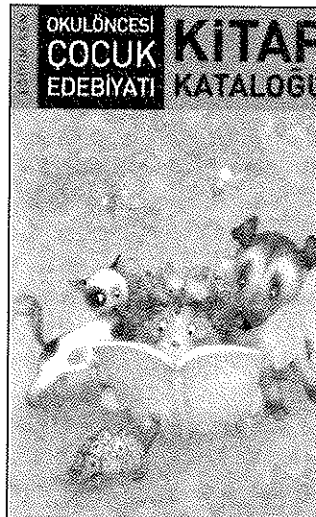
*İncelik, derinlik, güzellik duygu ve düşüncesi, dil ve anlatım becerileri kazandıran kitaplar..."

Yukarıda nitelikleri sayılan kitaplar listesine bakınca görüyoruz ki, yerel ve evrensel planda ün yapmış yazarların klasik eserleri, insanlığı ileriye taşıyan kültür ve edebiyat ürünleri, günümüze ışık tutan toplumsal gerçekçi yapıtlar; okuyuculara adeta birer altın yıldız gibi göz kırpmaktadır. Bizlere düşen görev, çocuklarımızın, gençlerimizin, yetişkinlerimizin bu altın yıldızları keşfetmesine, onların büyüklük ışıklarından yararlanmasına sürekli biçimde ortam hazırlamak ve katkı sunmaktır.

Gençlik Edebiyatı ve Genel Edebiyat Kitap Kataloğu'nun sonunda, hem yazar adlarına göre, hem de kitap adlarına göre düzenlenmiş iki "dizin" çok yararlı olmuştur. Okuyucu, bu dizinlere bakarak, aradığı yazara ve esere kolayca ulaşabilir, onlarla ilgili bilgileri rahatça okuyabilir. Böylece, beğendiği kitabı edinmek için hemen harekete geçebilir. Çünkü nitelikli okuyucu bilir ki, iyi dostlar gibi seçilen kitaplar, imbiikten süzölmüş hayattır. Hiçbir eğlence, okumak kadar ucuz, hiçbir zevk de okumak kadar kalıcı olamaz. Fransız yazar Pamyot'un dediği gibi: "Okumak; kurtulma, özgür olma gücü kazandırır. Okumayanlar, dar çevrelerinin kısır düşünceleri, gelenek ve göreneklerin yetersizlikleri içinde kapalıdır. Okumayı sevenler, yerlerde sürünmezler, bir kanat vuruşuyla evrensel düşüncelerin mutlu iklimine yükselirler. İnsanlığın en yüce kişilerinden meydana gelmiş bir toplum içinde yaşarlar."

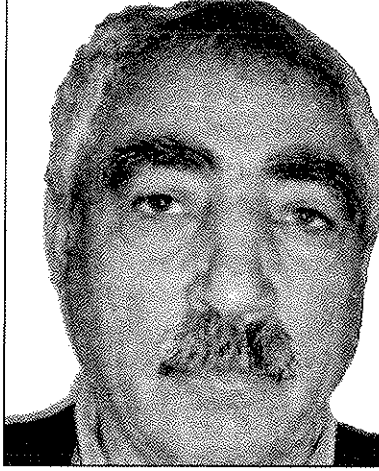
Bu katalogun ve daha öncekilerin ortaya çıkmasında olağanüstü çaba harcayan Edebiyat öğretmeni ve proje koordinatörü Nabi Belekoglu'na, Proje Danışmanı Yrd. Doç. Dr. Necdet Neydim'e, Editör Suat Hayri Küçük'e, ne kadar teşekkür etsek azdır. Kataloglar ve kitaplarla ilgili içerik oluşturma süreçlerine kesintisiz katkı sunan Mehmet Kaya'ya ve katalogda yer alan kitapları titizlikle inceleyen, okuma grubundaki arkadaşlara, projeye katkı sunan Eğitim Sen İstanbul şubelerindeki eğitim emekçisi arkadaşlara ve bu yayınlara destek veren tüm kitap dostlarına, ayrıca teşekkür etmek gerekir. Çünkü onlar, edebiyat ve eğitim dünyasına, Hintli düşünür Tagor'un dediği gibi, sabırlı ve kararlı bir hizmet sunmuşlardır: "Aleve aydınlığı için teşekkür et, ama tükenmeyen bir sabırla gölgede durarak lambayı tutanı da unutma."

Hikmet Karahan'ı kaybettik

Karakoçan'lı Hikmet Karahan etnik olarak Kürt, kültür olarak Alevi bir işçiydi, ama herşeyden önce komünist ideallerle donanmıştı. Genç yaşında İstanbul'da kimya sektöründe sendika aktivistiydi. Sınıfının devrimci-siydi. Nitekim 12 Mart askeri rejiminin konspirasyon koşullarında örgütlü siyasi çalışmalara katılmaktan çekinmedi, siyasi nitelikli komitede çalıştı, uzun süreli ve düzenli Marksist-leninist eğitim gördü.

15 Haziran 1974'te Türkiye Sosyalist İşçi Partisi kurulurken kurucu oldu Genel Yönetim Kurulu ve Merkez Yürütme Kurulu üyesi fabrika işçileri arasındaydı, aynı zamanda DİSK'e bağlı Kimya-İş Sendikası Genel Yönetim Kurulu üyesi oldu. 1977 sonlarında TKP(R) -sonra TKP(B)'li

arkadaşlarla TSİP'ten ayrıldı. Sonra bu partinin Merkez Komitesi üyeliğine getirildi.

12 Eylül faşizmi altında götürüldüğü 1. Şubede ağır işkenceler gördü. Hapisten çıktıktan sonra F. Almanya'ya geldi, siyasi çalışmalarını orada sürdürdü. Hamburg'un Türkiye ve Kuzey Kürdistanlı olduğu kadar Almanyalı devrimcileri arasında da sevilen sayılan bir kimse oldu.

Uzun süredir Hamburg Kürt Halk Meclisi Başkanlığını yürütüyordu, aynı zamanda Almanya Barış Grubu'nun 15 yöneticisinden birisiydi.

19 Ekim 2011 gecesi ani bir enfarktüs sonucu aramızdan ayrıldı.

Cenazesi Karakoçan'a getirilerek defnedildi.

Hikmet Karahan'ın şahsında sınıfının ve ulusunun sarsılmayan, eğilip bükülmeyen komünist bir sanayi proleterini selamlıyoruz.

Akarsu oluşumunda yeraltında toplanan suların bir kaynaktan yeryüzüne ulaşması gerekir. Ya da yağmur yüklü bulutlardan damla damla yere inen suyun, toplaşıp önce derecikler, sonra nehirlerle oradan da denize varan bir sertivenden geçmesi.

Bu sertivende süre kısa olursa sel felaketine dönüşür. Etrafını yıkar geçer gider. Üzücüdür. Ama yavaş yavaş toprağın kabul edeceği kadar dengeli olursa da verimliliğe neden olur.

Her akarsu sonunda denize ulaşır sanıyorum. Denizler okyanusları oluşturur. Yeryüzünün çok büyük bir kısmı sularla kaplıdır.

Dilimizde bir olayı sindire sindire, yavaş yavaş oluşumunu anlatmak için "damla damla" kavramı kullanılır. Genellikle gerçek anlamından az çok sıyrılarak ilgi çekici anlam taşır bu. Anlatıma güzellik, çekicilik, canlılık katar. Mecaz anlamlı, gerçek anlamlı, mastarla bitenleri de vardır.

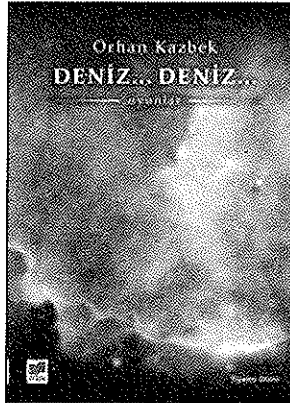
1976 yılından bu yana tanıdığım Orhan Kazbek'in "DENİZ...DENİZ..." adlı oyunlarını içeren eseri içinde aynı kelimele-ri kullanmak gerekir.

"DENİZ... DENİZ..."

Lise yıllarındaki tiyatro çalışmaları sonunda İBŞT Tepebaşı Deneme Sahnesinde başlayan, Merhaba Gösteri Topluluğu ve Kadıköy Sanat Topluluğu ile süren tiyatro sevdası Orhan KAZBEK'te üretici-emekçi-işçi-ile-rici- demokrat-aydın- devrimci kişiliği ile birleşince "DENİZ... DENİZ..." adlı ürün ortaya çıktı.

Tiyatronun öncelikle seyirci ile varoluşu, seyircisiz tiyatronun olamayacağı gerçeği, akarsu- yun kaynağı veya yağmur yüklü bulutların taşıdığı damlalar gibi "DENİZ... DENİZ..." i oluşturuyor.

İşçi sınıfının örgütlenme sorunlarını, kent-çevre-insan sorunlarını, savaş ve yaşam ilişkilerini, baskı ve korkunun toplumlarda yarattığı kırılmalar, ezilmeler "DENİZ... DENİZ..." de Orhan

KAZBEK'in oyunları içinde en önemli konular.

13 adet oyunun yer aldığı "DENİZ... DENİZ..." adlı 236 sayfalık kitapta 3 de çocuk oyunu var.

Sabahattin ALİ'nin "Kurt ile Kuzu Masalı" adlı öyküsünü oyunlaştırıp ilk yönetmenliğe

1980 öncesinde başlayan yazar, 1986 yılından itibaren pek çok dernek, kültür sanat merkezi, memur ve işçi sendikalarında Genel Sanat Yönetmeni olarak görev aldı. Yüzünü ve yönünü emek ve emekçiden yana çevirmiş her kurum ve kuruluşta, amatör tiyatro topluluğu ile düşünsel ve eylemsel enerjisini paylaşmayı sürdüren Orhan KAZBEK'in

"DENİZ...DENİZ..." adlı oyunlarının yer aldığı kitapta ana ilke; "eleştirilerin ne kendi sonuçlarından, ne de var olan güçlerle düşeceği çelişkiden korkmamak" olarak özetlenir.

"DENİZ...DENİZ..." Oyunlar (Orhan Kazbek /Evrin Yayınları / 236 sayfa)

Fernand Léger ve sanatı üzerine

Ayfer Coşkun

1 881 yılında Corn'da doğan Fernand Léger 'nin resme giden yolu bir hayli dolambaçlı denebilir. Daha erken yaşlarda bir mimarın yanında çalışmaya başlar. Bu öyle bir başlangıçtır ki, bir ressam olarak sanat yaşamı boyunca ondan tam anlamıyla kopamayacaktır. Öyle ki 1900 yılında Paris'e gittiğinde, yine bir mimarlık şirketinde çalışmaya başlar ve ayrıca "Dekoratif Sanatlar" okuluna yazılır. Arayışları sürmektedir. Fırsat buldukça fotoğrafıda da çalışırken, Leon Gerom'un kurslarını izler. Ve sonunda resimde karar kılar. Bütün bu arayışlar ve denemeler kuşkusuz ileride özgün bir dil bulmasına yardımcı olacaktır. Paris o dönemde geniş ve zengin bir ressam topluluğuna sahiptir. Léger kısa zamanda bu ressamlardan Matisse ve sonra da Cezanne ile tanışacak ve onların etkisini yapıtlarına yansıatacaktır. Ama en büyük yardımı 1910 yılında tanıştığı Picasso ve Braque'dan görür. Bütün bu tanışmalar onun empresyonizmle başlayan resim serüvenini fauve, oradan da kübizme kadar götürür ve sonunda kendine özgü bir resim anlayışına ulaştırır. Kübizm anlayışı ise hep fırçasının yakınında olacaktır.

1910-11 yıllarında "Bağımsızlar" ve "Sonbahar" salonlarında ilk kez tabloları sergilenir. "Ormanda Çıplaklar" ile "İki Sigara İçen" resmini "Mavili Kadın", "Merdivenler" ve "14 Temmuz" gibi yapıtları izler. Hepsinde küp, koni ve silindirik şekillerini kullanır. Mavi, kırmızı, sarı ve yeşil renklere yer verir. "Ormandaki Çıplaklar"da öylesine küp ve koni biçimli figürlerle doludur ki, güçlkle bir şeyler seçilir. Yine aynı yıllarda yaptığı "Üç Figür" ötekine göre daha değişiktir. Bundaki insan figürleri biraz görünür kılınmıştır. Hemen aynı dönemde yaptığı "Mavili Kadın" biraz daha belirgindir. Oturan bir kadın var denebilir. Bu yıllar ve çalışmaları için Léger sonraları şunları söyler: "Şahsen üç yıl boyunca Cezanne'nın et-kisinden kurtulmaya çalıştım. Öyle ki, soyutlamaya kadar gittim."

Artık tanınmış bir ressamdır. Bir şirket tarafından onun için bir atölye bile kurulur. İşte tam bu sıralarda 1. Dünya Savaşı çıkar.

Léger askere alınır. Verdun gibi önemli yerlerde itfaiyeci olarak görev yapması, onun resim alanındaki biçimini çok derinden etkiler. Bunu şu sözlerle dile getirir:

"Bu dört senelik savaş beni kör eden bir gerçekliğin ortasına attı. Bu benim için yeniydi. Paris'i terkettiğimde stilim tamamen soyuttu. Resimde kurtuluş dönemimdi. Orada kendimi bütün Fransız halkıyla aynı düzeyde buldum. Orduda arkadaşlarım demir ve odun zanaatçıları siper delenleri oldular. Fransız halkını burada buldum. Aynı zamanda 75'lik topun güneş altındaki pırıltısı gözümü kamaştırdı ve ışığın beyaz metalin üzerindeki sihri. Sanat anlayışımı unutmam için bunlar yetti. Bu gerçeği algıladıktan sonra eşya beni hiç terketmedi."

1916 ve 17 de yaptığı "Pipolu Asker" ve "Kart Partisi" isimli tabloları askerlikle ilgilidir. İşte o metalin gözünü kamaştırdığını söylediği anlar bunlar olmalı. Ve makinelerin estetiğini ortaya koyduğu "Pembe Römorkör". 1918 yılında yine Paris'tedir. Bu kez makinenin acımasız hakimiyeti ve mekanik toplumun, insani niteliğinden uzaklaştırdığı elemanları anlatır. Yine eşya var ama bu kez insan figürleri daha belirgin. Tablonun bir köşesinde ayakta durarak ya da pipo içerken görünürler. 1921'de gerçekleştirdiği "Büyük Yemek" de yeni bir biçim denemektir. Aynı tarz "Kadın ve Çocuk" tablosunda da görülmektedir. Bu yılların ardından resim çalışmaları sürerken, bir yandan da "Dekoratif Sanatlar" sergisine katılır ve Fransız dekor bölümüne bir duvar resmi yapar. Bu onun ilk duvar resmi olarak bilinir. Sinemayla da ilgilidir. 1924 yılında "Mekanik Bale" adlı bir film yapar.

Gerçekten de savaş dönüşü ve sonrasında yaptığı tabloları hep halkın yaşamı ve modern yaşamın mekanik yönleriyle ilgilidir. Léger'nin tablolarının hemen hepsi büyük boyuttadır ve hepsi çerçevelerini zorlar gibidir. Sanat yaşamı boyunca hep arayış içinde olmuştur ama yaptıkları asla bir deneme değildir. Her döneminin yapıtlarında kendisi vardır.

1930'larda gerçekleştirdiği "Üç Müzisyen",

Léger'nin bu davranışını yadsıyamayız kuşkusuz. Nitekim görüşünü de şu sözlerle dile getirir:

“Sanat kişisel bir serüven değildir. İnsanların ve ülkelerin yaşamında yer almalıdır.”

İşte bu nedenle de duvar resimlerini ve bu arada alanlara konulacak sembolik heykeller yapmayı sürdürür. Bunların halka açık bir sergi olup, onların etkilenmelerini ve anlamalarını sağladığı inancındadır. 1945'den sonra öğrencilerini özellikle duvar resmi yapmaya yönlendirir.

Léger'nin iki dünya savaşını birden göreceği bir zaman diliminde yaşamış olması da ilginçtir. Belki de 1.Dünya Savaşı'nda yer almış, savaşmış olması nedeniyle 2.Dünya savaşında aynı ortamda kalmaktan çekinir ve döneminin birçok sanatçısı gibi Amerika'ya gider. Daha önce bir sergisinin açıldığı ve gittiği Amerika'ya bu kez politik sığınmacı olarak...

“Üç Figürlü Kompozisyon” ve “Anahtarlı La Jacond” gibi tablolarında yine objeler vardır ama asıl konu insandır. 1935-39 arasında yaptığı “İki Papağan” da döneminin üzerinde çokça durulan tablosudur. 1942 yılındaki yapıtlarında ilk kez desenden bağımsız ve desenin üzerinden geçirilen renkli şeritler kullanır. “Dans” ve “Dalgıç” da bu dönemin yapıtlarıdır.

Léger'de renk anlayışına gelince... Onun için renk çok önemlidir. Tıpkı su gibi, ateş gibi yaşamsal bir elemandır. Bu konudaki anlayışı son derece nettir. “Renk temeldir. Tekrar edi-yorum, onsuz yaşanmaz” derken, bunu iyice pekiştirir. Ve renkleri olabildiğince katıksız kullanır.

Onun mimarlıkla ilgili çalışmalarının resmi üzerindeki etkileri yadsınamaz. Duvar resmi sanat yaşamının bir döneminden sonra hep yer alır çalışmalarında. Ama resmi mimarlığa ek değil, onun vazgeçilmez tamamlayıcısı olarak görülür.

Bunda resim sanatını halka götürmek gibi bir sorumluluk duygusunu gözardı edemeyiz. Solcu, hatta komünist görüşe sahip olan

Chagal, Masson, Tanguy, Zadkine ve Breton'la birliktedir. Amerika'da da boş durmaz, bir “bisikletçi” serisi yapar. Bir de film yapımına katılır.

1945'de Fransa'ya döner. İlk yaptığı iş Fransız Komünist Partisi'ne üye olmaktır. Resim çalışmalarını, tabii duvar resimlerini de, sürdürürken bir yandan da dekor ve opera için kostümler hazırlar.

Bu dönemki çalışmalarında, 1948-49 ve sonrasında insan figürleri yerli yerine oturtulmuşlardır. Yine kübist anlayışı sürdürmektedir ama bir hayli sadeleştirmiş, özgünleştirmiş ve “işte bu!” denilecek noktaya gelmiştir. “Akrobat ve Yardımcısı”, “Kampçı”, “Büyük Gösteri” ve “Kırda Parti” gibi tablolarını ölümünden önceki yıllarda yapıp tamamlamıştır..

1955 yılında ölür. 1960'da, ölmeden iki yıl önce evlendiği eşi tarafından adına bir müze açılır.

KAYNAKÇA:

- 1- Histoire de la Peinture Modern: Herbert Read
- 2- Léger Monumental: Silvie Forestier- Alain Mousseigne
- 3- Léger: Direction editoriale. Philippe Monsel ve bir grup.

İNTERNETTE @ KIZILCIK TURU

Başlangıçta ABD'de kamu yatırımlarıyla geliştirilen ve ticari kullanımına izin verilmeyen İnternet'e sonradan "bilgi çağı"nın açılmasında, ekonomik ve sosyal hayatın özgürleşmesinde önemli misyonlar biçildi. Şimdilerde de iktidarların devrilmesinde "sosyal medya"nın rolü öne çıkarılıyor. Toplumsal muhalefet için kuşkusuz yeni olanaklar da sunan İnternet'te iktidar kavgası, bir yanda hükümetlerin ülkelerinde, Google, Facebook, Apple gibi tekelleşen şirketlerin kendi alanlarında yaptıkları düzenlemelerle, öte yanda ABD kontrolüne (ör. alan adı yönetimindeki) Rusya, Çin, Brezilya gibi ülkelerin itirazıyla oluşan ve Birleşmiş Milletler'in (2015'e kadar uzayan) desteğiyle Kenya'da 6. kez toplanan İnternet Yönetişim Forumu (IGF) ve Hükümetler Danışma Komitesi (GAC) gibi ortamlardaki çekişmeyle sürüyor. Emek cephesindeyse, dokuz yıldır tüm dünyadan sendika haberleri ve dayanışma kampanyalarıyla sesini duyuran LabourStart sitesi (labourstart.org), "Sosyal Ağlardan, Sosyal Devrimlere" başlığıyla 2. Küresel Dayanışma Konferansı 18-20 Kasım'da İstanbul'da düzenliyor. Turumuz emekten yana iki siteyle sürüyor:

Güvenli Çalışma.Org

www.guvenlicalisma.org

(İstanbul İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi)
Bu yıl Eylül ayında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile ILO'nun da desteğiyle İstanbul'da 19. Dünya İş Sağlığı ve İş Güvenliği Kongresi gerçekleştirildi. Ancak resmi kayıtlara göre 2000-2009 arası yüzbinlerce iş kazasında 10 binin üzerinde çalışanın (2011'in ilk 9 ayında 432 işçinin) hayatını kaybettiği iş kazalarıyla ve meslek hastaları sayısı başı çeken ülkelerden biri olan Türkiye'de DİSK, KESK, TMMOB, TTB "işçi"den çok "iş'e vurgu yapan kongreyi protesto ederek, 2-4 Aralık 2011'de Ankara'da İşçi Sağlığı ve Güvenliği Kongresi düzenliyor. İşçi Sağlığı İş Güvenliği Meclisi, işte böyle bir ortamda artan işçi ölümlerini "kaza" ya da "hastalık" olarak değil, taammüden işlenmiş "cinayet"ler olarak görüyor ve "kapitalist üretim sistemi devam etti-

ği sürece" sermayeyi insafa, devleti görevle çağırmak yerine "emekçilerin örgütlenmesi ve örgütlü bir mücadele içerisinde yaşamlarına sahip çıkması" için başta işçi

ve kamu emekçi sendikaları, meslek örgütleri olmak üzere, emekten yana tüm kesimlerle birlikte mücadeleyi hedefliyor.

İşçi Sağlığı İş Güvenliği Meclisi sayfalarında Tarım'dan Petro-Kimya endüstrisine, Ağaç işçiliğinden Havayolu ve Konaklama gibi sektörlerle kadar 29 başlıkta sınıflandırılan iş kollarında güncel haber ve gelişmelere yer verilmekte. Haberlerin yanı sıra güvenli çalışma alanında yapılan konferans ve diğer etkinlikler, Çevre ve Halk Sağlığı, Belgesel ve Sinema ile Ev Eksenli çalışma başlıkları altında paylaşıyor, işçi röportajları ve araştırma raporlarına yer veriliyor. Sitede Meclis'in haftalık periyotlarla çıkan elektronik bülteni "Yangın Kulesi"nin son sayısı (ör. 10. sayı 11-18 Ekim arası kapsıyor) okunabiliyor. Facebook, Twitter gibi ortamlarda da Meclis bilgileri paylaşıyor.

ÇAĞDAŞ HUKUKÇULAR DERNEĞİ

Progressive Lawyers Association

chd.org.tr

(Çağdaş Hukukçular Derneği)

1974 yılında kurulan ve 11 ilde şubesi bulunan ve basın bültenleri, toplumsal davalardaki etkinliği ile tanınan Çağdaş Hukukçular Derneği, kapsamlı ve güncel web sitesinde şubeler tarafından yayınlanan basın bültenlerinin yanı sıra üyelerin makaleleri, yayınlar (Emek Bülteni, Hukuk ve Toplum), anketler ve müdahil oldukları toplumsal davalarla ilgili bilgiler bulunuyor. Derneğin düzenlediği panel, seminer ve toplantı duyurularına erişilebilen sitede Çocuk Komisyonu, Çalışma ve Yaşam Komisyonu gibi çalışma gruplarının raporlarına da ulaşıyor. CHD'nin önemli çalışma alanlarından biri "yargısız infazlar, faili meçhuller, devlet ve polis şiddeti". Dernek bu konuda koordinasyon sağlayarak avukatları eğitiyor, bu tip da-

valarda "ister mağdur avukatı olsun ister devlet tarafından yargılanan eylemcilerin, insanların avukatı olarak nasıl bir hat çizmeleri gerektiği konusunda önemli bir gelenek" yarattığını belirtiyor. CHD, önümüzdeki yıllarda "kentsel dönüşüm saldırısıyla barınma hakkının ortadan kaldırılmasına, güvencesiz çalıştırılma saldırısıyla çalışma ve sosyal güvenlik hakkının ortadan kaldırılmasına, disiplin soruşturmalarına, okuldan atmalarla eğitim hakkının gasbına veya yüksek harçlarla eğitim hakkının ortadan kaldırılmasına, kadına karşı saldırılarla cinsel ayrımcılığa, devlet terörüne karşı" çalışmalar planlıyor.

CHD, ayrıca 16 Avrupa ülkesinde üyesi bulunan Demokrasi ve Dünyada İnsan Hakları için Avrupa Hukukçular Birliği'nin, ELDH'nın (eldh.eu) üyesi. 1993'de Paris'te kurulan ELDH, 1946'da kurulmuş bulunan Uluslararası Demokratik Hukukçular Birliği, IADL (iadllaw.org) ile birlikte çalışıyor.

TAN ORAL

ne iyi ki
sonbahar
gene geldi
hüznünüz
neşeli
olsun

TAN
İSTANBUL
2011

"Onlar işgücü çağırmışlardı, gelen insanlar oldu" İşçi göçünün 50. Yıldönümü

Üst başlığa koyduğumuz ünlü cümle İsviçreli yazar Max Frisch'in olağanüstü özlü ve doğru saptamasıdır: "Man hat Arbeitskräfte gerufen, und es kamen Menschen" demişti Frisch. Bu cümle F. Almanya'da yarım yüzyıldır konuşulmakta, tartışılmakta olan, Avrupa Birliği'nin göçmen sorunlarıyla ilgili organlarının, sayısız araştırma gruplarının ve pek çok akademik çalışmanın temelinde yatan cümledir.

Kuşkusuz ki, göçmenler konusu önce Kuzey Amerika'da, Avustralya ve Yeni Zelanda'da, ama aynı zamanlarda Britanya, Fransa gibi sömürgelerden göç alan ülkelerde de toplumsal ve siyasal sorunlardı. Sanayileşen Almanya da 19. yy.ın ikinci yarısından sonra göç almaya başlamıştı. Fakat Almanya'ya gelen göçmenler sömürgelerden değildi, daha çok Polonya'dandı.

Burada söz konusu ettiğimiz Türkiye'den göç ise Federal Almanya'nın yeniden kurulan ve hızla güçlenen sanayiine ucuz işgücü sağlamak için iki devlet arasındaki antlaşmaya göre yapılmış organize bir göç kabulüydü.

31 Ekim 1961'de F. Almanya ve Türkiye hükümetleri arasında yapılan antlaşma gereği Federal Almanya'ya çalışmaya gitmek isteyen Türkiye vatandaşları İş ve İşçi Bulma Kurumu şubelerine başvuruyorlar, sıkı sağlık kontrollerinden geçiriliyorlar ve çeşitli formalitelerden sonra onlara Alman makamları tarafından işyeri gösteriliyor, Sirkeci Garı'ndan trene binenler o kentlere ulaşıyorlardı.

Başlangıçta böyle olan bu uygulama sonrasında resmi davetli olmayan bir çok kişi de F. Almanya'ya gitti, zamanla orada yasal oturma izni, çalışma izni aldı. Ne zamanki F. Alman ekonomisinin yabancı işgücüne gereksinmesi kalmadı, artık Türkiyeli işçileri istemez oldu, o zamandan -5 Ekim 1980- itibaren T.C. vatandaşlarına vize uygulamaya başladı. Bu kararı 5 Temmuz'da açıkladıktan sonra Fransa'dan başlayarak peş peşe bir çok ülke ambargo tarzı vize uygulamaları koydu, nihayet zincir İsviçre'yle tamamlandı.

Fakat 12 Eylül 1980 darbesinden sonra siyaset dışı pek çok emekçi siyasi iltica talebinde bulundular, bunlara "ekonomik mülteci" denilir oldu. 12 Eylül rejimi sona erdikten sonra sadece Kuzey Kürdistan'dan gelenlerin iltica nedenleri kabul edilir di.

F. Almanya yıllar boyu gelenleri göçmen kabul etmiyor, onlara "Gastarbeiter" (konuk işçi) diyor ve günün birinde ülkelerine döneceklerini söylüyordu. Hatta önceleri o işçiler de yeterince para biriktirdikten sonra mutlaka döneceklerine inanıyorlardı. Bu

nedenle çoğu ailelerini oraya aldırıyorlar, "Heim" denilen yurtlarda ya da kiralık ucuz yatakhanelerde kalıyorlar, az harcayıp çok biriktiriyorlardı.

Türkiye'yle bağları kısa dalga Ankara (sonra Türkiye'nin sesi) radyosu, F. Almanya'da her gün kısa Türkçe yayın yapan FM'li radyo istasyonları, Orhan Gencebay başta olmak üzere müzik kasetleriydi.

Aradan on yıllar geçti, "mutlaka döneceğim" diyenler ailelerini getirdiler, yurtlardan çıkıp kendi evlerini tuttular, hatta zamanla konut sahibi oldular, çocukları büyüdüler, evlendiler, şimdi torunları var.

Döneceklerinden emin olanların çocukları, torunları, yeğenleri, yakın akrabaları, hısımları artık Almanya'da yaşıyorlardı, Türkiye'ye tatile geldiklerinde kendilerini yabancı hissetmeye başladılar, memleketteki en sevdikleri olan anne babaları ölünce bağları azaldı, hatta ilk göçmen kuşağından bir çok kimse de hayattan ayrıldılar. Yeni kuşakların ise hiç ama hiç

dönmeye niyetleri yok.

Bir başka etmen, teknoloji ilerledikçe müzik kasetlerinin yerini Yeşilçam kasetleri aldı, derken Türkiye'de TV kanalları çoğaldı ve uydu yoluyla yurt dışına yayın yapmaya başladılar. Küçük kasabalarda bile Türkiyeli bakkaliyeler açıldı, onlar Türkiye'de bulacakları akla gelen her türlü yiyeceği kendi yerleşim birimlerinde bulabiliyorlar. Nihayet havayolu ulaşımı ucuzladı, Türkiye'ye kısa sürelerle gelip gitmek olanakları da genişledi.

Artık onlar esas aidiyetlerini burası görmekle birlikte orallılar. Yani "Gastarbeiter" değiller. F. Alman hükümeti de bunu gördüğü için bu terimi bıraktı ve "entegrasyon"dan, "çok kültürlü toplum"dan söz etmeye başladı. 3 milyona yakın Türk, Kürt ve Anadolu'nun çeşitli etnilerinden insanlar yaşıyor, Yarı Alman taabiyetine geçmiş ve (tutucu uygulama gereği) çift vatandaşlık olmadığı için) bir kısmı T.C. uyruğundan çıkmış durumdalar.

Buna rağmen oralarındaki Türkiye kökenli nüfus artıyor. Bir neden bir çok gencin hâlâ Türkiye'den gelin ya da damat getirmesi. Son yıllarda aile birleştirilmesi çok çok zorlaştıysa -ve örneğin buradaki Goethe Enstitüsü'nün Almanca kursları ve dil sertifikası zorunlu kılındıysa da- bu göç tamamen durmuş değil.

Son olarak söyleyelim ki, Türkiye kökenli emekçilere alman toplumu hâlâ alışmış değil, entegrasyon dedikleri şey sağlanmış değil, tersine onlara karşı ırkçı önyargılar sürmekte. Hatta TV tartışmalarından, gazete makalelerinden son zamanlarda Türkiyeli karşıtlığının arttığını gözlemekteyiz.

